

BETÆNKNING
OM
ARVELOVGIVNINGEN

AFGIVET AF
DET AF JUSTITSMINISTERIET DEN 24. JUNI 1954
NEDSATTE UDVALG

ex. 2

BETÆNKNING NR. 291

1961

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Udvalgets nedsættelse m. v.	5
I. Indledning	7
II. Udkast til arvelov	11
III. Udkast til lov om ændringer i skifteloven	20
IV. Bemærkninger til udkast til arvelov.	
Kapitel 1. Slægtninges arveret	22
Indledning til kapitel 2 og 3. Ægtefælles arveret og uskiftet bo	31
Kapitel 2. Ægtefælles arveret	40
— 3. Uskiftet bo med livsarvinger	53
— 4. Tvangsarv	75
— 5. Forlodsret	81
— 6. Aftaler vedrørende arv samt arveforskud	86
— 7. Udelukkelse af arveret	92
— 8. Oprettelse af testamente	95
9. Genkaldelse af testamente	104
10. Om testamenters ugyldighed og anfægtelse	106
11. Båndlæggelse ved testamente	111
— 12. Andre bestemmelser om testamente	122
13. Dødsgaver	128
14. Arvefonden	128
— 15. Overgangsbestemmelser	132
— 16. Ændringer i andre love m. v.	135
V. Bemærkninger til udkast til lov om ændringer i skifteloven	138
VI. Bilag til betænkningen	151
1. Forslag til arvelov fremsat i landstinget den 18. december 1946	153
2. Arveloddernes og arvebeløbets fordeling på afgiftsklasser 1949-50—1953-54	162
3. Arv inden for arveafgiftsklasse C i finansåret 1956-57	163
4. Arv inden for arveafgiftsklasse C i finansåret 1957-58	166
5. Skrivelse fra udvalget af 23. december 1958 til forskellige dommere	168
6. Oplysninger fra forskellige provinsretskredse om gensidige testamente mellem barnløse ægtefæller	169
7. Oplysninger fra notarialkontoret i København om gensidige testamente mellem barnløse ægtefæller	173
8. Oplysninger fra forskellige skifteretter bl. a. om boer efter barnløse ægtefæller	175
9. Skrivelse fra udvalget af 6. april 1959 til samtlige skifteretter	176
10. Oversigt over skifteretternes besvarelse af udvalgets forespørgsel om anvendelsen i praksis af reglerne om ensidige bestemmelser om arveafkortning	177
11. Antallet af konfirmationer på testamentariske båndlæggelsesbestemmelser	190

Udvalgets nedsættelse m. v.

Efter indstilling fra Udvalget for Nordisk Lovsamarbejde besluttedes det på det nordiske justitsministermøde i Stockholm i december 1953 at optage arvelovgivningen til fællesnordisk behandling.

På baggrund heraf nedsatte justitsministeriet den 24. juni 1954 et udvalg til at deltage i fællesnordiske rådslagninger om ændringer i arvelovgivningen, såvel lovgivningen om legal arv og testamenter som lovgivningen om dødsboskifte.

Til medlemmer af udvalget udpegedes:
Departementschef i justitsministeriet *Vilhelm Boas* (formand),
professor, dr. juris *O. A. Borum* og
kontorchef i justitsministeriet, nu højesteretsdommer *Erik Vetli*.

Til at varetage udvalgets sekretærforretninger antoges fuldmægtig i justitsministeriet *Finn d Rogvi*.

Udvalget har samarbejdet med de tilsvarende udvalg og observatører fra de andre nordiske lande. Under de nordiske forhandlinger har de øvrige lande været repræsenteret af:

Finland:

Professor, jur. dr. *Matti Ylöstalo* (som observatør),

Island:

Den islandske arvelovskommission bestående af professor *Armann Snævarr* og højesteretsdommer, dr. jur. *Tórdur Eyjólfsson*,

Norge:

Professor, dr. jur. *Carl Jacob Arnholm* (formand),

professor *Knut Robberstad*,
senere afdøde høyesterettsadvokat *Eilif Holmesland* og

byråsjef *Erling Sandene*, justisdepartementet,

som repræsentanter for den norske arvelovskomité, der udover de nævnte består af:

Stortingsmann, gårdbruker *Lars Ramndal* og stortingsrepresentant, fullmektig *Magnhild Hagelia*.

Som sekretær for den norske komité og de norske delegerede ved det nordiske samarbejde har byråsjef *Sandene* fungeret.

I *Sverige* nedsattes i januar 1957 en familjerättskommitté nu bestående af: Justitierådet, jur. dr. *Gösta Walin* (formand), advokaten *Sigrid Beckman*, lagbyråchefen *Torwald Hesser*, ledamoten av riksdagens första kammare redaktören *Ruth Hamrin-Thorell*, ledamoten av riksdagens första kammare hemmansägaren *Erik Svedberg* og f. d. riksdagsledamoten fru *Eivor Wallin*.

Efter dette udvalgs nedsættelse har det været repræsenteret i det nordiske samarbejde ved dets tre førstnævnte medlemmer. Indtil da var Sverige repræsenteret af ärvdabalkssakkunniga, riksmarskalken, jur. dr. *Birger Ekeberg*, justitierådet *Walin* og hovrättsrådet, nu häradsövdingen *Hugo Henkow*. De svenske delegerede har for så vidt angår de områder, der ikke vedrører den efterlevende ægtefælles arve- og skiftetretlige stilling, deltaget som observatører.

Som sekretær for den svenske komité og de svenske delegerede har fungeret hovrättsassessor *Olof Höglund*.

Der har været afholdt 4 nordiske møder, nemlig i Oslo fra den 20. til den 24. maj 1955, i København fra den 19. til den 21. januar 1956, i Oslo fra den 10. til den 13. februar 1958 og i Hornbæk fra den 27. til den 31. oktober 1958. Ved møderne i Oslo var Island ikke repræsenteret. Herudover har spørgsmålet om den efterlevende ægtefælles retsstilling været genstand for drøftelse på det 21. nordiske juristmøde i Helsingfors fra den 22. til den 24. august 1957. Endvidere har sekretærene for de danske og norske udvalg samt lagbyråchefen *Torwald Hesser* afholdt et møde

i København fra den 16. til den 20. juni 1958. I forbindelse med et i anden anledning afholdt nordisk møde i København har det danske udvalg endelig den 4. april 1960 haft lejlighed til at drøfte sit lovudkast med repræsentanter for de islandske og norske kommissioner.

Resultatet af de førte nordiske forhandlinger og de synspunkter, som er fremkommet under disse forhandlinger, er drøftet af det danske udvalg i en række møder.

Som resultat af udvalgets arbejde fremkommer nærværende betænkning, der efter en indledning indeholder udkast til arvelov, udkast til lov om ændringer i skifteloven og bemærkninger til lovudkastene.

På forskellige stadier af udvalgets arbejde har dommer *Niels Harbou* deltaget i forhandlingerne om reglerne om uskiftet bo og om ændringerne i skifteloven og har på disse områder ydet udvalget værdifuld bistand.

København i juni 1961.

Vilhelm Boas.

O. Å. Borum.

Erik Vetli.

Finn a Eogvi.

I. Indledning.

Hovedbestemmelserne i den gældende danske arvelovgivning findes i forordning af 21. maj 1845 (arveforordningen) og lov nr. 120 af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo. Arveforordningen er på enkelte områder ændret ved lov af 29. december 1857 (ligestilling af kvindelige og mandlige arvinger), lov nr. 134 af 7. maj 1937 (arveret for børn uden for ægteskab) og lov nr. 66 af 17. marts 1954 (begrænsning i den legale arveret).

Ved kgl. resolution af 13. maj 1936 blev nedsat en kommission med den opgave at overveje spørgsmålene om revision af de gældende regler om arv og uskiftet bo, herunder spørgsmålet om særlige arveregler for fast ejendom. Medlemmer af kommissionen var:

Professor, dr. juris *O. A. Borum* (formand),
højesteretspræsident *Thomas Frølund*,
nuværende direktør for Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn *C. C. Dybdal*.

Sekretær for kommissionen var nuværende højesteretsdommer, dr. juris *Jørgen Trolle*.

I maj 1941 afgav kommissionen betænkning indeholdende udkast til en ny arvelov med bemærkninger. Lovudkastet byggede på nedarvet ret, men indeholdt dog på en række punkter forslag til afgørende ændringer i forhold til gældende ret. Blandt de vigtigste forslag kan fremhæves:

Begrænsning af slægtens legale arveret i form af en beskæring af arveklasserne. Begrænsning af tvangsarveretten. Indførelse af et nyt retsinstitut, „forlodsret“, hvorved arveladerens uforsørgede børn fik ret

til forlods af boet at udtage det nødvendige beløb til underhold og uddannelse. Begrænsning af adgangen til at bestemme båndlæggelse af arv. De særlige arveregler for landejendomme foresloges samarbejdet til et selvstændigt kapitel i loven og samtidig ændret på en række punkter med det formål at lette ejendommens overgang til én af arvingerne.

Lovudkastet blev gjort til genstand for en bearbejdelse i justitsministeriet, hvor der blev foretaget mindre ændringer, og i rigsdagssamlingen 1946-47 fremsatte justitsministeren forslag til arvelov og til ændring i skifteloven¹⁾. Forslagene fremsattes i landstinget²⁾ og blev efter 1. behandling³⁾ henvist til et udvalg. Dette holdt en række møder, men nåede ikke inden landstingsvalgene i begyndelsen af april 1947 at afslutte sit arbejde⁴⁾. Det fremgår af udvalgets beretning, at der havde været nedsat et underudvalg til behandling af spørgsmålet om oprettelse af en arvefond, og at man havde udarbejdet regler i så henseende i tilslutning til et af justitsministeren udarbejdet forslag.

Forslagene blev i uændret skikkelse genfremsat i landstinget den 17. april 1947⁵⁾ og blev på ny efter 1. behandling⁶⁾ henvist til udvalg. Heller ikke dette udvalg nåede at afslutte sit arbejde, denne gang på grund af rigsdagssamlingens slutning⁷⁾.

Et samlet forslag til ny arvelov er ikke senere fremsat, men justitsministeren fremsatte den 4. november 1953 et begrænset forslag til lov om ændringer i arveforordningen⁸⁾, hvorved kredsen af legale arvinger

¹⁾ Rigsdagstidende 1946-47, tillæg A sp. 2807-2860.

²⁾ Rigsdagstidende 1946-47, landstingets forhandlinger sp. 198-210.

³⁾ Rigsdagstidende 1946-47, landstingets forhandlinger sp. 297-348.

⁴⁾ Rigsdagstidende 1946-47, tillæg B sp. 1273.

⁵⁾ Rigsdagstidende 1946-47, tillæg A sp. 3619-3622 og landstingets forhandlinger sp. 1013-1016.

⁶⁾ Rigsdagstidende 1946-47, landstingets forhandlinger sp. 1053-1062.

⁷⁾ Rigsdagstidende 1946-47, tillæg B sp. 1485.

⁸⁾ Folketingstidende 1953-54, tillæg A sp. 677-680 og folketingets forhandlinger sp. 609-615.

foresloges indskrænket til afdødes afkom, hans forældre og deres afkom samt bedsteforældre og deres børn (afdødes onkler og tanter). Når der ikke ved denne lejlighed fremsattes forslag til en samlet ny arvelovgivning, skyldtes det, at Udvalget for Nordisk Lovsamarbejde på det tidspunkt havde rejst spørgsmål om at iværksætte et nordisk samarbejde på arverettens område, og at justitsministeriet under hensyn hertil fandt det rigtigst at afvente resultaterne af et eventuelt samarbejde mellem kommissioner fra de nordiske lande, inden det overvejedes, om der skulle fremsættes forslag til en ny samlet arvelovgivning.

Efter behandling i folketing⁹⁾, hvor forslaget bl. a. undergik den ændring, at arveladerens fætre og kusiner medtoges som legale arvinger, vedtoges det som lov nr. 66 af 17. marts 1954 om ændringer i arveforordningen (arveklasserne). Ved denne lov ophæves den hidtidige arveret for 4. og 5. parentel (oldeforældre og deres afkom og tipoldeforældre og deres afkom), og i 3. parentel (bedsteforældre og deres afkom) begrænses arveretten til arveladerens bedsteforældre, deres børn og børnebørn. Endvidere indeholder loven en i det væsentlige til kommissionsudkastet 1941 § 102 svarende bestemmelse, hvorefter reglerne om arv, som tilfalder staten, indføjes i arveloven, og der gives justitsministeriet hjemmel til at bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et anfægteligt testamente, og til under særlige omstændigheder at afstå arven til afdødes slægtninge eller andre, der har stået ham nær.

Ved lov nr. 140 af 25. maj 1956 om adoption er endvidere de arveretlige virkninger af adoptivforhold ændret i forhold til hidtil gældende ret. Om det nærmere indhold af disse regler henvises til bemærkningerne til § 4 i udvalgets lovudkast, nedenfor s. 26.

Endelig er ved lov nr. 190 af 7. juni 1958 indført en særlig arvelov for Grønland. Loven følger, for så vidt angår den legale arvefølge og testamentsretten, gældende dansk ret dog med en vis forenkling, medens den i et særligt kapitel om skifte tilgodeser den i Grønland hidtil herskende praksis.

Vedrørende udviklingen inden for de andre nordiske landes arvelovgivning bemærkes følgende:

I Finland gælder ärvdabalken af 1734, der dog på en række punkter er ændret ved senere lovgivning. Ved love af 1951-53 er der således givet nye regler om testamenterets oprettelse og tilbagekaldelse (kapitel 16) og om tvangsarv, der er fastsat til den halve værdi af livsarvingernes legale lod (kapitel 17). Man arbejder i øvrigt på en mere omfattende revision af arvelovgivningen. I 1935 afgav lagberedningen forslag til en ny arve- og testamentslov, og i 1938 fremkom et ændret forslag. Over disse forslag afgav Högsta Domstolen udtalelse den 1. november 1941. På grundlag af det således foreliggende materiale har lagberedningen i 1955 udarbejdet forslag til regeringsproposition til Riksdagen til en ny samlet arve- og testamentslov og i 1956 til en ny lov om boutredning av dödsbo och arvskifte. På grundlag af disse forslag, der i 1959 er sammenarbejdet til et forslag om en samlet ärvdabalk, er et i 1960 nedsat udvalg for tiden ved at forberede forslag til den endelige regeringsproposition.

Den islandske arveforordning af 25. september 1850 var i alt væsentligt af samme indhold som den danske arveforordning af 21. maj 1845. Størsteparten af forordningen var gældende ret i Island, indtil en ny arvelov af 25. maj 1949, der har taget væsentligt hensyn til det danske kommissionsudkast 1941, trådte i kraft den 1. juli s. å. Reglerne om uskiftet bo findes i loven om ægtefællers formueforhold fra 1923. Selv om man således i Island har en ret ny kodifikation af arvelovgivningen, har man nedsat en arvelovskommission til at deltage i de fællesnordiske drøftelser. Der kan i øvrigt om den islandske arvelovgivning henvises til den af Armann Snævarr i T. f. R. 1956 s. 321 fæ givne redegørelse.

I Norge gælder lov om arv af 31. juli 1854 med ændringslove senest af 1956 samt lov om uskiftet bo af 4. juli 1927 med ændrings- og tillægslove af 1934 og 1937. Det er den norske arvelovskomités hensigt at udarbejde

⁹⁾ Folketingstidende 1953-54, 1. behandling folketingets forhandlinger sp. 1043-1066, udvalgets betænkning tillæg B sp. 249-258, 2. behandling folketingets forhandlinger sp. 3733-3735 og 3. behandling sp. 3874.

forslag til en ny samlet kodifikation af arvelovgivningen.

I Sverige gjaldt tidligere, ligesom i Finland, ärvdabalken i 1734-års lag. De successionsretlige bestemmelser i denne blev siden erstattet af de nye love af 8. juni 1928 om arv, af 25. april 1930 om testamente og om arvsavtal og af 9. juni 1933 om boutredning och arvskifte. Sverige fik herigennem en ny og moderne arvelovgivning, som på mange områder har dannet grundlag for den senere arveretlige diskussion i Norden, og som det danske kommissionsudkast fra 1941 i ret vid udstrækning har taget som udgangspunkt. En kodifikation af disse love kom i stand gennem ärvdabalken af 12. december 1958; herved gennemførtes også visse realitetsændringer, navnlig med hensyn til spørgsmålet om adoptivbørns retsstilling. Under forarbejderne har også ændrede regler om arveretten for børn uden for ægteskab været overvejet. Sådanne regler er dog ikke optaget i ärvdabalken. Man har fundet, at spørgsmålet bør henstå for at afvente, at den svenske familjerättskommitté fremkommer med forslag om en styrkelse af den efterlevende ægtefælles retsstilling.

Den danske betænkning fra 1941 indeholder på grundlag af en fyldig beskrivelse af den historiske udvikling i Danmark inden for arverettens område og af fremmed ret en indgående behandling af de problemer, som melder sig ved en ændring af arvelovgivningen. Denne betænkning har derfor dannet grundlaget for det danske udvalgs overvejelser og har også været af væsentlig betydning under de nordiske forhandlinger. Da udvalgets lovudkast med tilhørende bemærkninger således må læses på baggrund af kommissionsbetænkningen fra 1941 og det senere regeringsforslag, har man i bemærkningerne til lovudkastet henvist til de tilsvarende bestemmelser i kommissionsudkastet 1941 og regeringsforslaget af 1946 og gjort rede for forskellighederne mellem kommissionsudkastet, forslaget 1946 og udvalgets udkast, dog bortset fra rent

redaktionelle ændringer. Regeringsforslaget af 1946 er optrykt som bilag 1 nedenfor s. 153.

Da arvelovskommissionen afgav sin betænkning i 1941, var reglerne om ægtefællers arveret og uskiftet bo fra 1926 og reglerne fra 1937 om det arveretlige forhold mellem børn uden for ægteskab og deres fader og hans slægt så nye, at der allerede af den grund ikke kunne blive tale om at overveje dyberegående eller mere principielle ændringer. Disse spørgsmål er derfor i bemærkningerne til udvalgets lovudkast gjort til genstand for en noget bredere fremstilling.

Med hensyn til det nordiske samarbejde bemærkes, at det under forhandlingerne fra alle sider har været et hovedsynspunkt, at det ikke var opgaven for enhver pris og uden hensyn til historisk-traditionelle forskelligheder at søge opnået en fuldstændig ensartethed på arvelovgivningens område, men at værdien af de nordiske forhandlinger i høj grad har beroet på den frugtbringende diskussion af de arveretlige problemer, som har fundet sted under forhandlingerne. For en række hovedspørgsmåls vedkommende har man søgt at nærme standpunkterne til hinanden, i det omfang hævdvundne principper i det enkelte land ikke har virket som en afgørende hindring herfor, og udvalget skal som et særlig vigtigt resultat af disse bestræbelser fremhæve, at man fra svensk side overvejer forslag om en væsentlig styrkelse af den længstlevende ægtefælles stilling også i det tilfælde, at arveladeren tillige efterlader sig livsarvinger, og hvor ægtefællen efter gældende svensk ret hverken har arveret eller nogen ret efter loven til at sidde i uskiftet bo. Også i Finland er man inde på lignende overvejelser.

Det bør nævnes, at den indgående drøftelse også af enkeltbestemmelserne har haft indflydelse på disses indhold. Udvalget har endelig søgt at nærme lovens systematik til den, der følges i de andre lande.

Da de i de andre nordiske lande nedsatte udvalg ikke har afsluttet deres forhandlinger og udarbejdet endelige lovudkast¹⁰⁾,

¹⁰⁾ Det af de svenske ärvdabalkssakkunniga i 1954 afgivne forslag til ärvdabalk ligger forud for de nordiske arvelovsforhandlinger, og den svenske arvelovgivning blev som nævnt — i det væsentlige på grundlag af forslaget — kodificeret ved ärvdabalken af 12. december 1958. Familjerättskommittén har imidlertid mandat til at behandle spørgsmålet om den efterlevende ægtefælles arveretlige stilling og vil formentlig også have mulighed for i øvrigt at foreslå mindre ændringer i ärvdabalken.

har udvalget i bemærkningerne til dets lovudkast kun i begrænset omfang kunnet give oplysning om, hvilken stilling de øvrige udvalg endeligt agter at indtage til de behandlede spørgsmål, ligesom der ikke er mulighed for at opstille de forskellige udkast som paralleltekster.

I forhold til gældende dansk ret indeholder udvalgets udkast forslag til følgende mere betydende ændringer: Den legale arveret foreslås i § 3 således begrænset, at fjernere slægtninge end arveladerens bedsteforældres børn ikke tager arv efter loven. Herefter bliver fætre og kusiner efter forslaget ikke legale arvinger, jfr. nedenfor s. 24 f. Der foreslås indført fuld gensidighed i arveretten mellem et barn uden for ægteskab og hans fader og dennes slægt, jfr. s. 27—31. Ægtefællens arve- og skifteretlige stilling foreslås på forskellige punkter forbedret, jfr. oversigten nedenfor s. 39. Her skal nævnes, at ægtefællens arveret foreslås forøget fra 1/4 til 1/3 når arveladeren tillige har efterladt sig livsarvinger, og ægtefællen skifter med disse. En anden væsentlig forskel er, at ægtefællen efter udkastet principielt arver hele afdødes formue, når afdøde ikke efterlader sig livsarvinger, således at reglerne om uskiftet bo med 2. arveklasse ophæves. Har en ægtefælle hensiddet i uskiftet bo, arver livsarvingerne efter den førstafdøde ifølge udvalgets forslag kun denne, såfremt de overlever den længstlevende ægtefælle, eller de lever på det tidspunkt, da skiftet begæres, jfr. § 19, og arven fordeles mellem

førstafdødes arvinger efter arveforholdene på dette tidspunkt. Tvangsarven foreslås i alle tilfælde fastsat til halvdelen, jfr. § 25. Der foreslås i kapitel 5 indført „forlodsret" til underhold og uddannelse af afdødes mindreårige børn. Arveladerens mulighed for ensidigt at træffe bestemmelse om arveafkortning for ydede forstrækninger foreslås ophævet, men der gives nærmere regler om de sædvanlige arveforskukskontrakter. I § 36 foreslås anvendelsen af reglerne om arveretsforbyrdelse gjort fakultativ.

Inden for testamentsretten skal udvalget særlig pege på ændringen i reglerne om båndlæggelse, kapitel 11, hvorefter kongelig konfirmation ikke kræves, for at båndlæggelse af tvangsarv kan foretages. Muligheden for båndlæggelse for arveladerens enke foreslås ophævet, og der indføres særlige regler om en gift testators kvalitative testationskompetence, jfr. § 66.

Med hensyn til landejendomme er de hidtil gældende regler i lighed med forslaget 1946 foreslået opretholdt, jfr. nærmere bemærkningerne til § 86, s. 136.

For så vidt angår ændringer i skiftelovgivningen, har udvalget indskrænket sig til at behandle de spørgsmål, der står i forbindelse med den efterlevende ægtefælles retsstilling. Man foreslår i så henseende ændringer i reglerne om udlæg efter vurdering og udløsning af de øvrige arvinger, og der foreslås indført en ret for ægtefællen til at udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med hans bos- og arvelod og hans særeje udgør indtil 6 000 kr.

II. Udkast til arvelov.

Kapitel 1.

Slægtinges arveret.

§ 1. En arveladers nærmeste slægtsarvinger er hans børn. Børnene arver lige.

Stk. 2. Er et barn død, træder dets børn i dets sted og arver indbyrdes lige. På tilsvarende måde arver fjernere livsarvinger.

§ 2. Har arveladeren ikke efterladt sig børn eller andre livsarvinger, arver hans forældre. Forældrene arver lige.

Stk. 2. Er en af forældrene død, træder hans livsarvinger i hans sted på samme måde som bestemt i § 1, stk. 2. Efterlader han sig ingen livsarvinger, arver den anden af forældrene eller dennes livsarvinger alene.

§ 3. Er der ingen arvinger efter § 1 eller § 2, arver afdødes bedsteforældre. Halvdelen af arven tilfalder bedsteforældrene på fædrene og halvdelen bedsteforældrene på mødrene side.

Stk. 2. Er en af bedsteforældrene død, træder hans børn, men ikke fjernere livsarvinger, i hans sted.

Stk. 3. Mellem fædrene eller mødrene arvinger indbyrdes deles arven som fastsat i § 2. Er der kun arvinger på fædrene eller mødrene side, arver disse alene.

§ 4. Adoption begrunder samme arveretlige stilling som virkeligt slægtskab, medmindre andet følger af reglerne i adoptionslovgivningen.

§ 5. Arveret tilkommer den, som lever ved arveladerens død, eller som er avlet forinden og senere bliver levende født.

Stk. 2. Er to, som havde arveret efter hinanden, døde, uden at det vides, hvem der er død først, anses den ene ikke for at have overlevet den anden.

Kapitel 2.

Ægtefælles arveret.

§ 6. Arveladerens ægtefælle arver en tredjedel af hans ejendele, når han har efterladt sig livsarvinger, jfr. dog § 19, stk. 1.

§ 7. Efterlader arveladeren sig ikke livsarvinger, arver ægtefællen alene.

Stk. 2. Dør den længstlevende ægtefælle uden at have indgået nyt ægteskab og uden at efterlade sig livsarvinger, deles boet efter ham lige mellem hver ægtefælles arvinger. Er der ved den længstlevende ægtefælles død kun arvinger efter en af ægtefællerne, arver de det hele.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 2 er ikke til hinder for, at den længstlevende ægtefælle ved testamente kan råde over hele boet.

Kapitel 3.

Uskiftet bo med livsarvinger.

§ 8. Efter den ene ægtefælles død er den anden ægtefælle berettiget til at overtage fællesboet uden at skifte med deres fælles livsarvinger.

§ 9. Har afdøde efterladt sig særlige livsarvinger, der er umyndige, kan skifteretten tillade ægtefællen at hensidde i uskiftet bo med dem, såfremt værgerne samtykker, og retten under hensyn til arvingernes tarv og ægtefællens forhold finder det forsvarligt. Er afdødes særlige livsarvinger myndige, kan udlevering af boet til hensiddende i uskiftet bo kun ske med deres samtykke.

Stk. 2. Udleveres boet til hensiddende i uskiftet bo med afdødes mindreårige sørbørn, overtager ægtefællen afdødes forørgelsespligt over for dem.

§ 10. En ægtefælle kan ved testamente bestemme, at den anden ægtefælle skal være udelukket fra at hensidde i uskiftet bo. Bestemmelsen kan dog efter begæring tilsidesættes af skifteretten, hvis den ikke findes tilstrækkelig begrundet i hensynet til livsarvingernes eller ægtefællens tarv. Skifterettens tilladelse til hensiddende i uskiftet bo kan betinges af, at et delvist skifte af fællesboet finder sted.

§ 11. Er ægtefællen under konkurs, eller godtgøres det, at han ikke har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser, kan han ikke få boet udleveret til hensiddende i uskiftet bo.

Stk. 2. Er ægtefællen umyndig, kan udlevering kun ske, såfremt skifteretten finder det foreneligt med hans tarv.

§ 12. Begæring om boets udlevering fremsættes for skifteretten. For en umyndig ægtefælle fremsættes begæring af værgen.

§ 13. Inden 6 måneder efter dødsfaldet skal ægtefællen til skifteretten indlevere en opgørelse over fællesboets aktiver og passiver samt sit særeje. Nærmere regler om opgørelsens indhold fastsættes af justitsministeren.

Stk. 2. Indgives opgørelsen ikke inden den fastsatte frist, kan skifteretten pålægge ægtefællen daglige eller ugentlige bøder, der løber, indtil opgørelsen indgives.

Stk. 3. Arvingerne har ret til at gøre sig bekendt med opgørelsen.

§ 14. I det uskiftede bo indgår alt, hvad ægtefællen erhverver, for så vidt det ikke er gjort til særeje.

Stk. 2. På rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, finder reglerne om uskiftet bo kun anvendelse i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de for disse rettigheder særlig gældende regler.

Stk. 3. Arv eller gave, som tilfalder ægtefællen, indgår dog ikke i det uskiftede bo, såfremt han begærer skifte inden 3 måneder, efter at han har modtaget arven eller gaven.

§ 15. Ægtefællen udøver i levende live en ejers rådighed over boet.

Stk. 2. Ved testamente kan han kun råde over en så stor del af det uskiftede bo, som ved hans død falder i arv efter ham. Inden for denne grænse kan ægtefællen også råde over boets enkelte genstande, for så vidt det ikke strider mod den afdøde ægtefælles bestemmelse i medfør af § 66.

§ 16. Ægtefællen bliver personlig ansvarlig for afdødes forpligtelser. Han er berettiget til ved proklama at indkalde afdødes kreditorer efter skiftelovgivningens regler.

§ 17. Ægtefællen er berettiget til at skifte når som helst.

Stk. 2. Ved indgåelse af nyt ægteskab er han forpligtet til at skifte.

§ 18. Når ægtefællen i henhold til § 9, stk. 1, 1. pkt., hensidder i uskiftet bo med umyndige særlige livsarvinger efter den afdøde, er han på begæring pligtig at skifte med dem, efterhånden som de bliver myndige.

Stk. 2. Dør en umyndig særarving, er ægtefællen pligtig at skifte med hans livsarvinger, medmindre de samtykker i, at skifte undlades. For umyndige livsarvinger meddeles samtykke af værgen med skifterettens godkendelse.

§ 19. Har en ægtefælle hensiddet i uskiftet bo, arver livsarvingerne efter den førstafdøde kun denne, såfremt de overlever den længstlevende ægtefælle, eller de lever på det tidspunkt, da skiftet begæres. Ved skifte efter den længstlevende ægtefælles død beregnes der ikke arv efter førstafdøde til den længstlevende ægtefælle.

Stk. 2. Mellem førstafdødes arvinger fordeles arven efter arveforholdene ved den længstlevende ægtefælles død eller på det tidspunkt, da skiftet begæres. Er der ved den længstlevende ægtefælles død ingen arvinger efter ham, tilfalder hele boet førstafdødes livsarvinger.

§ 20. Såfremt en arving godtgør, at ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over boet væsentlig har formindsket det eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse, eller at ægtefællen har for-

sømt sin forsørgelsespligt over for ham, er ægtefællen pligtig at skifte med ham.

Stk. 2. Som misbrug af rådighed over boet betragtes navnlig urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssig høj livrente, bortgivelse af gaver eller andre begunstigelser, der står i misforhold til det uskiftede bos formue.

§ 21. Har ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over boet væsentlig formindsket dette, kan arvingerne, når boet skiftes, kræve vederlag derfor af det beholdne bo eller om fornødent for halvdelen af det manglende beløb af ægtefællens særeje.

§ 22. Hvis ægtefællen af boet har givet en gave, der står i misforhold til dets formue, kan en arving kræve gaven omstødt, såfremt gavemodtageren vidste eller burde vide, at gaveren hensad i uskiftet bo, og at gaven stod i misforhold til boets formue.

Stk. 2. Sag til gavens omstødelse kan kun anlægges, såfremt boet skiftes, eller den arving, som vil anlægge sagen, har indgivet begæring om skifte. Sagen skal anlægges inden 5 år efter gavens fuldbyrdelse.

§ 23. Ved skifte formodes alt, hvad ægtefællen ejer, at høre til det uskiftede bo.

§ 24. I tilfælde af tvist træffes skifterettens afgørelser i henhold til dette kapitel ved kendelse.

Kapitel 4.

Tvangsarv.

§ 25. Halvdelen af den arvelod, som tilkommer arveladerens livsarvinger og ægtefælle, er tvangsarv.

§ 26. Over tvangsarv kan arveladeren ikke råde ved testamente, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel.

Stk. 2. En arvelader kan ved testamente give en livsarving fortrinsret til at få sin arv udlagt i bestemte ejendele. Ægtefællens ret efter skiftelovens §§ 62 c og 62 d berøres ikke heraf.

Kapitel 5.

Forlodsret.

§ 27. Arveladerens barn har ret til, såfremt det er nødvendigt for at sikre det passende underhold og uddannelse til dets 21. år, forlods at få udlagt et efter forholdene afpasset beløb. Ved fastsættelsen af beløbet kan der tages hensyn til, hvilke udgifter arveladeren har afholdt til andre børns uddannelse.

Stk. 2. Forlodsretten kan ikke indskrænkes ved testamente. Den går forud for anden arv, men fyldestgøres kun af tvangsarv, såfremt boets midler ikke i øvrigt strækker til.

§ 28. Har flere børn forlodsret, og kan boet ikke udrede det samlede beløb, bestemmer skifteretten under hensyn til børnenes behov og forholdene i øvrigt, hvor meget der forlods skal tillægges ét eller flere af børnene.

§ 29. Skifteretten eller eksekutor skal påse, at forlodsret gøres gældende i boet. I eksekutorboer skal spørgsmålet forelægges skifteretten til afgørelse, hvis der opstår tvist herom.

Stk. 2. Skal der i et bo både fyldestgøres forlodsret og krav på bidrag i henhold til lov nr. 131 af 7. maj 1937 § 26, stk. 2, finder den foranstående bestemmelse i § 28 tilsvarende anvendelse.

Kapitel 6.

Aftaler vedrørende arv samt arveforskud.

§ 30. En arving kan ikke sælge, pantsætte eller på anden måde overdrage den arv, han har i vente. I denne arv kan der heller ikke søges fyldestgørelse af arvingens kreditorer.

§ 31. En arving kan over for arveladeren mod eller uden vederlag give afkald på sin arveret. Afkaldet har også virkning for udstederens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt.

Stk. 2. Afkald kan på samme måde gives over for arveladerens ægtefælle, når denne hensidder i uskiftet bo.

§ 32. Har ægtefællers fælles livsarving erkendt at have modtaget et arveforskud, skal dette, når det er ydet af fælleseje, og der skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, så vidt muligt afkortes i arven efter den førstafdøde, medmindre andet er aftalt. Et af førstafdøde oprettet testamente må vige, for så vidt dette er nødvendigt, for at afkortning kan finde sted. Den del af forskuddet, som ikke er afkortet i arven efter den førstafdøde, skal afkortes i arven efter den længstlevende.

Stk. 2. Foranstående regler gælder også om forskud, som ydes af en ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo.

§ 33. Hvad en ægtefælle af fælleseje har givet et stedbarn eller dets livsarvinger, afkortes i arven efter den anden ægtefælle, såfremt det er aftalt, at ydelsen skal være forskud på arven efter denne.

§ 34. Ved afkortning lægges arveforskuddets værdi ved modtagelsen til grund, dog at der under særlige omstændigheder kan afviges herfra.

Stk. 2. Såfremt et modtaget forskud overstiger arvelodden, skal arvingen ikke betale det overskydende til boet, medmindre han særlig har forpligtet sig hertil.

Stk. 3. Hvis modtageren af et arveforskud dør før arveladeren, afkortes forskuddet i den arv, som tilkommer arvingens livsarvinger.

§ 35. Arveforskud lægges til boet ved beregningen af arvelodder og tvangsarv. Kan forskuddet ikke fuldt ud afkortes i modtagerens arv, tillægges der kun et beløb svarende til hans arvelod.

Stk. 2. Når et fællesbo skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, lægges forskuddet også til boet ved beregningen af boslodderne. Overstiger forskuddet modtagerens arv efter den afdøde ægtefælle samt et til hans arv efter den længstlevende svarende beløb, tillægges kun værdien af disse arvelodder.

Kapitel 7.

Udelukkelse af arveret.

§ 36. Når en person har begået en forsettlig overtrædelse af straffeloven, som har

medført en andens død, kan det ved dom bestemmes, at han fortaber retten til at få arv, der var afhængig af den dræbtes død, og at hans arv efter en anden person ikke må forøges som følge af lovovertrædelsen.

Stk. 2. Den, der har forsøgt at dræbe en slægtning i opstigende linje, øvet vold mod eller groft fornærmet ham eller truet ham på strafbar måde, kan efter den forurettedes begæring fradømmes retten til arv efter ham.

Stk. 3. Afgørelse i henhold til stk. 1 og 2 kan træffes ved straffedommen eller under en særlig sag.

Stk. 4. Den fradømte arveret kan helt eller delvis tilbagegives den dømte ved testamente.

§ 37. Faderen og hans slægt tager ikke arv efter barn uden for ægteskab, såfremt faderen ved avlingen af barnet har begået et forhold, for hvilket han ved dom er kendt skyldig efter borgerlig straffelov §§ 216-223.

§ 38. Ægtefællers indbyrdes arveret bortfalder ved separation og skilsmisse.

Stk. 2. Dør en af parterne i et omstødeligt ægteskab, arver den anden part ikke, hvis reglerne i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning § 50, stk. 1 eller 2, efter hans begæring bringes til anvendelse, eller dersom sag til ægteskabets omstødelse af det offentlige var anlagt eller skulle have været anlagt.

Kapitel 8.

Oprettelse af testamente.

§ 39. Den, der er fyldt 18 år eller har indgået ægteskab, kan ved testamente råde over sine ejendele, jfr. dog § 26.

§ 40. Testamente skal oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en notar eller for to vidner.

§ 41. Notaren bør i sin påtegning på testamentet afgive erklæring om, hvorvidt testator var i stand til fornøftmæssigt at oprette testamente, samt anføre andre om-

stændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Stk. 2. Nærmere regler om notarernes virksomhed fastsættes af justitsministeren.

§ 42., Ved oprettelse af testamente for vidner skal testators underskrift eller vedkendelse ske i samtidig nærværelse af vidnerne, som straks skal skrive deres navne på testamentet.

Stk. 2. Vidnerne skal være til stede som testamentsvidner efter testators ønske, og de skal have kendskab til, at det er et testamente, de bevidner.

§ 43. Vidnerne skal være fyldt 18 år. De må ikke på grund af sindssygdом, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand mangle forståelse af vidnebekræftelsens betydning.

Stk. 2. En person kan ikke være testamentsvidne, såfremt testamentet indeholder bestemmelser til fordel for ham, hans ægtefælle, forlovede, beslægtede eller besvogrede i op- eller nedstigende linje eller hans søskende eller for personer eller institutioner, til hvilke han ved testamentets oprettelse har en sådan tilknytning, at han har haft særlig interesse i begunstigelsen. Dette gælder dog ikke, hvis begunstigelsen er ringe og har rimelig grund.

Stk. 3. At en person er indsat som ekssekutor, udelukker ham ikke fra at være vidne.

§ 44. Den, der på grund af sygdom eller andet nødstilfælde er forhindret i at oprette testamente i overensstemmelse med foranstående regler, kan mundtligt meddele sit testamente i samtidig nærværelse af to vidner eller oprette testamente uden vidner ved et egenhændigt skrevet og underskrevet dokument.

Stk. 2. Ved oprettelse af et mundtligt testamente finder bestemmelserne i § 42, stk. 2, og § 43, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2 og 3, anvendelse. Vidnerne skal snarest muligt nedskrive testamentet og underskrive det således oprettede dokument.

Stk. 3. Et i medfør af stk. 1 oprettet testamente bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette testamente i overensstemmelse med § 40.

§ 45. Vidnerne bør i deres påtegning på testamentet angive deres stilling og bopæl samt tid og sted for underskriften. De bør endvidere i påtegningen afgive erklæring om, at de har været til stede efter testators ønske, og hvorvidt testator var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente, samt anføre andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Kapitel 9.

Genkaldelse af testamente.

§ 46. En testamantarisk bestemmelse kan genkaldes i testamentsform eller ved, at testator på anden måde utvetydigt tilkendegiver, at den ikke længere er udtryk for hans sidste vilje.

Stk. 2. Vil testator i øvrigt gøre forandringer i testamentet, skal det ske i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente.

§ 47. Ensidig genkaldelse af et gensidigt testamente skal for at være gyldig meddeles den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket.

§ 48. Indeholder et gensidigt testamente mellem ægtefæller bestemmelser om senere fordeling af arven, kan den længstlevende ægtefælle ændre testamentets bestemmelser herom, for så vidt angår sit særeje og halvdelen af det tidligere fællesbo. Dette gælder dog ikke, såfremt andet er bestemt i testamentet eller klart fremgår af dette.

§ 49. I de i § 38 omhandlede tilfælde skal et testamente, som den ene ægtefælle har oprettet til fordel for den anden ægtefælle, i almindelighed anses for genkaldt.

Stk. 2. Det samme gælder, såfremt nogen har oprettet testamente til fordel for sin forlovede, og forlovelsen hæves.

Kapitel 10.

Om testamenters ugyldighed og anfægtelse.

§ 50. Et testamente er ugyldigt, hvis testator ikke ved oprettelsen havde den i § 39 foreskrevne alder, eller hvis testamentet

ikke opfylder formforskrifterne i § 40, jfr. §§ 42 og 43, eller § 44.

§ 51. En testamentarisk bestemmelse er ugyldig, såfremt testator ved dens oprettelse på grund af sindssygdом, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand manglede evnen til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber.

§ 52. En testamentarisk bestemmelse er ugyldig, hvis den er fremkaldt ved tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning eller ved misbrug af testators enfoldighed, svag-hedstilstand eller afhængighed.

§ 53. Befandt testator sig ved oprettelsen i en vildfarelse, der var afgørende for hans testamentariske bestemmelse, er denne ugyldig.

Stk. 2. Har en testamentarisk bestemmelse ved fejlskrift eller anden fejltagelse fået et andet indhold end tilsigtet, skal den dog gennemføres efter sin rette mening, hvis denne kan udfindes.

§ 54. En testamentarisk bestemmelse, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af efterladenskaberne, som åbenbart savner fornuftig mening, er ugyldig.

§ 55. Indsigelse mod et testaments gyldighed kan rejses af enhver, som vil arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt.

§ 56. Er testamentet oprettet for en notar, skal hans attestations på testamentet anses som bevis for de af denne omfattede forhold, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

§ 57. Hvis der rejses indsigelse mod gyldigheden af et for vidner oprettet testamente, skal den, der vil påberåbe sig testamentet, ved førelse af testamentsvidnerne eller på anden måde godtgøre, at testamentet er gyldigt oprettet.

Stk. 2. Har vidnerne i påtegningen atteret, at der ved oprettelsen er forholdt i overensstemmelse med § 42, skal dette anses for godtgjort, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

Kapitel 11.

Båndlæggelse ved testamente.

§ 58. En arvelader kan ved testamente bestemme, at den tvangsarv, som tilfalder en livsarving efter ham, helt eller delvis skal båndlægges, når han finder dette stemmende med arvingens tarv.

§ 59. Arvingen kan forlange bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesat, såfremt han godtgør, at han er i stand til på forsvarlig måde at råde over arven på egen hånd.

Stk. 2. Båndlæggelsen kan dog ikke ophæves for tiden før arvingens fyldte 25. år.

§ 60. Begæring om tilsidesættelse af en bestemmelse om båndlæggelse skal snarest muligt fremsættes over for skifteretten. Er arvingen ikke fyldt 25 år, skal begæringen fremsættes snarest muligt, efter at han har opnået denne alder.

Stk. 2. I eksekutorboer skal erklæring fra eksekutor så vidt muligt indhentes, forinden afgørelsen træffes.

Stk. 3. Skifterettens afgørelse træffes ved kendelse. Afgørelsen kan foruden af arvingen og eksekutor indbringes for højere ret af justitsministeren.

§ 61. Tvangsarv kan kun båndlægges i overformynderiet eller i en til et andet pengeinstitut knyttet forvaltningsafdeling, der af justitsministeren er godkendt hertil. Umyndiges tvangsarv kan kun båndlægges i overformynderiet.

Stk. 2. Såfremt arvingen samtykker heri, kan arven med justitsministerens tilladelse båndlægges på anden måde, navnlig i fast ejendom.

§ 62. Når arven er båndlagt, kan arvingen ikke råde over kapitalen i levende live, men alene hæve renten.

Stk. 2. I den båndlagte kapital kan der ikke, så længe arvingen lever, søges fyldestgørelse af hans kreditorer. Det samme gælder uhævede renter indtil 6 måneder efter forfaldsdagen.

Stk. 3. Båndlagt arv er særeje, medmindre andet er bestemt ved testamente. Dette gælder, selv om bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesættes i medfør af § 59.

Stk. 4. Skal arvingen yde erstatning eller godtgørelse i anledning af en af ham forsætligt eller ved grov uagtsomhed forvoldt skade på person eller gods, kan det ved dom bestemmes, at erstatningen skal uddedes af de båndlagte midler.

§ 63. Justitsministeren eller den, han dertil bemyndiger, kan tillade, at der sker frigivelse af båndlagt arv, når det er en velfærdssag for arvingen.

§ 64. Indeholder testamentet bestemmelser om udbetaling af den båndlagte arv til fastsat tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden, foretages udbetalingen af overformynderiet eller vedkommende forvaltningsafdeling. Afhænger det derimod af et skøn, om de i testamentet fastsatte betingelser er opfyldt, kan udbetaling kun ske efter bestemmelse af justitsministeren eller den, han dertil bemyndiger.

§ 65. Arv, som ikke er tvangsarv, kan båndlægges ved testamente. Bestemmelserne i §§ 61-64 finder tilsvarende anvendelse, medmindre andet er bestemt ved testamente. Bestemmelserne i § 62, stk. 4, og § 63 kan dog ikke fraviges.

Kapitel 12.

Andre bestemmelser om testamente.

§ 66. En ægtefælle kan ved testamente råde over enkelte genstande inden for sit særeje.

Stk. 2. Inden for sin boslod kan en ægtefælle testere over ting, som hører til hans bodel. Han kan dog kun med den anden ægtefælles samtykke testere over

- 1) fast ejendom, der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet,
- 2) indbo i det fælles hjem,
- 3) den anden ægtefælles arbejdsredskaber.

§ 67. En arvelader kan forpligte sig til ikke at oprette eller genkalde testamente.

Stk. 2. Erklæringen skal afgives under iagttagelse af reglerne i kapitel 8 om oprettelse af testamente. Er arveladeren umyn-

dig, kræves værgens og overøvrighedens samtykke.

§ 68. Ved testamente kan ejendele ikke tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden.

§ 69. Har testator pålagt en arving en bestemt anvendelse af arven eller indskrænkninger i rådigheden over denne, kan justitsministeren, når hensynet til arvingens tarv taler derfor — navnlig hvis forholdene har forandret sig — tillade sådanne afvigelser fra testamentet, som ikke væsentlig fraviger testationens formål og karakter.

Stk. 2. Har testator indsat nogen til at påse overholdelsen af sådan forskrift, kan afvigelsen ikke ske uden dennes samtykke, medmindre særlige omstændigheder taler derfor.

Kapitel 13.

Dødsgaver.

§ 70. Lovens regler om testamente finder tilsvarende anvendelse på gaveløfter, der ikke kan gøres gældende, så længe givener lever, og gaver, der gives på hans dødsleje.

Kapitel 14.

Arvefonden.

§ 71. Er der ingen arvinger efter loven eller testamente, arves afdødes ejendele af arvefonden.

Stk. 2. Justitsministeren kan bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et testamente, der ville kunne anfægtes efter de herom gældende regler, men må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje. Justitsministeren kan endvidere under særlige omstændigheder afstå arven til afdødes slægtninge eller til andre, der har stået ham nær, navnlig når han ikke har kunnet oprette testamente, eller formuen hidrører fra en fælles slægtning.

Stk. 3. Skifteretten giver indstilling til justitsministeren om anfægtelse eller godkendelse af testamente og om afståelse af arv, i eksekutorboer efter indhentet erklæring fra eksekutor.

§ 72. I arvefonden indgår også, hvad der skænkes den ved testamente eller gave.

§ 73. Arvefondens midler anvendes til at yde hjælp til blinde, døve og vanføre.

Stk. 2. Uddeling af fondens midler kan finde sted til såvel enkeltpersoner som foreninger og institutioner.

§ 74. Arvefonden bestyres af overformyndet som en særlig fond, adskilt fra andre midler.

§ 75. Uddelingen af fondens midler foretages af en bestyrelse, der består af

- 1) en af justitsministeren udpeget formand,
- 2) et medlem udpeget af socialministeren efter forhandling med de foreninger, der varetager interessen for personer, som er blinde, døve eller vanføre.
- 3) et af folketinget valgt medlem.

Stk. 2. Medlemmerne vælges for 4 år.

§ 76. Renteindtægten og indtil to tredjedele af de kapitalbeløb, som i et regnskabsår indgår i fonden, anvendes til uddeling i overensstemmelse med fondens formål efter bestyrelsens bestemmelse.

§ 77. Justitsministeren fastsætter bestyrelsens forretningsorden og træffer bestemmelse om anbringelsen af fondens midler og om regnskabet og dets revision og offentliggørelse.

Kapitel 15.

Overgangsbestemmelser.

§ 78. Denne lov træder i kraft den 1. januar 1963.

f Stk. 2. Loven gælder ikke for Grønland.

Stk. 5. Efter forhandling med det færøske hjemmestyre kan loven ved ggl. anordning sættes i kraft på Færøerne med de ændringer, som måtte findes hensigtsmæssige under hensyn til de særlige forhold på øerne.

§ 79. Tidspunktet for arveladerens død er, medmindre andet følger af §§ 81-84, bestemmende for, om loven eller hidtil gældende ret skal anvendes.

§ 80. Såfremt et barn uden for ægteskab er født før 1. januar 1938, bestemmes dets adkomst til arv efter faderen og hans slægt og disses ret til arv efter barnet efter den før det nævnte tidspunkt gældende ret.

§ 81. Reglerne i kapitel 3 anvendes også på uskiftet bo med livsarvinger, selv om den afdøde ægtefælle er død før lovens ikrafttræden. Dette gælder dog ikke § 9, stk. 2, § 10 og § 19.

Sik. 2. Arv eller gave, som er tilfaldet ægtefællen og ved lovens ikrafttræden er indgået i det uskiftede bo, fordi han ikke har begæret skifte inden for den i § 5, stk. 2, i lov nr. 120 af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo fastsatte frist, kan ikke holdes uden for boet, selv om ægtefællen begærer skifte inden udløbet af fristen i nærværende lovs § 14, stk. 3.

Stk. 3. Sag til omstødelse af gave i medfør af § 22 kan ikke anlægges, hvis den i loven af 20. april 1926 § 6, stk. 2, omhandlede frist er overskredet ved lovens ikrafttræden.

§ 82. Arveretlige retshandler, som ikke opfylder lovens krav med hensyn til habilitet og form, er gyldige, hvis de er oprettet før lovens ikrafttræden og er i overensstemmelse med hidtil gældende ret.

Stk. 2. Bestemmelser om arveafkortning, truffet i overensstemmelse med §§ 10-13 i arveforordning af 21. maj 1845, bevarer deres retsvirkning, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

§ 83. Testamente, som før lovens ikrafttræden er konfirmeret efter arveforordning af 21. maj 1845 § 27, 1. pkt., bevarer den retsvirkning, som tilkom det efter denne bestemmelse, selv om arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

§ 84. Reglerne i kapitel 11 om retsvirkningerne af båndlæggelse anvendes også, når arveladeren er død før lovens ikrafttræden. Dette gælder dog ikke § 62, stk. 3. Bestemmelsen i § 62, stk. 4, gælder kun krav, som er opstået efter dette tidspunkt.

Stk. 2. Bestemmelse om båndlæggelse, som før lovens ikrafttræden er konfirmeret efter arveforordning af 21. maj 1845 § 28, kan ikke tilsidesættes efter denne lovs

§ 59, selv om arveladeren, er død efter lovens ikrafttræden.

Stk. 3. Bestemmelse om båndlæggelse for arveladerens enke bevarer sin gyldighed, hvis den er konfirmeret før lovens ikrafttræden, selv om arveladeren er død efter dette tidspunkt.

Kapitel 16.

Ændringer i andre love m. v.

§ 85. § 24, stk. 3, i lov nr. 397 af 12. juli 1946 om bortblevne affattes således:

„Dersom ingen melder sig, tilfalder formuen arvefonden.“

§ 86. Med hensyn til oprettelse af testamente vedrørende landejendomme har det sit forblivende ved reglerne i forordning af 13. maj 1769 om selveier-bønder og de dem forundte fordele § 5, 1. pkt., forordning af 22. november 1837 angående den selveier-bønder hjemlede testationsfrihed §§ 1-10 og § 12, plakat af 17. marts 1847 samt de senere ændringer i disse bestemmelser og forordning af 21. maj 1845 indeholdende nogle forandringer i lovgivningen om arv

§§ 26 og 27, 2. pkt. jfr. lov nr. 563 af 4. oktober 1919 om lens, stamhuses og fideikommissgodrs samt de herhen hørende fideikommisskapitalers overgang til fri ejendom § 5, næstsidsde stykke.

§ 87. Fra lovens ikrafttræden ophæves:

Krigsretsinstruks af 9. marts 1683 § 36, Danske Lov 5-2-12, 5-2-30 og 5-2-53, Kong Frederik V's søe-krigs-artikels-brev af 8. januar 1752 § 977 for så vidt angår testamenter, forordning af 13. maj 1769 om selveier-bønder og de dem forundte fordele § 5, 2. og 3. pkt., forordning af 18. juni 1777, jfr. lov nr. 258 af 28. juni 1920 § 62, forordning af 22. november 1837 angående den selveierbønder hjemlede testationsfrihed § 11, forordning af 21. maj 1845 indeholdende nogle forandringer i lovgivningen om arv — dog undtaget §§ 26 og 27, 2. pkt. — med senere ændringer, lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning § 51, lov nr. 120 af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo med senere ændring og lov nr. 127 af 15. april 1930 om ikrafttræden af borgerlig straffelov § 14.

III. Udkast til lov om ændringer i skifteloven.

§ 1.

I lov nr. 155 af 30. november 1874 om skifte af dødsbo og fællesbo m. v. som ændret ved lov nr. 58 af 18. marts 1925 sker følgende ændringer:

1. § 47 affattes således:

§ 47. „Enhver arving er berettiget til for sin arvelod at fordre udlæg efter vurdering, dog ikke i fast ejendom; værgens påstand herom på en umyndigs vegne godkendes af skifteretten, når det skønnes at være til den umyndiges gavn. Forlanger flere arvinger udlæg i den samme ting, bliver det ved lodtrækning at afgøre, hvem der skal have fortrinet. Ting, der har særlig erindringsværdi for familien, skal den arving, fra hvis slægt eller slægtsgren tingen stammer, dog være fortrinsberettiget til at få udlagt. Om den efterlevende ægtefælles rettigheder på skifte henvises til § 62 a - § 62 e og § 63.“

2. Overskriften til kapitel 5 ændres til:

„Om behandling af dødsboer, når der er en efterlevende ægtefælle.“

3. § 57 affattes således:

§ 57. „Når skifte skal finde sted i anledning af en ægtefælles død, bliver hans bodel og særeje at skifte efter lovens almindelige regler med de ændringer, som følger af reglerne i § 62 a - § 62 e og § 63.“

Den efterlevende ægtefælles bodel skiftes efter nedenstående regler. Hans særeje kan inddrages under skiftet i den udstrækning, hvori det er nødvendigt til fyldestgørelse af de krav, der omhandles i § 23 i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger og i arvelovens § 21.“

4. I § 60 udgår stk. 2.

5. § 62 a affattes således:

§ 62 a. „Den efterlevende ægtefælle har ret til forlods at udtage genstande, som ude-

lukkende tjener til hans personlige brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold.“

6. Som ny § 62 b indføres:

§ 62 b. „Er boet af ringe værdi, kan den efterlevende ægtefælle udtage bohaver, arbejdsredskaber og andet løsøre i det omfang, hvori det skønnes nødvendigt, for at han kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, selv om der derved tilfalder ham mere end hans boslod og arvelod.“

Den efterlevende ægtefælle har altid ret til af boet at udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med hans boslod og arvelod og hans særeje udgør indtil 6 000 kr.“

7. Som ny § 62 c indføres:

§ 62 c. „Den efterlevende ægtefælle er berettiget til af fællesboet at fordre udlæg efter vurdering for sin boslod og arvelod også i fast ejendom. Ønsker ægtefællen og arvinger udlæg i samme ting, har ægtefællen fortrinet.“

Overstiger værdien af de ejendele, som den efterlevende ægtefælle ønsker udlagt, hans boslod og arvelod, skal han desuagtet være berettiget til at få dem udlagt mod at udbetale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger.“

8. Som ny § 62 d indføres:

§ 62 d. „I afdødes særeje kan den efterlevende ægtefælle fordre udlæg efter vurdering, for så vidt angår sin arv af særejet. Udlæg kan også forlanges i fast ejendom. Ægtefællen har fortrin fremfor andre arvinger, der ønsker udlæg i samme ting.“

9. Som ny § 62 e indføres:

§ 62 e. „§§ 62 c og d finder ikke anvendelse på ting, hvorover den førstafdøde ægtefælle har rådet ved testamente i medfør af arvelovens § 66.“

10. § 63 affattes således:

§ 63. „I det omfang, arven til afdødes umyndige livsarvinger ikke kan udredes uden afhændelse af fast ejendom eller løsøre, som er nødvendige, for at den længstlevende kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, eller uden at den længstlevende berøves andre midler, som er nødvendige herfor, kan skifteretten mod betryggende sikkerhed give ægtefællen henstand med udbetalingen af arven, indtil børnene bliver myndige. Nærmere regler herom fastsættes af justitsministeren.“

11. I § 78 udgår stk. 2.

12. § 91 ophæves.

§2.

Denne lov træder i kraft den 1. januar 1963.

Loven gælder ikke for Grønland.

Efter forhandling med det færøske hjemmestyre kan loven ved kgl. anordning sættes i kraft på Færøerne med de ændringer, som måtte findes hensigtsmæssige under hensyn til de særlige forhold på øerne.

§3.

Tidspunktet for arveladerens død er bestemmende for, om loven eller hidtil gældende ret skal anvendes.

Reglerne i denne lov finder dog også anvendelse på skifte af uskiftet bo, såfremt den længstlevende ægtefælle dør efter lovens ikrafttræden, eller skifte i den længstlevendes levende live begæres efter dette tidspunkt.

§4.

Fra lovens ikrafttræden ophæves Danske Lov 5-2-24 og 26, reskript af 7. februar 1794 angående sikkerhed og rigtighed for umyndiges midler m. v. § 2, plakat af 19. august 1823 angående en udvidelse og nærmere bestemmelse af rescr. 7. februar 1794, 2 § og fr. 21. juni 1799, plakat af 13. april 1824 at rescr. 7. februar 1794, 2 § og plakat 19. august 1823 maae extenderes til at gælde for Kiøbenhavn og lov af 26. maj 1868 indeholdende bestemmelser angående forvaltningen af umyndiges midler § 12.

IV. Bemærkninger til udkast til arvelov.

Kapitel 1.

Slægtinges arveret.

I dette kapitel er optaget bestemmelser om slægtinges arveret. Bestemmelserne afgør alene spørgsmålet om *slægtinges* arveret *efter loven*. Det må således for det første have sig for øje, at også ægtefællen, som det fremgår af kapitel 2, er arving efter loven. Denne arveret har ægtefællen jævnsides med børnene, endda således at børnenes arveret i det omfang, det følger af reglerne om uskiftet bo i kapitel 3, kan udskydes, og er der ikke børn, går ægtefællen forud for arveladerens slægtinge. Dernæst må det erindres, at arveladeren i det omfang, lovens regler om tvangsarv i kapitel 4 ikke er til hinder derfor, ved testamente kan træffe bestemmelser, der medfører, at den legale arveret bliver uden betydning.

Til § 1.

(Kommissionsudkastet § 1 og bemærkningerne hertil s. 35-36, forslaget 1946 § 1).

Bestemmelsen, der fastslår, at arveladerens børn og disses efterkommere er hans nærmeste slægtsarvinger, svarer til den gældende bestemmelse i § 1 i arveforordningen fra 1845 og kommissionsudkastet 1941 § 1. En tilsvarende regel gælder i de øvrige nordiske lande. Som det vil ses, benytter forslaget i overensstemmelse med almindelig sprogbrug, jfr. allerede arveforordningens § 23, betegnelsen „livsarvinger“ for en persons samtlige efterkommere. Det følger af udkastets § 4, hvis begrundelse er den nye adoptionslov, jfr. bemærkningerne nedenfor s. 26, at udtrykket „livsarvinger“ i udvalgets lovudkast modsat kommissionsudkastet 1941 også omfatter efterkommere i kraft af adoption, når andet ikke følger af adoptionslovgivningens regler.

Det er efter udkastet uden betydning, om der er spørgsmål om efterkommere i eller

uden for ægteskab, og udkastet indeholder derfor ingen særlige bestemmelser om arveret for slægtinge uden for ægteskab, jfr. om dette spørgsmål nærmere nedenfor s. 27 ff.

Arveladerens børn arver lige. Hvis et barn er død, træder dets børn i dets sted og arver indbyrdes lige. Er et barnebarn død, indtræder ligeledes dets børn, og på tilsvarende måde indtræder fjernere livsarvinger i stedet for deres afdøde fader eller moder. Arven deles således efter stammer og linjer på samme måde som efter gældende ret.

Det spørgsmål kan rejses, om der ikke — i hvert fald i visse situationer — i stedet burde ske en deling „efter hoveder“, d. v. s. en deling efter arvingernes antal og ikke efter stammer og linjer. Man har herved særlig tænkt på det tilfælde, at arveladeren efterlader sig børnebørn efter flere afdøde børn, f. eks. 4 børnebørn, nemlig et efter hans ene afdøde barn og 3 efter et andet. Ved deling efter stammer og linjer får enebarnet $\frac{1}{2}$ og hvert af de øvrige børnebørn $\frac{1}{6}$, medens de ved en deling efter hoveder alle ville få $\frac{1}{4}$. Spørgsmålet har været berørt under de nordiske forhandlinger, men der var almindelig tilslutning til at blive stående ved den almindelige delingsnorm efter stammer og linjer i alle tilfælde, hvilket er gældende ret i alle 5 lande, og udvalgets forslag er i overensmølse hermed. Det er vel rigtigt, at det i visse tilfælde kunne være naturligt, at børnebørnene i forskellige linjer arver lige meget, men en legal ordning, hvorefter dette er tilfældet, vil medføre urimelige tilfældigheder i arvedelingen. Tænker man sig, at arveladeren har 2 børn (A og B), hvoraf A har 1 barn a og B 3 børn b_1 , b_2 og b_3 , og A er død før arveladeren, vil størrelsen af a's arv være afhængig af den i relation til hans arveret tilfældige omstændighed, om B er død før arveladeren eller ej.

Overlever B arveladeren, arver a $\frac{1}{2}$, men er B død kun $\frac{1}{4}$. I de tilfælde, hvor en arvelader særlig ønsker, at hans børnebørn skal arve lige meget, f. eks. fordi flere kuld børnebørn opdrages hos ham, vil han i vidt omfang kunne regulere forholdet ved testamente. Man har under de nordiske forhandlinger nævnt den udvej at udvide arveladerens testationsret i sådanne tilfælde. En testationsbeføjelse udover den i § 25 i almindelighed foreslåede, halvdelen af efterladerskabene, vil imidlertid praktisk set være unødvendig for at opnå det tilsigtede resultat.

Det skal i øvrigt nævnes, at også de nordiske lovgivende forsamlinger har været inde på dette spørgsmål. I det norske storting fremsattes i 1937 forslag om arvedelingen, når flere af arveladerens børn var døde før arveladeren. Efter forslaget skulle den arv, som ville være tilfaldet de afdøde børn, deles under ét mellem disses børn, uden at det kom i betragtning, om et af arveladerens afdøde børn havde efterladt sig flere børn end et andet. Dette forslag blev imidlertid ikke gennemført, idet stortinget fastholdt delingen efter stammer og linjer. Ved arveloven for Grønland (nr. 190 af 7. juni 1958) er også i Grønland indført en arvedeling efter stammer og linjer, uden at der er gjort undtagelse for det nævnte tilfælde, selv om der formentlig tidligere nærmest har fundet en deling sted „efter hoveder“¹⁾.

Til § 2.

(Kommissionsudkastet § 2 og bemærkningerne hertil s. 36-37, forslaget 1946 § 2).

Bestemmelsen svarer til gældende ret og er formuleret som de tilsvarende bestemmelser i de andre nordiske lande. Der er ikke under de nordiske forhandlinger fremkommet forslag om ændring i forældres og deres livsarvingers arveret, og udvalget går også ind for bevarelse af denne arveret ligesom kommissionsudkastet 1941.

Efterlader arveladeren sig ikke livsarvinger, er hans nærmeste slægtsarvinger herefter hans forældre og deres livsarvinger. Lever begge forældrene, deles arven lige imellem dem. Er en af dem død, arver den anden af forældrene halvdelen **ær** livs-

arvingerne efter den afdøde af forældrene (afdødes hel- eller halvsøskende eller efter disses død deres børn) den anden halvdel. Efterlader den afdøde af forældrene sig ikke livsarvinger, arver den af forældrene, som overlever arveladeren, det hele. Af bestemmelsen i stk. 2 om, at arveladerens søskende tager den døde faders eller moders lod, følger umiddelbart, at når begge forældrene er døde, arver arveladerens søskende det hele. Findes der kun helsøskende, deles arven lige imellem dem. Er der derimod såvel hel- som halvsøskende, deles arven først med halvdelen til hver af forældrene, og hver af forældrenes lod deles derefter mellem hans børn. Helsøskende får således en lod fra hver af forældrene, medens halvsøskende kun får en lod fra den af forældrene, som de har fælles med arveladeren. I afdøde hel- eller halvsøskendes sted indtræder deres børn og evt. fjernere afkom. Efterlader kun den ene af forældrene sig livsarvinger, arver disse det hele.

Til § 3.

(Kommissionsudkastet § 3 og bemærkningerne hertil s. 37-40 jfr. s. 31, forslaget 1946 §§ 3 og 4).

Efterlader afdøde sig ikke livsarvinger eller forældre og deres livsarvinger, er slægtsarvingerne ifølge denne bestemmelse arveladerens bedsteforældre og disses børn.

Ifølge arveforordningen af 1845 bestod indtil ændringen i 1954 en legal arveret for 5 arveklasser, i den første arveladerens afkom, i den anden hans forældre og disses afkom, i den tredje bedsteforældre og deres afkom og i fjerde og femte arveklasse afdødes oldeforældre og deres afkom og tipoldeforældre og deres afkom, således at arvinger i én arveklasse hindrede arvinger i en fjernere klasse fra at arve. I kommissionsbetænkningen 1941 gøres det, jfr. betænkningen s. 31 og s. 37, med rette gældende, at en så vidt udstrækning af den legale arveret ikke står i noget rimeligt forhold til slægtens betydning i nutiden. I de yderste arveklasser vil de slægtninge, som er arveberettigede, være så fjerne, at hverken arveladeren eller arvingerne i almindelighed vil have kendskab til slægtsforholdet,

¹⁾ Folketingstidende 1957-58, tillæg A sp. 655 og folketingets forhandlinger sp. 1993.

hvilket kan medføre betydelige vanskeligheder med at finde de berettigede. Under hensyn til de berettigedes ofte store kreds vil arveloddernes størrelse i mange tilfælde ikke stå i noget rimeligt forhold til det store besvær, der er forbundet med at finde disse arvinger. Da kommissionen således ikke fandt denne vide arveret tidssvarende, foreslog den at begrænse den legale arveret ved helt at ophæve 4. og 5. arveklasse og dele 3. arveklasse, således at kun bedsteforældre og deres børn — men ikke børnenes efterkommere — blev legale arvinger. En af kommissionens begrundelser for at give bedsteforældre og onkler og tanter en legal arveret var, at arveladeren, når disse arvinger fandtes, ofte ville være så ung, at han ikke kunne oprette testamente, ligesom hans efterladenskaber sjældent ville hidrøre fra hans eget arbejde, men stamme fra arv enten fra medlemmer af disse arvingsgrupper eller fra hans forældre.

I 1953 fremsatte justitsministeren i folketinget forslag om en begrænsning af den legale arverets udstrækning. Justitsministeren fulgte med hensyn til begrænsningens omfang kommissionsudkastet. Under behandlingen i folketinget opnåedes der imidlertid enighed om i 3. arveklasse som legale arvinger at medtage arveladerens fætre og kusiner. Ændringen i forslaget skete i det nedsatte folketingsudvalg, der i sin betænkning²⁾ udtalte, at der hos udvalget havde været store betænkeligheder ved helt at bortskære fætres og kusiners legale arveret. Man var af den opfattelse, at slægtsbåndene især på landet endnu kunne være ret stærke mellem fætre og kusiner.

Efter nugældende dansk ret, nemlig arveforordningens § 6 som affattet ved lov nr. 66 af 17. marts 1954, er en arveladers fætre og kusiner således hans fjerneste legale arvinger.

I Sverige indskrænktes den legale arveret i 1928 til at omfatte afkom, forældre og deres afkom samt bedsteforældre og deres børn (nu ärvdabalk 2 kap.). Denne begrænsning af de legale arvingers kreds har ikke givet anledning til kritik.

I Norge indførtes i 1937 en begrænsning i udstrækningen af de legale arvingers kreds. Herved blev 3. arveklasse delt, således at

de yderste legale arvinger nu er arveladerens bedsteforældre og disses børn og børnebørn, det vil sige, at man medtager fætre og kusiner, jfr. arvelovens § 25.

I Island indskrænktes ved arveloven af 1949 den legale arveret. I 2. arveklasse arver kun forældre, søskende og søskendes børn og i 3. arveklasse bedsteforældre og onkler og tanter. Man har fra islandsk side oplyst, at begrænsningen i arveretten i 3. arveklasse ikke har givet anledning til kritik eller vanskeligheder.

Efter gældende finsk ret går den legale arveret meget vidt. I lagberedningens forslag fra 1935 og 1938 foresloges den legale arveret stærkt begrænset, således at fætre og kusiner blev sidste legale arvinger. Högsta Domstolen var enig i, at den legale arveret burde begrænses, men foreslog en yderligere begrænsning, således at arveladerens onkler og tanter skulle være de sidste arveberettigede. Dette standpunkt har lagberedningen tiltrådt i sit forslag fra 1955.

Uanset at spørgsmålet her i landet har været genstand for lovgivning så sent som i 1954, har udvalget ment, at man, når der er tale om en omfattende revision af arvelovgivningen, bør tage spørgsmålet op til fornyet overvejelse. Som det fremgår af den foreslåede affattelse af § 3, er det udvalgets opfattelse, at det standpunkt, der blev indtaget af kommissionsudkastet 1941 og regeringsforslaget 1953, er det rigtige, således at onkler og tanter bliver de fjerneste legale arvinger. Vel kan slægtsfølelsen mellem fætre og kusiner være ret stærk, men udviklingen synes at gå i den retning, at den sociale og økonomiske samhørighed, som tidligere kunne anses for at forene sådanne slægtninge, er ved at forsvinde. Når arveladerens bedsteforældre og onkler og tanter (samt eventuelle arvinger i 2. arveklasse) er døde, vil han oftest have mistet den kontakt, som han muligvis i ungdommen har haft med sine fætre og kusiner. Det livsfællesskab, der normalt danner grundlaget for legal arveret, vil derfor mangle. Man lægger også vægt på den ringe praktiske betydning, den legale arv for fætre og kusiner må antages at have, jfr. de nedenfor anførte statistiske oplysninger. Hertil kommer, at de vanske-

²⁾ Folketingstidende 1953-54, tillæg B sp. 249.

ligheder, der kan opstå, når man ved skifte skal finde frem til en større kreds af fætre og kusiner, der kan være spredt i forskellige lande, ofte ikke står i rimeligt forhold til de små arvebeløb, der sædvanligvis fremkommer ved en sådan arvedeling.

Efter udvalgets opfattelse er det naturligt, at den arvelader, der ønsker, at nogle af hans fætre og kusiner skal arve, opretter testamente herom. Han vil herved også blive tvunget til at tage stilling til, om alle fætrene og kusinerne skal have del i arven — hvad der sjældent vil være hans ønske — eller udpege dem, som han ønsker skal have arv efter ham. Den betragtning, der har været anført, at en arvelader må formodes hellere at se fætre og kusiner arve, end at hans ejendom ved hans død skal tilfalde staten, finder udvalget ikke afgørende. Ved den oplysningsvirksomhed, som i det hele bør finde sted efter vedtagelsen af en ny arvelov, må det kunne gøres klart for befolkningen, at fætre og kusiner fremtidig kun vil arve, hvis der er oprettet testamente herom. Hvis udvalgets forslag om oprettelse af en arvefond gennemføres, kan hertil føjes, at staten som sådan fremtidig ikke træder ind, hvor der ikke findes arvinger inden for de legale arveklasser — eller testamentsarvinger — men at midlerne tilfalder denne fond, hvorom man nærmere henviser til lovudkastets kapitel 14 og bemærkningerne hertil.

Spørgsmålet om 3. arveklassens arveret og om udstrækningen af arveretten i denne arveklasse har i øvrigt kun meget begrænset økonomisk rækkevidde. Som det fremgår af kommissionsudkastet 1941 s. 37-38, udgjorde størrelsen af arv til bedsteforældre og deres afkom beregnet for femårsperioder fra 1919-20 til 1938-39 mellem 1,1 og 1,8 pct. af de samlede arvebeløb. For femårene 1944-45—1948-49 og 1949-50—1953-54 udgør de tilsvarende procentandele 1,3 og 1,2, jfr. Statistiske Meddelelser, 4. række, 165. bind, 3. hæfte, s. 56. I de angivne tal

er endog indbefattet arv, som er tilfaldet de pågældende arvinger ved testamente, således at betydningen af den legale arveret er endnu mindre, end disse tal viser, jfr. nærmere nedenfor. Antallet af arvelodder inden for 3. arveklasse er på grund af den større spredning af arven noget større, for årene 1919-20—1938-39 pr. femår svingende mellem 3,5 og 4,0 pct. og i femårene 1944-45—1948-49 og 1949-50—1953-54 3,1 og 3,0 pct. Om det samlede antal arvelodder og størrelsen af det samlede arvebeløb og disse tals fordeling på arveafgiftsklasser henvises for femåret 1949-50—1953-54 til den af Det statistiske Departement udarbejdede oversigt, der er optaget som bilag 2 nedenfor s. 162.

Udvalget har — ligesom kommissionsudkastet 1941, jfr. s. 38 og bilagene 2-6 s. 208-217 — gennem Det statistiske Departement ladet foretage en nærmere statistisk undersøgelse af fordelingen mellem legal arv og testamentsarv inden for 3. arveklasse. Eesultatet af undersøgelsen, der omfatter årene 1956-57 og 1957-58, findes i oversigterne bilag 3 og 4 nedenfor s. 163 ff. Det fremgår heraf, at der i 1956-57 var 277 boer med arv inden for 3. arveklasse, og at der heraf var 226 boer med testamente. I 1957-58 var der 224 boer, hvoraf 181 med testamente. Antallet af legale arvelodder udgjorde henholdsvis 392 og 421 og lodderne i henhold til testamente 875 og 777. Arvebeløbene som legal arv udgjorde 1,4 mill. kr. og 1,5 mill. kr. og som testamentsarv 4,4 mill. kr. og 3,6 mill. kr. Den legale arv til fætre og kusiner, altså den arveret, som udvalget foreslår afskaffet, udgjorde i de pågældende år henholdsvis 1,3 mill. kr., fordelt på 367 lodder og 0,76 mill. kr., fordelt på 278 lodder³). Når det tages i betragtning, at de samlede årlige arvebeløb i 1956-57 udgjorde 506 mill. kr.⁴), vil det ses, at den legale arv til fætre og kusiner kun spiller en meget ringe rolle.

Om indholdet af § 3 bemærkes i øvrigt,

³) Når der i statistikken for begge årene figurerer legal arv til børn af fætre eller kusiner, uanset at den legale arveret fra 1. april 1954 er begrænset til fætre og kusiner, må dette skyldes, at en række boer på grund af de betydelige vanskeligheder ved at få forbindelse med arvingerne i denne gruppe først er aisluttet i 1956-57 og 1957-58, selv om arveladeren er død før 1. april 1954.

⁴) Statistisk årbog 1959 s. 375.

at arvingerne på arveladerens faders side arver halvdelen og arvingerne på hans moders side halvdelen. De to grupper deler indbyrdes på samme måde som forældre og disses børn efter § 2. Er der ikke arvinger på faderens eller moderens side, arver arvingerne på den anden side det hele. Der sker således også for denne arvingsgruppe en deling efter stammer og linjer.

Til § 4.

(Kommissionsudkastet kapitel 5 og bemærkningerne hertil s. 56-61, forslaget 1946 kapitel 5).

Ved lov nr. 140 af 25. maj 1956 om adoption, der er blevet til efter fællesnordiske forhandlinger, er der gennemført nye regler om den arveretlige virkning af adoption. Hovedbestemmelsen i lovens § 13 er, at adoptivbarnet og dets livsarvinger arver og arves af adoptanten og dennes slægt, som om det var adoptantens eget barn, medens det arveretlige forhold mellem adoptivbarnet og dets virkelige slægt bortfalder ved adoptionen. Det kan dog i bevillingen bestemmes, at barnets arveret efter den virkelige slægt bevares. Såfremt en person adopterer sin ægtefælles barn eller adoptivbarn, får barnet i forhold til ægtefællerne samme retsstilling, som om det var fællesbarn, lovens § 15. Disse regler kommer til anvendelse, når adoptionsbevillingen er udfærdiget efter 1. januar 1957.

For bevillinger udfærdiget mellem 1. april 1923 og 1. januar 1957 gælder reglerne i adoptionsloven fra 1923 (nr. 87 af 26. marts) med enkelte ændringer. Adoptivbarnets arveret, når bevilling er udstedt i disse år, er herefter afhængig af, om der i bevillingen er taget forbehold om, at der ikke ved adoptionen sker nogen indskrænkning i adoptantens testationsret. Er dette tilfældet, er adoptivbarnet legal arving efter adoptanten som dennes eget barn, men ikke tvangsarving. Hvis der derimod ved bevillingen ikke er taget testationsforbehold, arver adoptivbarnet ganske som ægtebarn og med samme tvangsarveretlige beskyttelse. Uafhængig af bevillingens indhold på dette punkt gælder i øvrigt følgende om den arveretlige virkning af adoptioner fra 1923 til 1957: Adoptivbarnet har ikke arveret efter

adoptantens slægt. Adoptanterne har som hovedregel ikke arveret efter adoptivbarnet; undtagelser herfra gælder, dels når adoptivbarnet ikke efterlader sig arveberettiget slægt eller ægtefælle, dels når et af ægtefæller adopteret barn, som har arvet en af ægtefællerne, dør uden at efterlade sig livsarvinger, i hvilket tilfælde den anden ægtefælle efter en tilbagefaldsregel skal arve forud for adoptivbarnets egen slægt. I forhold til dets virkelige slægt sker der ingen ændring i barnets arveretlige stilling ved adoptionen; dog kan slægtens arveret efter barnet blive begrænset på grund af adoptanternes tilbagefaldsret.

For de før 1. april 1923 stiftede adoptivforhold gælder om adoptionens arveretlige virkninger de i bevillingerne indeholdte bestemmelser. Adoptivbarnet har således kun arveret efter adoptanten, såfremt og i det omfang bevillingen indeholder bestemmelse herom.

Om alle adoptioner fra tiden før 1. januar 1957 gælder, at justitsministeriet med hjemmel i den nye adoptionslovs S 27, stk. 2, på begæring kan tillægge bevillingen de i denne lov fastsatte arveretlige virkninger, altså fuld gensidig arveret mellem adoptivbarnet og adoptanten og hans slægt med samtidig ophævelse af det arveretlige forhold mellem barnet og dets virkelige slægt. Ansøgning om at få tillagt en ældre adoption „nye” retsvirkninger skal dog være indgivet inden 1. januar 1962.

De arveretlige virkninger af adoption er således fastlagt i en ganske ny lovgivning som et led i det fællesnordiske lovsamarbejde, hvorfor man i arveloven har fundet det rigtigt alene at fastslå den nye lovgivnings hovedregel, at adoption begrunder samme arveretlige stilling som virkeligt slægtskab, og i øvrigt blot henvise til reglerne i adoptionslovgivningen.

Det følger af bestemmelsen i § 4, at adoptivbørn omfattes af lovens udtryk „livsarvinger” og „børn”, og at „slægtninge”, „forældre” og „bedsteforældre” omfatter slægtninge i medfør af adoptivforhold. Når der f. eks. i testamenter og legatfundatser benyttes udtryk som „livsarvinger”, „børn” eller „afkom”, må det som hidtil bero på en fortolkning af den pågældende disposition, om adoptivbørn omfattes heraf.

Til § 5.

(Kommissionsudkastet § 6 og bemærkningerne hertil s. 40-41, forslaget 1946 § 7).

Bestemmelsen i stk. 1 om, at et foster er arveberettiget, såfremt det kommer levende til verden, stemmer med gældende ret, jfr. D. L. 5-2-30. Ved skifte må der tages hensyn til et sådant foster, og der må eventuelt beskikkes en værge for det. Bestemmelsen gælder kun den legale arv. Om et ufødt barn har ret til arv i henhold til testamente, må afgøres efter indholdet af dette.

Under de nordiske forhandlinger har man drøftet det spørgsmål, om man blandt andet af arveafgiftsmæssige grunde⁵⁾ bør betinge arveret ikke blot af, at arvingen er (eller bliver) levende født, men også af at han har levet i en kort tid, f. eks. mindst en uge. Den tanke, som ligger bag det rejste spørgsmål, er formentlig, at kun det barn, som fødes med leveevne, bør have arveret. Af retstekniske grunde, fordi et levedygtighedskriterium som betingelse for arveret i praksis vil være for vagt at arbejde med, har man overvejet muligheden af at fastsætte, at barnet skal have levet en vis tid. Da enhver tidsgrænse i så henseende vil være vilkårlig, kan udvalget ikke gå ind for en ændring af gældende ret i den antydede retning.

Reglen i stk. 2 fandtes ikke i kommissionsudkastet 1941 men svarer til forslaget 1946 § 7, stk. 2, og er i overensstemmelse med bevisregien i D. L. 5-2-53. Såfremt to personer, der er arveberettigede efter hinanden, er døde, uden at det kan bevises, hvem der er død først, tager ingen af dem arv efter den anden. Under de nordiske forhandlinger har det spørgsmål været rejst, om det ikke er det rimeligste i den situation, hvor de afdøde er en person og hans livsarving, at anse den ældre for at være død før den yngre. Hvis en fader og hans søn, der begge er gift og efterlader sig hustru, drukner, medens de er ude på fiskeri sammen, uden at det vides, hvem der er død først, vil reglen i § 5, stk. 2, medføre, at moderen arver faderen og sønnens hustru (svigerdatteren) sønnen, medens svigerdatteren ikke tager arv efter faderen. Tanken om i dette tilfælde at anse faderen

for at være død før sønnen, har ikke vundet tilslutning; det vil efter udvalgets opfattelse være principielt urigtigt ud fra de nævnte rimelighedshensyn at ændre den foreslåede formodningsregel. Det må i øvrigt erindres, at såfremt sønnen i det ovennævnte eksempel efterlader sig børn, arver disse som direkte livsarvinger deres farfader, og hvis der ingen børn er, forekommer det ikke på forhånd givet, at svigerdatteren bør tage arv efter sin ægtefælles fader med tilside-sættelse af moderens arvekrav.

*Om arveret som følge af uægteskabeligt
slægtskab.*

(Kommissionsudkastet §§ 4 og 5 og bemærkningerne hertil s. 40, forslaget 1946 §§ 5 og 6).

Det er efter udvalgets udkast uden betydning for en persons arveretlige stilling, om han er barn i eller uden for ægteskab, jfr. bemærkningerne til § 1. Hidtil har dette kun været tilfældet i forhold til hans moder og mødrene slægt og efter loven af 7. maj 1937 med hensyn til barnets arveret efter faderen og dennes slægt. Efter udkastet medfører slægtskab uden for ægteskab derimod fuld gensidig arveret i alle tilfælde. Om udviklingen på dette område i Danmark og de øvrige nordiske lande og udvalgets overvejelser om spørgsmålet bemærkes:

Ifølge § 9 i arveforordningen 1845 oprettholdtes de hidtil gældende regler om beskaffenheden af det slægtskab, der stiftede arveret. Som hovedregel bestod der intet arveretligt forhold mellem et barn uden for ægteskab og dets fader og fædrene frænder. Undtagelse gjaldt i henhold til de før arveforordningen gældende regler om kuldlysning og legitimation ifølge bevilling. Ved arveforordningens § 9 indførtes endvidere den regel, at et barn uden for ægteskab skulle være arveberettiget efter dets fader og fædrene frænder, såfremt forældrene inden dets fødsel ved at bestille lysning til ægteskab eller løse vielsesbrev havde tilkendegivet den hensigt at indgå ægteskab,

⁵⁾ Efter den danske arveafgiftslov (lovbekendtgørelse nr. 138 af 29. april 1957) § 12 skal der kun svares én gang arveafgift, såfremt en arving afgår ved døden inden 6 måneder efter hans arveladers død. Spørgsmålet har således ikke afgiftsmæssig betydning her i landet. Se i øvrigt om spørgsmålet Arnholm: Arverett, fødsel og død i T. f. R. 1957 s. 99 ff (optrykt i Trede År, spredte juridiske arbejder s. 289 S).

men vielsen var blevet forhindret ved faderens kort efter indtrufne død eller anden ham utilregnelig og indtil hans død vedvarende hindring såsom sygdom eller fangenskab.

Ved den ved lov nr. 134 af 7. maj 1937 stedfundne ændring af arveforordningens § 9 har børn uden for ægteskab fået samme arveret og arves på samme måde som ægtebørn. Det er dog en betingelse for denne arveret, at faderskabet er fastslået på den i lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab foreskrevne måde. Heri ligger for det første, at et barn uden for ægteskab ikke er arveberettiget efter den, der blot er anset som bidragspligtig til barnet. Men dernæst følger det af reglen, at et bevis for faderskab, der er ført på anden måde end ved faderskabets fastslåelse i medfør af loven om børn uden for ægteskab, ikke medfører arveret. Loven af 1937 finder kun anvendelse på børn født efter 1. januar 1938, medens de tidligere gældende regler finder anvendelse på børn født før denne dato. Ved § 8, stk. 3, i lov nr. 132 af 7. maj 1937 om ægtebørn ophævedes adgangen til legitimation af børn uden for ægteskab ved kuldlysning eller kgl. bevilling med hensyn til børn født efter 1. januar 1938.

Børn uden for ægteskab født efter 1. januar 1938 har således samme arveretlige stilling over for faderen og hans slægt som ægtebørn, ligesom de på samme måde arves af faderen og fædrene frænder. I dette princip gælder dog to begrænsninger.

Under lovforslagets behandling i landstingsudvalget⁶⁾ i rigsdagssamlingen 1936-37 indførtes den begrænsning i den fulde gensidige arveret, at fader og fædrene frænder kun tager arv efter barn uden for ægteskab, såfremt der er tilfaldet barnet formue som arv eller gave fra faderen eller hans slægt, og da kun så meget, som i værdi svarer til, hvad barnet har modtaget. Til gaver henregnes kun, hvad der er bestemt til forøgelse af barnets formue, og ikke gaver af ubetydelig værdi eller tilskud til barnets underhold. Denne indskrænkning i den gensidige arveret begrundedes med, at den tilsigtede at udelukke, at en mand får økonomisk interesse i selv at få fastslået sit faderskab til et barn uden for ægteskab.

Dernæst tager faderen og hans slægt ikke arv, hvis faderen ved avlingen af barnet har begået et forhold, for hvilket han ved dom er kendt skyldig i kønsfrihedsforbrydelse efter borgerlig straffelov §§ 216-223. Også denne begrænsning indførtes under forslaget's behandling på rigsdagen⁷⁾.

I kommissionsudkastet 1941 og forslaget 1946 optoges de gældende bestemmelser uændret.

I den danske betænkning om ændring af reglerne om fastsættelse af faderskab (betænkning nr. 126/1955) behandlede spørgsmålet om at give faderen og hans slægt fuld arveret efter et barn uden for ægteskab — bortset fra børn avlede ved forbrydelse — uden at kommissionen dog stillede noget forslag om ændring af de bestående regler, idet spørgsmålet lå uden for kommissionens område. Lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling, der er trådt i kraft den 1. januar 1961, indeholder heller ikke nogen ændring i de gældende arveretlige regler. Derimod har loven i overensstemmelse med kommissionsbetænkningen og med den i Norge i 1956 gennemførte lov om born utanom ekteskap videreført linjen fra loven af 1937 med hensyn til ligestilling af børn i og uden for ægteskab. Her skal blot fremhæves, at der efter loven fra 1960 ikke længere er mulighed for at dømme en eller flere mænd alene som „bidragspligtig" til et barn uden for ægteskab, men at der enten må statuere faderskab eller ske frifindelse.

I Island har der siden 1921 eksisteret gensidig arveret mellem barn uden for ægteskab og dets fader og hans slægt. Bestemmelsen herom er gentaget i den nyeste islandske arvelov fra 1949 og har ikke givet anledning til kritik. I Norge indførtes fra 1917 ligeledes en gensidig arveret. I ingen af disse lande er faderens og hans slægts arveret begrænset til en tilbagefaldsret for arv og gaver til barnet, men faderen og fædre-slægten har ikke arveret, hvis barnet er avlet ved en forbrydelse mod kønssædeligheden.

Efter svensk ret er der som hovedregel ingen arveretlig forbindelse mellem et barn uden for ægteskab og dets fader og hans slægt. Ifølge ärvdabalkens 4 kap. 4 § tager et

⁶⁾ Rigsdagstidende 1936-37, tillæg B sp. 2203.

⁷⁾ Rigsdagstidende 1935-36, tillæg A sp. 2439.

„trolovningsbarn" dog arv efter faderen og faderen efter barnet, som om barnet var af ægteskabelig byrd. Det samme gælder, hvis faderen har afgivet „förlaring" om, at barnet skal have samme ret til arv efter ham som ægtebarn. I de ikke få tilfælde, hvor et barn uden for ægteskab således har arveret efter sin fader, indtræder dets livsarvinger som arvinger efter barnets fader og han som arving efter dem ved barnets død. Derimod eksisterer der ikke nogen arveret mellem barnet og dets fædrene frænder. Forslaget til ärvdabalk 1954 gik ind for fuld gensidig arveret mellem et barn uden for ægteskab og dets fader og hans slægt, bortset fra det tilfælde at barnet var frugt af en kønsfrihedsforbrydelse. Spørgsmålet om at begrænse faderens og hans slægts arveret efter barnet til en tilbagefaldsret diskuteredes i betænkningen (s. 89-90), men forkastedes. (Det bemærkes, at gennemførelsen af det svenske forslag er udskudt, idet man har ment, at det bør afvente en forbedring af ægtefællens arveretlige stilling).

I Finland gælder, at der i de tilfælde, hvor et barn uden for ægteskab undtagelsesvis har arveret efter dets fader, er fuld gensidig arveret mellem barnet og dets fædrene slægt.

Udvalget har på denne baggrund behandlet spørgsmålet om arveret mellem barn uden for ægteskab og dets fader og hans slægt. Det har for udvalget været utvivlsomt, at barnets arveret efter faderen og dennes slægt bør bevares uden begrænsninger, ligesom man — uanset den ringe praktiske betydning af reglen herom — finder det rettest fortsat at udelukke faderens og hans slægts arveret, når faderen ved avlingen har begået et forhold, for hvilket han ved dom er kendt skyldig i overtrædelse af borgerlig straffelov §§ 216-223. Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt faderens og hans slægts arveret fremdeles kun bør være en tilbagefaldsret, bemærkes følgende: Imod at give faderen og hans slægt fuld arveret efter et barn uden for ægteskab har været anført: Barnet vil i mange tilfælde have større social og økonomisk samhørighed med moderen og dennes slægt. I tilfælde, hvor barnet dør efter at have arvet moderen og uden at have nået den alder, hvor det kan oprette testamente, kan det forekomme mindre rimeligt, at faderen optræder som legal arving sammen med moderens slægt

herunder barnets halvsøskende. Disse sjældent forekommende tilfælde kan imidlertid efter udvalgets opfattelse ikke motivere en fravigelse fra den naturlige gensidighed i arveretten. I det alt overvejende antal tilfælde vil det gå således, at faderen dør før barnet, eller at dette — hvor det dør før faderen — ikke efterlader sig midler af betydning.

For en fuld gensidig arveret taler særlig den betragtning, som også ligger bag børnelovene fra 1937 og 1960, at børn uden for ægteskab principielt bør stilles på samme måde over for forældrene som ægtebørn, alene med den forskel som følger af det faktisk bestående samliv mellem ægtebarnets forældre. Den arveretlige stilling for faderen til et barn uden for ægteskab bør efter dette udgangspunkt ikke være ringere end faderens arveret til et ægtebarn, som hans fraskilte eller -separerede ægtefælle har forældremyndigheden over, og i dette tilfælde har den fulde gensidige arveret ikke været omtvistet. Hensynet til i så vid udstrækning som muligt at have ens regler for børn i og uden for ægteskab taler således for en ophævelse af begrænsningen i faderens og hans slægts arveret efter barnet. Efter udvalgets opfattelse bør reglerne om arv endvidere være så overskuelige og lidet komplicerede som muligt. Hertil kommer, at en ophævelse af begrænsningen i faderens arveret efter hans barn uden for ægteskab vil svare til udviklingen inden for adoptionslovgivningen. Efter adoptionsloven fra 1923 havde adoptanterne, såfremt barnet havde arverettigt slægt eller ægtefælle, kun arveret efter adoptivbarnet, når et af ægtefæller adopteret barn døde efter at have arvet en af adoptanterne. Den længstlevende af ægtefællerne (adoptanterne) arvede da barnet forud for dets egen slægt, men kun for så stor en del af barnets efterladte formue, som i værdi svarede til, hvad det havde arvet efter den førstafdøde af adoptanterne. Adoptanternes således begrænsede ret var dog udelukket, hvor adoptivbarnet efterlod sig livsarvinger. Den nævnte begrænsning i adoptanternes arveret er imidlertid bortfaldet ved adoptionsloven af 25. maj 1956.

Ved vurderingen af den praktiske betydning af reglen om arveret mellem et barn uden for ægteskab og dets fader må man i øvrigt være opmærksom på følgende:

Mange børn bliver legitimeret ved forældrenes efterfølgende ægteskab, og mange børn uden for ægteskab bortadopteret. Medens dette sidste efter den ældre adoptionslovgivning ikke fik indflydelse på barnets arveretlige stilling til faderen, er det i adoptionsloven fra 1956 § 13, stk. 2, bestemt, at det arveretlige forhold mellem adoptivbarnet og dets virkelige slægt bortfalder ved adoptionen.

Udvalget finder herefter, at begrænsningen i faderens og hans slægts arveret til en tilbagefaldsret bør ophæves. At faderen til et barn uden for ægteskab ikke — lige så lidt som barnets moder eller forældrene til et ægtebarn — er tvangsarving, fremgår modsætningsvis af § 25.

Da der herefter ikke bliver nogen forskel på den arveret, der begrundes ved slægtskab i og uden for ægteskab, har udvalget som foran anført fundet det rigtigt ikke at optage nogen lovregel i kapitel 1 om det uægteskabelige slægtskab. Reglen om udelukkelse af arveret for faderen og hans slægt i tilfælde af kønsfrihedsforbrydelse er optaget som § 37 i kapitel 7 om „Udelukkelse af arveret“. Da §§ 1-3 forudsætter slægtskab, er det en selvfølge, at den omstændighed, at en mand efter den indtil 1. januar 1961 gældende lovgivning er anset som bidragspligtig, ikke kan begrunde arveret.

En henvisningsregel svarende til kommissionsudkastets § 5 har udvalget ikke fundet det rigtigt at optage. Nævnte § 5 fastslog udtrykkelig, at slægtskab mellem fader og barn uden for ægteskab kun begrundede arveret, såfremt faderskabet var fastslået på den i lovgivningen om børn uden for ægteskab foreskrevne måde. Her ved sigtedes utvivlsomt til den danske lovgivning. Bestemmelsen syntes derfor at udelukke arveret for et barn uden for ægteskab, når faderskabet ikke var fastslået på den i den danske lovgivning omhandlede måde, d. v. s. enten ved faderens anerkendelse af barnet over for dansk myndighed eller ved en dansk dom.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at man ikke ved en sådan bestemmelse på forhånd bør afskære domstolene fra under en arvesag, der skal afgøres efter danske regler — fordi arveladerens sidste hjemsted var i Danmark — at anerkende slægtskab mellem afdøde og hans barn uden for

ægteskab på grundlag *enten* af en anerkendelse af faderskabet, der er sket i udlandet under betryggende former, *eller* en fremmed dom, der er afsagt i henhold til en lovgivning, som stiller lignende krav til beviset for faderskab som den danske lovgivning. Ved at udkastet ingen regler har optaget herom, er afgørelsen af sådanne spørgsmål overladt til retspraksis.

Vedrørende anerkendelse af faderskab afgivet i udlandet er der nu i lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling § 11, stk. 3, givet den særlige regel, at justitsministeren kan bestemme, at en sådan anerkendelse ligestilles med en her i landet truffet afgørelse. Ifølge bemærkningerne til dette lovforslag sigter reglen i første række på tilfælde, hvor retssag efter reglerne om danske domstoles kompetence i retsplejelovens § 456 b ikke kan anlægges her i landet, og hvor den af moderen opgivne fader for en dansk diplomatisk myndighed eller i mangel heraf for en udenlandsk myndighed har anerkendt faderskabet. Men også uden for disse særlig fremhævede tilfælde vil spørgsmålet om betydningen af en i udlandet sket anerkendelse af faderskabet kunne opstå ved en dansk domstols afgørelse af en arvesag.

Hvad særlig angår spørgsmålet om at lægge en fremmed dom, der fastslår faderskab for en mand til et barn uden for ægteskab, til grund ved afgørelsen af en dansk arvesag, bemærkes, at der efter udvalgets opfattelse vil være at tage væsentligt hensyn til, i hvilket omfang den fremmede lovgivning tillægger retsforholdet mellem det uægteskabelige barn og dets fader samme retsvirkninger som dansk ret. Det må her ved blive af særlig betydning, om den fremmede lovgivning tillægger barnet arveret efter faderen. Medens man formentlig uden betænkelighed vil kunne tillægge en norsk dom, hvorved faderskabet er fastslået, samme virkning her i landet som en dansk dom, når der opstår spørgsmål om arveret mellem fader og barn, vil forholdet stille sig anderledes med hensyn til en svensk dom, fordi en svensk faderskabsdom ikke har de samme vidtgående virkninger som en dansk eller en norsk dom, og navnlig ikke begrunder arveret (undtagen i det særlige tilfælde, at barnet anses som et trolovningsbarn).

Udvalget henleder i denne sammenhæng opmærksomheden på, at man under de nordiske forhandlinger om lovgivningen vedrørende børns retsstilling indgående har drøftet principperne for en konvention mellem de nordiske lande om gensidig anerkendelse af afgørelser i sager om børn uden for ægteskab og om ægtebørn, se betænkning nr. 126/1955 om ændring af reglerne om fastsættelse af faderskab, bilag 6, side 107-112.

Kapitel 2 og 3.

Ægtefælles arveret og uskiftet bo.

Der skal først gives en kort samlet oversigt over ægtefællens arve- og skifteretlige stilling i de nordiske lande og for nogle af de hovedsynspunkter, der har været fremdraget under de nordiske arvelovsforhandlinger.

Danmark.

Linjen i dansk ret viser en stadig udvikling i retning af at forbedre den efterlevende ægtefælles arve- og skifteretlige stilling. De nugældende regler om ægtefællers arveret og uskiftet bo findes i lov nr. 120 af 20. april 1926. Efterlader afdøde sig livsarvinger, udgør ægtefællens arvelod $\frac{1}{4}$ af afdødes efterladte formue. Efterlader afdøde sig ikke livsarvinger, men fader, moder, søskende eller søskendes afkom, arver ægtefællen halvdelen, og findes der ingen arvinger efter afdøde i 1. og 2. arveklasse, arver ægtefællen hele formuen. Arveretten omfatter såvel arveladerens særeje som hans boslod. Har ægtefællerne helt eller delvis haft almindeligt formuefællesskab, har den længstlevende ægtefælle udover arvelod krav på sin boslod. Af hele fællesboet får ægtefællen i så fald $\frac{5}{8}$, når der findes livsarvinger, $\frac{3}{4}$ hvor han arver sammen med 2. arveklasse, og ellers det hele. Ægtefællen er tvangsarving. Arver ægtefællen sammen med afdødes livsarvinger, kan arvelodden ved testamente nedsættes til $\frac{1}{6}$ eller forøges til halvdelen. I fællesejetilfældene kan den efterlevende ægtefælles andel af hele boet således reduceres til $\frac{7}{12}$ og forøges til $\frac{3}{4}$. Er der ikke livsarvinger, udgør ægtefællens tvangsarv $\frac{1}{3}$ af boet. Hvor der er fuldstæn-

digt formuefællesskab, kan ægtefællens lod af den samlede formue således nedsættes til $\frac{2}{3}$, medens lodden ved testamente kan forøges til hele boet.

I forbindelse med reglerne om ægtefællens arveret må erindres den vidtrækkende betydning, som instituttet uskiftet bo allerede fra ældre tid har haft i dansk ret. Ved loven af 1926 blev der givet en udførlig lovordning om det uskiftede bo. Herefter har den efterlevende ægtefælle, der ikke er under konkurs eller er ude af stand til at dække sine forpligtelser, altid ret til at hensesidde i uskiftet bo med umyndige og myndige fælles livsarvinger. Pupilautoriteterne kan meddele samtykke til uskiftet bo med afdødes umyndige særbørn, og hvis boet er af ringe værdi med myndige særbørn. I øvrigt udkræves samtykke af særbørnene. Efter loven af 1926 er der endvidere adgang til at sidde i uskiftet bo med arveladerens fader, moder, søskende eller søskendes afkom.

Uskiftet bo omfatter kun fællesboet, og i tilfælde af fuldstændigt særeje er anvendelse af det legale uskiftede bo således helt udelukket. Er der kun delvis særeje, skal dette skiftes, medens der kan hensesidde i uskiftet bo med fællesejet.

Afdøde kan ved testamente udelukke den længstlevende ægtefælle fra at sidde i uskiftet bo med 2. arveklasse. Derimod kan retten til at sidde i uskiftet bo med livsarvinger ikke udelukkes ved testamente, for så vidt angår livsarvingernes tvangsarv. Med hensyn til den testationsfri del af boet antages det, at arveladeren kan bestemme udskiftning straks. Der er endvidere hjemmel for manden til ved testamente at bestemme, at hustruen, medens hun sidder i uskiftet bo med livsarvinger, kun kan råde over fællesboet med samtykke af en tilsynsværge.

Virksomheden af det uskiftede bo er for ægtefællen, at han overtager fællesboet uden at skifte og uden, at der skal svares arveafgift. I boet indgår foruden fællesboet alt, hvad den længstlevende ægtefælle senere erhverver, for så vidt det ville være blevet fælleseje, hvis erhvervelsen var sket under ægteskabet, dog ikke arv eller gave, såfremt ægtefællen begærer skifte inden 3 måneder efter, at han er kommet til kundskab om arvefaldet eller gaven. Ægtefællen udøver i levende live en ejers rådighed over boets midler.

Som et modstykke til ægtefællens rådighed står, at han bliver personlig ansvarlig for de forpligtelser, som påhvilede den afdøde ægtefælle.

Ved uskiftet bo med livsarvinger gælder visse kauteler til sikring af livsarvingernes interesse over for ægtefællens rådighed. Hvis ægtefællen ved misbrug af sin rådighed væsentlig har formindsket boet eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse, kan enhver arving begære sin lod i boet udskiftet. Arvingerne kan endvidere, hvis ægtefællen ved misbrug af sin rådighed væsentlig har formindsket boet, kræve vederlag på skiftet. Har ægtefællen af boet givet en gave, der står i misforhold til boets formue, kan arvingerne kræve gaven omstødt, hvis gavemodtageren har eller burde have indset, at et sådant misforhold forelå. Det er dog en betingelse for omstødelse, at boet begæres skiftet. Ved testamente kan ægtefællen kun råde over sin andel af boet, normalt $\frac{5}{8}$. Har han selv livsarvinger, er hans testationskompetence $\frac{1}{3}$ heraf, d. v. s. $\frac{5}{24}$. Ved uskiftet bo med udarvinger kan ægtefællen ved testamente kun råde over halvdelen af boet, og har han livsarvinger kun over den testationsfri del af denne halvdel. Ved skifte i levende live er han berettiget til $\frac{3}{4}$ af fællesboet.

Virkningen af det uskiftede bo for førstafdødes arvinger er, at deres arv ikke kommer til udbetaling. Ved uskiftet bo med livsarvinger anses arven for falden ved arveladerens død, således at virkningen af dette arvefald dog suspenderes i forholdet mellem ægtefællen og arvingerne. At arven anses for falden medfører, at anpartsforholdet mellem arvingerne indbyrdes og mellem dem og den længstlevende ægtefælle er endeligt fikseret ved dødsfaldet, og at den længstlevende ægtefælle ikke kan forrykke dette anpartsforhold ved testamente. Endvidere hører anpartsretten til arvingens formue, således at hans ret ikke bortfalder ved hans død, men tilkommer hans bo, som eventuelt må reassumeres ved det uskiftede bos ophør. Endelig har en afdød arving livsarvinger (og muligvis hans ægtefælle) ret til under samme betingelser som arvingen at kræve boet skiftet. Uanset at arven således anses for falden, er arvelodden dog ikke fikseret til et bestemt beløb, ligesom lodden ikke kan overdrages, og arvingens

kreditorer ikke kan søge fyldestgørelse i den. Ved uskiftet bo med udarvinger anses arven først for falden ved ophøret af det uskiftede bo. Det er således arveforholdene på dette tidspunkt, som er afgørende for, om førstafdødes arvinger skal arve og for fordelingen af arven mellem dem.

Det uskiftede bo vedvarer normalt indtil den længstlevende ægtefælles død. Ægtefællen er dog i levende live til enhver tid berettiget til at begære skifte afholdt og er pligtig at skifte, såfremt han agter at indgå nyt ægteskab.

Udover arveretten og retten til at henseende i uskiftet bo er ægtefællen også i andre henseender begunstiget. Efter reglerne i kapitel 5 i skifteloven af 30. november 1874 har ægtefællen således ret til på skifte forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til hans personlige brug. Denne ret gælder dog ikke, såfremt genstandens værdi står i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Hvis fællesboet er af ringe værdi, har ægtefællen endvidere ret til at udtage fornødent bohøve såvel som arbejdsredskaber og andet løsøre i det omfang, hvori han skønnes at trænge dertil for at fortsætte sin næringsvej, selv om der derved tilfalder ham mere end hans lod i fællesboet. Endelig har ægtefællen efter nogle gamle regler i Danske Lov af 1683 ret til forlods at udtage så meget, som med rimelighed er anvendt til den afdødes begravelse, hvis begravelsen er betalt af fællesboets midler. Udover disse rettigheder har ægtefællen ret til efter vurdering for sin bos- og arvelod at fordrage udlæg i boets effekter, herunder fast ejendom, selv om værdien af effekterne overstiger bos- og arvelodden, idet der i denne situation inden for fællesboet er en ret til udløsning af arvingerne.

Finland.

Efter gældende finsk ret har den efterlevende ægtefælle ingen legal arveret eller ret til at sidde i uskiftet bo. Af skiftefordele for ægtefællen eksisterer kun en ret til i små boer forlods at udtage bohøve og nødvendige arbejdsredskaber og andet til fortsættelse af hans næringsvirksomhed nødvendigt løsøre. Ifølge arvelovsforslaget fra 1955 er der fremdeles ikke tillagt ægtefællen

arveret, såfremt den afdøde har efterladt sig livsarvinger. Er dette ikke tilfældet, går forslaget ud på, at ægtefællen, såfremt der findes slægtninge i 2. arveklasse, skal arve halvdelen, ellers det hele.

Island.

De nugældende regler findes i arveloven fra 1949. Ægtefællens arveret udelukker aldrig en arving af de andre arveklasser, idet ægtefællen kun tager arv ved siden af de andre arvinger. Efterlader arveladeren sig livsarvinger og ægtefælle, arver ægtefællen ligesom efter dansk ret $\frac{1}{4}$. Heraf er $\frac{3}{4}$ tvangsarv, således at ægtefællens lod kan nedskæres til $\frac{3}{16}$ af afdødes efterladenskaber og forøges til $\frac{7}{16}$. Efterlader arveladeren sig ægtefælle og arvinger i 2. eller 3. arveklasse (forældre og deres børn og børnebørn eller bedsteforældre og deres børn), arver ægtefællen halvdelen af efterladenskaberne, medens den anden halvdel går til de øvrige arvinger efter loven. I denne situation kan ægtefællens arveret ikke begrænses, men arveladeren kan frit berøve de nævnte andre arvinger den halvdel, som efter loven tilkommer dem. Ægtefællens arveret, hvor der tillige efterlades livsarvinger, bortfalder, hvis skifte først finder sted ved ægtefællens død, efter at han har hensiddet i uskiftet bo, idet boet i så fald deles lige mellem hver ægtefælles arvinger. Skiftes et uskiftet bo derimod i den længstlevende ægtefælles levende live, f. eks. fordi han skal indgå nyt ægteskab, består arveretten.

I forbindelse med de legale regler om ægtefællens arveret kan nævnes, at der i den islandske arvelov findes en bestemmelse, der går ud på følgende: Dør den længstlevende ægtefælle uden at have giftet sig igen og uden at have livsarvinger, og har han ikke disponeret over sin formue ved testamente, skal hans efterladte formue deles lige mellem begge ægtefælles legale arvinger. Er en arvelod blevet udbetalt ved skifte efter den førstafdøde, anses den for at være forudbetalt arv, og vedkommende arvinges lod ved skiftet efter den længstlevende reduceres i forhold til det beløb, han har modtaget. Denne regel har intet med delingen af et uskiftet bo at gøre, men ved-

rører den situation, at ægtefællen har skiftet med førstafdødes arvinger (enten straks ved dennes død eller under det uskiftede bo, hvad han altid har ret til). Den del af boet, som ægtefællen ved dette skifte har arvet, skal herefter fordeles på den nævnte måde.

Reglerne om uskiftet bo findes i loven fra 1923 om ægtefælles formueforhold. De svarer stort set til de danske regler på dette område. Der er dog følgende mere væsentlige forskelligheder:

Islandsk ret kender ikke uskiftet bo med udarvinger. Den førstafdøde ægtefælle kan ved testamente udelukke den længstlevende fra at sidde i uskiftet bo; er testamentet gyldigt, er der ingen mulighed for efter et skøn at tilsidesætte bestemmelsen. Der findes ikke i den islandske lov nogen bestemmelse om vederlagskrav i anledning af en ægtefælles misbrug af rådigheden over boet. Ægtefællens rådighed over fast ejendom er noget begrænset i forhold til hans øvrige råden.

Norge.

Efter arveloven af 31. juli 1854 havde ægtefællen ingen arveret, når den afdøde ægtefælle efterlod sig livsarvinger. Var der ingen livsarvinger men andre arveberettigede slægtninge, arvede ægtefællen $\frac{1}{3}$ og ellers hele boet. Ved lov af 25. juni 1937 indførtes ved en ændring af arvelovens § 28 forskellige forbedringer af ægtefællens arveretlige stilling herunder arveret for ægtefællen, selv om afdøde tillige efterlader sig livsarvinger. Ægtefællens arveret udgør efter gældende norsk ret herefter $\frac{1}{4}$ af efterladenskaberne, når ægtefællen arver sammen med livsarvinger. Også i øvrigt blev den efterlevende ægtefælles stilling forbedret. Den hidtidige arvelod på $\frac{1}{3}$ forøgedes til halvdelen, når der efter afdøde findes 2. arveklasse (forældre og deres afkom), og ellers hele formuen. De norske bestemmelser om den legale arveret stemmer således nu med de gældende danske regler. Ægtefællen er dog efter norsk ret i intet tilfælde tvangsarving, men en testamantarisk bestemmelse, som indskrænker ægtefællens arveret, er ikke gyldig, hvis den ikke er bragt til ægtefællens kundskab før testators død (arvelovens § 28, stk. 4).

Om uskiftet bo findes de gældende norske

regler i loven af 4. juli 1927 med ændrings- og tillægslove af 16. marts 1934 og 25. juni 1937. Betingelserne for at overtage hele fællesboet til hensiddende i uskiftet bo svarer stort set til de danske regler. Følgende forskelligheder skal dog nævnes:

Ægtefællen har ikke efter den norske lov ret til at sidde i uskiftet bo med afdødes fader eller moder. Uskiftet bo med livsarvinger kan udelukkes ved, at den afdøde ægtefælle i testamente har „uttalt og begrundet, at han anser det å være til den gj enlevende ektefelles og livsarvingenes beste, at fællesboet skiftes“, og skifteretten efter indhentelse af overformynderiets udtalelse bestemmer, at skifte helt eller delvis skal finde sted.

Bestemmelsen om, at den længstlevende ægtefælle ikke kan overtage boet til hensiddende i uskiftet bo, når han er konkurs eller insolvent, gælder også uskiftet bo med udarvinger. Den ægtefælle, som ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender, ved misbrug af retten til at råde over fællesboet eller ved anden utilbørlig adfærd væsentlig har formindsket fællesboet eller udsat det for en sådan formindskelse, har ikke ret til at overtage boet uskiftet. En umyndiggjort har normalt ikke ret til at sidde i uskiftet bo.

Bortset fra boer, der ikke er større, end at hele boet er nødvendigt til den længstlevende ægtefælles og børnenes underhold, skal der beskikkes en særlig værge for de umyndige arvinger, for hvem den længstlevende ægtefælle har det almindelige værgemål. Får ægtefællen adgang til at sidde i uskiftet bo, skal han til skifteretten indsende en opgørelse over boets ejendele og gæld. Hvis opgørelsen ikke er tiltrådt af arvingerne eller deres værger, skal den efterlevende ægtefælle ved skifteretten lade optage en status over boet.

Med hensyn til virkningerne og ophøret af det uskiftede bo gælder stort set samme regler som i Danmark. Retsmidlerne mod den længstlevende ægtefælles misbrug af rådigheden over boet gælder dog også ved uskiftet bo med udarvinger. Hvis ægtefællen bortgiver en fast ejendom, der tilkommer boet, kan arvingerne kræve gaven omstødt. Retten til at sidde i uskiftet bo op-

hører, hvis ægtefællen forsømmer sin underholdspligt. Der er fastsat særlige begrænsninger for udbetaling af lodder til enkelte arvinger, idet udbetaling ikke må ske uden overformynderiets samtykke, medmindre samtlige arvinger samtidig får en forholdsmæssig udbetaling eller har givet deres samtykke.

En betydende forskel fra det danske uskiftede bo er det endvidere, at arven også i uskiftet bo med udarvinger anses for falden ved den første ægtefælles død med de virkninger, der er nævnt ovenfor i afsnittet om dansk ret.

Af væsentlig betydning for anvendelsen af de norske regler er den i 1937 stedfundne ændring i lov af 20. maj 1927 om ektefellers formuesforhold. Ifølge denne bestemmelse kan det ved ægtepagt — enten i forbindelse med oprettelse af særeje eller senere — bestemmes, at der med hensyn til arv og skifte, når den ene ægtefælle er død, skal gælde samme regler, som om særeje ikke havde været oprettet. Der er altså mulighed for at bestemme, at særeje ved død skal behandles som fællesbo med den konsekvens, at den længstlevende ægtefælle kan sidde i uskiftet bo og ved skifte får krav på boslod.

I forbindelse med de egentlige arveregler må endvidere nævnes de skiftetfordele, der også efter norsk ret tilkommer den efterlevende ægtefælle. Ifølge de gældende regler i skifteloven af 21. februar 1930 har ægtefællen ret til forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til hans personlige brug, for så vidt genstandenes værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formuestilling. Uden hensyn til boets stilling har ægtefællen ret til af fællesboet et udtage genstande og rettigheder, som en debitor kan holde uden for udlæg¹⁾, uden herved at få nogen pligt til at yde vederlag for den del af værdien, som måtte overstige hans lod. Endelig hjemler skiftelovens § 63 den efterlevende ægtefælle ret til (for så vidt det kan ske uden hinder af nogens odelsret) på skiftet at få udlagt sin lod i fællesboets ejendele mod at udløse de andre arvinger, således at disse bliver fyldestgjort i penge, eller — hvis de er umyndige — får betryggende sikkerhed.

¹⁾ Jfr. lov nr. 7 af 13. august 1915 om tvangsfuldbyrdelse §§ 70-74.

Sverige.

Forud for 1920 fandtes ikke i svensk ret regler om arveret for ægtefællen. Ved lov at 11. juni 1920 indførtes en arveret på halvdelen af efterladenskaberne, når afdøde udover ægtefællen efterlod sig fader, moder, søskende eller søskendes afkom, og hele boet, når der kun fandtes fjernere arvinger eller slet ingen arvinger. Efterlod arveladeren sig livsarvinger, havde ægtefællen ikke arveret.

Ved arvsloven af 8. juni 1928, hvis regler for så vidt angår ægtefællens stilling er optaget uændret i ärvdabalken af 12. december 1958, fastholdtes principperne i loven fra 1920 bortset fra det tilfælde, at der efterlades 2. arveklasse. Ægtefællen har fortsat ingen arveret, når arveladeren efterlader sig livsarvinger, men arver uden indskrænkning hele boet, når der hverken er 1. eller 2. arveklasse. Er der både ægtefælle og 2. arveklasse, indførtes ved loven af 1928 — jfr. nu ärvdabalkens 3 kap. — den såkaldte sekundossuccessionsordning, der inden dette tidspunkt havde fundet vid anvendelse i testamentspraksis. Ordningen går nærmere ud på, at hele boet med fri dispositionsret i levende live tilfalder den længstlevende ægtefælle. Er ved dennes død førstafdødes arvinger i 2. arveklasse i live, arver disse halvdelen af den længstlevendes bo. Ved testamente kan den længstlevende derimod ikke råde over den del, som skal tilfalde arvingerne efter førstafdøde. Arvedelingen efter førstafdøde finder først sted ved længstlevendes død og efter arveforholdene på dette tidspunkt. Man kan således sige, at arvefaldet efter den førstafdøde af ægtefællerne, er udskudt til den længstlevendes død.

Som nævnt er det hovedreglen, at boet ved den længstlevendes død deles med halvdelen til arvingerne på hver side, men der er i loven optaget en række bestemmelser om situationer, hvor delingsnormen bliver en anden.

Sekundossuccessionsordningen finder anvendelse på såvel særeje som fælleseje. I de tilfælde, hvor der er særeje på en af siderne, skal den længstlevendes bo ved skiftet deles i samme forhold, som ægtefællernes andel udgjorde af det samlede bo ved førstafdødes død. Når man i praksis

kan anvende en sådan regel, hænger det sammen med, at der finder en „bouppteckning“ sted ved førstafdødes død. Til denne opgørelse indkaldes hans arvinger. Opgørelsen omfatter begge ægtefællers bodele og særeje. Også hvor den afdøde ægtefælles andel af det samlede bo af andre grunde ikke udgjorde halvdelen, skal delingen ved længstlevendes død ske i forhold til andelenes størrelse ved den første ægtefælles død. Som eksempler herpå kan nævnes, at anpartsforholdet ved ægtefællens overtageelse af boet er forrykket på grund af den førstafdøde ægtefælles testamentariske dispositioner, at der er vederlagskrav på grund af misbrug af fællesejet ved den førstes død, eller at en af ægtefællernes bodel er negativ.

Som nævnt har den længstlevende ægtefælle fri dispositionsret i levende live over hele boet, og selv om ægtefællen misbruger sin rådighed, kan arvingerne efter førstafdøde ikke kræve skifte. Hvis ægtefællen imidlertid ved gave eller hermed ligestillet handling uden tilbørligt hensyn til førstafdødes arvinger har forårsaget en væsentlig formindskelse af boet, har førstafdødes arvinger på skiftet et vederlagskrav. Kan kravet ikke opfyldes, skal gaven eller dens værdi tilbagegives, såfremt gavemodtageren indså eller burde indse, at den var til skade for arvingerne.

Overstiger boets værdi ved den længstlevendes død dets værdi ved den førstafdøde ægtefælles død, tilfalder forøgelsen den længstlevendes arvinger i det omfang, den modsvares af arv eller gave eller hidrører fra den efterlevendes erhverv efter ægtefællens død.

Ved sekundossuccession skal der ikke skiftes ved den længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab. Da der ikke er noget til hinder for, at der består helt eller delvis formuefællesskab i det nye ægteskab, vil deling af boet ved den længstlevendes død give anledning til forskellige problemer. Disse er løst i loven på følgende måde:

I tilfælde af skifte ved den længstlevendes død før hans nye ægtefælle skal hans beholdne bodel og særeje deles mellem den førstafdødes arvinger på den ene side og hans egne „retsindehavere“, d.v.s. hans ægtefælle og arvinger, på den anden side efter ovenstående regler. Den sidstnævnte del af den længstlevendes ejendom indgår

derefter i bodelingen mellem hans nye ægtefælle og hans arvinger. Hvis den længstlevende ægtefælle ved sin død ikke efterlader sig livsarvinger, men den nye ægtefælle og arvinger i 2. arveklasse, vil det betyde, at den nye ægtefælle overtager hele den del af boet, som ikke tilfalder førstafdødes arvinger, men med sekundosuccessionsret for den længstlevendes arvinger.

Ved bodeling i den længstlevende ægtefælles levende live — uanset om dette skifte skyldes skilsmisse, separation eller den nye ægtefælles død — skal der af den længstlevende ægtefælles beholdne bodel og særeje udtages ejendom til så stor værdi, som ville være tilkommet førstafdødes arvinger, hvis skifte med dem skulle finde sted på dette tidspunkt. Besten af den længstlevende ægtefælles ejendom indgår i den bodeling, der foretages mellem ham og hans nye ægtefælle eller dennes arvinger. Situationen kan yderligere kompliceres derigennem, at den længstlevende overlever også den nye ægtefælle, og denne ikke efterlader sig livsarvinger, men 2. arveklasse. Herefter vil ægtefællen, der nu er længstlevende i forhold til to tidligere ægtefæller, råde over et bo, der til sin tid skal skiftes med to grupper arvinger med sekundosuccessionsret. Denne situation er ikke lovreguleret, men kan meget vel forekomme, og i svensk teori er opstillet et nærmere system for den endelige bodeling i et sådant tilfælde.

Den regel, som er nævnt foran om delingen af boet, hvor dette er forøget på grund af arv eller gave, som er tilfaldet den længstlevende ægtefælle, finder tilsvarende anvendelse, hvor han som følge af nyt ægteskab, bodeling eller i øvrigt på grund af formuefællesskab har erhvervet ejendom udover, hvad der tidligere tilkom ham.²⁾

Ægtefællesskabets legale ret efter disse regler kan berøves ham ved testamente, idet ægtefællen efter svensk ret i intet tilfælde er tvangsarving.

Arvereglerne er suppleret med forskellige regler i andre love. Således findes i giftermålsbalkens 13 kap. — udover retten til at udtage klæder og andre ting til personlig brug i et efter ægtefællesskabets økonomi rime-

ligt forhold — hjemmel for den efterlevende ægtefælle til, hvis hans andel af boet er ringe, af fællesboet at udtage nødvendigt bohave, arbejdsredskaber og andet løsøre, som fordrer til fortsættelse af hans næring, selv om arvingernes lod derved indskrænkes. Ægtefællen kan altid af fællesboet, så vidt det rækker, udtage ejendom til så stor værdi, at den samlede ejendom, som — inklusive hans særeje — kommer til at tilhøre ham, udgør 6 000 kr. Denne ret gælder ikke ved siden af retten til at udtage bohave, arbejdsredskaber m. v., men disse specificerede efterladenskaber kan udtages, selv om deres værdi overstiger 6 000 kr. Udtages der derimod som bohave m. v. for 2 000 kr., kan ifølge 6 000 kroners reglen yderligere udtages 4 000 kr. Eetten til at udtage 6 000 kr. gælder ikke over for den afdøde ægtefælles særlige livsarvinger; retten kan heller ikke gøres gældende over for hans børn uden for ægteskab, som har ret til underholdsbidrag af efterladenskaberne.

I svensk ret kendes det legale uskiftede bo ikke, men ved aftale mellem ægtefællen og livsarvingerne institueres der ofte et sameje, der minder om vort uskiftede bo, og om hvilket der er givet deklaratoriske regler i ärvdabalkens 24 kap. „Om avtal angående sammenlevnad i oskiftet dödsbo". Hertil kommer, at der ofte ved førstafdødes testamente er tillagt den længstlevende „nyttjanderätt" til andele af formuen, hvorover ejendomsretten tilkommer andre. Herom gælder visse i ärvdabalkens 12 kap., 2-9 §, om „nyttjanderätt" i almindelighed givne regler.

I de senere år har der i Sverige været rejst debat om, hvorvidt de gældende regler tilstrækkelig tilgodeser den efterlevende ægtefælle.

I den i 1954 afgivne betænkning med forslag til ärvdabalk³⁾ foreslog man til forbedring af ægtefællesskabets stilling kun den ændring, at den efterlevende ægtefælles ret i medfør af giftermålsbalkens 13 kap. 12 § til at udtage indtil 6 000 kr. fremtidig også skulle finde anvendelse, selv om der efter afdøde fandtes livsarvinger, som ikke tillige var den efterlevende ægtefælles afkom

²⁾ Jfr. i det hele om den praktiske fremgangsmåde ved bodeling efter sekundosuccession de i Lindhagen og Lind: Arvslagen med förklaringar 3. udgave 1957, s. 24-46 anførte eksempler.

³⁾ Ärvdabalk, förslag af ärvdabalksakkunniga, statens offentliga utredningar 1954: 6.

— altså, særbørn efter førstafdøde være sig børn af tidligere ægteskab eller arveberettede børn uden for ægteskab — eller børn uden for ægteskab, som havde ret til underholdsbidrag af afdødes efterladenskaber. I betænkningen rejstes yderligere det spørgsmål, om den efterlevende hustru herved var rimelig tilgodeset også i forhold til den i betænkningen foreslåede udvidede arveret for børn uden for ægteskab. Særlig hvor ægteskabet havde varet længe, og hustruen ikke havde mulighed for at påbegynde et selverhverv, kunne det efter kommissionens opfattelse være hårdt, at hustruen skulle afstå en del af ægtefællernes tidligere fælles bo. Spørgsmålet kunne imidlertid ikke alene ses i sammenhæng med arveretten for børn uden for ægteskab og måtte efter flertallets opfattelse udskydes til det dengang forestående nordiske samarbejde om ændring af arvelovgivningen i de nordiske lande.⁴⁾ I en særskilt udtalelse fremhævede justitierådet Gösta Walin, at den efterlevende ægtefælle efter hans opfattelse også uden testamente burde have ret til at fortsætte besiddelsen af hjemmet og af ejendom, som ikke var større, end at den var nødvendig for den efterlevendes forsørgelse,⁵⁾ En begrænset ret til med „nyttjanderätt" at sidde i uskiftet bo syntes således værd at tilstræbe. Justitierådet Walin anså ikke 6 000 kroners reglen i giftermålsbalkens 13 kap. 12 § for fyldestgørende, ej heller med den foran nævnte ændring. Som nævnt foran s. 29 blev ved kodifikationen af de svenske arveretlige regler i ärvdabalken af 12. december 1958 den af kommissionen foreslåede udvidelse af arveretten for børn uden for ægteskab ikke gennemført, men spørgsmålet herom blev i overensstemmelse med lagrådets indstilling⁶⁾ stillet i bero, indtil den efterlevende hustrus stilling gennem lovforanstaltninger var blevet styrket i mere væsentlig grad. Den foreslåede ændring i 6 000 kroners reglen er ligeledes stillet i bero herpå.

Forhandlingerne på det 20. nordiske ju-

ristmøde i Oslo 1954 om ægtefællers formueforhold førte også ind på problemerne i forbindelse med den længstlevende ægtefælles arve- og skifteretlige stilling. I sin indledning til forhandlingerne behandlede advokaten Sigrid Beckman indgående spørgsmålet om lighedlingen af fællesboet ved ægteskabets ophør, og om denne altid fører til et rimeligt resultat. Spørgsmålet drøftedes ikke blot med henblik på separations- og skilsmissekifterne, men også med henblik på lighedlingen ved den ene ægtefælles død.⁷⁾ Det fremhævedes, at lighedlingen stilles på sin hårdeste prøve, hvor den førstafdøde ægtefælle har særbørn, og da navnlig, hvor det alene eller i det væsentlige er den længstlevendes ejendom (bodel), der skal deles. Det anførtes, at man i Sverige ikke har regler, der mildner virkningen af lighedlingen i denne situation, således som det er tilfældet i Danmark som følge af den længstlevende ægtefælles arveret og den begrænsede adgang til at sidde i uskiftet bo med særbørn. Man gav udtryk for, at virkningerne af fællesejkonstruktionen kunne mildnes, hvis lovgivningen tilkendte den efterlevende ægtefælle ret til en vis del, f. eks. halvdelen, af afdødes andel af boet. Denne ret kunne tænkes konstrueret enten som „nyttjanderätt" eller som ejendomsret med sekundossuccessionsret for de arvinger, som ellers ville have arvet, eller som en ret til at sidde i uskiftet bo.

På det 21. nordiske juristmøde i Helsingfors 1957 var et af forhandlingsemnerne den længstlevende ægtefælles retsstilling. Herom indledede justitierådet Gösta Walin⁸⁾, der fremhævede, at den efterlevende ægtefælles stilling burde forbedres gennem en række foranstaltninger, der i videre omfang end hidtidig svensk ret tog hensyn til den længstlevende ægtefælles rimelige behov. I tilfælde af formuefælleskab burde der være adgang for den efterlevende ægtefælle til af begge ægtefællers gifteretsgods (bodele) at udtage, hvad han

⁴⁾ Utredningen s. 93.

⁵⁾ Utredningen s. 214.

⁶⁾ Kungl. Maj:ts proposition nr. 144 år 1958 s. 328.

⁷⁾ Sigrid Beckman: Behövs ändringar i gällande regler om äkta makars förmögenhetsförhållanden? s. 14-22 og s. 59-60.

⁸⁾ GöstEi. Walin: Efterlevande makes rättsställning.

behøvede, eventuelt ved at udløse den først-afdødes arvinger.⁹⁾

I tilfælde af særeje kunne der være spørgsmål om en såkaldt kvasi-bodeling af særejet eller en del af dette — i hvert fald den del, der havde været i sameje mellem ægtefællerne — ud fra familieretlige synspunkter under anvendelse af et behovsprincip. Man burde imidlertid gå videre, således at der, såfremt boslodskravet ikke var tilstrækkeligt til at sikre den længstlevende på rimelig måde, burde hjemles denne et videregående krav efter en prøvelse på grundlag af behovsprincippet. Såfremt den førstafdøde efterlod sig livsarvinger, burde der ikke gøres indgreb i disses tvangsarv, medmindre særlige grunde talte derfor, og der kunne være tale om opstilling af en hjælperegulering, hvorefter den længstlevende i almindelighed kunne få „nyttjanderätt" til halvdelen af den afdødes efterladenskaber. Hvor der ikke var livsarvinger efter afdøde, burde den gældende arveret bibeholdes men forstærkes med ret til hjem og forsørgelse for det tilfælde, at afdøde havde testamenteret over sine efterladenskaber.

Under de nu afsluttede nordiske arvelovsforhandlinger har spørgsmålet om den længstlevende ægtefælles arve- og skifteretlige stilling indtaget en central plads. Selv om man i Danmark, Island og Norge efter gældende ret i videre omfang end efter svensk og finsk ret tilgodeser ægtefællen særlig ved retsinstituttet uskiftet bo med livsarvinger, har spørgsmålet også væsentlig betydning i disse lande. Man kan således nævne den vanskelige stilling, som kan opstå for en efterlevende ægtefælle i tilfælde af fuldstændigt særeje. I denne situation er ægtefællen efter gældende ret udelukket fra at sidde i uskiftet bo og må nøjes med udover sit eget særeje i arv at modtage 14 af den afdødes særeje. Også hvis der er fælleseje, kan ægtefællen møde vanskeligheder, nemlig når arveladeren efterlader sig særbørn. Er særbørnene umyndige, vil pupillautoriteterne i praksis stille strenge krav for at tillade ægtefællen at sidde i uskiftet bo med dem, og er de myndige, afhænger

retten til at sidde i uskiftet bo af deres samtykke. Har ægtefællen fået tilladelse til at sidde i uskiftet bo med umyndige stedbørn, er han som hovedregel på begæring pligtig at skifte med dem, når de bliver myndige. Ved indgåelse af nyt ægteskab må ægtefællen skifte med børnene, uanset om der er tale om fællesbørn eller stedbørn. Endelig kan manden ved testamente have bestemt, at hustruen kun kan råde over fællesboet sammen med en tilsynsværge, eller afdøde kan have rådet over den testationsfri del af boet. Det, ægtefællen har sikkerhed for at sidde i uskiftet bo med, er sin egen og fællesbørnenes tvangsarv af fællesboet.

Under de nordiske forhandlinger har man fra alle sider lagt megen vægt på, at der nås et sådant resultat, at reglerne i de enkelte lande på dette område uanset retsinstituttets navn og nærmere udformning har de samme mål for øje. Borgerne i det ene land bør kunne være sikre på, at de hensyn til ægtefællen, der tilgodeses i deres hjemland, også vil blive tilgodeset — omend måske på en noget afvigende måde — i de andre nordiske lande. Med hensyn til udformningen af de regelsæt, som ønskes indført eller bevaret i de enkelte lande til sikring af ægtefællen, har to modstående synspunkter gjort sig gældende. På den ene side har det været anført, at reglerne bør være så smidige, at de i det enkelte tilfælde kan tillempe netop med henblik på ægtefællens behov i dette specielle tilfælde. Dette kan opnås ved at gøre ægtefællens rettigheder afhængige af en vis prøvelse af hans behov og hidtidige levestandard med henblik på en fremtidig tilfredsstillelse af de væsentlige af disse behov op til en efter forholdene rimelig levestandard. Heroverfor står hensynet til i arvelovgivning at have klare og let håndterlige regler, som ikke giver anledning til unødige stridigheder mellem de interesserede familiegrupper. Medens det første synspunkt, som det er nævnt ovenfor, tillagdes betydelig vægt af justitierådet Walin i hans indledning på det 21. nordiske juristmøde, lagde man fra dansk og norsk side i den efterfølgende debat større vægt på det sidste hensyn¹⁰⁾, som

⁹⁾ Svensk ret har ikke en til den danske skiftelovs § 60, stk. 2, jfr. § 47 svarende regel.

¹⁰⁾ Förhandlingarna å det tjugoförsta nordiska juristmötet, Vetli s. 118-122, Borum s. 122 og Arnholm s. 122-124.

også den finske deltager i debatten tillagde betydning¹¹). Fra svensk side gjorde man da også under afslutningen af diskussionen på juristmødet opmærksom på, at man påny ville overveje at finde hjælperegler til at klare de praktiske tilfælde og derved reducere trangen til en efterfølgende behovsprøvelse som vilkår for ægtefælless rettigheder¹²).

Reglerne må blive resultat af en afvejning af modstående hensyn. På den ene side skal de sikre den længstlevende ægtefælle, men det må på den anden side samtidig overvejes, i hvilket omfang ægtefælless rettigheder bør gå forud for hensynet til arveladerens slægt, hvad enten det drejer sig om hans livsarvinger, eventuelt hans sørbørn, eller hans udarvinger.

Her skal kort anføres de vigtigste af de spørgsmål, udvalget har behandlet vedrørende den længstlevende ægtefælless retstilling, og udvalgets forslag på disse punkter:

I. Ægtefælless arveret.

A. Ægtefælless arveret, når han arver sammen med livsarvinger, foreslås bevaret og forhøjet fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$. Tvangsarven er her fortsat $\frac{1}{6}$.

B. Er der ikke livsarvinger, foreslås det, at ægtefællen arver det hele, men således at boet efter den længstlevendes død som hovedregel deles lige mellem de to ægtefælless arvinger. Ægtefælless tvangsarv foreslås forhøjet fra $\frac{1}{5}$ til halvdelen.

II. Uskiftet bo (med livsarvinger) bevares i hovedsagen uændret.

Man foreslår ikke uskiftet bo med særeje, men forudsætter, at loven om ægteskabets retsvirkninger ændres, således at der i lighed med den norske 1937-ordning åbnes mulighed for ved ægtepagt at bestemme, at særeje i tilfælde af død skal behandles som fælleseje (hvorefter disse aktiver indgår i et eventuelt uskiftet bo).

Som følge af den under I B foreslåede udvidede arveret for ægtefællen bortfalder det uskiftede bo med udarvinger.

III. Den efterlevende ægtefælless skiftefordele udbygges.

Ved en ændring af skifteloven foreslås det bl. a., at den længstlevende ægtefælle altid skal kunne udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med hans boslod og arvelod og hans særeje udgør indtil 6 000 kr.

IV. Forsikringsaftalelovens § 104.

Udvalget stiller ikke forslag om ændring af denne bestemmelse.

Uanset at forsikringsaftaleloven nr. 129 af 15. april 1930 er blevet til som led i det fællesnordiske lovsamarbejde, er virkningerne af en bestemmelse, hvorved forsikringstagerens ægtefælle (eller barn) er indsat som begunstiget, noget forskellige i de nordiske lande. Der henvises herom nærmere til professor Arnholms artikel i T. f. R. 1958 s. 143 ff. I Norge og Sverige skal forsikringssummen — hvis begunstigelsen ikke er uigenkaldelig — altid tages i betragtning ved beregning af boslod og tvangsarvelodder, og i Sverige må selv en uigenkaldelig begunstigelse tåle „jämkninɡ" på samme måde som gaver, jfr. ärvdabalkens 7 kap. 4 §.

Ifølge den danske lovs § 104, stk. 2, er forholdet derimod dette, at forsikringssummen ikke skal tages i betragtning ved beregning af boslod og tvangsarvelodder, når den begunstigede selv er tvangsarving (d. v. s. ægtefælle eller livsarving).

Fra svensk side har man ikke fundet den danske regel rationel. Man er imidlertid inde på at ændre den svenske § 104, stk. 2, således, at den ikke kommer til anvendelse på en livrente til den efterlevende ægtefælless rimelige forsørgelse.

Det danske udvalg har på grundlag af Arnholms ovennævnte artikel og en artikel af højesteretssagfører Bent Nebelong i Nordisk Forsikrings Tidsskrift 1955 s. 281 ff. udbedt sig en udtalelse fra Assurandørsocietetet om, hvorvidt der efter societetetets mening er grund til nogen ændring af forsikringsaftalelovens § 104 eller andre bestemmelser i lovens afsnit III om livsforsikring.

Assurandørsocietetet har efter at have

¹¹) Rautiala smst. s. 112-118.

¹²) Walin smst. s. 124-125.

forelagt spørgsmålet for Livsforsikringssekskabernes Forening svaret, at det er den overvejende opfattelse, at forsikringsaftalelovens afsnit III hidtil ikke har givet anledning til sådanne vanskeligheder i praksis, at ændringer er påkrævede.

Udvalget er også af den mening, at der stort set er tilfredshed med bestemmelsen i § 104, stk. 2, som ikke mindst har praktisk betydning for den efterlevende ægtefælle, der er indsat som begunstiget.

Efter udvalgets opfattelse bør man derfor uændret opretholde reglen i § 104, stk. 2, hvorefter en uigenkaldelig begunstigelse ikke kan angribes af boslods- eller tvangsarvekrav, og hvorefter dette heller ikke kan ske ved genkaldelig begunstigelse af en person, der selv er tvangsarving.

Der kan imidlertid rejses spørgsmål om forholdet mellem § 104 og to af udvalget foreslåede bestemmelser, nemlig den i § 27 i arvelovsforslaget omhandlede forlodsret og den i skiftelovsforslagets § 62 b, stk. 2, omhandlede ret for ægtefællen til at udtage indtil 6 000 kr. Udvalget skal om disse spørgsmål henvises til det nedenfor s. 84 og s. 142 anførte.

Kapitel 2.

Ægtefælles arveret.

(Kommissionsudkastet § 7 og bemærkningerne hertil s. 41, forslaget 1946 § 8).

Til § 6.

I denne bestemmelse gøres op med ægtefællens legale arveret, når arveladeren tillige efterlader sig livsarvinger. Når ægtefællen straks efter arveladerens død skifter med dennes livsarvinger, har han efter gældende dansk, islandsk og norsk lov arveret til en del af afdødes efterladenskaber. Også i fremmed ret er en arveret for ægtefællen almindelig, se nærmere oversigten s. 27 i det af hovrætsrådet Torwald Hesser udarbejdede bilag til Gösta Wälin: Efterlevande makes rättsställning. Om engelsk ret henvises til det nedenfor s. 76 anførte.

Spørgsmålet om nødvendigheden af en arveret for ægtefællen ved siden af muligheden for at sidde i uskiftet bo har været drøftet under de nordiske forhandlinger. Retten til at sidde i uskiftet bo kan imid-

lertid efter udvalgets opfattelse ikke overflødiggøre den legale arveret for ægtefællen. Dette gælder naturligvis navnlig, når man som det danske udvalg ikke har ment at kunne gå ind for en adgang til uskiftet bo med særeje, jfr. herom nærmere nedenfor s. 53 ff. Selv bortset herfra vil det imidlertid i visse tilfælde være det bedste for såvel ægtefællen som livsarvingerne, at skifte finder sted straks ved arveladerens død. Dette vil således ofte gælde, hvis manden dør først og efterlader sig en erhvervsvirksomhed, som bedst kan drives videre af hans livsarvinger eller én af dem, måske fordi hustruen ikke under ægteskabet har deltaget i forretningens drift. Hvis der ikke ved siden af reglerne om uskiftet bo findes en legal arveret, kan dette medføre, at ægtefællen i disse tilfælde vil se sig nødsaget til at overtage boet uden at skifte, hvilket hverken kan være i parternes eller samfundets interesse.

Under de nordiske forhandlinger har det været drøftet at tilgodese ægtefællens interesser ved en regel om en ret for ægtefællen til et kapitaliseret underholdsbidrag i stedet for en arveret. Udvalget nærer imidlertid ingen tvivl om, at man — ligesom efter gældende ret — for dansk rets vedkommende må foretrække faste regler om arveret og uskiftet bo.

Udvalget foreslår derfor, at ægtefællen fortsat skal være legal arving. Størrelsen af ægtefællens arveret foreslås forhøjet fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$. Særlig i de situationer, hvor hensidder i uskiftet bo er udelukket, f. eks. hvor der er fuldstændigt særeje mellem ægtefællerne, eller hvor det uskiftede bo skal skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, forekommer en arveret på $\frac{1}{4}$ ikke at tage tilstrækkeligt hensyn til ægtefællen, der gennem sit livsfællesskab med arveladeren bør sikres en begunstiget arveretlig stilling. Hertil kan føjes, at der formentlig i nutiden gennemsnitlig er færre børn i ægteskaberne end på det tidspunkt, da ægtefællens arveret på $\frac{1}{4}$ af boet indførtes, og at den af udvalget foreslåede forøgelse af ægtefællens arveret derfor næppe vil stille de enkelte børn ringere, end de var stillet ved indførelsen af ægtefællens arveret. Ved forhøjelsen af ægtefællens andel af boet opnås også, at ægtefællens tvangsarv — uanset at tvangsarven i § 25 i overensstemmelse med kom-

missionsudkastet 1941 foreslås nedskåret fra $\frac{2}{3}$ til halvdelen — bliver den samme som efter gældende ret, nemlig $\frac{1}{6}$.

Det spørgsmål kan imidlertid rejses, om denne arveret for ægtefællen bør bestå, når den længstlevende vælger at sidde i uskiftet bo. Man har på de nordiske møder drøftet forskellige mulige løsninger herunder navnlig: om arveretten bør bortfalde straks, når den længstlevende vælger at sidde i uskiftet bo, eller om ægtefælens arveret som i gældende islandsk ret skal bevares ved skifte i levende live, men bortfalde ved skifte efter hans død.

I den danske familieretskommissions udkast fra 1918 til lov om ægteskabets retsvirkninger fandtes i § 79 en bestemmelse om, at en ægtefælles arveret efter den førstafdøde ægtefælle, når han hensad i uskiftet bo, skulle bestemmes efter de almindelige regler, medmindre skiftet først fandt sted ved den længstlevendes død. I dette tilfælde mente man, at ægtefælens lovbestemte arveret efter den førstafdøde burde bortfalde. Som begrundelse for bestemmelsen anførtes, at bevarelse af ægtefælens normale, arveret var naturlig, når skifte skete i den længstlevendes levetid. Skiftedes der derimod efter hans død, betød denne beregning af arvelod alene en begunstigelse af den længstlevendes særarvinger på de øvrige arvingers bekostning, hvilket man ikke fandt rimeligt.

Ved familieretskommissionens betænkning fra 1925" om ægtefællers arveret og uskiftet bo vendte man imidlertid tilbage til den ordning, som var gældende ret, nemlig at den længstlevende ægtefælles arveret bestod, også hvor skifte først fandt sted ved hans død. Over for 1918-betænkningens forslag anførtes i den nye betænkning, at det formentlig med lige så stor styrke kunne anføres, at berøvelsen af den længstlevende ægtefælles arveret efter den førstafdøde ville medføre en ugrundet begunstigelse af den førstafdødes særarvinger og de fælles livsarvinger på bekostning af den længstlevendes særarvinger. Loven af 1926 fidgte kommissionens sidste forslag.

Om den længstlevende ægtefælle har arveret i den omhandlede situation er uden større betydning, såfremt der ikke findes særlige livsarvinger på nogen af siderne, idet det —• bortset fra de i denne sammen-

hæng mindre betydningsfulde spørgsmål om båndlæggelse, testationskompetence, arveafkald o. lign. — ikke vil have interesse, hvor stor en del af arven der ved den længstlevendes død anses for at hidrøre fra hver af ægtefællerne. Efter § 21, stk. 4, i arveafgiftsloven (lovbekg. nr. 138 af 29. april 1957) har den længstlevende ægtefælles arveret ikke arveafgiftsmæssig betydning.

Derimod har spørgsmålet betydning for arvedelingen, når en af ægtefællerne har særlige livsarvinger. Udvalget kan slutte sig til de ovenfor anførte betragtninger i familieretskommissionens betænkning 1918. Når skifte først finder sted ved den længstlevendes død, finder man det således rigtigt at se bort fra en arveret for den længstlevende, som ikke er blevet aktuel, og som alene ville forrykke forholdet mellem slægtsgrupperne til fordel for den længstlevendes arvinger.

Mod en lighedeling ved skifte efter den længstlevende ægtefælles død kan anføres, at børnenes arv efter førstafdøde i nogle tilfælde vil blive udskiftet efterhånden, enten fordi der er tale om stedbørn, eller fordi ægtefællen ønsker at imødekomme en arvinges begæring om at få arven udbetalt til et særligt formål, og at dette vil føre til en forskelsbehandling. De børn, hvis arveloder udskiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, får nemlig en mindre lod end de børn, hvis arv bliver henstående til den længstlevende ægtefælles død, idet de i førstnævnte børns andel kun beregnes af $\frac{1}{3}$ af fællesboet. Hertil skal imidlertid bemærkes, at det må stå ægtefællen frit at beregne den udskiftede lod af den halvdel af boet, som ved hans død vil tilkomme børnene som arv efter den førstafdøde af ægtefællerne. Selv om den udskiftede lod alene beregnes af børnenes tredjedel af fællesboet, kan dette vel i nogen grad opvejes af, at arven udbetales på et tidligere tidspunkt.

Det har yderligere været nævnt, at den længstlevende ægtefælle, der har særbørn, kan begunstige sine egne arvinger ved kort før sin død at begære skifte. Denne mulighed for at omgå reglen om lighedeling ved skifte efter ægtefælens død har allerede bestået under det gældende uskiftede bo med udarvinger. I dette tilfælde har skifte i levende live endog medført en forøgelse af ægtefælens (og senere hans arvingers) andel af

boet fra halvdelen til $\frac{3}{4}$, medens forøgelsen i nærværende situation kun vil være fra halvdelen til $\frac{2}{3}$. Teorien har i denne forbindelse peget på muligheden af, at en sådan omgåelse af de gældende regler vil kunne rammes enten af analogien af reglen om døds-gaver¹⁾ eller direkte vil kunne tilside-sættes som en omgåelse af lovens regler om formuens fordeling ved den længstlevendes død.²⁾ Ingen af de nævnte modgrunde taler således efter udvalgets opfattelse afgørende imod at lade ægtefællens arveret bortfalde ved skifte efter hans død.

Som foran nævnt har det spørgsmål imidlertid været rejst, om ikke ægtefællens arveret burde bortfalde allerede, når han vælger at hensidde i uskiftet bo. En sådan regel ville imidlertid være for hård over for den længstlevende ægtefælle. Det må herved erindres, at den almindeligste grund til, at den længstlevende ægtefælle begærer skifte, er, at han vil indgå nyt ægteskab. Et skifte kan i sig selv virke hårdt for ægtefællen, der hidtil har rådet over hele boet, og ganske særlig i de tilfælde hvor ægtefællen er den, der har tjent formuen ved sit arbejde. Ægtefællens arveret letter i nogen grad skiftet. Hvis man ville lade arveretten bortfalde, kunne dette medføre, at den længstlevende ægtefælle opgiver at indgå et ægteskab, som kan være ønskeligt også af hensyn til børnene. Det skal også fremhæves, at en regel om bortfald af ægtefællens arveret allerede ved boets udlevering til hensidde i uskiftet bo ville stille ægtefællen over for et vanskeligt valg på et tidspunkt, hvor tanken om et nyt ægteskab ikke overvejes, og hvor konsekvensen af valget derfor ikke vil stå klart for ægtefællen.

Udvalgets forslag, således som det fremgår af § 6 sammenholdt med § 19, stk. 1, sidste pkt., går herefter ud på, at ægtefællens arveret, når arveladeren tillige efterlader sig livsarvinger, bevares, og at denne arveret fastsættes til $\frac{1}{3}$ af boet, men at arveretten, når ægtefællen har hensiddet i uskiftet bo, bortfalder ved skifte ved hans død.

Når arveladeren tillige efterlader sig ægtefælle, må livsarvingernes legale arveret beregnes under hensyntagen til ægtefællens arveret.

Livsarvingernes legale arvelod udgør, når der også er ægtefælle, i alt $\frac{2}{3}$ af afdødes efterladenskaber, når skifte finder sted i den længstlevende ægtefælles levende live, hvad enten skiftet sker straks ved førstaf-dødes død, eller efter at ægtefællen har hensiddet i uskiftet bo. Finder skifte derimod først sted ved den længstlevende ægtefælles død, efter at han har siddet i uskiftet bo, er livsarvingernes arvelod hele den førstaf-døde ægtefælles efterladte formue, normalt halvdelen af det uskiftede bo. Hertil kommer, såfremt de også er arvinger efter længstlevende, arv af dennes del af boet.

Når en ægtefælle, der sidder i uskiftet bo, efterhånden udskifter nogle af de arvinger, med hvem der ikke er skiftet straks, opstår allerede efter gældende ret det spørgsmål, hvorledes livsarvingernes og ægtefællens arv skal beregnes ved disse successive skifter, jfr. herved højesteretsdommer, dr. jur. Jørgen Trolles artikel i U.f.R. 1945 B s. 210-16. Spørgsmålet kan opstå, både når den længstlevende ægtefælle udskifter stedbørn, efterhånden som de bliver myndige, og i de tilfælde, hvor ægtefællen udbetaler arven efter den førstaf-døde ægtefælle til de fælles arvinger, der har særlig behov herfor, mod at de giver fuldstændigt afkald på arven efter førstaf-døde. Der er flere muligheder for arveopgørelsen på de skifter, der således successivt finder sted. (Der regnes i det følgende eksempel, der er taget fra Trolles afhandling, med gældende rets regler, hvorefter ægtefællen arver $\frac{1}{i}$, og hans lod i hele fællesboet er $\frac{5}{8}$). Det første skifte giver ikke anledning til vanskeligheder. Med hensyn til de senere skifter må den rigtige fremgangsmåde være: Den arving, der udskiftes først, får sin del af $\frac{3}{8}$ af boet. Er der f. eks. 3 børn, udgør hans andel således $\frac{1}{3}$. Det antages, at dette og følgende skifter må finde sted på en sådan måde, at arveloddernes indbyrdes forholdstal fastholdes. Ved det første skifte har ægtefællens lod udgjort $\frac{5}{8}$, og hvert af børnenes $\frac{1}{8}$. Forholdstallene, hvori boet ved det næste skifte skal deles mellem ægtefællen og de 2 tilbageblevne børn, bliver herefter 5-1-1, således at det barn eller de børn, der nu

¹⁾ Jfr. Bentzon: Den danske arveret s. 80-81. (Hvor ikke andet er anført, gælder henvisningerne til Bentzons arveret 3. udgave 1931).

²⁾ Jfr. Borum: Arveretten s. 60.

udskiftes, får hver $\frac{1}{7}$ af det resterende bo. Når det må anses for rigtigst at følge denne fremgangsmåde, der — hvis boets størrelse er uforandret — bevirker, at der ikke ved de successive skifter bliver nogen forskel i størrelsen af de enkelte livsarvingers arv eller ændring af ægtefællens lod, skyldes det flere betragtninger. Ægtefællen havde ved det første skifte ret til at udskifte alle børnene og bør ikke stilles ringere, fordi den ikke har benyttet sig heraf. Det er endvidere ikke rimeligt, at det indbyrdes forhold mellem arvingernes andele vilkårligt skal kunne ændres, fordi en eller flere arvinger udskiftes. Endelig berører det successive skifte efter disse retningslinjer ikke afdødes testationskompetence, og resultatet svarer i øvrigt til den løsning, der må antages at være gældende, hvor en livsarving i arveladerens levende live har modtaget arveforskud og kvitteret for sin fulde arv, jfr. kommissionsudkastet 1941 s. 87.

Udvalgets forslag om bortfald af ægtefællens arveret ved skifte efter hans død medfører ingen principiel ændring i den ovenfor omtalte beregningsmetode ved successiv udskiftning af arvinger under det uskiftede bo. Ved fuldstændigt skifte under det uskiftede bo får ægtefællen sin arve- og boslod, der efter udvalgets forslag om en forøgelse af ægtefællens arveret udgør $\frac{2}{3}$, og livsarvingerne $\frac{1}{3}$, og ved fuldstændigt skifte efter den længstlevendes død får livsarvingerne efter førstafdøde halvdelen og længstlevendes arvinger halvdelen.

Man må imidlertid være opmærksom på, at beregningsmåden må være genstand for en vis tillem্পning, hvor nogle arvinger udskiftes — eventuelt successivt — under det uskiftede bo, medens resten først får deres arv efter den længstlevendes død. (Der regnes i det følgende eksempel med de af udvalget foreslåede regler, hvorefter ægtefællen arver $\frac{1}{3}$, og hans lod i hele fællesboet ved skifte i hans levende live udgør $\frac{2}{3} = \frac{6}{9}$). Efter udvalgets mening bør det rejste skifteproblem i denne situation løses således: Tamker man sig, at ægtefællen sidder i uskiftet bo med 3 livsarvinger efter førstafdøde, og en af disse udskiftes under det

uskiftede bo, får den arving, der får sin arv udbetalt, $\frac{1}{9}$ ($\frac{2}{18}$). Ægtefællen sidder herefter i uskiftet bo med sin boslod, $\frac{9}{18}$, og de to andre børns arvelodder på hver $\frac{1}{9}$ (i alt $\frac{4}{18}$). De resterende $\frac{3}{18}$ af det oprindelige bo, som ægtefællen også sad i uskiftet bo med, ville ved fuldstændigt skifte i levende live tilfalde ægtefællen som arv og ved fuldstændigt skifte efter hans død de 3 livsarvinger til lige deling. Den ene livsarving har fået sin arv udbetalt på et tidspunkt, hvor ægtefællens arveret består. Den del af de $\frac{3}{18}$, som ellers — nemlig ved skifte ved længstlevendes død — ville være tilfaldet denne arving, d. v. s. $\frac{1}{18}$, overføres herefter til ægtefællens lod.

Det første skifte har således fundet sted efter følgende brøker eller forholdstal (angivet i parentes): Den udskiftede arving $\frac{2}{18}$ (2); henstående i det uskiftede bo $\frac{16}{18}$ (16), nemlig ægtefællens lod $\frac{10}{18}$ (10), de to andre børns arvelodder på hver $\frac{2}{18}$ eller i alt $\frac{4}{18}$ (4), samt de $\frac{2}{18}$ (2) som ved skifte i ægtefællens levende live går til ægtefællen og ellers til de to børn. Hvis nu yderligere en af livsarvingerne skal have sin arv udbetalt, medens det uskiftede bo består, skal boet deles efter de således beregnede forholdstal (10-4-2). Ægtefællens arveret består også ved dette andet skifte, og den skal således yderligere have en af de oprindelige attende dele overført. Forholdstallene bliver herefter: Den livsarving som udskiftes 2; henstående i det uskiftede bo 14, nemlig ægtefællens lod 11, det tredje barns lod 2, og 1 som ved skifte i ægtefællens levende live tilfalder denne og ved skifte efter hans død barnet. Udskiftes også den 3. og sidste arving i ægtefællens levende live, deles boet mellem ham og ægtefællen efter forholdstallene 2 og 12.³⁾ Hvis der derimod ikke i ægtefællens levende live sker nogen udskiftning af den 3. og sidste arving, deles boet ved den længstlevendes død mellem denne arving og den længstlevende ægtefælles arvinger efter forholdstallene 3 og 11.

Den skitserede fremgangsmåde medfører, at ægtefællens arveret ved de successive skifter i hans levende live får betydning for hans eller hans arvingers lod ved det ende-

³⁾ Forholdstallenes bevægelser:

Ved det uskiftede bos indtræden	9-6-3,
efter udskiftning af arving nr. 1	10-4-2,
" " " 2	11-2-1,
" " " 3	12-0-0.

lige skifte, men får ikke til følge, at ægtefællen ved de enkelte skifter udtager noget af boet, som fremtidig skal holdes uden for dette. Fremgangsmåden er ovenfor tænkt anvendt på den situation, at der under det uskiftede bo udskiftes en eller flere af arvingerne. Efter udvalgets opfattelse giver denne løsning imidlertid også et rigtigt resultat, hvor ægtefællen, allerede inden han vælger at sidde i uskiftet bo, har udskiftet enkelte arvinger. Der kan være tale om myndige stedbørn, som ikke vil samtykke i uskiftet bo, eller umyndige stedbørn, hvor skifteretten nægter samtykke, eller endelig fællesbørn, som den længstlevende ægtefælle enten gerne vil give deres arv efter førstafdøde straks, eller som han ikke ønsker at sidde i uskiftet bo med. Så længe der blot er en enkelt arving tilbage, som den længstlevende ægtefælle kommer til at sidde i uskiftet bo med, bør ægtefællens arv i relation til de udskiftede arvinger ikke udbetales eller betragtes som et særeje, eventuelt af særlig beskaffenhed, ved siden af det uskiftede bo. Ægtefællens arv bør forblive i boet, men arveretten for ægtefællen bør også i disse tilfælde få den betydning, at han eller hans arvinger ved det endelige skifte opnår en større lod af boet beregnet efter de ovenfor angivne retsninglinjer.

Til § 7.

Denne bestemmelse træder i stedet for reglerne i 1926-lovens kapitel II og behandler ægtefællens arveret, når arveladeren ikke efterlader sig livsarvinger.

Om de gældende regler i de nordiske lande henvises til det ovenfor i indledningen til bemærkningerne til kapitel 2 og 3 anførte. Med hensyn til situationen, hvor arveladeren efterlader sig ægtefælle og forældre eller deres afkom, skal her blot bemærkes, at medens den svenske sekundosuccessionsordning gælder såvel fælleseje som særeje, er reglerne om uskiftet bo i Danmark og Norge begrænset til at omfatte ægtefællernes fælleseje. Den norske ordning udelukker endvidere den længstlevende ægtefælle fra at sidde i uskiftet bo med afdødes forældre. Efter islandsk ret kendes uskiftet bo med udarvinger ikke. Det dansk-norske uskif-

tede bo ophører, hvis ægtefællen indgår nyt ægteskab, medens den svenske sekundosuccession bevares uanset sådant ægteskab. Når arveladeren hverken efterlader sig livsarvinger eller 2. arveklasse, arver ægtefællen i Danmark, Norge og Sverige det hele.

I familieretskommissionens betænkning fra 1918 indeholdtes i § 99 forslag om, at den efterlevende ægtefælle, når arveladeren ikke efterlod sig livsarvinger, skulle arve halvdelen af afdødes formue, såfremt der efter afdøde fandtes fader, moder, søskende eller søskendes afkom, men ellers hele formuen. Tidligere havde ægtefællens arveret udgjort $\frac{1}{3}$, hvis der tillige var udarvinger, og kun hvis der ingen andre arvinger var, det hele. Begrundelsen for denne forøgelse af ægtefællens arveret var, at det — jo fjernere førstafdødes slægtninge var — forekom desto mere urimeligt, at de begunstigedes på den længstlevende ægtefælles bekostning, og at det havde vist sig, at ægtefæller ofte forebyggede dette ved testamentariske bestemmelser til fordel for hinanden. Disse gensidige testamenter var så hyppige, at det kunne ses, at en ordning, hvorefter ægtefællen arvede en større del af formuen — efter omstændighederne det hele — var mere stemmende med den almindelige retsopfattelse end det modsatte. Familieretskommissionen havde endvidere overvejet⁴⁾, hvorvidt der burde indføres et uskiftet bo med udarvinger, men gik ikke ind herfor, selv om de gensidige testamenter gav udtryk for en vis trang i så henseende. Man mente at kunne nøjes med at henvise til oprettelsen af sådanne testamenter. Endvidere ville den praktiske trang til et sådant retsinstitut afhjælpes noget ved forslaget om udvidelse af ægtefællens arveret. Der ville også i denne arvingskonstellation mangle den dybe fælles interesse, der sammenknyttede ægtefællen med livsarvingerne, og det tilfaldt ikke ægtefællen at sørge for udarvingernes opdragelse og videre uddannelse.

I det forslag til lov om ægteskab, som regeringen fremsatte i 1919, var familieretskommissionens forslag på dette punkt optaget uændret⁵⁾. Under behandlingen i folketinget fremkom der fra forskellig side udtalelser i retning af at udvide ægtefællens arveret på udarvingernes bekostning, særlig

⁴⁾ Betænkning 1918 s. 230.

⁵⁾ Lovforslagets § 188. Rigsdagstidende 1918-19, tillæg A sp. 5261.

i den retning at ægtefællen skulle være eneste arving, når der ikke var børn. Det anførtes⁶⁾, at det var urimeligt, at den længstlevende skulle gå til den afdødes slægtninge og bede om tilladelse til at beholde det, de to ægtefæller havde samlet sammen. Navnlig i tilfælde, hvor umyndige søskende af den afdøde var arvinger, således at samtykke ikke kunne gives, opstod der vanskeligheder. Endvidere anførtes, at de dagældende regler i praksis virkede meget uheldigt.

I den betænkning, som vedkommende folketingsudvalg afgav den 19. januar 1920⁷⁾ efter forslaget genfremsættelse i samlingen 1919-20, indstilledes enstemmigt, at bestemmelsen om ægtefællens arveret, når der ikke var livsarvinger, fik følgende formulering: „Efterlader en ægtefælle sig ikke livsarvinger, arver den længstlevende ægtefælle afdødes formue. Hvis den længstlevende ikke indgår nyt ægteskab og ikke træffer anden testamentarisk bestemmelse, deles ved hans død den hele efterladte formue med halvdelen til hver ægtefælles arvinger efter loven på grundlag af de ved det sidste dødsfald foreliggende arveforhold. Den arveret, som i paragraffens første punktum er tillagt den længstlevende, kan ved testamentarisk bestemmelse af den førstafdøde indskrænkes til $\frac{1}{3}$ af denne formue." Folketingsudvalget anførte til begrundelse, at man ønskede at opnå, at den længstlevende ægtefælle, selv om ægtefællerne ikke havde oprettet gensidigt testamente, skulle arve afdødes formue, såfremt der ikke fandtes livsarvinger.

Under 2. behandling i folketinget sluttede man sig fra alle sider til denne ændring, som også justitsministeren udtalte sin tilfredshed med. Den foreslåede ændring vedtoges herefter uden afstemning og indgik i den endelige formulering, i hvilken forslaget blev vedtaget af folketinget.

I denne skikkelse fremsattes forslaget derefter i landstinget, men under landstingets behandling fremførtes nogen betænkelighed ved den skete udvidelse af ægtefællens arveret på udarvingernes bekostning. Sagen

blev imidlertid ikke færdigbehandlet i landstinget.

I det derpå i rigsdagssamlingen 1921-22 fremsatte forslag om ægteskabs indgåelse og opløsning fandtes ingen bestemmelser om ægtefællens arveret. Disse optoges derimod i det forslag til lov om ægteskabets retsvirkninger, som blev fremsat i 1923⁸⁾. Forslagets bestemmelse var enslydende med den, der fandtes i familieretskommissionens forslag fra 1918 og i det i 1919 fremsatte lovforslag. Spørgsmålet om ægtefællens arveret havde påny været genstand for forhandling i familieretskommissionen, som imidlertid arbejdede med en fuldstændig lov om ægtefællers arveret og uskiftet bo, og derfor udelodes bestemmelserne om uskiftet bo i lovforslaget, som dog fortsat indeholdt de egentlige arveretlige bestemmelser. Forslaget blev fremsat i landstinget, hvor der fra forskellig side blev fremført den betragtning, at ægtefællen var nærmere til at arve end afdødes udarvinger.

I den betænkning, som blev afgivet af vedkommende landstingsudvalg⁹⁾, gik et mindretal ind for en bestemmelse af følgende ordlyd: „Såfremt en ægtefælle ikke efterlader sig livsarvinger, arver den længstlevende afdødes formue", medens et flertal ønskede en bestemmelse om, at ægtefællen arvede halvdelen, når afdøde efterlod sig forældre eller søskende, og det hele, såfremt der efterlodes søskendes afkom eller arvinger i fjernere klasser. Ved afstemningen om ændringsforslagene forkastedes mindretallets ændringsforslag med 30 stemmer mod 21, medens flertallets forslag, der var tiltrådt af justitsministeren, blev vedtaget med 30 mod 20. Forslaget nåede ikke at blive færdigbehandlet i den pågældende rigsdagssamling, og i samlingen 1924-25 fremsatte justitsministeren i folketinget forslag til lov om ægteskabets retsvirkninger. I dette forslag¹⁰⁾ gik bestemmelsen om ægtefællens arveret (§ 54) ud på, at den længstlevende ægtefælle skulle arve halvdelen af afdødes formue, såfremt der efter den afdøde fandtes fader eller moder, men ellers hele formuen. Begrundelsen var, at det normalt måtte an-

⁶⁾ Rigsdagstidende 1918-19, folketingets forhandlinger sp. 5423-24.

⁷⁾ Rigsdagstidende 1919-20, tillæg B sp. 743.

⁸⁾ Rigsdagstidende 1923-24, tillæg A sp. 3801, § 57.

⁹⁾ Rigsdagstidende 1923-24, tillæg B sp. 1399.

¹⁰⁾ Rigsdagstidende 1924-25, tillæg A sp. 2843.

tages at være stemmende med afdødes ønske, at den efterlevende ægtefælle arvede ham fremfor hans søskende og disses afkom.

Under behandlingen i folketinget anførtes det påny, at selv en bestemmelse som den foreslåede ikke var vidtgående nok til fordel for den længstlevende ægtefælle, og at man burde vende tilbage til en arvebestemmelse, således som den var vedtaget af folketinget i 1920. I den betænkning, som folketingsudvalget afgav over lovforslaget¹¹⁾, foreslog man imidlertid, at de arveretlige bestemmelser skulle udgå af loven om ægteskabets retsvirkninger. Under forhandlinger med justitsministeren var det nemlig oplyst, at familieretskommissionen om kort tid ville afgive betænkning om spørgsmålet om ægtefællers arveret og uskiftet bo, og man fandt det da rigtigst, at hele spørgsmålet henlagdes til dette lovforslag.

I familieretskommissionens betænkning fra 1925 med udkast til lov om ægtefællers arveret og uskiftet bo stilledes forslag om det uskiftede bo med 2. arveklasse, i alt væsentligt således som det blev gældende ret ved loven fra 1926. Kommissionen havde overvejet, om det var muligt at udgå skifte ved længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab. Man drøftede navnlig en ordning, hvorefter ægtefællen ikke var pligtig at udbetale den førstafdøde ægtefælles arvinger den dem tilkommende arv, såfremt han stillede en efter skifterettens skøn betryggende sikkerhed for arvens udbetaling. Ægtefællen skulle i dette tilfælde, så længe han levede, nyde indtægten af arvingernes andel. Når kommissionen ikke fremsatte dette alternativ som et positivt forslag, skyldtes det, at ordningen antoges at kunne medføre vanskelige og uklare forhold. Endvidere antog man ikke, at den efter det sædvanlige indhold af de gensidige testamenter i almindelighed kunne siges at være i overensstemmelse med ægtefællers deri udtrykte ønsker. Som begrundelse for indførelse af uskiftet bo med udarvinger anførtes, at man ved et sådant forslag sluttede sig til de retstanker, som fandt udtryk i folketingets vedtagelse fra 1920. De gensidige testamenter, der spillede en ret stor

rolle i dansk retslov, gav netop udtryk for et ønske om at hidføre en ordning som den foreslåede. De foreslåede regler ville ramme ægtefællers vilje i de tilfælde, hvor ægtefællerne havde undladt at oprette testamente, og underbygge den på de gensidige testamenter hvilende retspraksis. Forslaget antoges endvidere delvis at ville overflødiggøre og eventuelt supplere de gensidige testamenter.

Justitsministeren fremsatte på dette punkt kommissionens forslag uændret. Ved landstingets behandling fremkom der ikke indvendinger imod kommissionens forslag, og heller ikke vedkommende landstingsudvalg foretog ændringer i bestemmelserne om arvingskonstellationen ægtefælle—udarvinger. Dette forslag blev vedtaget uændret af landstinget.

I folketinget fremkom imidlertid påny indvendinger om, at ægtefællen ikke var tilstrækkelig betrygget i forhold til førstafdødes udarvinger¹²⁾.

Det nedsatte folketingsudvalg nåede ikke at afgive betænkning i den pågældende rigsdagssamling, men ved forslaget uændrede fremsættelse i den næste samling blev forslaget påny gjort til genstand for udvalgsbehandling. I sin betænkning¹³⁾ foreslog udvalget en løsning, hvorefter det uskiftede bo bevaredes med den afdøde ægtefælles forældre. Havde afdøde derimod ikke efterladt sig forældre, men søskende eller søskendes afkom eller fjernere udarvinger, skulle ægtefællen arve det hele, men således at formuen ved den længstlevendes død principielt skulle deles lige mellem hver ægtefælles arvinger. I denne skikkelse, hvori lovforslaget tiltrådtes af samtlige ordførere, vedtoges det uden afstemning. Under landstingets derpå følgende behandling af det af folketinget vedtagne forslag førtes de pågældende bestemmelser tilbage til den ordlyd, de havde i kommissionsudkastet og lovforslaget, jfr. landstingsudvalgets betænkning¹⁴⁾. Ved den derpå følgende eneste behandling i folketinget vedtoges lovforslaget i den af landstinget vedtagne skikkelse, idet der dog påny faldt bemærkninger om, at folketingets forslag burde have været gennemført.

Allerede under forhandlingerne forud for

¹¹⁾ Rigsdagstidende 1924-25, tillæg B sp. 481.

¹²⁾ F. eks. Rigsdagstidende 1924-25, folketingets forhandlinger sp. 7114.

¹³⁾ Rigsdagstidende 1925-26, tillæg B sp. 475.

¹⁴⁾ Rigsdagstidende 1925-26, tillæg B sp. 2071.

loven af 1926 var det således kommet stærkt til udtryk, at ægtefællens stilling burde styrkes, og at de hensyn, der burde tages til ægtefællen i denne arvingskonstellation, ikke var tilgodeset tilstrækkelig ved loven i den udformning, den fik.

I arvelovskommissionens udkast 1941 foresloges de gældende regler om uskiftet bo med næstarvinger gentaget stort set uændret, dog med tilføjelse af en testamentsfortolkningsregel, for så vidt angik uskiftet bo med særeje. Kommissionsudkastets § 33 bestemte, at en ægtefælle ved testamente kunne give den anden ægtefælle ret til at sidde i uskiftet bo med 2. arveklasse også med afdødes særeje. Hvis særejet således havde været undergivet den længstlevende ægtefælles rådighed, skulle der ved skifte efter hans død tilfalde den førstafdødes 2. arveklasse en andel af boet, der svarede til hans boslod og særeje. Hvis der ikke havde været noget fællesbo, tilfaldt førstafdødes særeje hans 2. arveklasse. Ved skifte i den længstlevendes levende live skulle afdødes 2. arveklasse have halvt så stor en lod som ved skifte efter længstlevendes død. Regeringsforslaget 1946 optog på dette punkt kommissionsudkastet uændret.

Udvalget har ved en henvendelse til notarialkontoret i København, Københavns byrets skifteafdelinger og 8 dommere uden for København i deres egenskab af såvel notarer som skifteforvaltere søgt belyst, om det kan antages, at der ved udformningen af den i kapitel II i loven af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo indførte adgang til at sidde i uskiftet bo med den førstafdødes udarvinger er tilvejebragt en ordning, der gennemsnitlig harmonerer med barnløse ægtefællers ønsker. Udvalget forespurgte notarerne om antallet og udformningen af gensidige testamenter mellem barnløse ægtefæller. Forespørgslen er optrykt nedenfor s. 168 som bilag 5, medens de enkelte besvarelser er opstillet i bilag 6 og 7, s. 169 ff. Oplysningerne vedrører for provinsens vedkommende 3 år, 1956, 1957 og 1958, og for Københavns vedkommende 1957. I de adspurgte retskredse i provinsen er der i de nævnte 3 år i alt oprettet 767

testamenter mellem barnløse ægtefæller. Heraf indeholder 249 eller 32 pct. alene den bestemmelse, at den længstlevende ægtefælle indsættes som eneste arving. Af de resterende 518 testamenter indeholder 475 bestemmelser om boets deling ved den længstlevendes død, heraf 269 en generel bestemmelse om deling mellem de to slægter og 206 specificerede bestemmelser. Sat i forhold til det samlede antal testamenter, der er omfattet af undersøgelsen, udgør testamenterne med generelle bestemmelser om fordelingen ved længstlevendes død 35 pct. og med specificerede bestemmelser 27 pct. De testamenter, der indeholder en generel bestemmelse om deling ved den længstlevendes død, fordeler sig med 250 testamenter, der bestemmer ligedeling, og 19 med en bestemmelse om skævdeling, typisk efter særejernes størrelse, hvilket igen svarer til 33 og 2 pct. af det samlede antal undersøgte testamenter. Af de ovennævnte 518 testamenter indeholder 363 bestemmelser om den længstlevendes testationsret, nemlig 343 testamenter, hvorefter den længstlevende har fuld testationsret, og 10¹⁵⁾ testamenter, hvor den længstlevendes testationsret begrænses til hans andel (typisk halvdelen). I forhold til det samlede antal testamenter udgør disse to grupper 45 pct. og 1 pct. Kun 82 testamenter (11 pct.) indeholder bestemmelser om, hvorledes der skal forholdes ved den længstlevendes eventuelle giftermål, og heraf sikrer kun 6 (0,8 pct.) førstafdødes slægt i denne situation.

For Københavns vedkommende er tallene følgende: Der oprettedes i 1957 for notaren 1 303 testamenter af barnløse ægtefæller. 480 (37 pct.) af dem indeholder alene den bestemmelse, at den længstlevende indsættes som eneste arving, 307 (24 pct.) en generel bestemmelse om ligedeling mellem de to slægter ved længstlevendes død, 22 (2 pct.) en generel bestemmelse om skævdeling og 435 (33 pct.) specificerede bestemmelser om delingen ved længstlevendes død. I 18 testamenter (1 pct.) er der truffet bestemmelse om fordeling af efterladenskaberne, hvis ægtefællerne afgår ved døden samtidig, uden at det er bestemt, hvordan fordelingen

¹⁵⁾ At disse to grupper ikke tilsammen er lig med antallet af testamenter (363), der indeholder bestemmelse om længstlevendes testationsret, skyldes, at 10 testamenter indeholder andre bestemmelser end fuld testationsret eller en testationsret begrænset til den længstlevendes andel af boet.

skal være ved længstlevendes død. 656 (50 pct.) indeholder bestemmelse om længstlevendes testationsret, hvoraf de 582 (45 pct.) giver den længstlevende fuld testationsret, medens 21 (2 pct.) begrænser testationsretten til længstlevendes andel. 28 testamenter (2 pct.) nævner udtrykkelig, at testamentet er uigenkaldeligt, 25 (2 pct.) indeholder andre bestemmelser om længstlevendes testationsret. Med henblik på den længstlevende ægtefælles indgåelse af nyt ægteskab sikrer 4 testamenter (0,3 pct.) førstafdødes slægt, og 4 (0,3 pct.) bestemmer, at den længstlevendes slægt da ikke skal arve; endelig indeholder 4 testamenter andre bestemmelser, der tager sigte på den længstlevendes eventuelle giftermål gående ud på, at længstlevende forpligter sig til at oprette ægtepagt i tilfælde af nyt ægteskab.¹⁶⁾

Besvarelsenerne må ses i sammenhæng med de gængse formularer i Hindenburgs Formularbog for gensidige testamenter mellem barnløse ægtefæller. Disse formularer er følgende:

1) Den længstlevende indsættes som den førstafdødes eneste arving og skal som sådan være berettiget til at overtage boet (fællesboet og afdødes særbo) uden noget som helst påkrav fra den førstafdødes arvingers side. Denne formular, hvorefter den længstlevende ægtefælle får fuldstændig fri rådighed i levende live og ved testamente, og hvorved førstafdødes udarvinger glider helt ud, er uden for København anvendt i 32 pct. og i København i 37 pct. af de oprettede testamenter.

2) Den længstlevende er indsat som den førstafdødes universalarving og skal ikke blot i levende live — hvad enten han forbliver ugift eller indlader sig i nyt ægteskab — være enerådig over boet, men skal også være berettiget til ved testamente frit at disponere over det hele bo efter for-godtbefindende. „Skulle den længstlevende dø uden at have indladt sig i nyt ægteskab, uden at have efterladt sig livsarvinger og uden at have oprettet testamente“, skal boet deles i to lige store dele mellem begges arvinger efter loven. Som det vil ses, giver anvendelsen af denne formular den længstlevende fuld testationsret, og nyt ægteskab medfører, at førstafdødes slægt intet arver.

For Københavns vedkommende har notarialkontoret i skrivelse af 29. april 1959, bilag 7 b, s. 174 oplyst, at langt den største del af de 307 testamenter (knap $\frac{1}{4}$ af samtlige 1303 testamenter), der indeholder en generel bestemmelse om ligedeling mellem de to slægter, bygger på denne formular, og det må sikkert antages, at det samme er tilfældet i provinsen, hvor den nævnte testamentsgruppe androg 250 af i alt 767 testamenter (ca. $\frac{1}{3}$).

3) Den længstlevende skal være den førstafdødes eneste arving. Når den længstlevende er afgået ved døden, bliver skifte at afholde, og det bestemmes, at der skal forholdes på en nærmere angivet måde, således at arven ikke fordeles efter de legale regler. Testamenter med denne formulering anvendes i de tilfælde, hvor ægtefællerne ikke ønsker den legale arveordning lagt til grund ved længstlevendes død. Der er altså tale om en specificeret fordeling, som under alle omstændigheder forudsætter testamentarisk bestemmelse. Sådanne specificerede bestemmelser er ifølge det ovenfor anførte kommet til udtryk i 27 pct. af testamenterne i provinsen og i København i 33 pct.

I nogle af disse testamenter er der givet den længstlevende ægtefælle fuld testationsret — altså ret til at ændre også de bestemmelser, der er truffet til fordel for førstafdødes slægt; dette ses af, at antallet af testamenter, der giver længstlevende fuld testationsret (både i og uden for København 45 pct.), er større end antallet af testamenter, der bestemmer ligedeling ved længstlevendes død. Når tallene for den længstlevendes fulde testationsret sammenholdes med tallene for de testamenter, der kun indeholder bestemmelse om, at den længstlevende indsættes som førstafdødes eneste arving, vil det ses, at længstlevende i ca. $\frac{3}{4}$ af testamenterne (uden for København 77 pct. og i København 82 pct.) er frit stillet med hensyn til at træffe testamentariske dispositioner over arven efter førstafdøde.

4) Den længstlevende skal overtage hele boet. Indgår den længstlevende nyt ægteskab, skal han forinden det nye ægteskabs indgåelse udbetale $\frac{2}{3}$ af arven efter førstafdøde enten til førstafdødes legale arvinger

¹⁶⁾ Da en del testamenter efter deres indhold er medtaget i flere af de nævnte grupper, vil der ikke kunne foretages en sammentælling af de enkelte procentangivelser.

på dette tidspunkt eller til førstafdødestestamentariske arvinger. Når den længstlevende afgår ved døden uden at efterlade sig livsarvinger, skal boet deles i to lige store dele. Her kræves altså udbetaling af en del af arven efter førstafdøde ved den længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab, således at ægtefællen i dette tilfælde kun får sin tvangsarv. Testamenter, hvor den førstafdødes slægt tilgodeses ved den længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab, er kun oprettet i 6 af de undersøgte tilfælde uden for København eller i 0,8 pct. (i København i 0,3 pct.).

Den ovennævnte undersøgelse må sammenholdes med resultatet af udvalgets forespørgsel til skifteretterne.

Man har ved den ovennævnte forespørgsel til 8 skifteretter i provinsen og Københavns byrets skifteafdelinger fået oplyst antallet af boer, der i 1958 er udleveret til hensiddende i uskiftet bo med udarvinger. Samtidig har man fået oplysning om, i hvor mange tilfælde den efterlevende ægtefælle er eneste arving 1) i henhold til gensidigt testamente, 2) i henhold til afkald på arv fra 2. arveklasse, eller 3) fordi der slet ikke er arvinger i denne arveklasse. Endvidere spurgte man om, i hvor mange tilfælde skifte straks har fundet sted ved førstafdødes død, og endelig i hvor mange tilfælde der er skiftet i den længstlevendes levende live efter hensiddende i uskiftet bo med udarvinger. Om de enkelte skifterettens besvarelser henvises til bilag 8, s. 175. Her skal redegøres for det samlede antal for samtlige de adspurgte skifteretter samt specielt for København. Det fremgår af undersøgelsen, at uskiftet bo med udarvinger er anvendt i 109 tilfælde (heraf København 75), medens den længstlevende ægtefælle har været eneste arving i henhold til gensidigt testamente i langt flere tilfælde, nemlig 387 tilfælde (heraf København 261). De tilfælde, hvor den længstlevende er blevet eneste arving ved et arveafkald fra førstafdødes 2. arveklasse, udgør 47 (heraf København 35). Skifte med afdødes legale arvinger i 2. arveklasse har fundet sted i 11 tilfælde (heraf København 5). Udregnes den procentvise fordeling af det samlede antal boer med ægtefælle og

2. arveklasse¹⁷⁾ på de enkelte grupper, fås følgende resultat henholdsvis for samtlige de adspurgte skifteretter (altså incl. København) og alene for København: Uskiftet bo andrager 20 pct. (i København ligeledes 20 pct.). I henhold til gensidigt testamente har den længstlevende ægtefælle været eneste arving i 70 pct. (i København 69 pct.) af det samlede antal boer, medens de tilsvarende procenttal for afkald på arv fra 2. arveklasse har været 8 pct. og 10 pct. og for skifte straks 2 pct. og 1 pct. Det må herved erindres, at der i øjeblikket er forbundet en fordel i arveafgiftsmæssig henseende ved at overtage boet uskiftet fremfor i henhold til gensidigt testamente, men uanset dette har uskiftet bo med udarvinger således kun været anvendt i 20 pct. af de tilfælde, hvor ægtefællen konkurrerer med de arvinger, med hvem der efter loven kan hensiddende i uskiftet bo med udarvinger.

Der har i 1958 i de nævnte skifteretter i 15 tilfælde fundet skifte sted i den længstlevende ægtefælles levende live af uskiftet bo med udarvinger. Tallet af løbende uskiftede boer kendes ikke, men tallet kan stilles i relation til antallet af boer udleveret til hensiddende i uskiftet bo af de pågældende skifteretter, og procentsatsen udgør herefter 14 pct. Antallet i hele landet af boer, der i et enkelt år er udleveret til hensiddende i uskiftet bo med udarvinger, fremgår ikke af de udgivne arvestatistikker. Derimod findes i statistikken over den borgerlige retspleje oplysning om det samlede antal boer, der er udleveret til hensiddende i uskiftet bo, hvad enten det er med livsarvinger eller udarvinger; det udgjorde i 1958 11 535¹⁸⁾. De adspurgte 9 skifteretter har for deres vedkommende oplyst det samlede antal uskiftede boer i 1958, i alt 2 400. Antallet af uskiftede boer med udarvinger udgør som ovenfor nævnt 109 eller 4,5 pct. af de 2 400 uskiftede boer. Tages resultatet som et groft udtryk for den procentvise fordeling mellem uskiftede boer med livsarvinger og uskiftede boer med udarvinger for hele landet, vil det sige, at der i 1958 i hele landet kun udleveredes ca. 520 boer til hensiddende i uskiftet bo med udarvinger.

De pågældende skifteretter blev samtidig

¹⁷⁾ Undersøgelsen omfatter ikke boer udlagt for begravelsesomkostninger, sluttet som intet ejende el. lign.

¹⁸⁾ Statistisk årbog 1959 s. 298.

spurgt, om de gældende regler fandtes tidsvarende. Flere af skifteretterne udtalte som deres erfaring, at der i befolkningen er et udbredt ønske om, at den længstlevende skal være universalarving efter førstafdøde, når denne ikke efterlader sig livsarvinger, og at det er en udbredt opfattelse i befolkningen, at dette også er gældende ret.

På grundlag af denne undersøgelse mener udvalget at kunne fastslå, at man ikke ved retsinstituttet uskiftet bo med udarvinger er nået frem til en ordning, der gennemsnitlig kan antages at harmonere med barnløse ægtefællers ønsker om, hvorledes der skal forholdes med deres efterladte ejendele. Udvalget er — bl. a. på baggrund af udtalelser fra de adspurgte skifteretter og oplysningerne om testamentspraksis — ikke i tvivl om, at det i adskillige af de relativt få tilfælde, hvor uskiftet bo er blevet anvendt, er kommet som en overraskelse for den efterlevende ægtefælle, at den førstafdødes udarvinger i 2. arveklasse var arveberettigede, men at ægtefællen så selvfølgelig har foretrukket det uskiftede bo fremfor straks at skulle udrede arv til udarvingerne måske endda således, at den længstlevende måtte aflevere værdier fra sin egen bodel.

Ved overvejelsen af, hvorledes den legale arveretlige stilling bør være for ægtefællen, når arveladeren ikke efterlader sig livsarvinger, må man naturligvis på forhånd være klar over, at det ikke vil være muligt at nå frem til en ordning, der i det hele vil overflødiggøre gensidige testamenter. I mange tilfælde vil ægtefæller ønske en anden fordeling end den, lovens regler tilsiger. I loven bør man imidlertid søge at give den regel, der er bedst stemmende med ægtefællers gennemsnitlige ønsker. Den foretagne undersøgelse af indholdet af de gensidige testamenter giver — når man bortser fra de testamenter, som indeholder specificerede bestemmelser om fordelingen ved den længstlevendes død — efter udvalgets opfattelse et klart udtryk for, hvorledes den altovervejende tendens går i retning af en yderligere begunstiggelse af ægtefællen på udarvingernes bekostning.

Udvalget har været inde på overvejelser om en legal arveordning, hvorefter den længstlevende ægtefælle skulle være den førstafdødes eneste arving uden nogen senere indtrædende ret for den førstafdødes udar-

vinger. En sådan regel ville være enkel, og den ville også, som det fremgår af det foran s. 48 anførte, have betydelig støtte i testamentspraksis. Der er imidlertid også et ret stort antal testamenter, der vel indsætter længstlevende som universalarving med fuld testationsret, men som for de tilfælde, hvor den længstlevende ikke har oprettet testamente og ikke har indgået nyt ægteskab eller efterlader sig livsarvinger, bestemmer lighedeling ved den længstlevendes død.

Når dette sammenholdes med, at uskiftet bo med udarvinger dog benyttes i et vist omfang, og at der her ved den længstlevendes død sker lighedeling mellem de to slægter, finder udvalget — også af hensyn til kontinuiteten i retsudviklingen — at den legale arveregel, hvor den afdøde ægtefælle ikke efterlader sig livsarvinger, men arvinger i 2. eller 3. arveklasse, bør være i overensstemmelse med det af folketinget i årene 1920-25 indtagne standpunkt. Udvalgets forslag går herefter ud på, at man i stedet for regler om uskiftet bo med udarvinger indfører en bestemmelse om, at den længstlevende ægtefælle, når der ikke er livsarvinger, arver det hele. Hvis der ved den længstlevendes død ikke er livsarvinger efter ham, og han ikke har indgået nyt ægteskab, deles boet med halvdelen til hver ægtefælles legale arvinger på dette tidspunkt, medmindre han har oprettet modstående testamente.

Vedrørende den nærmere udformning af ordningen og de i denne forbindelse på de nordiske møder drøftede spørgsmål bemærkes:

I stk. 1 bestemmes, at ægtefællen arver hele formuen, når arveladeren ikke efterlader sig livsarvinger. Heri ligger, at ægtefællen som arving overtager hele det beholdne bo, både fællesbo og særbo, som han frit kan disponere over. Der er altså ikke tale om en ret, der er begrænset til rente- eller indtægtsnydelse, men om en egentlig arveret.

Vedrørende reglen i stk. 2 om den førstafdøde ægtefælles arvingers ret til arv ved den længstlevendes død bemærkes: Førstafdødes arvingers ret består kun, hvis den længstlevende ægtefælle ikke har indgået nyt ægteskab. Denne regel har sammenhæng med, at den længstlevende, således som det udtrykkelig er sagt i stk. 3, har

fri testationsret over hele formuen, og den må antages at stemme med, hvad der gennemsnitlig er ægtefællemes ønske. Man har under de nordiske forhandlinger drøftet, om den førstafdøde ægtefælles arvinger bør miste deres arveret allerede ved den længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab, eller om det bør være en betingelse for arverettens bortfald, at dette ægteskab består ved den længstlevendes død. Såfremt førstafdødes arvinger skulle have nogen arveret efter ham, når den længstlevende har indgået nyt ægteskab, men dette ægteskab er ophørt, f. eks. fordi hans nye ægtefælle er død før ham, ville det imidlertid betyde, at det tilfældige moment, at den nye ægtefælle døde før den længstlevende ægtefælle, ville genoplive en arveret for førstafdødes arvinger, som ellers var bortfaldet. Endvidere lægger de gængse gensidige testamenter, som det er påvist ovenfor, vægten på, at den længstlevende ægtefælle har *indgået nyt ægteskab* og ikke på, at han *efterlader sig* ægtefælle. Man har derfor ment, at arveretten for førstafdødes slægtninge bør bortfalde endeligt ved den længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab.

Førstafdødes arvinger har heller ikke nogen ret efter lovens regel, hvis den længstlevende ægtefælle efterlader sig livsarvinger, hvad enten det drejer sig om børn, han havde allerede inden førstafdødes død, eller om senere tilkomne. Der kan således være tale om længstlevendes børn af et tidligere ægteskab, om arveberettigede børn uden for ægteskab og endelig om arveberettigede adoptivbørn. I de fleste tilfælde vil dette resultat være ganske naturligt, og man kan henvise til, at den førstafdøde, hvis han ikke ønskede dette resultat, kunne have oprettet testamente. Det må imidlertid erkendes, at der kan tænkes enkeltstående tilfælde, hvor det synes mindre rimeligt, at et barn efter den længstlevende arver hele formuen forud for den førstafdødes slægt, nemlig hvis den førstafdøde ægtefælle ikke har haft kendskab til, at hans ægtefælle havde et barn. Sådanne tilfælde er dog så sjældent forekommende, at udvalget ikke har ment, at der var grund til at opstille en særregel herom.

Førstafdødes arvinger har endelig kun arveret i det omfang, den længstlevende ægtefælle ikke ved at udnytte sin frie testa-

tionsret har truffet modstående bestemmelse. Dør den længstlevende ægtefælle uden at have oprettet testamente, deles boet lige mellem hver ægtefælles arvinger.

Ligedelingen mellem slægtsgrupperne er således lovens almindelige regel, men denne finder kun anvendelse, når den længstlevende dør uden at have indgået ægteskab, uden at efterlade sig livsarvinger og uden at have udnyttet sin testationsret. Genstanden for ligedelingen er alt, hvad den længstlevende efterlader sig, hvad enten det under ægteskabet var fælleseje eller særeje for den førstafdøde eller den længstlevende.

Man har overvejet, hvorvidt der — som efter den gældende svenske sekundosuccessionsordning — i stedet for en ligedeling burde finde en deling sted i forhold til særejernes og bosloddernes størrelse ved den første ægtefælles død og eventuelt også under hensyn til på den ene side formueforøgelse efter den første ægtefælles død og på den anden side dispositioner fra den længstlevende til fordel for hans arvinger. Udvalget har imidlertid ikke ment, at man burde indføre en så kompliceret regel. Testamentspraksis giver ikke støtte for at indføre skævdeling som den legale ordning. Lovens regel om ligedeling er en gennemsnitsregel, som kan fraviges ved testamente. Har en af ægtefællerne et betydeligt særeje, som han ikke ønsker behandlet efter denne gennemsnitsregel, står det ham frit for at træffe en fra lovens ordning afvigende bestemmelse i det omfang, tvangsarverereglerne ikke er til hinder herfor.

Spørgsmålet om en skævdeling kommer endvidere frem i det tilfælde, at den førstafdøde ved testamente har tillagt andre end ægtefællen en del af sine efterladenskaber, således at testamentets bestemmelser er opfyldt ved førstafdødes død. Efter den svenske sekundosuccessionsordning skal der også i dette tilfælde finde skævdeling sted.

Under de nordiske forhandlinger har det svenske standpunkt været, at de gældende skævdelingsregler bør opretholdes, og fra norsk side har man været tilbøjelig til at dele dette synspunkt. Det danske udvalg har derimod ikke kunnet slutte sig til dette standpunkt. Man har som foran nævnt ikke ment, at der var tilstrækkelig grund til at anordne skævdeling som følge af forskellige andele i det oprindelige bo, der skyldes sær-

ejer af forskellig størrelse m. v., og man finder, at der heller ikke i loven bør optages en bestemmelse om skævdeling som følge af den forskel i andelen i det oprindelige bo, der skyldes førstafdødes testamentariske bestemmelser. Udvalget henviser navnlig til, at den længstlevende ægtefælle efter § 7, stk. 3, i modsætning til hvad der er tilfældet efter den svenske sekundosuccessionsordning, har fuld testationsret og vil have særlig opfordring til at benytte denne, såfremt førstafdøde ved testamente har indskrænket hans legale arveret efter § 7, stk. 1. Udvalget tillægger det i øvrigt væsentlig betydning, at reglerne om ægtefællers legale arveret gøres så enkle, som det under hensyn til de oplysninger, der foreligger om testamentspraksis, findes forsvarligt.

Hvis der ved den længstlevende ægtefælles død ikke er arvinger efter førstafdøde, er det en naturlig konsekvens af den længstlevendes i stk. 1 fastslåede arveret, at hele boet arves af den længstlevendes arvinger. Efterlader den længstlevende sig ingen arvinger, synes det rigtigst, at boet deles mellem den førstafdødes arvinger, således at arvefondens ret først bliver aktuel, hvis der ikke er arvinger på nogen af siderne. Dette fastslås ved bestemmelsen i stk. 2, sidste pkt., der svarer til den gældende bestemmelse i loven af 20. april 1926 § 18, 3. og 4. pkt.

Af stk. 1 fremgår, at den længstlevende, således som det flere gange er blevet fremhævet, har en egentlig arveret til hele afdødes formue og således frit kan råde over arven såvel i levende live som ved testamente. For dog at udelukke enhver tvivl om hans ret til at disponere testamentarisk, en ret som han ikke har efter de gældende regler om uskiftet bo med udarvinger, har man i stk. 3 udtalt, at den ret, som i stk. 2 er tillagt førstafdødes arvinger, ikke er til hinder for, at den længstlevende ægtefælle ved testamente kan råde over hele boet, altså foruden over det, som efter den legale regel skulle tilfalde hans egne arvinger, også over det som førstafdødes arvinger skulle have.

Bestemmelsen i § 7 er en regel om den legale arveret efter førstafdøde. Af § 25 følger, at ægtefællens tvangsarv er halvdelen. Den længstlevende arver således kun hele afdødes formue efter § 7, stk. 1,

hvis denne ikke har truffet afvigende bestemmelser ved testamente. Den førstafdøde kan have begrænset ægtefællens arveret til halvdelen og have bestemt, at resten af hans efterladenskaber ved hans død skal tilfalde andre og straks skal udskiftes til disse. Han kan også have bestemt, at den testationsfri del af hans formue vel skal tilfalde ægtefællen, men på andre vilkår end bestemt i § 7, stk. 2 og 3. Heri ligger en beføjelse til i samme omfang at træffe testamentariske bestemmelser, der først skal effektueres ved den længstlevendes død. Han kan bindende bestemme, hvem denne del af formuen skal tilfalde ved den længstlevendes død. Hvis denne del af formuen ikke er sikret gennem en båndlæggelse, vil testamentets effektivitet kunne komme til at bero på formuens samlede størrelse ved den længstlevendes død. Førstafdødes testamentariske disposition kan imidlertid efter omstændighederne også være at forstå således, at den kun skal gælde, hvis den længstlevende ikke har oprettet testamente, eller således at den skal bortfalde ved den længstlevendes indgåelse af nyt ægteskab, eller hvis denne efterlader sig livsarvinger. Alt vil bero på en fortolkning af førstafdødes testamente.

Den førstafdødes testamentariske disposition kan også angå halvdelen af hele boet ved den længstlevendes død. Når det nemlig i stk. 2 siges, at arven deles mellem „hver ægtefælles arvinger“, er der vel i første række tænkt på deres arvinger efter loven — efter arveforholdene ved længstlevendes død — men udtrykket dækker også arvinger ifølge testamente. I dette tilfælde, hvor den testamentariske disposition angår halvdelen af hele boet, kan den dog i sit fulde omfang kun få bindende virkning for den længstlevende, hvis denne har tiltrådt førstafdødes testamente. Er dette ikke tilfældet, men testamentet desuagtet har tilsigtet at begrænse den længstlevende ægtefælles testationsbeføjelse efter § 7, stk. 3, kan det alene få bindende virkning for den længstlevende, for så vidt angår den del af førstafdødes efterladenskaber, som han har fri testationsret over.

Det følger på den anden side også af førstafdødes testationsfrihed, at han ved testamente kan indsætte den længstlevende som universalarving. Konsekvensen heraf

bliver, at reglerne i § 7, stk. 2, om den førstafdødes arvingers ret ikke kommer til anvendelse. Hele boet går ved den længstlevendes død til dennes arvinger. Har den førstafdøde delvis udnyttet sin testationsret til fordel for sine slægtninge eller andre, uden at udtale sig om arveforholdene ved den længstlevendes død, må det ved en fortolkning af testamentet afgøres, hvorvidt han herved har tilsigtet at gøre endeligt op med sine arvinger, således at disse intet får ved den længstlevendes død.

Udvalget finder anledning til at pege på, at forslaget om at erstatte det uskiftede bo med udarvinger med en arveret for ægtefællen til hele afdødes formue har den afgiftsretlige følge, at den efterlevende ægtefælle bliver arveafgiftspligtig, medens dette ikke har været tilfældet med hensyn til ægtefællen, der sad i uskiftet bo. Udvalget må henstille, at arveafgiftsloven på dette punkt tages op til revision, således at der tages særligt hensyn til den længstlevende ægtefælle. Udvalget henleder i denne forbindelse opmærksomheden på en i 1958 gennemført ændring i den svenske arvsstatelov, hvorefter den efterlevende ægtefælles lod, hvis værdien ikke overstiger 40 000 kr., er fritaget for arvsstat.

Kapitel 3.

Uskiftet bo med livsarvinger.

Til § 8.

(Kommissionsudkastet § 8 og bemærkningerne hertil s. 42, forslaget 1946 § 9).

Bestemmelsen svarer til 1926-lovens § 2, stk. 1, 1. pkt. Når det i den gældende bestemmelse siges, at ægtefællen er berettiget til at overtage „hele“ fællesboet, har det formentlig sammenhæng med, at reglen findes placeret umiddelbart efter bestemmelsen om ægtefælless arveret til $\frac{1}{4}$. Da førstafdøde ved testamente kan have rådet over den testationsfri del af boet, har man fundet det rettest at lade ordet „hele“ udgå. Det, ægtefællen ikke kan berøves retten til at sidde i uskiftet bo med, er sin egen og livsarvingernes tvangsarv af afdødes boslod.

Man har i modsætning til kommissionsudkastet 1941, jfr. dets § 8, stk. 2, fundet det unødvendigt i lovtæksten at sige, at hustruen, hvis hun ved mandens død er gravid, har ret til at sidde i uskiftet bo med det ufødte barn. Dette må følge af princippet i § 5, stk. 1. Hvis der ikke er andre børn, er det en forudsætning for, at ægtefællen kan fortsætte med at sidde i uskiftet bo, at barnet fødes levende; hvis dette ikke sker, må skifte finde sted. Dette er også uden betænkelighed, idet ægtefællen efter § 7 da arver det hele. Skifteretten bør i øvrigt ved sin udlevering af boet anmode om underretning om barnets fødsel og holde sagen i erindring på, at den får meddelelse herom.

Uskiftet bo er ligesom efter gældende ret udelukket, for så vidt angår særeje. Spørgsmålet om en lettelse af den efterlevende ægtefælles stilling, når der mellem ægtefællerne har bestået fuldstændigt eller delvis særeje, har givet udvalget anledning til indgående overvejelse.

Som det fremgår af bemærkningerne side 47, havde arvelovskommissionen i sit udkast 1941 stillet forslag om en „testamentsfortolkningsregel“ i § 33 om forståelsen af et testamente, hvori det bestemmes, at den længstlevende skulle kunne sidde i uskiftet bo med udarvinger med særeje. Dette spørgsmål er bortfaldet ved udvalgets forslag til § 7 om ægtefælless arveret.

Arvelovskommissionen drøftede ikke spørgsmålet om at lade særeje indgå i uskiftet bo med livsarvinger, men spørgsmålet om en forbedring af den efterlevende ægtefælles stilling i denne situation har været rejst ved flere lejligheder¹⁾.

I folketinget drøftedes spørgsmålet om en forbedring af ægtefælless arveretlige stilling, når der er særeje, under 1. behandling af det af justitsministeren i 1953 stillede forslag om ændringer i arveforordningen (indskrænkning af den legale arveret), og der udtrykte håb om, at dette spørgsmål tillige med andre spørgsmål, der var blevet rejst, måtte blive optaget til overvejelse under de nordiske arvelovsforhandlinger²⁾.

Det er da også en ret udbredt opfattelse, at det i mange tilfælde virker ubilligt, at

¹⁾ Se f. eks. C. Torkild-Hansen i U. f. R. 1941 B s. 252.

²⁾ Folketingstidende 1953-54, folketingets forhandlinger sp. 1044-45.

uskiftet bo er udelukket på grund af særeje. Ofte kommer det som en meget ubehagelig overraskelse for den længstlevende ægtefælle, at en særejeordning, der er indført ved ægtepagt for lang tid siden og måske senere er glemt af ægtefællerne, får den virkning, at den længstlevende ikke kan sidde i uskiftet bo.

Også justitsministeriet er bekendt med tilfælde af denne art. Der modtages adskillige ansøgninger om godkendelse af ægtepagt om ophævelse af særeje, når ægtefæller er nået op i årene, således at der som begrundelse alene anføres, at man ønsker at åbne den længstlevende mulighed for at sidde i uskiftet bo. Det er ministeriets praksis at godkende sådanne ægtepagter, såfremt særejet oprindeligt er indført ved ægtepagt. Er der derimod tale om særeje i medfør af arveladers eller givers bestemmelse, er det justitsministeriets opfattelse, at der ikke i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger er hjemmel for ægtefællerne til ved ægtepagt at gøre sådant særeje til fælleseje, medmindre det har støtte i arveladerens eller giverens bestemmelse, jfr. lovens § 28. I mange tilfælde har ægtefællerne imidlertid glemt ægtepagten om særeje eller har ikke nået at få den ophævet før den ene ægtefælles død, og ministeriet må i de tilfælde, hvor spørgsmålet rejses efter den ene ægtefælles død, meddele, at der nu ikke er nogen mulighed for at få ændret en særejeægtepagt.

Under de nordiske forhandlinger har spørgsmålet været drøftet, og udvalget har overvejet, hvorvidt og på hvilken måde man bør foreslå en ændring for at tilgodese den længstlevende ægtefælles interesser, når afdødes formue eller en væsentlig del deraf er særeje. Det er udvalgets opfattelse, at de gældende regler virker for stift. Grunden til, at der ved ægtepagt indføres særeje mellem ægtefæller, vil ofte være, at ægtefællerne går ud fra, at der ved indførelse af særeje f. eks. for hustruen skabes en beskyttelse over for mandens kreditorer. Ægtepagten vil i mange tilfælde blive oprettet, når den ene ægtefælle i ægteskabets begyndelse starter egen virksomhed, og at særejeægtepagten ikke ophæves, når virksomheden efter en årrække er konsolideret, skyldes i mange tilfælde en forglemmelse. En anden betydende grund til op-

rettelse af ægtepagt er formentlig, at den ægtefælle, der indbringer den største formue i ægteskabet, ønsker at sikre sig for det tilfælde, at ægteskabet skulle blive opløst ved skilsmisse eller ægtefællerne blive separeret. Endelig vil der ofte være oprettet ægtepagt i de tilfælde, hvor den ene ægtefælle har særbørn. De samme synspunkter ligger formentlig i vidt omfang bag de bestemmelser, der af en arvelader eller giver i medfør af lov om ægteskabets retsvirkninger § 21, nr. 2, er truffet om, at arv eller gave skal være særeje for modtageren. På den anden side kan man ikke bortse fra, at der i en del tilfælde både ved ægtepagt og ved gave eller testamente indføres særeje, for at formuen straks ved ægtefælless død og i videre omfang, end hvor der er fælleseje, skal komme hans slægt og ikke den anden ægtefælle til gode.

Udgangspunktet for udvalgets overvejelser har været, at der er en sådan trang til en forbedring af ægtefælless stilling i særejeboerne, at de gældende regler på en eller anden måde må smidiggøres. Man kan i så henseende gå flere veje. Der kan tænkes den ordning, at der i arveloven gives hjemmel til at sidde i uskiftet bo med særeje, medmindre det enten ved ægtepagten eller ved den gave eller det testamente, hvorved særejet er oprettet, udtrykkelig er bestemt, at der ikke skal kunne hensiddes i uskiftet bo med det. Vælges en sådan ordning, kan den videre tænkes udformet, enten sådan at der ved den længstlevende ægtefælless død eller i øvrigt, når det uskiftede bo skiftes, skal finde en lighedeling af boet sted, eller således at boet deles efter andelen ved det uskiftede bos begyndelse. Ordningen kan i øvrigt betinges af, at også den længstlevende ægtefælless særeje indgår i det uskiftede bo.

En anden udvej er at bevare de gældende regler, men give ægtefællerne mulighed for ved ægtepagt at bestemme, at særeje efter den ene ægtefælless død skal behandles som fælleseje. En sådan ordning blev som ovenfor nævnt indført i Norge i 1937 ved en ændring af loven om ægtefælless formueforhold.

Under de nordiske forhandlinger har der fra norsk side været udtalt sympati for en legal ordning, hvorefter uskiftet bo også skal omfatte særeje. Udvalget har imidlertid

ikke ment at kunne stille forslag herom. Det historiske udgangspunkt for det uskiftede bo var, at manden havde rådighed over hele fællesjet, og efter hustruens død bevarede han denne rådighed gennem sin ret til at sidde i uskiftet bo. Hustruen havde derimod forud for loven om ægtefællers arveret og uskiftet bo fra 1926 kun en sådan ret, hvis manden ved testamente havde tillagt hende den, eller skifteretten meddelte hende tilladelse til at sidde i uskiftet bo. Den historiske baggrund for det uskiftede bo er den andelsret, som begge ægtefæller har i fadlesboet. Dette er vel ikke i sig selv noget afgørende argument imod at lade uskiftet bo omfatte særeje. Der er imidlertid efter udvalgets opfattelse overvejende betæneligheder ved en sådan ordning. Det skal således nævnes, at der ved de gældende regler i Danmark om uskiftet bo med livsarvinger er givet den længstlevende ægtefælle en meget fri råden over boet. Medens der i Norge og Island findes visse begrænsninger i denne råden — f. eks. kan ægtefællen i Norge ikke bortgive fast ejendom — og gælder særlige kauteler for det uskiftede bo, er det danske uskiftede bo i alt væsentligt uden andre kauteler end arvingernes ret til i tilfælde af, at ægtefællen misbruger sin rådighed over boet, at begære skifte. Det er efter udvalgets opfattelse ikke ønskeligt at indføre sådanne kauteler, som kan besværliggøre den praktiske anvendelse af det uskiftede bo, og i hvert fald kan ønsket om at indføre uskiftet bo med særeje ikke begrunde indførelse af sådanne generelle kauteler, som man ikke ville finde nødvendige, såfremt uskiftet bo efter loven fortsat kun skulle omfatte fællesje. Det kan yderligere anføres, at den længstlevende ægtefælles kreditorer kan søge sig fyldestgjort i det uskiftede bo og herunder altså også i den afdødes særeje, hvis dette indgår i boet. Dette er ikke uden betænelighed; særejet kan være indført netop for at sikre formuen mod disse kreditorer. Endelig kan man heller ikke bortse fra, at særeje som foran anført i en del tilfælde indføres netop for at isikre, at midlerne ved ægtefællens død går videre til hans slægt. Dette kan særlig tænkes, hvor særejet ikke består i penge eller pengerepræsentativer, men i fast ejendom, løsøre med affektionsværdi el. lign., og gælder vel også ofte i de tilfælde, hvor

særejet har været båndlagt for den ene af ægtefællerne. Disse betæneligheder opvejes ikke tilstrækkelig ved at åbne mulighed for i ægtepagten at bestemme, at særejet ikke skal indgå i det uskiftede bo. Det vil kunne være vanskeligt for den ene ægtefælle at stille krav om en sådan fravigelse fra den legale ordning.

Derimod mener udvalget, at der bør indføres en ordning, der i det væsentlige svarer til den norske 1937-ordning, som efter udvalgets opfattelse vil skabe mulighed for en væsentlig forbedring af ægtefællens stilling. Ifølge § 26 i den norske lov af 20. maj 1927 om ektefællers formuesforhold som ændret ved lov af 25. juni 1937 kan det ved ægtepagt — i forbindelse med oprettelse af særeje eller senere — bestemmes, at der, når den ene ægtefælle er død, med hensyn til arv og skifte skal gælde samme regler, som om særeje ikke havde været oprettet. Sådan bestemmelse kan også træffes alene for det tilfælde, at en bestemt af ægtefællerne dør først. Aftalen kan ikke træffes med virkning for midler, som er særeje på grund af givers eller arveladers bestemmelse.

Virkingen af en ægtepagt med det angivne indhold vil være, at afdødes særeje ved hans død behandles som fællesje. Skifter den længstlevende ægtefælle straks, får han såvel boslod som arvelod af det pågældende særeje. Der er også mulighed for at sidde i uskiftet bo med det på samme måde som med fællesje. Ved det endelige skifte behandles det uskiftede bo på ganske normal måde, og det forhold, at en formue, som oprindeligt var særeje, er indgået i boet, medfører ingen ændring i den almindelige delingsnorm. Uanset hvornår skifte finder sted, får ægtefællen samme skiftefordele over for denne formue som over for fællesboet.

Det har under de nordiske forhandlinger imod en sådan ordning været anført, at den ikke er uden betænelighed for hustruen. Når der oprettes ægtepagt om særeje, vil en tilføjelse om, at særejet ved ægtefællens død skal behandles som fællesje, kunne få hustruen som den svagere part til at indgå på, at ægtepagten oprettes, selv om hun herved ikke opnår nogen sikring i det tilfælde, at ægteskabet ophører ved skilsmisse. Dette synspunkt har imidlertid efter

udvalgets mening ikke en sådan vægt, at det bør hindre indførelse af en ordning som den foreslåede, der i øvrigt vil være til fordel for den økonomisk svagest stillede af ægtefællerne.

En ændring af reglerne om særeje i retning af den norske 1937-ordning bør efter udvalgets opfattelse foretages ved en ændring af § 28 i loven om ægteskabets retsvirkninger og har i hvert fald meget nøje sammenhæng med de i denne lov indeholdte regler om formueforholdet mellem ægtefæller. Da spørgsmålet om en revision af ægteskabslovgivningen er til behandling i et særlig nedsat udvalg, har udvalget derfor fundet det rettest ikke at stille noget positivt forslag om indførelse af en sådan bestemmelse. Man mener, at den nærmere overvejelse af dette spørgsmål og den endelige udformning af reglen bør ske i ægteskabsudvalget.

Til § 9.

(Kommissionsudkastet § 9 og bemærkningerne hertil s. 42-43, forslaget 1946 § 10).

I 1926-lovens § 2, stk. 1, er det bestemt, at den længstlevende ægtefælle har ret til at hensesidde i uskiftet bo med førstafdødes umyndige særlige livsarvinger, dersom pupilautoriteterne under hensyntagen til de umyndiges tarv meddeler samtykke dertil. Med afdødes myndige særarvinger kan hensesidde i uskiftet bo kun finde sted med deres samtykke eller efter § 10, stk. 2, med pupilautoriteternes samtykke, hvis boets beholdne formue under hensyn til ægtefællens og børnenes indkomster efter skifterettens skøn ikke overstiger, hvad der udkræves til ægtefællens eller umyndige børns rimelige underhold. Ved en lov af samme dato som loven om børn uden for ægteskab af 7. maj 1937 ændredes bestemmelsen om hensesidde i uskiftet bo med umyndige stedbørn. Det tilføjedes i forbindelse med indførelsen af arveret for børn uden for ægteskab, at såfremt hustruen er den længstlevende, og manden som livsarvinger efterlader sig børn uden for ægteskab eller disses afkom, skal pupilautoriteterne tillige tage hensyn til hustruens tarv.

I kommissionsudkastet 1941 foresloges, at denne tilføjelse udvidedes til også at gælde i de tilfælde, hvor ægtemanden var den længstlevende, og det var hans hustru,

der havde et barn uden for ægteskab. Kommissionens udkast gik nærmere ud på, at hvis de umyndige var afdødes børn uden for ægteskab eller disses afkom, skulle skifteretten tillige tage hensyn til ægtefællens tarv.

Det er ganske naturligt, at man, da man indførte arveret for børn uden for ægteskab og samtidig ændrede loven om uskiftet bo, særlig havde hustruens interesser for øje. Forholdet er vel imidlertid det, at der, når den afdøde ægtefælle har mindreårige særbørn, altid må finde en afvejelse sted af disse børns og den længstlevende ægtefælles interesser. Heller ikke hvor der er tale om børn af et tidligere ægteskab, hvad enten det er mandens eller hustruens, bør der ensidigt tages hensyn til børnene, men også til ægtefællen. Dette har udvalget søgt at give udtryk for ved at formulere bestemmelsen således, at skifteretten kan tillade ægtefællen at sidde i uskiftet bo med afdødes umyndige særlige livsarvinger, såfremt den under hensyntagen til disse livsarvingers tarv og ægtefællens forhold finder det forsvarligt. Den sædvanligt fulgte praksis på dette område er, at ægtefællen kun kan få tilladelse til at sidde i uskiftet bo med sine stedbørn, hvis børnene opholder sig hos den længstlevende ægtefælle og får deres underhold dér. Tilladelsen bør allerede efter gældende ret betinges af, at den længstlevende ægtefælle overtager den afdøde påhvilende forsørgelsespligt over for de pågældende arvinger, idet det må anses for tvivlsomt, om ægtefællen har en egentlig forsørgelsespligt over for sine stedbørn efter deres naturlige faders og moders død, jfr. nedenfor s. 72 med note 11. Man har overvejet, om skifteretten ifølge loven bør have pligt til at betinge sin tilladelse af, at den længstlevende overtager forsørgelsespligten, men har fundet det rettest, at vilkåret fremgår direkte af loven, jfr. stk. 2. Heri ligger ikke, at skifteretten ved sin afgørelse skal bortse fra, om afdødes særbørn opdrages hos og underholdes af den længstlevende ægtefælle. Skifteretten bør som hovedregel kun give tilladelse i sådanne tilfælde. Det vil imidlertid ikke være udelukket undtagelsesvis at give tilladelse i tilfælde, hvor særlige grunde taler herfor, selv om barnet ikke har opholdt sig hos og er blevet underholdt af afdøde, og selv om den længstlevende

ægtefælle heller ikke tænker sig at tage barnet til sig, men om fornødent agter at opfylde sin forsørgelsespligt gennem ydelse af bidrag. Med hensyn til umyndige stedbørnebørn, som førstafødte ikke havde forsørgelsespligt overfor, vil det i endnu videre omfang have undtagelsens karakter, at det under hensyn til arvingernes tarv findes forsvarligt at lade ægtefællen hensidde i uskiftet bo.

I modsætning til gældende ret og kommissionsudkastet 1941 stilles der i alle tilfælde krav om, at den umyndiges værgesamtykker.

Ved skifterettens afgørelse må det erindres, at arv i uskiftet bo med livsarvinger efter udkastet først anses for falden på skiftets tidspunkt. Hvor stedbarnet dør før dette tidspunkt, er det derfor ikke arveoverførende mellemed. Kun dets livsarvinger har en selvstændig ret til arven. Hvor barnet ved skifte straks ville have krav på forlodsret efter reglerne i kapitel 5, må også dette forhold inddrages under overvejelserne. Endelig må det erindres, at der i udvalgets udkast til skiftelovens § 63 findes hjemmel til — når skifte finder sted — at give den længstlevende ægtefælle henstand med udbetaling af arven, indtil særbørnene bliver myndige.

Efter 1926-loven er det pupillautoriteterne, der meddeler tilladelse til hensidde i uskiftet bo med umyndige stedbørn. Efter udvalgets forslag, der er i overensstemmelse med udkastet 1941, er afgørelsen henlagt til skifteretten som juridisk myndighed. Skifterettens beslutning skal ligesom dens andre afgørelser i henhold til dette kapitel i tilfælde af tvist træffes ved kendelse, der kan påkæres til landsretten, jfr. § 24.

I stk. 1, 2. pkt., er optaget bestemmelsen fra gældende ret om, at uskiftet bo med myndige stedbørn kun kan finde sted med deres samtykke. Reglen om, at samtykke er ufornødent, hvis boets beholdne formue ikke overstiger, hvad der udkræves til ægtefællens eller umyndige børns rimelige underhold, og den tilsvarende regel om, at skifte med myndigblevne stedbørn, der begærer skifte, også kan undlades i dette tilfælde, er udeladt. Disse særregler til begunstiggelse af ægtefællen forekommer udvalget unødvendige, når der sker de foreslåede udvidelser af ægtefællens skiftefor-

dele, jfr. også bemærkningerne til kommissionsudkastet 1941 s. 43 og 48.

I forbindelse med spørgsmålet om et stedbarns samtykke til uskiftet bo bemærkes, at der ikke er noget til hinder for, at der i stedet etableres den ordning, at stedbarnet udskiftes, men således at den længstlevende ægtefælle får rente- eller brugsnydelsen af dets arv. Dette kan stedbarnet være interesseret i, da hans arveret efter reglen i § 19 bortfalder, såfremt han ikke lever, når fællesboet skiftes.

Om bestemmelsen i stk. 2, hvorefter ægtefællen overtager forsørgelsespligten over for mindreårige stedbørn, bemærkes:

Bestemmelsen vedrører kun den privatretlige forsørgelsespligt, medens pligten over for det offentlige til at forsørge det pågældende barn ikke berøres heraf.

For de fleste i praksis forekommende tilfælde, hvor stedbarnet, da skifterettens tilladelse blev meddelt, havde ophold hos den længstlevende, giver bestemmelsen ikke anledning til særlige foranstaltninger, så længe stedbarnet bliver hos ægtefællen, og denne sørger behørigt for dets underhold. Forsømmer ægtefællen dette, kan der blive tale om at pålægge ham bidrag i medfør af bestemmelserne i kapitel 2 i lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling, ligesom barnets værges vil kunne begære skifte efter reglen i udkastets § 20, stk. 1.

Som ovenfor berørt vil der også, selv om barnet ikke opdrages hos den længstlevende ægtefælle, i særlige tilfælde kunne blive tale om at tillade hensidde i uskiftet bo med et stedbarn. Også i disse tilfælde gælder reglerne i loven om børns retsstilling, således at det i almindelighed vil blive pålagt ægtefællen at svare bidrag til barnets underhold. Disse regler giver tilstrækkelig mulighed for ved bidragets fastsættelse at tage hensyn til den længstlevendes forhold, og i udvalgets forslag ligger ikke, at bidragspligten skal bestå med samme beløb som det bidrag, der eventuelt var pålagt afdøde, men at ægtefællen får en bidragspligt, der reguleres efter de samme bestemmelser. Ikke opfyldelse af bidragspligten vil i medfør af § 20, stk. 1, kunne påberåbes som skiftegrund.

Efter bestemmelserne i § 26, stk. 1 og 3, i lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab, der er opretholdt ved § 22, stk. 3, i loven af 18. maj 1960 om børns rets-

stilling, påhviler det en enke, der hensidder i uskiftet bo, at udrede bidrag til underhold af børn uden for ægteskab, hvortil hendes afdøde ægtefælle var fader eller bidragspligtig. Bidragspligten består dog kun i det omfang, overøvrigheden efter skøn over hendes økonomiske forhold finder det passende. Udvalgets forslag, der gælder både for ægtebørn og børn uden for ægteskab, bevirker, at denne regel fremtidig kun får betydning med hensyn til børn uden for ægteskab, for hvis vedkommende der ikke er fastslået faderskab, men alene bidragspligt i henhold til den indtil 1. januar 1961 gældende lovgivning.

Til § 10.

(Kommissionsudkastet § 10 og bemærkningerne hertil s. 43-44, forslaget 1946 § 11).

Paragraffen træder i stedet for bestemmelsen i 1926-lovens § 2, stk. 2, om, at manden ved testamente kan bestemme, at hustruen, medens hun hensidder i uskiftet bo, kun kan råde over fællesboet med samtykke af en tilsynsværge samt fastsætte, hvem der skal udføre dette hverv. Denne bestemmelse hidrører fra familieretskommissionens betænkning 1925, der forkastede det tidligere forslag af 1918 (§ 71) om, at den ene ægtefælle ved testamente skulle kunne udelukke den anden fra at sidde i uskiftet bo.

I kommissionsudkastet 1941 foresloges den gældende tilsynsværgbestemmelse erstattet med en regel om, at en ægtefælle ved testamente kunne bestemme, at den anden ægtefælle skulle være udelukket fra at sidde i uskiftet bo. En sådan testamentarisk bestemmelse skulle dog efter begæring kunne tilsidesættes af skifteretten, hvis den ikke fandtes tilstrækkelig begrundet i hensynet til ægtefællens eller livsarvingernes tarv. Som begrundelse for reglen anførte arvelovskommissionen, at både mand og hustru kunne have rimelige grunde til at ønske, at den anden ikke skulle sidde i uskiftet bo. Bestemmelse om at udelukke den anden ægtefælle herfra skulle dog ikke kunne træffes chikanøst, men kun med den efterlevende ægtefælles og livsarvingernes tarv for øje. Hvis bestemmelsen derfor ikke fandtes tilstrækkelig begrundet, kunne den tilsidesættes af skifteretten som judiciel myndighed. Kommissionen mente, at en

testamentarisk udelukkelse af retten til at sidde i uskiftet bo kunne være velbegrundet, når den længstlevende savnede fornøden forretningskyndighed til at bestyre fællesboet. I sådanne tilfælde kunne både den længstlevende og børnene være bedst tjent med, at der skiftedes straks, og at den virksomhed, som førstafdøde havde drevet, blev udlagt til det barn, som havde forudsætninger for at føre den videre. Også hvis den længstlevende havde et stort særeje, kunne det være velbegrundet, at den førstafdøde ved testamente havde bestemt, at fællesboet skulle skiftes.

I regeringsforslaget 1946 foretrak man i det væsentlige at bibeholde den efter § 2 i 1926-loven gældende regel, idet det foresloges, at manden ved testamente kunne bestemme, at hustruen kun kunne sidde i uskiftet bo med hans bodel, såfremt der beskikkedes hende en tilsynsværge. Det anførtes i bemærkningerne til lovforslaget, at justitsministeriet måtte være meget betænkelig ved den af kommissionen foreslåede regel, der let kunne give anledning til chikane og medføre mange retssager. Man havde overvejet spørgsmålet om at gøre den gældende regel om muligheden for at indsætte en tilsynsværge anvendelig på begge ægtefæller, således at hustruen også skulle kunne bestemme, at manden ikke kunne overtage hendes bodel til hensidde i uskiftet bo, medmindre der beskikkedes ham en tilsynsværge. Da der ikke havde vist sig nogen praktisk trang til en sådan udvidelse, anså man det for rettest i hovedsagen at bibeholde den gældende regel.

Den gældende norske lov om uskiftet bo indeholder i § 1, stk. 3, en bestemmelse af følgende indhold: Har den afdøde ægtefælle i testamente udtalt og begrundet, at han anser det for at være til den genievende ægtefælles og livsarvingernes bedste, at fællesejet skiftes, kan skifteretten, efter at overformynderiets udtalelse er indhentet, bestemme, at skifte helt eller delvis skal finde sted, såfremt den antager, at dette af den i testamentet nævnte grund bør ske. Som det vil ses, er der den forskel mellem denne bestemmelse og den i kommissionsudkastet 1941 foreslåede, at den norske regel altid kræver en beslutning fra skifteretten, for at skifte skal finde sted, medens arvelovskommissionens regel ville medføre,

at skifte skulle finde sted på grundlag af testamentet, medmindre skifteretten tilsidesatte testamentets bestemmelse herom.

Efter gældende islandsk ret er der hj emmel for den ene ægtefælle til ved testamente at udelukke den anden fra at sidde i uskiftet bo. En sådan testamentarisk bestemmelse kan, hvis testamente er gyldigt oprettet, ikke tilsidesættes.

Udvalget er enig med kommissionsudkastet 1941 i, at den nugældende regel om, at manden ved testamente kan bestemme, at hustruen, medens hun sidder i uskiftet bo, kun kan råde over fællesboet med samtykke af en tilsynsværge, ikke lader sig opretholde, selv om den gøres gensidig. Man kan også tilslutte sig det synspunkt, at den ene ægtefælle kan have rimelig grund til at ønske, at den længstlevende ægtefælle ikke skal kunne overtage boet uskiftet, og at det bør overlades til arveladeren ved testamente at træffe bestemmelse herom, dog under den kontrol at skifteretten kan tilsidesætte bestemmelsen, hvis den ikke findes begrundet i hensynet til livsarvingernes eller ægtefællens tarv. Ved sin afgørelse må skifteretten se på såvel hensynet til livsarvingerne som til ægtefællen, og afgørelsen bør først træffes, efter at begge parter har haft lejlighed til at gøre deres synspunkter gældende. Afgørelsen er judicial og træffes i tilfælde af tvist ved kendelse, der kan påkæres, jfr. § 24.

Skifteretten kan — når afdøde ved testamente har bestemt, at ægtefællen skal være udelukket fra at hense i uskiftet bo — gøre sin tilladelse for ægtefællen til at overtage boet uskiftet betinget af, at der finder et delvist skifte sted, jfr. bestemmelsens 3. pkt. Dette kan tænkes enten i den form, at kun nogle af arvingerne, men ikke alle, får hele deres lod uskiftet, eller således at skiftet kun omfatter visse formuegenstande, f. eks. en forretningsvirksomhed eller visse patentrettigheder el. lign. Endelig kan skiftet også være delvis i den forstand, at der først finder offentligt skifte sted efter skiftelovens kapitel 3, og restboet derefter udleveres ægtefællen til hense i uskiftet bo. Finder der et delvist skifte sted i den form, at nogle af arvingerne får deres fulde arv udbetalt og andre ikke, finder det i bemærkningerne til § 6 udviklede princip for successivt skifte anvendelse. Skifteretten kan

ikke stille andre betingelser for tilladelse til hense i uskiftet bo, end at der finder delvist skifte sted.

Det er ikke udtalt i § 10, men må som anført i kommissionsudkastet 1941 s. 44 betragtes som en selvfølge, at ægtefællen kan nøjes med at indskrænke den andens adgang til at sidde i uskiftet bo, således at et delvist skifte skal finde sted. Også en sådan bestemmelse må kunne tilsidesættes af skifteretten. Det må imidlertid erindres, at arveladeren — som tidligere nævnt — ved testamente kan råde over den testationsfri del af boet, således at denne del af hans efterladenskaber udskiftes straks ved hans død og holdes uden for det uskiftede bo. En sådan testamentarisk bestemmelse kan ikke tilsidesættes af skifteretten i medfør af nærværende paragraf. Hvis testator på denne måde har rådet over en del af boet, betyder det, at denne del af boet er udskiftet, således at den længstlevende ægtefælle kun kan sidde i uskiftet bo med den tilbageværende del af førstafdødes boslod. Hvis arveladeren således har testeret over halvdelen af sine efterladenskaber til fordel for tredjemand, og hele fællesboet ved arveladerens død udgør 120 000 kr., får testamentsarvingen 30 000 kr., og ægtefællen sidder i uskiftet bo med 90 000 kr., nemlig sin egen boslod 60 000 kr. og af afdødes boslod 30 000 kr. I dette forhold 6-3 (eller 2-1) bliver boet herefter at dele ved det endelige skifte. Er værdien af boet ved den længstlevende ægtefælles død faldet til 60 000 kr., får arvingerne efter førstafdøde således 20 000 kr. og arvingerne efter længstlevende 40 000 kr. Forøgelsen eller formindskelsen af boet fordeles altså på samme måde som ved det successive skifte med førstafdødes livsarvinger forholdsmæssigt mellem den længstlevende ægtefælle (eller dennes arvinger) og førstafdødes arvinger, jfr. foran s. 42 ff. Arveladeren kan også have testeret således, at testamentsarven først skal udskiftes ved ophøret af det uskiftede bo. Om der i det enkelte tilfælde foreligger en testation af den ene eller den anden art, kan efter omstændighederne være tvivlsomt og må afgøres ud fra en fortolkning af testamente.

Til § 11.

(Kommissionsudkastet § 11 og bemærkningerne hertil s. 44, forslaget 1946 § 12).

Stk. 1 er med enkelte redaktionelle ændringer i overensstemmelse med kommissionsudkastet 1941 § 11 og 1926-lovens § 3. Man har overvejet at udvide reglen til også at gælde, hvis ægtefællen ved vanrøgt af sine økonomiske forhold væsentlig har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse, men har ikke fundet tilstrækkelig anledning hertil, da der ikke i praksis har vist sig trang til en sådan skærpelse af bestemmelsen. Det fremgår af bestemmelsen, at skifteretten skal påse, om ægtefællen er under konkurs og i bekræftende fald nægte ham tilladelse til at sidde i uskiftet bo. Skifteretten har derimod ingen pligt til af egen drift at undersøge, om ægtefællen har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Kun hvis den har grund til at nære mistanke om, at dette ikke er tilfældet, eller der fra arvingernes side rejses indvending herom, bør der foretages en nærmere undersøgelse. Det afgørende må være, om ægtefællen er i stand til at fyldestgøre sine forpligtelser, efterhånden som de forfalder, hvorved der udover hans økonomiske stilling efter en opgørelse af hans bodel og eventuelle særeje må tages hensyn til hans dygtighed, arbejdsevne m. v.

Det er efter gældende ret ingen betingelse for at sidde i uskiftet bo, at den længstlevende ægtefælle er myndig. Er ægtefællen umyndig, antages det dog, at der i medfør af en analogi af skiftelovens § 16, stk. 2, in fine, fordres skifterettens godkendelse af værgens begæring for en umyndig ægtefælle på grund af den ved den umyndiges overtagelse af boet skete vedgåelse af gælden efter førstafdøde. Udvalget har fundet det rettest at optage en positiv bestemmelse herom i arveloven. Det siges derfor i stk. 2, at en umyndig ægtefælle kun kan få boet udleveret til hendsiden i uskiftet bo, såfremt skifteretten finder det foreneligt med hans tarv. Ved afgørelsen af, om samtykke skal gives, skal skifteretten således alene se på ægtefællens interesse og særlig lægge vægt på, om overtagelsen af ansvaret for afdødes forpligtelser efter § 16 medfører en for byrdefuld eller usikker stilling for ægtefællen. Det kan i disse tilfælde være en rimelig fremgangsmåde kun at give samtykke, for så vidt angår afdødes beholdne bodel, jfr. bemærkningerne til

§ 12. Skifterettens afgørelse er også i denne relation juridicel og kan indbringes for højere ret, jfr. § 24. For en umyndig ægtefælle indgives begæringen om at sidde i uskiftet bo af værgen, jfr. § 12.

Til § 12.

(Kommissionsudkastet § 12 og bemærkningerne hertil s. 44, forslaget 1946 § 13).

Bestemmelsen svarer til 1926-lovens § 4 og kommissionsudkastet 1941 § 12. Skifteretten kan i medfør af skiftelovens § 13, stk. 2, give en kort udsættelse med begæringens indgivelse. Det antages endvidere i praksis, at ægtefællen kan fordre boet behandlet som gældsfragælsesbo efter skiftelovens kapitel 3, således at han først derefter tager stilling til, om han ønsker at sidde i uskiftet bo, jfr. skiftelovens § 9, stk. 2. Herved undgår han ansvaret for den afdøde ægtefælles gæld.

Medens det i 1926-loven hed, at tilladelse gives til at sidde i uskiftet bo, foreslog kommissionsudkastet 1941 i stedet anvendt udtrykket „tages begæringen til følge“. Udvalget finder det uformødent i loven at udtale, at begæringen tages til følge, hvis lovens betingelser for at hendsidde i uskiftet bo er opfyldt. Den længstlevende ægtefælle har et retskrav på at sidde i uskiftet bo, når dette er tilfældet. Der er ikke udover de i de enkelte paragraffer anførte betingelser plads for noget skøn fra skifterettens side over, om det vil være rimeligt, at ægtefællen overtager boet uden at skifte, eller om en sådan overtagelse af boet medfører en risiko for, at livsarvingernes rettigheder bliver gået for nær.

På en umyndig ægtefælles vegne må begæringen ligesom efter gældende ret fremsættes af værgen. Man har fundet det rettest at udtale dette i loven. At der skal foreligge en erklæring fra den umyndige selv, såfremt han er i stand til at afgive erklæring, fremgår af lov nr. 277 af 30. juni 1922 om umyndighed og værgemål § 50, jfr. værgebekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 64 af 12. marts 1930 som ændret ved bekendtgørelse nr. 251 af 9. juli 1938 og bekendtgørelse nr. 317 af 23. december 1957) § 3. Derimod må begæringen om at sidde i uskiftet bo siges at være et naturligt led i boets afvikling, der ikke kræver overøvrighedens godkendelse, jfr. princippet i værgebekendtgørelsens § 26, stk. 2.

Til § 13.

I 1926-loven findes ingen tilsvarende bestemmelse, medens det i arveafgiftsloven (lovbekendtgørelse nr. 138 af 29. april 1957) § 31, stk. 3, jfr. § 26, stk. 1, er bestemt, at den længstlevende ægtefælle, når han forbliver hensiddende i uskiftet bo, inden 6 måneder efter arveladerens død til skifteforvalteren skal indlevere en summarisk opgørelse på tro og love over boets aktiver og passiver. Formålet med denne opgørelse er at opnå mulighed for ved skiftet af det uskiftede bo at kontrollere, om der er indtrådt en forringelse af boet, som efter arveafgiftsloven medfører afgiftspligt.

I familieretskommissionens lovudkast fra 1918 var det i § 73 bestemt, at begæringen om at sidde i uskiftet bo skulle ledsages af en summarisk opgørelse over den længstlevende ægtefælles formue og gæld. Når det i samme bestemmelse krævedes, at der for umyndige arvinger skulle beskikkes værge „til at varetage deres interesser i anledning af den fremsatte begæring“, forudsattes formentlig, at arvingerne fik lejlighed til at gøre sig bekendt med den summariske opgørelse. Endvidere skulle der i medfør af § 74 inden et halvt år efter dødsfaldet afgives en opgørelse på tro og love over boets aktiver og passiver, som, forinden den blev afgivet, skulle være forevist for børnenei og deres værger. Dette er ikke noget vilkår med hensyn til opgørelsen i henhold til arveafgiftsloven. I sit lovudkast 1925 foreslog familieretskommissionen imidlertid disse bestemmelser udeladt, idet man anså dem for overflødige ved siden af arveafgiftslovens tilsvarende regel og endvidere lagde vægt på, at det var af stor betydning, at boets overtagelse til hensiddende i uskiftet bo ikke besværliggjordes unødigt. Loven fulgte udkastet fra 1925.

Gældende norsk og islandsk ret indeholder på dette punkt stærkere kauteler til sikring af livsarvingerne derved, at ægtefælless status over boet skal forevises for arvingerne eller deres værger. I Island skal opgørelsen foreligge og være forevist arvingerne, inden der tages stilling til ægtefælless begæring om at sidde i uskiftet bo. I Norge forelægges opgørelsen i praksis også for skifteretten sammen med begæringen om at sidde i uskiftet bo. Er opgørelsen ikke vedtaget af arvingerne eller deres vær-

ger, skal den længstlevende ægtefælle ved skifteretten lade optage en status over boet. Hvis disse forskrifter ikke bliver iagttaget inden en af skifteretten fastsat frist, kan boet forlanges skiftet.

Udvalget har drøftet, hvorvidt der på dette punkt bør ske en vis skærpelse af de gældende regler til sikring af livsarvingernes interesser. Man har i så henseende bl. a. overvejet den mulighed at gøre det til en betingelse for at overtage boet til hensiddende i uskiftet bo, at ægtefællen foretager en opgørelse over boet og gør arvingerne bekendt med opgørelsen, således at begæringen om hensiddende i uskiftet bo ikke kan tages til følge af skifteretten, før disse krav er opfyldt. Når udvalget ikke har stillet forslag herom, skyldes det særlig de praktiske vanskeligheder, et sådant krav kan stille ægtefællen overfor. Det vil kunne tage nogen tid for ægtefællen at få opstillet en status over boet, særlig i større boer, og en udsættelse af afgørelsen, indtil en opgørelse kan foretages, kan medføre meget ubehagelige konsekvenser for den længstlevende ægtefælle. Han vil, så længe tilfaldelse til at sidde i uskiftet bo ikke er givet, ikke være legitimeret til at råde over den afdødes bodel. Det vil ofte være af betydning for den længstlevende ægtefælle hurtigt at blive legitimeret til at trække på eventuelle bankkonti, der står i den anden ægtefælles navn, eller at få adgang til en bankboks i dennes navn indeholdende familiens værdier. I mange tilfælde vil opgørelsen vanskelig kunne foretages, uden at ægtefællen får adgang til at gennemgå indholdet af en sådan bankboks, og den manglende legitimation måtte i så fald medføre, at boet foreløbig blev taget under behandling af skifteretten, for at legitimation til åbning af boksen kunne opnås.

Udvalget er af den opfattelse, at der i stedet bør indføres en regel som udkastets § 13. Det bestemmes her, at den længstlevende ægtefælle inden 6 måneder efter arveladerens død til skifteretten skal indlevere en opgørelse over det uskiftede bos aktiver og passiver samt sit særeje. Ifølge stk. 1, 2. pkt., fastsættes de nærmere regler om opgørelsens indhold af justitsministeren. Ved udarbejdelsen af en formular i henhold til denne bemyndigelse vil det være muligt at få opgørelsen gjort så fyldig

og specificeret, at førstafdødes livsarvinger kan gøre sig bekendt med boets status ved det uskiftede bos begyndelse, hvorved deres mulighed for kontrol med det uskiftede bo forøges. Da det af hensyn til kontrollen med den længstlevende ægtefælles eventuelle misbrug af sin rådighed over fællesboet er af stor betydning for førstafdødes livsarvinger også at have kendskab til størrelsen af den længstlevende ægtefælles særeje ved førstafdødes død — for at kunne konstatere eventuelle overførsler fra fællesejet til dette særeje — foreslår man, at opgørelsen tillige skal omfatte den længstlevende ægtefælles særeje. Dette er under hensyn til bevisbyrdereglen i § 23 også i ægtefællens egen interesse.

Hvis den foreskrevne opgørelse ikke afgives inden fristen, kan skifteretten i medfør af stk. 2 pålægge ægtefællen daglige eller ugentlige bøder, der løber, indtil opgørelsen indgives. Det er en selvfølge, som man finder det uformødent at udtale i lovtæksten, at bøderne tilfalder statskassen. Skifterettens afgørelse kan i medfør af § 24 påkæres til landsretten.

Under den gældende retstilstand har der været rejst tvivl om, hvorvidt livsarvingerne har krav på at se den fællesboopgørelse, som ægtefællen skal afgive efter arveafgiftsloven. I justitsministeriets skrivelse nr. 226 af 12. november 1934 udtaltes, at der ikke burde nægtes privatskiftende arvinger efter en i uskiftet bo hensiddende person eller disses advokat adgang til at gøre sig bekendt med den ved førstafdødes død i henhold til arveafgiftsloven udfærdigede foreløbige opgørelse over fællesboet. Denne afgørelse vedrørte således kun det tilfælde, at det uskiftede bo skiftes. I skrivelse nr. 61 af 1. februar 1944 udtalte justitsministeriet, at en afdød ægtefælles udarvinger, med hvem ægtefællen havde begæret at hensidde i uskiftet bo, ikke havde krav på mod den efterlevende ægtefælles ønske at blive gjort bekendt med fællesboopgørelsen. Derimod ses spørgsmålet om livsarvingers ret til under det uskiftede bo at gøre sig bekendt med fællesboopgørelsen ikke afgjort. Justitsministeriet har vel i flere sager indtaget det standpunkt, at tilladelse for arvingerne til at gøre sig bekendt med opgørelsen i hvert fald ikke kan gives, før der er indhentet en erklæring om spørgsmålet fra den længstlevende ægtefælle, men

da livsarvingerne herefter ikke er vendt tilbage til sagen efter at have indhentet en sådan erklæring, har spørgsmålet om livsarvingernes ret i tilfælde af ægtefællens protest ikke foreligget til afgørelse.

Dette tvivlsspørgsmål bør efter udvalgets mening løses således, at livsarvingerne har ret til at gøre sig bekendt med den indgivne opgørelse. Man har herved lagt vægt på, at det kan være af afgørende betydning for arvingerne, allerede medens det uskiftede bo består, at gøre sig bekendt med opgørelsen for derved at kunne konstatere, om der er tale om misbrug fra den længstlevende ægtefælles side, som kan begrunde krav om skifte og et eventuelt vederlagskrav på dette skifte. Noget afgørende hensyn til ægtefællen synes heller ikke at tale herimod. Det siges derfor i stk. 3, at livsarvingerne har ret til at gøre sig bekendt med opgørelsen. Heri ligger for det første, at de kan gennemlæse opgørelsen på skifterettens kontor, men også at det er dem tilladt at tage afskrift af opgørelsen. De arvinger, der har ret til at se opgørelsen, er dem, som ved et skifte på det tidspunkt, da begæringen om at gøre sig bekendt med opgørelsen fremkommer, ville være berettigede til arv efter førstafdøde. For umyndige arvinger har værgen ret til at gøre sig bekendt med opgørelsen.

Såfremt udvalgets forslag gennemføres, går man ud fra, at pligten til at indgive opgørelse i henhold til arveafgiftsloven ophæves, idet opgørelsen efter udvalgets forslag vil være tilstrækkelig også til gennemførelse af den afgiftsmæssige kontrol, som opgørelsen efter arveafgiftsloven i øjeblikket tilgodeser.

Til § 14.

(Kommissionsudkastet § 13 og bemærkningerne hertil s. 44-45, forslaget 1946 § 14).

Ifølge 1926-lovens § 5, stk. 1, indgår i det uskiftede bo foruden fællesboet alt, hvad den længstlevende ægtefælle senere erhverver, for så vidt det ville være blevet fælleseje, hvis erhvervelsen var sket under ægteskabet. Arv eller gave, som tilfalder den længstlevende, indgår dog efter paragraffens 2. stk. ikke i det uskiftede bo, såfremt ægtefællen begærer skifte inden 3 måneder efter, at han er kommet til kundskab om arvefaldet eller gaven.

Efter motiverne til denne bestemmelse, jfr. familieretskommissionens betænkning 1925 s. 19, falder ifølge § 5, stk. 1, sådanne

midler uden for det uskiftede bo, „som efter deres egen beskaffenhed ville have været at holde uden for fællesejet, derunder dem, der efter tredjemands gyldige bestemmelse skulle holdes udenfor." Uden for det uskiftede bo må falde den længstlevende ægtefælles fremtidige erhvervelser, i det omfang dette var hjemlet ved en mellem ægtefællerne oprettet ægtepagt, der gjorde den pågældende ægtefælles fremtidige erhvervelser eller nogle af disse til særeje.

Bestemmelsen gav anledning til tvivl med hensyn til erhvervelser, som ikke kunne være sket under ægteskabet, idet de opstår ved den førstafdøde ægtefælles død. Dette gælder således navnlig den længstlevendes arv af førstafdødes særeje, livsforsikring på førstafdødes liv med længstlevende som begunstiget og erstatning til længstlevende for tab af førstafdøde som forsørger.

Med hensyn til arven af førstafdødes særeje er den overvejende opfattelse, at denne arv holdes uden for det uskiftede bo og betragtes som den længstlevendes særeje³⁾, hvilket kun får betydning, hvis den længstlevende ægtefælle skifter i levende live, eller der ved skifte efter hans død er særarvinger på en af siderne. Det synes imidlertid principielt rigtigt at ligestille arven af førstafdødes særeje med arv, som ægtefællen senere erhverver. Dette fører til, at denne arv kun bør holdes uden for det uskiftede bo, hvis dette er bestemt i arveladerens testamente, eller det måtte følge af en ægtepagt, hvorefter den længstlevende ægtefælles fremtidige erhvervelser eller nogle af dem skal være dens særeje; bortset herfra bør arven indgå i boet, hvis ægtefællen ikke vælger i stedet at skifte også fællesboet. Ved at lade arven indgå i det uskiftede bo sker der ganske vist det, at førstafdødes arvinger får arv 2 gange af hans særeje, nemlig — under forudsætning af, at der ikke er oprettet testamente — $\frac{2}{3}$ straks ved hans død og halvdelen af ægtefællens $\frac{1}{3}$ ved skiftet af boet ved dennes død. Udvalget kan imidlertid ikke tillægge dette afgørende betyd-

ning. Eksistensen af et frit særeje hos den længstlevende ægtefælle medfører en fare for sammenblanding og misbrug, og selv om det — heller ikke efter udvalgets forslag — er udelukket, at den længstlevende ægtefælle ved siden af det uskiftede bo kan have et særeje, bør et særeje i hvert fald i dette tilfælde undgås.

Hvis den afdøde ægtefælle har tegnet en livsforsikring og indsat den længstlevende ægtefælle som — genkaldelig eller uigenkaldelig — begunstiget, antages det, at forsikringssummen tilfalder ægtefællen ikke blot uden om dødsboet men også som et særeje uden for det uskiftede bo, selv om der hverken ved ægtepagt eller testamente eller i begunstigelsesklausulen er truffet bestemmelse herom. I administrativ praksis antages det dog, at ægtefællen kan vælge at lade forsikringen indgå i det uskiftede bo og ved at afgive erklæring herom undgå at svare arveafgift af forsikringen ved forsikredes død.⁴⁾ Hvis der derimod er tale om en livsforsikring med den længstlevende som begunstiget tegnet af en anden end den afdøde ægtefælle, f. eks. en af den længstlevendes forældre, må forsikringssummen, hvis den ikke er omfattet af en gyldig særejebestemmelse, indgå i det uskiftede bo, medmindre ægtefællen begærer skifte inden 3 måneder. Udvalget finder, at forsikringssummen bør behandles ens, hvad enten den hidrører fra førstafdøde eller en anden person, og indgå i det uskiftede bo, hvis den ikke er omfattet af en gyldig særejebestemmelse.

Også erstatning for tab af forsørger i anledning af førstafdødes død antages efter gældende ret at falde uden for det uskiftede bo, men bør efter udvalgets mening indgå i boet, medmindre erstatningen er gjort til særeje, hvilket navnlig kan tænkes ved, at der mellem ægtefællerne er oprettet ægtepagt om, at fremtidige erhvervelser skal være særeje.⁵⁾

Udvalget har herefter i stk. 1 foreslået en regel, hvorefter der i det uskiftede bo

³⁾ Jfr. Borum: Arveretten s. 33, Bentzon: Den danske arveret s. 59 og Ægtefællers arveret og uskiftet bo, 1926, s. 19, og forudsætningsvis formentlig familieretskommissionens betænkning 1925 bemærkningerne til kapitel I, men cfr. Harbou i Juristen 1938 s. 416 ff. og til dels Trolle i Juristen 1951 s. 28.

⁴⁾ Borum: Familieretten II s. 196, Ernst Andersen: Ægteskabsret II s. 174 og bemærkningerne til kommissionsudkastet 1941 s. 45.

⁵⁾ Angående spørgsmålet om forsørgertabserstatnings forhold til udkastets § 14, stk. 2, jfr. § 15, stk. 2, i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger henvises til Ernst Andersen: Ægteskabsret II s. 166.

indgår alt, hvad ægtefællen erhverver, for så vidt det ikke er gjort til særeje. Det er herefter klart, at erhvervelser, der hidrører fra førstafdøde, behandles på samme måde som erhvervelser fra anden side. De ovenfor nævnte erhvervelser fra førstafdøde indgår således i det uskiftede bo, medmindre der er truffet en bestemmelse, som medfører, at de bliver særeje. Således må arv af førstafdødes særeje blive særeje, hvis førstafdøde har truffet bestemmelse herom ved testamente, jfr. lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger § 21, nr. 2. Endvidere må denne arv — på samme måde som arv efter tredjemand — kunne blive særeje, hvis dette har hjemmel i en ægtepagt, hvorefter den anden ægtefælles fremtidige erhvervelser eller nogle af disse skal være særeje. Ved livsforsikring må det være tilstrækkeligt, at det i begunstigelseserklæringen udtales, at forsikringssummen skal være særeje. En skriftlig meddelelse til selskabet eller selskabets optagelse i eller påtegning af policen om indsættelse af en begunstiget træder i medfør af forsikringsaftalelovens § 103, jfr. § 104, i stedet for indsættelse i testamente til at arve forsikringssummen, og på tilsvarende måde må der kunne træffes bestemmelse om, at forsikringssummen skal være særeje, når den udbetales.

I stk. 2 er det bestemt, at reglerne om uskiftet bo kun finder anvendelse på rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig karakter, i den udstrækning, det er foreneligt med de for disse rettigheder særlig gældende regler. Bestemmelsen svarer til loven om ægteskabets retsvirkninger § 15, stk. 2, der gælder om ægtefællernes almindelige formuefællesskab i begge levende live. Bestemmelsen, der ikke findes i 1926-loven eller kommissionsudkastet 1941, tilsigter alene at give udtryk for, hvad der er gældende ret. Det følger heraf, at der ikke ved skifte i den længstlevendes levende live skal tages hensyn til ikke-udbetalt pension; uforfaldne pensionsydelse skal ikke kapitaliseres men kan udtages af ægtefællen uden om boet. Det er kun de forfaldne pensionsydelse, der indgår i boet.

I bestemmelsens stk. 3 er optaget reglen om, at arv eller gave, som tilfalder ægtefællen, og som ikke er gjort til særeje, ikke indgår i det uskiftede bo, hvis ægtefællen begærer skifte inden en bestemt frist. Fristens

længde er som i 1926-lovens § 5, stk. 2, og kommissionsudkastet 1941 § 13, stk. 2, fastsat til 3 måneder.

Med hensyn til valget af det tidspunkt, fra hvilket fristen skal regnes, bemærkes: 1926-loven lægger vægten på, hvornår ægtefællen er kommet til kundskab om arvefaldet eller gaven. Anvendelsen af udtrykket „arvefaldet" har givet anledning til tvivl om, hvorledes der skal forholdes i følgende tilfælde: To ægtefæller (M og H) har et barn (B), der er gift og lever i sædvanligt formuefællesskab med sin ægtefælle (S). S dør først, og B sidder i uskiftet bo med sine og S's fællesbørn. Derefter dør M. Efter 1926-lovens ordlyd måtte B for at kunne holde arven efter M uden for det uskiftede bo kræve skifte inden 3 måneder efter arvefaldet (der efter gældende ret indtræder ved M's død), selv om arven først kommer til udbetaling senere. Kommissionsudkastet 1941 fandt ikke dette rimeligt, men mente at det burde være tilstrækkeligt, at B begærede skifte inden 3 måneder efter H's død eller begæring om skifte. Kommissionsudkastet foreslog derfor i § 13, stk. 2, det relevante tidspunkt ændret fra „kundskab om arvefaldet" til „kundskab om arven". Hverken dette spørgsmål eller de øvrige i kommissionsudkastet s. 44-45 nævnte tvivlsspørgsmål om, hvordan der skal forholdes, når der fra et uskiftet bo kommer en arv til udbetaling, som tilkommer enten en ægtefælle, som selv sidder i uskiftet bo, eller dennes afdøde ægtefælle, vil imidlertid give anledning til vanskeligheder, når arven efter førstafdøde — som det følger af § 19 i udvalgets lovudkast — først falder ved længstlevendes død eller på det tidspunkt, da der begæres skifte i hans levende live.

Selv om der således kan bortses fra spørgsmålet om arv hidrørende fra et uskiftet bo, finder udvalget, at det udgangspunkt, der er taget for fristens beregning såvel i 1926-lovens § 5, stk. 2, som kommissionsudkastet 1941 § 13, stk. 2, kan føre til mindre rimelige resultater. Hvis en person, der sidder i uskiftet bo her i landet, og hvis forældre er døde, får meddelelse om, at hans barnløse onkel i udlandet er afgået ved døden, forekommer det ikke naturligt, at han straks skal tage stilling til, om han ønsker det uskiftede bo skiftet for derved at kunne holde en eventuel arv uden for boet. Han bør kunne afvente en undersøgelse af ikke

blot, om han er arving efter onklen, men også af hvor stor arven bliver. Med hensyn til gaveerhvervelser bemærkes, at fristen i øjeblikket løber fra kundskab om gaven, og at der herefter næppe kan lægges vægt på, om gaven ikke straks kommer til udbetaling, men f. eks. først henstår til rentenydelse for giveren eller andre. Også i et sådant tilfælde vil det naturlige være at lægge vægt på udbetalingen. Udvalget foreslår herefter, at fristen skal løbe fra det tidspunkt, da ægtefællen har modtaget arven eller gaven, således at den holdes uden for det uskiftede bo, hvis han begærer skifte inden 3 måneder efter dette tidspunkt.

Under de nordiske forhandlinger har det været drøftet at lade ægtefællen holde arv eller gave, som tilfalder ham, uden for det uskiftede bo, selv om dette ikke skiftes, men således at ægtefællen inden for en vis frist giver skifteretten meddelelse om erhvervelsen og om, at han ønsker denne holdt uden for boet. Erhvervelserne skulle da behandles som den længstlevendes særeje og holdes adskilt fra boets ejendele. Udvalget har ud fra de betragtninger, som ovenfor er anført om arv af den førstafdødes særeje, ikke ment at kunne tiltræde en sådan regel.

Til § 15.

(Kommissionsudkastet § 14 og bemærkningerne hertil s. 45-46, forslaget 1946 § 15).

Stk. 1 svarer til 1926-lovens § 6, stk. 1. I bestemmelsen ligger afgrænsningen af den længstlevende ægtefælles rådighed over boet. Med hensyn til rådigheden i levende live udtales det, at ægtefællen råder som ejer, men det fremgår dog af de efterfølgende bestemmelser i §§ 20-22, at denne råden ikke er helt fri. Er en ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo, umyndig, råder hans værge over boet under sædvanligt tilsyn af pupillautoriteterne i henhold til værgebekendtgørelsen.

Stk. 2, 1. pkt., svarer til den gældende regel i 1926-lovens § 8. Ved testamente kan ægtefællen råde over en så stor del af det uskiftede bo, som ved hans død skal tilfalde arvingerne efter ham. Denne del er normalt halvdelen af det uskiftede bo. Det må herved erindres, at der efter § 19, stk. 1, 2. pkt., ved skifte efter den længst-

levendes død ikke beregnes nogen arv for denne efter den førstafdøde. Den del af det uskiftede bo, hvorover den længstlevende kan råde ved testamente, vil dog ikke altid udgøre halvdelen af boet, idet der, som det fremgår af det foran s. 59 anførte, kan have fundet et partielt skifte sted af arven efter den førstafdøde, hvorved den længstlevendes andel bliver større end halvdelen.

§ 15, stk. 2, 1. pkt., fastslår kun, at det uskiftede bo ikke medfører, at den længstlevende har nogen testationsbeføjelse med hensyn til den del af det uskiftede bo, der skal falde i arv efter førstafdøde, og bestemmelsen indebærer ikke nogen udvidelse af den almindelige testationskompetence. Efterlader den længstlevende ægtefælle sig tvangsarvinger, kan han således kun råde over halvdelen af det, der skal falde i arv efter ham. Dette vil i normalt tilfældene, hvor den førstafdøde ikke har testeret, og der ikke har fundet udskifning af enkelte arvinger sted, sige, at han kan råde over $\frac{1}{4}$ af fællesboet.

Reglen i stk. 2, 2. pkt., svarer til kommissionsudkastet 1941 § 14, stk. 2, 2. pkt. Det har under gældende ret været anset for tvivlsomt, om den længstlevende ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo, ved testamente kan råde over andet end en ideel anpart af boet⁶⁾. Kommissionsudkastet 1941 fandt, at det måtte være stemmende med almindelig retsopfattelse, at den længstlevende havde mulighed for at råde over individuelle genstande inden for sin testationskompetence, når han sad i uskiftet bo. Han kunne have rimelig grund til at træffe sådan bestemmelse, jfr. bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 45-46. Hertil kan udvalget slutte sig. Som en følge af udvalgets udkast § 66 kan den i uskiftet bo hensiddende ægtefælle dog kun råde kvalitativt i det omfang, det ikke strider mod den afdøde ægtefælles bestemmelser i medfør af § 66, hvilket man ligesom forslaget 1946 har udtalt i lovteksten.

Til § 16.

(Kommissionsudkastet § 15 og bemærkningerne hertil s. 46, forslaget 1946 § 16).

Reglen svarer til 1926-lovens § 7 og kommissionsudkastet 1941 § 15, jfr. forslaget 1946 § 16.

⁶⁾ Spørgsmålet har været fremme men er ikke afgjort ved højesteretsdommen i U.f.R. 1959 s. 427, jfr. T.f.R. 1960 s. 211-218.

Til § 17.

(Kommissionsudkastet § 17 og bemærkningerne hertil s. 48, forslaget 1946 § 17).

Stk. 1 indeholder bestemmelsen om, at ægtefællen når som helst er berettiget til at skifte, jfr. 1926-lovens § 9, stk. 1. Ægtefællen kan have interesse heri, hvis han ønsker at holde en arv eller gave uden for boet, jfr. § 14, stk. 3. Ægtefællen kan også ønske at skifte delvis ved at udbetale en enkelt eller enkelte arvinger deres arv efter førstafdøde.

I henhold til stk. 2 er han — ligeledes i overensstemmelse med gældende ret (1926-lovens § 9, stk. 2) — forpligtet til at skifte ved indgåelse af nyt ægteskab. Udvalget har overvejet, hvorvidt denne pligt til skifte ved indgåelse af nyt ægteskab, som også var gældende ret forud for 1926-loven, kunne ophæves for herved yderligere at sikre ægtefællens stilling, men er kommet til det resultat, at pligten over for livsarvingerne til at skifte i denne situation bør opretholdes. Grunden til, at man i gældende ret kræver skifte ved indgåelse af nyt ægteskab, er den interesse, som særlig arvingerne, men også ægtefællen, har i at undgå de uklare og indviklede formueforhold, som ellers vil opstå gennem det nye ægteskab, særlig hvis der i dette er formuefællesskab. Endvidere må det erkendes, at den længstlevende ægtefælle i mange tilfælde vil få formindsket interesse for arvingerne i det uskiftede bo, når han indgår nyt ægteskab. Denne risiko er særlig stor, hvor han sidder i uskiftet bo med førstafdødes sørbørn. Muligheden for misbrug af rådigheden over boet bliver også langt større, dels på grund af den længstlevende ægtefælles øgede interesse i at begunstige sin nye ægtefælle og de børn, der måtte blive født i dette ægteskab, dels på grund af arvingernes vanskelighed ved at kontrollere, om der finder overførsler sted fra det uskiftede bo til den nye ægtefælles bodel.

Efter udvalgets opfattelse taler disse grunde for fortsat at kræve, at skifte skal finde sted, når den længstlevende indgår nyt ægteskab. Det må erkendes, at skiftet kan medføre vanskeligheder for ægtefællen, hvis boets midler er bundet i en erhvervsvirksomhed el. lign. Som nævnt i bemærkningerne til § 6, s. 42, er dette en af grun-

dene til, at udvalget ikke mener, at ægtefællens arveret, når han vælger at sidde i uskiftet bo, bør bortfalde straks ved boets overtagelse, men først ved skifte ved den længstlevendes død. Man har i øvrigt søgt at lette ægtefællens stilling på de såkaldte enke- eller enkemandsskifter ved en ændret affattelse af skiftelovens § 63, jfr. udkastet s. 21 og bemærkningerne s. 146 ff.

Skifte skal som nævnt ifølge 1926-lovens § 9, stk. 2, finde sted, når den længstlevende agter at indgå nyt ægteskab, og ifølge § 17 i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning må den, som har været gift, ikke indgå nyt ægteskab, før offentligt skifte er påbegyndt eller privat skifte tilendebragt, medmindre der bestod fuldstændigt særeje, eller fritagelse for skifte særlig er hjemlet. Det antages imidlertid i administrativ praksis og nu også i domstolspraksis⁷⁾, at en i uskiftet bo hensiddende ægtefælle dog ikke er pligtig at skifte ved nyt ægteskab, når arvingerne er myndige og giver afkald på skifte. Dette er selvsagt ikke uden betænkelighed med hensyn til de praktiske vanskeligheder, når det endelige skifte skal finde sted, og fra skifteretsside har man derfor været inde på at ønske den skærpelse i lovgivningen, at skifte ubetinget skal gennemføres. Særlig hvor der i det nye ægteskab er formuefællesskab, er det rigtigt, at det endelige skifte bliver vanskeligt, men udvalget finder ikke, at disse vanskeligheder for skifteretterne i sig selv kan begrunde et krav om skifte, når ægtefællen og de myndige arvinger er enige om, at det kan undlades. Udvalget kan derfor ikke tilslutte sig nogen skærpelse af kravet i den gældende lov og tiltræder den forståelse, reglen har fået i praksis.

Bortset fra reglen i stk. 2 og bestemmelserne i § 18 om pligten til at skifte med myndigblevne stedbørn er der hverken efter gældende ret eller udvalgets lovudkast nogen pligt for ægtefællen til helt eller delvis at skifte det uskiftede bo, så længe han råder loyalt over boet og ikke misbruger sin rådighed over det eller forsømmer sin underholdspligt over for en arving, jfr. § 20. I kommissionsudkastet 1941 var i § 16, stk. 2, foreslået en regel om, at en arving, hvis anmodning om udbetaling af forskud på arven efter afdøde ikke blev imødekommet af ægte-

⁷⁾ Borum: Arveretten s. 52, Vestre landsrets kendelse i U. f. R. 1957 s. 1087.

fællen, kunne forelægge spørgsmålet for skifteretten. Skifteretten kunne da pålægge ægtefællen helt eller delvis at imødekomme anmodningen, hvis det godtgjordes, at udbetalingen kunne ske, uden at ægtefællens levevilkår væsentlig forringedes — således navnlig når fællesboet var af betydelig værdi — samt at udbetalingen ville være af væsentlig betydning for arvingen ved stiftelse af eget hjem, begyndelse af selvstændig virksomhed eller lignende for ham selv eller hans børn. Ved afgørelsen skulle der tillige tages hensyn til andre arvingers ret til lignende udbetaling. Baggrunden for kommissionens forslag (jfr. nærmere bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 46-48) var det naturlige i, at der, når formuen var stor, blev givet arvingerne penge at virke med. Kommissionen anførte endvidere, at den stigende gennemsnitslevealder medførte, at børnene i mange tilfælde først fik deres arv efter begge forældre på et meget sent tidspunkt. Formuen ville i en længere årrække kunne blive forvaltet af den ene ægtefælle i en fremrykket alder, medens børnene; ikke fik noget at råde over i den periode af deres liv, hvor de havde mest brug for midlerne. Reglen ville bidrage til, at formuen fandt den bedste anvendelse, når dette kunne ske, uden at den længstlevende ægtefælles interesser blev gået for nær. Kommissionen fremhævede, at reglen var formet som en snæver undtagelsesbestemmelse, og at særlig boets størrelse ville være af afgørende betydning ved sagens afgørelse. Endvidere ville reglen ikke kunne finde anvendelse, hvis fællesboets midler allerede var bundet i en bedrift, og denne dårligt kunne udrede beløbet.

Kommissionens forslag på dette punkt medtoges ikke i regeringsforslaget 1946. I bemærkningerne til lovforslaget begrundedes dette saglig med, at reglens berettigelse forekom justitsministeriet meget tvivlsom, når man henså til det almindelige formål med reglerne om uskiftet bo, og at den formentlig ville medføre mange retssager, der ofte ville have en meget pinlig karakter.

Udvalget kan slutte sig til det standpunkt, der blev indtaget i forslaget 1946. Man er enig i, at en regel som den i kommissionsudkastet foreslåede kan give anledning til chikane og ubehagelige retssager. Hertil kommer, at den vil kunne medføre, at

børnene ved trussel om ellers at gå **til** skifteretten kan tvinge den længstlevende ægtefælle til at udbetale arveforskud, som i øvrigt ikke er rimelig begrundet. Ofte **vil** det være netop de arvinger, der ikke selv er i stand til at ordne deres økonomi, der vil anvende en sådan trussel. Endvidere har man formentlig også i dette tilfælde overvejende tænkt på den situation, at det er hustruen, som er den længstlevende. Er det manden — eller hustruen i de tilfælde, hvor hun under ægteskabet har drevet boets forretningsvirksomhed — kan det virke stødende, at en arving kan kræve forskud af den kapital, som udelukkende eller i **alt** væsentligt er tilvejebragt af den længstlevende ægtefælle. Som nævnt i arvelovskommissionens betænkning skulle reglens anvendelsesområde særlig være de store boer. For deres vedkommende vil forholdet imidlertid ofte være ordnet ved testamente og bør ellers være henvist til frivillig overenskomst.

Til § 18.

(Kommissionsudkastet §§ 18 og 20 og bemærkningerne hertil s. 48 og s. 50, forslaget 1946 §§ 18 og 20).

I medfør af § 10, stk. 1, i 1926-loven er ægtefællen, der hensidder i uskiftet bo med umyndige stedbørn, pligtig at skifte med dem, efterhånden som de bliver myndige og begærer skifte. I denne lov findes yderligere som tidligere berørt en bestemmelse om, at sådant skifte dog kan undlades, hvis boets beholdne formue under hensyn til ægtefællens og børnenes indkomster efter skifterettens skøn ikke overstiger, hvad der udkræves til ægtefællens eller umyndige børns rimelige underhold. Som tidligere nævnt stiller udvalget forslag om en ændring af ægtefællens skiftefordele, hvorefter der indføres en ret for ægtefællen til at udtage indtil 6 000 kr., jfr. nærmere udkastet til lov om ændringer i skifteloven § 62 b, stk. 2, og bemærkningerne hertil. Herefter har man ligesom kommissionsudkastet 1941 anset den gældende regel om undladelse af skifte for overflødig.

Efter bestemmelsen i 1926-lovens § 12, stk. 1, jfr. § 10, stk. 1, er det noget tvivlsomt, hvornår et afdød stedbarns børn kan kræve skifte: Når det afdøde stedbarn selv ville være blevet myndig, eller når dets børn bliver myndige? Det antages i teorien⁸⁾,

⁸⁾ Bentzon: Den danske arveret s. 70 note 104 og Borum: Arveretten s. 53.

at det afdøde stedbarns børn kan kræve deres lod udskiftet på det tidspunkt, da stedbarnet ville være fyldt 21 år. Efter udvalgets opfattelse må man, særlig også når arvefaldet udskydes, overveje en skærpelse af reglerne om det uskiftede bo med afdødes særlige livsarvinger. Herfor taler også, at ægtefællens interesse for afdødes særarvinger normalt vil være svagere jo fjernere arvingerne er, og at forholdene i det hele kan være undergået væsentlige forandringer i den tid, ægtefællen har hensiddet i uskiftet bo. Det vil derfor være naturligt, at man ved en umyndig særarvings død tager spørgsmålet om det uskiftede bos fortsættelse op til fornyet overvejelse under hensyn til de nu foreliggende omstændigheder. Udvalget foreslår derfor i stk. 2 en regel om, at der principielt skal skiftes med en umyndig særarvings livsarvinger ved arvingens død. Skifte kan dog undlades, hvis livsarvingerne samtykker heri; for umyndige livsarvinger meddeles sådant samtykke af værgeren med skifterettens godkendelse. Er det en mindreårig særarving, der dør, vil hans livsarvinger være mindreårige, og en fortsættelse af det uskiftede bo med dem vil således kræve samtykke fra deres værger og godkendelse af skifteretten. Ved skifterettens afgørelse må der lægges vægt på, om en fortsættelse af det uskiftede bo under hensyn til livsarvingernes tarv og ægtefællens forhold findes forsvarlig, jfr. § 9. Hvis en særarving, der var umyndiggjort ved det uskiftede bos påbegyndelse og ved sin død stadig ikke var blevet myndig, dør og efterlader sig umyndige livsarvinger, gælder det samme. Efterlader den umyndiggjorte sær arving sig myndige livsarvinger, afhænger det uskiftede bos fortsættelse af dem, idet skifte kun kan undlades med deres samtykke.

Bestemmelsen tager ikke udtrykkelig stilling til den situation, at et myndigt stedbarn afgår ved døden. Var den pågældende myndig ved boets udlevering til ægtefællen, må det afhænge af en fortolkning af hans samtykke til det uskiftede bo, om hans livsarvinger ved hans død har krav på, at der nu skiftes med dem. Da et arveafkald efter udkastets § 31 i overensstemmelse med gældende ret normalt har virkning for afkaldsgiverens arvinger, er det nærliggende at antage, at et samtykke til hensiddet i uskiftet

bo er bindende for de samtykkendes livsarvinger, hvis andet ikke fremgår af samtykket. Det samme må antages at gælde, hvor en særlig livsarving, der var umyndig ved det uskiftede bos begyndelse, ved opnået myndighed har afgivet et egentligt samtykke til det uskiftede bos fortsættelse. Har han derimod blot undladt at begære skifte i medfør af § 18, stk. 1, kan der næppe i denne undladelse indlægges et samtykke til at fortsætte det uskiftede bo med hans børn efter hans død.

Kommissionsudkastet 1941 § 20 indeholdt i forbindelse med den til udvalgets udkast § 18 svarende bestemmelse en generel regel om, at en afdød arvings livsarvinger eller ægtefælle under samme betingelser som arvingen kunne forlange boet skiftet, medens en arvings øvrige arvinger eller hans kreditorer ikke havde ret til at forlange skifte. I 1926-lovens § 12 er ægtefællen ikke nævnt blandt de personer, som kan kræve skifte; i teorien antages det dog allerede efter gældende ret, at en afdød arvings ægtefælle kan kræve skifte på lige fod med hans livsarvinger. En sådan regel har udvalget ment at kunne udelade. Når arven efter førstafdøde ikke anses for falden allerede ved hans død, er de på den tid værende livsarvinger ikke arveo verf ørende mellemlid. En afdød livsarvings livsarvinger indtræder umiddelbart i det uskiftede bo som livsarvinger efter den afdøde ægtefælle og omfattes af udtrykket arvinger i de enkelte paragraffer i dette kapitel. Den afdøde arvings ægtefælle opnår ingen ret til en andel af arven i det uskiftede bo. Det må uden nogen udtrykkelig lovregel herom være klart, at hverken han eller en arvings øvrige arvinger eller kreditorer har ret til at forlange skifte, når arven først falder ved længstlevendes død eller ved hans skifte i levende live.

Til § 19.

Ved uskiftet bo med livsarvinger er forholdet efter gældende ret som nævnt ovenfor s. 32, at arven efter den førstafdøde ægtefælle betragtes som falden ved dennes død og derfor erhverves af de arvinger, som han havde ved sin død. Anpartsforholdet mellem arvingerne indbyrdes og mellem dem og den længstlevende ægtefælle er endeligt fastlagt ved dødsfaldet, og anpartsretten hører til den enkelte arvings formue. Heri ligger, at

retten ikke bortfalder ved hans død, men at arven, såfremt han dør før den længstlevende ægtefælle, eller før boet skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, tilkommer hans bo. Ved den længstlevende ægtefælles død (eller ved skifte forinden) må det mellemdøde barns bo derfor normalt genoptages. I det omfang, der er udækkede kreditorer i dette barns bo, går arven til dem. Hvad der herefter bliver tilbage, tilfalder det mellemdøde barns arvinger, således som arveforholdene var ved det mellemdøde barns død. Hvis det mellemdøde barn ikke har efterladt sig livsarvinger, medfører dette, at der ved dette skifte også må beregnes arv til den længstlevende af hans forældre. Dette kan medføre overordentlig komplicerede skifteproblemer.

Som et ingenlunde upraktisk eksempel på et sådant skifte kan nævnes: M sidder i uskiftet bo efter sin afdøde hustru H med 3 børn B^1 , B^2 og B^3 . B^2 bliver skilt fra sin hustru S^1 , med hvem han har barnet b^1 . B^2 gifter sig herefter med S^2 . B^3 dør ugift uden livsarvinger, og hans bo overtages til privat skifte af M, B^1 og B^2 . På et senere tidspunkt under det uskiftede bo dør B^2 , hvis bo overtages af S^2 til dækning af begravelsesudgifterne. Derefter dør M, der hensat i uskiftet bo, og der er i boet 64 000 kr. Kunne man se bort fra de mellemdøde børn og fra den efterlevende ægtefælles arveret, var arvesituationen ganske enkel, idet arvingerne var B^1 og b^1 , der hver ville arve halvdelen, 32 000 kr. Efter almindelig fulgt skifteretspraksis har det været antaget, at boet måtte opgøres således: M arver $\frac{1}{4}$ af H's boslod, hvorefter delingsforholdet er: M $\frac{20}{32}$, og H $\frac{12}{32}$. Det første mellemdøde barn B^3 's lod i arven efter H andrager $\frac{4}{32}$. Heraf går $\frac{2}{32}$ til M, medens der beregnes $\frac{1}{32}$ til både B^1 og B^2 . M's lod i boet andrager således i alt $\frac{22}{32}$, medens B^1 's og B^2 's andele i arven efter H andrager for hver $\frac{5}{32}$. B^1 arver således $\frac{5}{32}$ + halvdelen af M's lod, d. v. s. $\frac{n}{32}$ eller $\frac{16}{32}$, d. v. s. 32 000 kr. Den anden halvdel af M's lod $\frac{n}{32}$ eller

22 000 kr. går til B^2 's barn b^1 . B^2 's arv efter H $\frac{5}{32}$ går til B^2 's bo, der må reassumeres under offentlig skiftebehandling. Såfremt der er kreditorer, fyldestgøres de. Ses der væk fra dem, får S^2 som boslod $\frac{5}{64}$ og som arvelod $\frac{5}{256}$ eller i alt $\frac{25}{256}$, d. v. s. 6 250 kr. Resten af B^2 's arv eller $\frac{15}{256}$ går til b^1 , der således af H's lod får 3 750 kr. Det endelige resultat bliver således, når der bortses fra de mellemdøde børn, at B^1 og b^1 får hver 32 000 kr. Også efter gældende ret får B^1 32 000 kr., medens b^1 får 25 750 kr. og S^2 6 250 kr. Såfremt B^2 havde haft kreditorer, ville der være blevet mindre, efter omstændighederne intet fra H til S^2 og b^1 . Situationen kunne have været mere kompliceret, hvis S^1 ved skilsmissem fra B^2 havde forbeholdt sig sin boslodsret til B^2 's mødre-arv⁹⁾. Det kan i øvrigt nævnes, at forholdene også arveafgiftsmæssigt er komplicerede i et sådant bo. Efter arveafgiftslovens § 14, stk. 2, skulle arveafgift beregnes i boet efter M og H efter arvingernes slægtskabsforhold til disse. For b^1 (barnebarnet) gør dette ingen forskel, men derimod for S^2 , der jo ikke er beslægtet med sine svigerforældre. Hun kommer til at betale arveafgift efter klasse D som ubeslægtet, idet det dog i praksis antages, at hendes boslodandel afgiftsberegnes efter klasse A (som B^2 's egen arv ville være blevet det). Havde S^2 siddet i uskiftet bo, var også hendes arv blevet berigtiget efter klasse A, jfr. arveafgiftslovens § 7.

Til trods for at arvingen, så længe det uskiftede bo består, er afskåret fra enhver aktuel råden over dettes aktiver, drog man tidligere den konsekvens af, at arven anses for falden ved den førstafdøde ægtefælles død, at arvingen kunne disponere over sin andelsret i det uskiftede bo ved at sælge eller pantsætte denne. Ligeledes antoges det, at arvingens kreditorer i henhold til D. L. 1-24-30 kunne gøre foreløbigt udlæg i hans andelsret; udlæg i arv i uskiftet bo var et hovedeksempel på det i retsplejelovens § 511, stk. 2, omhandlede udlæg i falden arv.

⁹⁾ Om hvorvidt den foran beskrevne delingsmåde kan følges efter højesteretsdommen i U. f. R. 1953 s. 283 og om det i københavnsk skifteretspraksis anvendte såkaldte „særlige bo“ se Lillienskjold i U. f. R. 1957 B s. 245 ff., Trolle i U. f. R. 1959 B s. 181 ff. og Lillienskjold i U. f. R. 1960 B s. 75 ff.

Ved loven om ægtefællers arveret og uskiftet bo af 20. april 1926 § 13 indførtes den ændring heri, at man nu udtrykkelig har forbudt sådanne dispositioner fra arvingens side og samtidig udelukket hans kreditorer fra at søge fyldestgørelse i hans andel i det uskiftede bo. Begrundelsen for denne lovændring var, at der her var tale om et så usikkert aktiv, at de grunde, som taler for reglen i arveforordningens § 14 om ventendes arv, må føre til også at forbyde dispositioner over arv, der henstår i uskiftet bo, og dermed også til kreditorernes udelukkelse fra at gøre foreløbigt udlæg i arvingens ret. For kreditorernes vedkommende anførte man særlig, at en adgang for disse til at foretage sådant foreløbigt udlæg kunne skabe et ubegrundet privilegium for enkelte af dem ved det senere skifte. På dette område gælder således allerede nu samme regler om arv i uskiftet bo og ventendes arv.

Retspraksis har både før og efter loven af 1926 ofte haft lejlighed til at tage standpunkt til en anden konsekvens af, at arven betragtes som falden ved den førstafdøde ægtefælles død. Som nævnt ovenfor hører anpartsretten til arvingens formue. Lever arvingen i ægteskabeligt formuefællesskab, hører den derfor til fællesboet. Dette måtte principielt antages at medføre den konsekvens, at arvingens fraseparerede eller fraskilte ægtefælle kunne kræve andel i arvelodden, når denne senere kommer til udbetaling. Det må imidlertid antages at være accepteret i retspraksis, jfr. således dommen i U. f. R. 1944 s. 163, at arvingens fraseparerede eller fraskilte ægtefælle kun er berettiget til at kræve andel i lodden, for så vidt han har taget forbehold herom ved separations- eller skilsmisesskiftet, og at dette må gælde, hvad enten der skiftes privat ved en overenskomst om bodelingen, eller denne sker ved skifterettens mellemkomst, jfr. højesteretsdommer J. L. Frost i „Fuldmægtigen“ 1937 s. 19 og Ernst Andersen: Ægteskabsret II s. 170-71. Denne retsopfattelse betyder i virkeligheden, at man ikke fuldt ud tager de strenge konsekvenser af det synspunkt, at arven er falden ved den førstafdøde ægtefælles død.

Uanset de modifikationer, som reglerne herved er undergået, kan der rettes alvorlig kritik imod hele den ordning, hvorefter arv, der henstår i et uskiftet bo, betragtes som

falden allerede ved den førstafdøde ægtefælles død. Det synes således ubegrundet, at den mellemdøde arvinges kreditorer får ret til dækning i en arv, der måske mange år efter deres debtors død kommer til udbetaling efter hans tidligere afdøde fader eller moder. Sådant arv bør ikke være kreditbasis, og det stemmer med det synspunkt, som ligger bag reglen i § 13 i loven af 1926, at den mellemdøde arvinges kreditorer ikke har nogen ret til fyldestgørelse i arven, når denne senere kommer til udbetaling. Den nævnte retspraksis med hensyn til arvingens fraseparerede eller fraskilte ægtefælles ret til andel i den arv, der kommer til udbetaling fra et uskiftet bo, kan kun betragtes som en delvis løsning af problemet, idet den ikke udelukker, at et forbehold om andel i arven kan tages ved separations- eller skilsmisesskiftet. Det er udvalgets opfattelse, at arvingens fraseparerede eller fraskilte ægtefælle ikke bør have adgang til at forbeholde sig nogen andel i arven. Noget helt andet er, at arven, når den kommer til udbetaling, eventuelt kan få indflydelse på det underholdsbidrag, som arvingen skal betale sin fraseparerede eller fraskilte ægtefælle.

Som det er anført foran medfører reasumption af de mellemdøde børns boer betydelige skiftetekniske vanskeligheder. En genoptagelse af en hel række forlængst afsluttede boer volder betydeligt besvær. Arvingerne efter den mellemdøde arving kan være døde i mellemtiden, og den arv, der tilkommer disse arvinger fra det mellemdøde barn, kan herefter medføre, at også disse arvingers boer må reassumeres. Særlig forekommer det aldeles urimeligt, at man er tvunget til at genoptage boer efter småbørn, hvis eneste arvinger er deres forældre og søskende.

Under udvalgets overvejelser af, hvorvidt det ved en ny lov er forsvarligt at fravige den nugældende hovedregel, hvorved den arv, der henstår i et uskiftet bo, anses for falden ved den førstafdødes død, har man gennemgået de forskellige „interessegrupper“ i det mellemdøde barns bo. Disse er: Det mellemdøde barns 1) kreditorer, 2) livsarvinger, 3) udarvinger, 4) testamentsarvinger og 5) ægtefælle.

ad 1): Som ovenfor anført bør en person, med hvis fædrene eller mødrene arv der hersiddes i uskiftet bo, ikke kunne benytte

denne arv som kreditbasis. Når sagen ses fra kreditorernes synspunkt, er der et så stærkt element af tilfældighed i, om de kan opnå nogen fyldestgørelse ad denne vej, at man efter udvalgets opfattelse kan bortse fra deres interesse heri.

ad 2): Det mellemdøde barns livsarvinger kan kun være interesserede i, at arvefaldet flyttes til den længstlevendes død. Herved undgår de risikoen for helt eller delvis at måtte se arven anvendt til dækning af det mellemdøde barns kreditorer.

ad 3): Til det mellemdøde barns udarvinger synes der ikke at gøre sig særlige hensyn gældende. Er der kun fællesbørn, og dør et af dem under det uskiftede bo, er dets udarvinger den i uskiftet bo hensiddende fader eller moder og barnets søskende. Disse arvinger er i forvejen interessenter i det uskiftede bo. Er der tale om uskiftet bo med førstafdødes særbarn, forekommer det mindre rimeligt, at stedbarnets fader eller moder eller helsøskende gennem det mellemdøde barn får andel i arven efter dets afdøde moder eller fader. Heller ikke hensynet til et mellemdødt fællesbarns halvsøskende synes at kunne motivere opretholdelse af den nugældende ordning.

ad 4): Der kan tænkes at forekomme tilfælde, hvor en person, hvis fader eller moder er død, medens den længstlevende sidder i uskiftet bo, ønsker at testere over sin andel i boet, men da han ingen rådighed har over denne andelsret, og dens størrelse er usikker, mener man ikke, at hensynet hertil har en sådan vægt, at det kan begrunde opretholdelse af de mellemdøde børns arveret.

ad 5): Ved at ændre tidspunktet for arvefaldet undgår man de ovenfor nævnte forbehold ved separations- og skilsmissekifter, hvis fremsættelse kan bero på en tilfældighed, og Børn der ikke synes at være tilstrækkelig begrundelse for. På den anden side kan det synes mindre rimeligt, om den mellemdøde arvinges ægtefælle, hvor ægteskabet er opløst ved død, og ægteskabet er barnløst, ikke får nogen del i arven i det uskiftede bo. Udvalget har derfor overvejet, om der burde gives en særrregel, hvorefter det mellemdøde barns ægtefælle indtrådte i hans sted. Man har været enige om, at en sådan særrregel vel navnlig kunne begrundes i de tilfælde, hvor arvingen var død uden at

efterlade sig livsarvinger. Efterlader han sig nemlig livsarvinger, går arven til disse og vil, hvis det er fællesbørn, i almindelighed også komme ægtefællen til gode, selv om arven ikke som hidtil kan udbetales den i uskiftet bo hensiddende ægtefælle. En særrregel til gunst for arvingens ægtefælle måtte efter udvalgets opfattelse yderligere betinges af, at ægtefællen på skiftets tidspunkt ikke havde indgået nyt ægteskab, idet forbindelsen med den afdøde ægtefælles familie ofte herved vil være afbrudt eller svækket.

Når man alligevel har undladt at opstille en undtagelse til fordel for ægtefællen fra hovedreglen om det udskudte arvefald, skyldes det følgende betragtninger: Hovedreglen kan vel virke hårdt for ægtefællen i de tilfælde, hvor det uskiftede bo ophører kort tid efter barnets død, men er der gået mange år, vil forbindelsen mellem svigerbarnet og det mellemdøde barns slægt ofte være løsnet, og en arveret vil derfor ikke være begrundet. Hvis forbindelsen bevares, har den i uskiftet bo hensiddende svigerfader eller svigermoder adgang til at testere til fordel for svigerbarnet.

Resultatet af udvalgets overvejelser er herefter blevet den i § 19 optagne regel, hvorefter den førstafdødes livsarvinger kun arver denne, hvis de overlever den længstlevende ægtefælle, eller de — i tilfælde af skifte i den længstlevende ægtefælles levende live — lever på det tidspunkt, da skifte begæres.

Gennemføres udvalgets forslag, vil arven i det uskiftede bo med livsarvinger ikke længere kunne anses for falden ved den førstafdøde ægtefælles død. I visse relationer skal dog stadig gælde regler, som giver arvingen en beskyttelse over for den længstlevende af hans forældre. Således foreslår udvalget bestemmelserne om virkningerne af misbrug af den længstlevendes rådighed over boet opretholdt, ligesom det stadig er bestemt, at den længstlevende ægtefælle ikke ved testamente kan råde over den del af boet, som skal falde i arv efter førstafdøde. Derimod er anpartsforholdet mellem arvingerne indbyrdes og mellem dem og den længstlevende ægtefælle ikke fremtidig fastlagt ved førstafdødes død. Det er arveforholdene på skiftets tidspunkt, der bliver afgørende. Den mellemdøde arving virker

heller ikke fremtidig som arveoverførende mellemled, men de af hans arvinger, som er livsarvinger efter førstafdøde, har en selvstændig ret som arvinger i det uskiftede bo.

Med hensyn til den nærmere forståelse og rækkevidde af den foreslåede regel i § 19 bemærkes i øvrigt: Livsarvingerne efter den førstafdøde ægtefælle tager kun arv efter denne, hvis de overlever den længstlevende ægtefælle, eller de lever på det tidspunkt, da skiftet begæres¹⁰). Arven fordeles mellem dem efter arveforholdene på dette tidspunkt. Det forudsættes, at der ved skifte i levende live er tale om et fuldstændigt skifte af det uskiftede bo. Hvis en enkelt arving i medfør af § 20 begærer skifte på grund af ægtefællens misbrug af sin rådighed over boet, medfører det kun — såfremt begæringen imødekommes — at *han* får sin arv udbetalt. Med de øvrige arvinger sidder den længstlevende ægtefælle fortsat i uskiftet bo. Det samme gælder, når ægtefællen frivillig udskifter en eller flere af arvingerne, jfr. foran s. 42-43 om successive skifter.

Normalt vil boet ved skifte efter længstlevendes død skulle deles med halvdelen til hver side, idet der som udtalt i stk. 1, 2. pkt., ved skifte efter den længstlevendes død ikke beregnes arv efter den førstafdøde til den længstlevende ægtefælle, jfr. nærmere herom bemærkningerne til § 6. Om fravigelse af denne delingsnorm henvises til bemærkningerne til § 15, s. 65. Såfremt der skiftes i den længstlevende ægtefælles levende live, tager ægtefællen ved et sådant skifte arv efter førstafdøde, jfr. § 6, og den normale deling bliver da med $\frac{2}{3}$ til længstlevende og $\frac{1}{3}$ til arvingerne efter førstafdøde.

Indtræder det tilfælde, at samtlige livsarvinger efter førstafdøde dør uden at efterlade sig livsarvinger, medens den længstlevende sidder i uskiftet bo, ophører det uskiftede bo, og ægtefællen overtager boet som eneste arving med den følge, at arveafgift skal erlægges. Nogen subsidær ret for førstafdødes udarvinger kan ikke forekomme i dette tilfælde, idet deres mulighed

for arv er afskåret ved, at førstafdøde ved sin død efterlod sig livsarvinger.

Ved skifte efter den længstlevende ægtefælles død tilfalder den længstlevendes del af boet dennes arvinger, det være sig livsarvinger, udarvinger eller testamentsarvinger. At fordelingen af denne arv finder sted efter arveforholdene ved denne arveladers død, er en selvfølge. For det særlige tilfælde, at den længstlevende ægtefælle dør uden at efterlade sig arvinger, hverken legale arvinger eller testamentsarvinger, medens der på dette tidspunkt stadig er livsarvinger efter førstafdøde, indeholdes i stk. 2, 2. pkt., en bestemmelse om, at den førstafdøde ægtefælles livsarvinger da arver hele boet. De forekommer i denne situation nærmere til at arve også den længstlevendes del end arvefonden, jfr. også 1926-lovens § 18, stk. 1, 3. pkt., om uskiftet bo med udarvinger.

Til § 20.

(Kommissionsudkastet § 19 og bemærkningerne hertil s. 48-49, forslaget 1946 § 19).

I stk. 1 angives de tilfælde, hvor en arving kan kræve skifte, fordi den længstlevende ægtefælle ved sin råden over boet går hans interesser for nær. Bestemmelsen falder i to led. En arving kan kræve skifte, når ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over boet væsentlig har formindsket det eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse. Denne del af bestemmelsen svarer til 1926-lovens § 11. Herudover kan arvingen kræve skifte, hvis ægtefællen har forsømt sin forsørgelsespligt over for ham. En tilsvarende regel findes ikke i 1926-loven, men fandtes i familieretskommissionens udkast 1918. Skifte på grund af forsømmelse af forsørgelsespligt kan begæres både for fællesbørns og stedbørns vedkommende. Med hensyn til fællesbørnene har den længstlevende ægtefælle forsørgelsespligt efter loven. Det er tvivlsomt, hvorvidt en tilsvarende pligt består over for stedbørn efter deres naturlige faders eller moders død¹¹), men ifølge § 9 i udvalgets udkast overtager ægtefællen afdødes forsørgelsespligt over for de af afdødes (mindreårige) særbørn,

¹⁰) Ifølge § 18, stk. 2, gælder dog den særrregel, at hvis et u myndigt særbarn efter førstafdøde dør, medens den længstlevende ægtefælle sidder i uskiftet bo, skal den længstlevende straks skifte med særbarnets livsarvinger, jfr. foran s. 68.

¹¹) Borum: Familieretten II s. 168 antager det ikke, medens det antages af Ernst Andersen: Ægteskabsret I s. 234-37.

som han får skifterettens tilladelse til at hense i uskiftet bo med.

I stk. 2 er optaget eksempler på, hvad der må betegnes som misbrug af rådighed over boet. Der er ikke tilsigtet nogen udtømmende opregning, men de i praksis oftest forekommende tilfælde er nævnt. Bestemmelsen svarer stort set til den gældende regel i 1926-lovens § 6. Der er ikke ved den forenklede formulering tilsigtet nogen indskrænkning i reglens anvendelsesområde. Det må antages, at misbrug efter omstændighederne kan foreligge, når ægtefællen væsentlig forrykker forholdet mellem det uskiftede bo og sit særeje til skade for boet. Denne situation må i forhold til boet kunne sidestilles med et urimeligt forbrug.

Når det i stk. 1 udtales, at en *arving* kan kræve skifte under de anførte betingelser, forstås herved de aktuelle arvinger på begæringens tidspunkt. Sålænge et barn af førstafdøde lever, kan kun han og ikke hans børn kræve skifte. Efter hans død er imidlertid hans børn nærmeste livsarvinger og kan begære skifte.

Man har drøftet, om der bør fastsættes en særlig frist for arvingens begæring om skifte. Forholdet vil imidlertid i praksis ofte være det, at misbruget udvikler sig lidt efter lidt, således at det er vanskeligt at sige, hvornår ægtefællens rådighed kan karakteriseres som et egentligt misbrug, der giver arvingerne ret til at kræve skifte. Man har herefter ikke fundet tilstrækkelig anledning til at fastsætte en sådan frist.

Til § 21.

(Kommissionsudkastet § 21 og bemærkningerne hertil s. 50, forslaget 1946 § 21).

Bestemmelsen svarer til 1926-lovens § 6, stk. 3, 1. pkt., og til kommissionsudkastet 1941 § 21. I bemærkningerne til kommissionsudkastet gennemgik man nærmere, hvorledes der burde forholdes ved beregningen af bos- og arvelodder, når vederlagskrav rejstes. Den førstafdøde ægtefælles boslod skal forøges med et sådant beløb, at den får samme størrelse, som den ville have haft, hvis intet misbrug havde fundet sted. Det vil sige, at det halve af det bortgivnes værdi skal lægges til førstafdødes boslod, således som denne beregnes af boet, efter at gaven er udgået af det. Beløbet, hvormed den førstafdødes boslod forøges,

kan enten tages af den længstlevendes boslod, der da formindskes med et tilsvarende beløb, eller af hans særeje.

Størst praktisk betydning har bestemmelsen, hvor et skifte finder sted i den længstlevende ægtefælles levende live. I denne situation har ægtefællen fortsat arvet efter den førstafdøde, og hans arvelod beregnes da af den førstafdødes boslod, efter at denne er reguleret med tillæg af halvdelen af værdien af det bortgivne. Hvor skifte derimod finder sted efter den længstlevende ægtefælles død, har bestemmelsen kun betydning, når den ene af ægtefællerne har særlige livsarvinger. Dog kan vederlagskravet også få betydning ved beregning af den længstlevende ægtefælles testationskompetence.

I modsætning til omstødelsesreglen i § 22 er anvendelsen af denne bestemmelse ikke betinget af, at skifte begæres. Arvingerne har således den mulighed, når ægtefællen har misbrugt sin rådighed over boet, at undlade at begære skifte efter § 20 og undlade at anlægge omstødelsessag efter § 22, men i henhold til nærværende bestemmelse at kræve vederlag, når det uskiftede bo bringes til skifte, selv om dette først sker ved den længstlevendes død.

Til § 22.

(Kommissionsudkastet § 22 og bemærkningerne kertil s. 50-51, forslaget 1946 § 22).

I 1926-loven findes i § 6, stk. 2, en noget tilsvarende regel. Omstødelsesadgangen er dog betinget af, at sag rejses inden 3 måneder efter, at arvingen er blevet vidende om gaven, og senest inden et år efter dens fuldbyrdelse, og at boet ifølge en inden samme frist fremsat begæring tages under skiftebehandling. I praksis har anvendelsen af denne bestemmelse i forbindelse med 1926-lovens § 11 om arvingernes ret til at begære skifte på grund af misbrug givet anledning til vanskeligheder. Det kunne efter bestemmelsens formulering antages, at det ikke er nok til at anlægge omstødelsessag, at der samtidig er indgivet begæring om skifte på grund af ægtefællens misbrug, men at det yderligere måtte fordres, at begæringen er taget til følge, således at boet er under skiftebehandling. Imidlertid er det i praksis antaget, at det er tilstrækkeligt til at anlægge omstødelsessag, at begæring om

skifte er indgivet, og at skiftesagen herefter er udsat for at afvente udfaldet af den anlagte omstødelssag, se f. eks. højesteretsdom i U. f. R. 1956 s. 241. Denne løsning er efter udvalgets opfattelse også den rette. I de fleste tilfælde vil det afgørende for arvingen være, om den af ægtefællen givne gave kan omstødes og derefter indgå i boet ved skifte. Hvis omstødelssagen viser sig ikke at kunne gennemføres, har han måske ingen interesse i at få boet skiftet, da gaven i mange tilfælde vil være det eneste eller det væsentligste aktiv.

Den tilsvarende bestemmelse i kommissionsudkastet 1941 § 22 gik ud på, at omstødelssag forudsatte, at boet var under skifte, og at sagen skulle anlægges af *boet*. Efter udvalgets opfattelse bør den hidtidige praksis opretholdes, og udkastet bestemmer derfor, at det er tilstrækkeligt, at der er begæret skifte. Fremgangsmåden bliver herefter den, at den arving, som ønsker omstødelse, må begære skifte, men samtidig kan han anlægge sag til gavens omstødelse. Skiftesagen kan herefter udsættes på omstødelssagens afgørelse. Får han medhold i sin påstand om omstødelse, er det herved statueret, at der foreligger et rådhedsmisbrug fra den længstlevende ægtefælles side, og skifte med den pågældende arving må herefter foretages. Gives der derimod ikke dom til omstødelse af gaven, er det hermed ikke afgjort, at arvingen ikke kan kræve skifte. Omstødelse kan kun ske, såfremt gavemodtageren vidste eller burde vide, dels at giveren sad i uskiftet bo, og dels at gaven stod i misforhold til boets formue. Arvingen må herefter tage stilling til, om han ønsker at fastholde begæringen om skifte, og i bekræftende fald må skifteretten afgøre, om betingelserne for, at han kan kræve sig udskiftet af boet i medfør af § 20, er opfyldt.

Af udvalgets forslag fremgår i øvrigt, at det som efter gældende ret er tilstrækkeligt, at en enkelt arving ønsker skifte og omstødelse. Selv om de andre arvinger ikke er enige heri, kan han gennemføre sagen alene.

Udvalget har overvejet, hvilken tidsfrist der bør gælde for anlæg af omstødelssag. På den ene side finder man den i 1926-loven fastsatte frist for kort, men på den anden side taler det forhold, at omstødelse

også kan gennemføres over for den gavemodtager, der kun burde vide, at giveren sad i uskiftet bo, og at gaven stod i misforhold til boets formue, for ikke at gøre fristen for lang. Kommissionsudkastet 1941 foreslog i stedet for de 2 frister i 1926-loven én frist på 3 år efter gavens fuldbyrdelse. Forslaget 1946 havde en frist på 5 år efter gavens fuldbyrdelse, hvilket udvalget kan tilslutte sig. Herved vil der normalt være skabt tilstrækkelig mulighed for tidsmæssigt at nå at gennemføre forligsforhandlinger, inden der tages stilling til, om sag skal anlægges. Af hensyn til den uagtsomme erhverver mener man ikke, at arvingens manglende kundskab om gaven bør forlænge fristen. Hvis arvingen således først senere end 5 år efter gavens fuldbyrdelse kommer til kundskab om gaven, er omstødelssag udelukket. Det er ikke nødvendigt, at skifte finder sted på grund af arvingens begæring. Også i de tilfælde, hvor skifte i øvrigt finder sted enten ved længstlevendes død, eller fordi den længstlevende ægtefælle begærer skifte, inden 5-års fristens udløb kan omstødelssag anlægges.

Til § 23.

(Kommissionsudkastet § 23 og bemærkningerne hertil s. 51, forslaget 1946 § 23).

Bestemmelsen svarer til § 21 i 1926-loven. Til værn for livsarvingerne påhviler det ægtefællen eller dennes arvinger at bevise, at de effekter, der findes på skiftets tidspunkt, ikke falder ind under det uskiftede bo. Man har valgt at benytte dette udtryk fremfor „fællesboet“ under hensyn til den forskel fra kommissionsudkastet 1941, der efter § 14 gælder med hensyn til, hvad der indgår i boet. Hvor meget der skal til for at afkræfte den i bestemmelsen indeholdte lovsformodning om, at effekterne hører under boet, må afhænge af de konkrete omstændigheder.

Til § 24.

(Kommissionsudkastet § 25 og bemærkningerne hertil s. 51, forslaget 1946 § 25).

Efter 1926-loven er en del af afgørelserne i henhold til de til dette kapitel svarende regler henlagt til skifteretten som pup il- autoritet, medens andre afgørelser træffes af overøvrigheden. I kommissionsudkastet 1941 § 25 foresloges en regel om, at skifte-

rettens afgørelser kunne indbringes for højere ret. Heri lå, at alle afgørelserne fremtidig skulle træffes af skifteretten som judiciel myndighed. Dette gjaldt således også tilladelsen til at sidde i uskiftet bo med afdødes særlige livsarvinger, og afgørelsen efter kommissionens forslag § 10 om, hvorvidt skifte skulle finde sted på grundlag af afdødes testamentariske bestemmelse. Udvalget kan tilslutte sig dette standpunkt. Der har imidlertid været rejst tvivl om, hvorvidt skifterettens judicielle afgørelser i tilfælde af tvist skal træffes ved kendelse eller ved dom¹²). Denne tvivl bør efter udvalgets opfattelse løses ved den nye arvelov, og man finder det rettest, at afgørelsen træffes ved kendelse, idet man lægger vægt på, at den endelige afgørelse i dette skiftespørgsmål sker så hurtigt som muligt. Nogen betænkelighed finder man ikke ved, at spørgsmålet ikke afgøres ved dom, da også kendelser skal begrundes, jfr. retsplejelovens § 218. Den af udvalget foreslåede bestemmelse går derfor ud på, at skifterettens afgørelser i medfør af dette kapitel i tilfælde af tvist træffes ved kendelse. Er der ingen tvist, vil en beslutning om boets udlevering til hensidde i uskiftet bo være tilstrækkelig. Appelmuligheden er kære, jfr. retsplejelovens § 661. Bestemmelsen i retsplejelovens § 662 om anke af den tilendebragte skiftebehandling kan kun finde anvendelse, såfremt der før udleveringen til hensidde i uskiftet bo har fundet skiftebehandling sted. Udvalget finder heller ingen betænkelighed ved, at appel skal ske i form af kære og ikke anke. Der vil af landsretten kunne træffes bestemmelse om mundtlig forhandling af kæremålet, når særlige grunde taler derfor, jfr. retsplejelovens § 664, stk. 4, jfr. § 441, stk. 2, jfr. § 421.

Det må antages, at eksekutorer kan give tilladelse til hensidde i uskiftet bo uden skifterettens sanktion, jfr. Albeck: Behandlingen af eksekutorboer, 1958, s. 14, og Harbou: Behandling af dødsbo og fællesbo s. 241. Hvis eksekutor — eventuelt efter at have behandlet boet med henblik på udskiftning af legatarer eller førstafdødes særbørn — har udleveret (rest-)boet til hensidde i uskiftet bo, må udleveringen kunne anfægtes under en retssag ved de almindelige dom-

stole. Selv om eksekutor kan træffe bestemmelse om udlevering af boet til hensidde i uskiftet bo, kan han ikke træffe de afgørelser, der er henlagt til skifteretten i § 9 (uskiftet bo med afdødes umyndige særlige livsarvinger) og § 10 (tilsidesættelse af arveladerens testamente om udelukkelse af uskiftet bo), ligesom det må være klart, at begæring om skifte af det uskiftede bo efter § 20 aldrig kan fremsættes over for den eksekutor, der har udleveret boet til hensidde i uskiftet bo, men skal fremsættes over for skifteretten.

Kapitel 4.

Tvangsarv.

Til § 25.

(Kommissionsudkastet § 39 og bemærkningerne hertil s. 61-67, forslaget 1946 § 39).

Ifølge arveforordningen 1845 skulle den, der efterlod sig børn eller (andre) livsarvinger, være berettiget til ved testamente at råde over $\frac{1}{i}$ af sit bo. Ved lov af 29. december 1857 § 2 ændredes denne bestemmelse, således at den, der efterlader sig livsarvinger, siden har kunnet råde over $\frac{1}{3}$ af boet. Af den arvelod, som tilkommer livsarvinger, er således $\frac{2}{3}$ tvangsarv.

Efter § 1, stk. 2, i loven fra 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo kan arveladeren endvidere kun formindske den legale arvelod på $\frac{1}{4}$, som hans ægtefælle har krav på, når der er livsarvinger, til $\frac{1}{6}$. $\frac{2}{3}$ af lodden er således tvangsarv. Efter 1926-lovens § 14 kan arveladeren, når der ikke findes livsarvinger, kun indskrænke ægtefællens lod til $\frac{1}{3}$ af formuen. Da ægtefællens legale arvelod er halvdelen, når der tillige efterlades 2. arveklasse, og ellers hele formuen, vil det sige, at ægtefællen, når han arver sammen med førstafdødes forældre og deres afkom, er tvangsarving for $\frac{2}{3}$ af sin legale arvelod, og ellers for $\frac{1}{3}$.

Kommissionsudkastet 1941 foreslog, at halvdelen af den arvelod, som tilkom arveladerens livsarvinger, skulle være tvangsarv, og ægtefællens tvangsarv foresloges fastsat til halvdelen af arvelodden, når der tillige var livsarvinger, og ellers $\frac{1}{3}$ af efterladent-

¹²) Harbou i U. f. R. 1949 B s. 285 ff. og Erik Bonnevie i U. f. R. 1950 B s. 50-51.

skaberne. Denne bestemmelse optoges uændret i regeringsforslaget 1946.

Med hensyn til den historiske udvikling af tvangsarvereglerne i Danmark og en række andre lande og til de gældende regler om tvangsarveret i udlandet henvises til den udførlige fremstilling i bemærkningerne i kommissionsudkastet 1941. s. 61-62 og s. 64-67. Til den dér givne redegørelse skal kun føjes nogle bemærkninger om den senere udvikling i England, hvor den tvangsarvelignende beskyttelse af arveladerens ægtefælle og afkom siden 1941 er yderligere udbygget, samt gives en kort oversigt over de gældende regler i de andre nordiske lande.

Med hensyn til forholdene i England bemærkes:

Hvis arveladeren ikke har efterladt sig testamente, gjaldt indtil 1952 reglerne i Administration of Estates Act, 1925, hvorefter den legale arvefølge var således: Hvis arveladeren efterlod sig ægtefælle, kunne denne — hvad enten der tillige var livsarvinger eller dette ikke var tilfældet — udtage „personal chattels“. Denne udtagelsesret var temmelig vidtgående, idet „personal chattels“ ifølge lovens section 55 omfattede „carriages, horses, stable furniture and effects (not used for business purposes), motor cars and accessories (not used for business purposes), garden effects, domestic animals, plate, plated articles, linen, china, glass, books, pictures, prints, furniture, jewellery, articles of household or personal use or ornament, musical and scientific instruments and apparatus, wines, liquors and consumable stores“, men derimod ikke „any chattels used at the death of the intestate for business purposes nor money or securities for money“. Ved siden af „personal chattels“ kunne ægtefællen udtage 1 000 £. Med hensyn til den efterlevende ægtefælles yderligere krav sondrede man mellem, hvem ægtefællen arvede i konkurrence med. Var der livsarvinger, fik ægtefællen rentenydelsesret til halvdelen af resten af boet. Hvis ægtefællen arvede sammen med 2. eller 3. arveklasse, fik ægtefællen rentenydelsesret til hele resten af sin afdøde ægtefælles efterladenskaber og arvede endelig, hvis der ikke var legale arvinger i disse arveklasser, hele boet med fuld ejendomsret.

I England findes ikke regler om en egent-

lig tvangsarveret, idet arveladeren i princippet kan råde frit over sine efterladenskaber. Han kan således også berøve ægtefællen og livsarvinger den legale arveret, som ifølge loven fra 1925 tilkommer dem. Ved Inheritance (Family Provision) Act, 1938, indførtes imidlertid bestemmelser, der tilsigter at gennemføre en sikring af ægtefællens og visse livsarvingers interesser. Krav ifølge denne lov kan rejses af: 1) Den efterlevende ægtefælle, 2) ugifte døtre, 3) mindreårige sønner og 4) børn (gifte døtre og voksne sønner), der på grund af psykisk eller fysisk mangel ikke er i stand til at forsørge sig selv. Hvis afdøde ved testamente ikke har taget rimeligt hensyn til en person, som kan rejse krav efter loven, kan retten på begæring træffe bestemmelse om, at testamentet helt eller delvis skal tilsidesættes, således at der af afdødes efterladenskaber sikres ham et efter rettens skøn passende underhold normalt i form af et periodisk bidrag. Disse underholdsbidrag kunne indtil 1952 kun udgøre indtil halvdelen af udbyttet af den afdødes formue, dog indtil $\frac{2}{3}$ såfremt både ægtefælle og børn kendtes berettigede til sådanne bidrag. Begæring om underholdsbidrag kan ikke fremsættes, hvis arveladeren ved testamente har tillagt ægtefællen indtægten af $\frac{2}{3}$ af hans formue, og der udover ægtefællen kun efterlades fællesbørn. Hvis arveladerens formue ikke overstiger et bestemt beløb — indtil 1952 2 000 £ — kan det af retten bestemmes, at bidraget til de pågældendes underhold helt eller delvis skal ske i form af udbetaling af kapitalbeløb. Der er i loven nævnt en række kriterier, som retten ved sin skønsmæssige afgørelse bør tillægge vægt.

Ved Intestates' Estates Act, 1952, skete der forskellige ændringer i lovene fra 1925 og 1938. Loven fra 1938, der kun gjaldt fravigelse af afdødes testamentariske dispositioner, finder herefter også anvendelse, hvor det er de legale arveregler — eller en kombination af disse regler og arveladerens testamente — som ikke tager rimeligt hensyn til den pågældende arvinges underhold. Medens man således kan betragte 1938-loven som en tvangsarvelignende beskyttelse, har ændringen i 1952 mere karakteren af et forlodsretsinstitut. Det kapitalbeløb, som kunne angribes efter 1938-loven i stedet for at give ægtefællen eller børnene

krav på en periodisk ydelse, forhøjedes fra 2 000 til 5 000 £, og de ovennævnte grænser for den andel af indkomsten af afdødes formue, som kunne tillægges de pågældende, blev ophævet.

I de legale arveregler er de væsentligste ændringer, som indførtes ved 1952-loven, at ægtefællens udtagelsesret er forhøjet til 5 000 £ (udover „personal chattels“), hvor han arver sammen med afdødes livsarvinger, og 20 000 £, hvor han arver sammen med 2. arveklasse, medens denne udtagelsesret som ovenfor nævnt tidligere kun udgjorde 1 000 £. I øvrigt er der ikke sket nogen ændring for arvingskonstellationen ægtefælle-livsarvinger. Når ægtefællen derimod arver sammen med 2. arveklasse, tilfalder der ham med fuld ejendomsret — udoover „personal chattels“ og de 20 000 £ — halvdelen af resten af afdødes formue, men han får til gengæld ikke rentenydelse af 2. arveklassens andel af boet. Efter loven af 1952 arver ægtefællen det hele, når der kun er 3. arveklasse. Endelig er der givet nogle særlige regler om den efterlevende ægtefælles ret til at overtage det fælles beboelseshus.

Ved vurderingen af de her refererede engelske regler må det erindres, at der i England består fuldstændigt særeje mellem ægtefæller.

Om gældende ret i de nordiske lande bemærkes, at en arveladers livsarvinger i alle landene er tvangsarvinger for en del af deres legale arvelod.

I Finland er halvdelen af værdien af den arvelod, som tilkommer livsarvingerne, adoptivbørn og deres afkom, tvangsarv. Ægtefællen er som nævnt ovenfor s. 32 end ikke legal arving.

Efter islandsk ret har arveladeren, når han efterlader sig livsarvinger, ret til ved testamente at råde over $\frac{1}{4}$ af sin formue. Ægtefællen er også tvangsarving, og den nævnte lovregel om arveladerens testationskompetence fortolkes sådan, at såvel ægtefælle som livsarvinger er tvangsarvinger for $\frac{3}{4}$ af deres lod. Efterlades ægtefælle men ikke livsarvinger, er ægtefællen tvangsarving for halvdelen af afdødes efterladenskaber.

I Norge var livsarvingerne indtil 1937 tvangsarvinger for $\frac{3}{4}$ af deres lod. Ved lov af 25. juni 1937 indskrænkedes tvangs-

arveretten imidlertid, således at den nu udgør $\frac{2}{3}$. Allerede i 1918 var der givet personer, som ejede meget store formuer, en udvidet testationsadgang. Ved 1937-loven indførtes i så henseende i arvelovens § 33, stk. 2, den endnu gældende bestemmelse om, at en livsarving må respektere et testamente, selv om arveladeren herved har rådet over mere end $\frac{1}{3}$ af sin formue, for så vidt hans arvelod ikke bliver mindre end 200 000 kr., hvis han er testators barn, eller 50 000 kr., hvis han er barnebarn eller fjernere afkom. Ægtefællen er efter norsk ret ikke tvangsarving, hvad enten han arver sammen med livsarvinger eller ej.

Den svenske arvelovgivning bestemmer i ärvdabalkens 7 kap. 1 §, at halvdelen af den arvelod, som efter loven tilfalder en livsarving, er hans tvangsarv. Ægtefællen, der efter gældende svensk ret kun har en legal arveret, når der ikke findes livsarvinger, er ikke tvangsarving.

Under de nordiske forhandlinger er spørgsmålet om tvangsarv behandlet særskilt for livsarvingerne og ægtefællen. Der har under disse forhandlinger været enighed om, at livsarvingernes tvangsarveret bør bevares, og udvalget kan slutte sig hertil og til kommissionsudkastet 1941, der foreslog livsarvingernes tvangsarveret opretholdt men begrænset til halvdelen af deres legale arv. Herved skabes på dette punkt overensstemmelse med den svenske og finske arvelovgivnings regler om tvangsarv, som ikke påtænkes ændret. Med hensyn til begrundelsen for tvangsarvens bevarelse henvises til den udførlige argumentation i betænkningen 1941 s. 62-66, der kan resumeres således: Ophævelse af tvangsarveretten vil være et afgjort brud med en århundredgammel retsudvikling her i landet. Testationsfriheden udnyttes kun i beskeden omfang, når der efterlades tvangsarvinger, hvorfor der ikke synes at være noget større behov for en ophævelse af tvangsarveretten. Tvangsarveretten giver et passende styrkeforhold mellem generationerne og mindsker muligheden for indflydelse fra arveladerens side på hans afkoms levevis under trussel om fuldstændig at berøve dem deres arv. Endvidere begrænser tvangsarveretten rivalisering mellem arvinger og bidrager til at hindre udnyttelse af en eventuel svagheds- eller afhængighedstilstand

hos arveladeren. Tvangsarveretten bidrager også til at hindre en for stor opsamling af formuer på enkelte hænder. Endelig er reglerne om tvangsarveret nøje forbundet med retten til at sidde i uskiftet bo med livsarvinger og med bestemmelsen om legal arveret for børn uden for ægteskab efter deres fader.

Imod tvangsarveretten har særlig været anført to synspunkter. Det ene er, at det bør overlades til arveladeren at bestemme, hvorledes efterladenskaberne efter ham skal fordeles. Når arveladeren efterlader sig flere børn, bør han kunne hindre en deling af sine efterladenskaber og bør selv kunne bestemme, hvem der skal overtage f. eks. den virksomhed, han har rådet frit over i levende live. Det andet synspunkt går ud på, at forældre ikke bør have pligt til at efterlade deres afkom mere end det, der er nødvendigt til deres underhold, medens de er børn, og til uddannelse. En videregående ret for disse arvinger kan medføre, at de i stedet for at uddanne sig indretter sig på at leve af deres arv. Efter udvalgets opfattelse har disse betragtninger ikke en sådan vægt, at de kan opveje de betydelige fordele ved en bevarelse af tvangsarveretten, men kan vel tages til indtægt for en vis nedsættelse af tvangsarven. Også den betragtning, at der nu gennemgående er færre børn i ægteskaberne, end da reglen om $\frac{2}{3}$ -tvangsarv indførtes, hvorved den enkelte arvinges legale lod, hvoraf tvangsarven beregnes, er vokset, taler herfor.

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå indført en videre testationsadgang for store formuer eller i de tilfælde, hvor en tvangsarvings lod overstiger et vist, større beløb. I Norden kendes en sådan regel kun i Norge, og under de nordiske forhandlinger har tanken om en sådan udvidet testationsadgang ikke vundet tilslutning fra de andre lande.

Også spørgsmålet om den tvangsarveretlige beskyttelse af ægtefællen har været drøftet under de nordiske forhandlinger. En mulighed er at bevare den i Danmark og Island gældende beskyttelse i form af en egentlig tvangsarveret for ægtefællen, en anden at gøre omfanget af ægtefællens ret trods modstående testation afhængig af et skøn i hvert enkelt tilfælde. Man kunne så-

ledes tænke sig en regel om, at et testamente ikke må føre til formindskelse af den efterlevende ægtefælles ret til arv, såfremt ægtefællen derigennem kommer til at savne midler til nødvendigt underhold eller til opfyldelse af underholdspligt.

Som anført foran s. 40 har udvalget vedrørende spørgsmålet om at tilgodese ægtefællens arveretlige interesse gennem et kapitaliseret underholdsbidrag ikke været i tvivl om, at man fra dansk side må foretrække faste regler vedrørende arveret og uskiftet bo. På samme måde må udvalget anse det for utvivlsomt, at man bør bibeholde den egentlige tvangsarveretlige beskyttelse, således at omfanget af ægtefællens ret ikke overlades til et efterfølgende skøn. Det er en indgroet retsopfattelse i Danmark, at tvangsarven udgør en brøkdel af den legale lod, og indførelse af underholds- eller forsørgelsessynspunkter på dette område ville ikke blot være en meget væsentlig nydannelse, men ville svække den klarhed, som bør herske i reglerne om arveretlige forhold. For så vidt angår situationen, når der foruden ægtefælle efterlades livsarvinger, mener man ikke, at der — når ægtefællens legale arvelod som foreslået sættes til $\frac{1}{3}$ — er tilstrækkelig grund til at fastsætte den andel af den legale lod, som er tvangsarv, anderledes for ægtefællen end for livsarvingerne, altså til halvdelen. Man undgår herved også de i arvelovskommissionens betænkning s. 67 påpegede vanskeligheder, der opstår, hvis tvangsarvens brøk ikke er den samme for ægtefælle og børn. Herefter udgør ægtefællens tvangsarv i denne arvingskonstellation $\frac{1}{6}$ af afdødes efterladenskaber, hvilket svarer til gældende ret. Når arveladeren efterlader sig udarvinger, eller når han slet ikke efterlader sig andre legale arvinger, foreslår man ægtefællens tvangsarv forhøjet fra $\frac{1}{3}$ af efterladenskaberne til halvdelen, idet det forekommer udvalget, at gældende ret ikke tilgodeser ægtefællen tilstrækkelig i denne situation. Herved opnås også, at arveladerens testationskompetence, når han efterlader sig tvangsarvinger, i alle tilfælde udgør halvdelen af hans efterladenskaber.

I modsætning til arveforordningen men overensstemmende med kommissionsudka-

stet 1941 er bestemmelserne om tvangsarv optaget i lovens afsnit om den legale arv og ikke i testamentsafsnittet, og tvangsarven er angivet som en brøkdel af den legale arvelod og ikke som en angivelse af testationskompetencen. Grunden hertil er, at tvangsarven efter sin historiske oprindelse og efter sin retlige natur bør betragtes som en særlig beskyttet del af den legale arv, ligesom det herved klarere træder frem, at en tvangsarving kan gøre sin tvangsarveretlige beskyttelse gældende uafhængig af sine medarvinger. I øvrigt vil forholdet ofte være det, at en tvangsarving er nødt til at påberåbe sig sin tvangsarveret netop i forhold til andre tvangsarvinger. Det er altså en del af hver tvangsarvings legale lod, der er sikret ham. Formuleringen, der er i overensstemmelse med svensk og finsk ret, medfører, som det fremgår af bemærkningerne til § 26, ikke nogen realitetsforskel i forhold til formuleringen i arveforordningen.

Til § 26.

(Kommissionsudkastet § 40 og bemærkningerne hertil s. 67-70, forslaget 1946 § 40).

Retsvirkningen af, at en del af en arvings lod er tvangsarv, angives i stk. 1, hvorefter en arvelader ikke ved testamente kan råde over tvangsarv, medmindre dette er særlig hjemlet. Modsætningsvis kan heraf sluttes, at det, som arveladeren kan råde over ved testamente, er de samlede efterladenskaber med fradrag af livsarvingers og ægtefælles tvangsarv. Testationskompetencen udgør således halvdelen, når der efterlades tvangsarvinger (livsarvinger og/eller ægtefælle), og ellers hele boet. Denne testationsfri del af boet kan arveladeren råde over til fordel for hvem, han ønsker, såvel til fordel for en tredjemand, en institution eller et legat som til fordel for en bestemt eller flere særlig udpegede af sine legale arvinger. Har han ikke rådet over hele friarven, kan han lade testationen gå ud over den af arvingerne, som han ønsker, eller fordele formindskelsen af de legale lodder forholds-mæssigt på alle arvingerne. I det hele er arveladeren frit stillet, når blot ingen arving berøves sin tvangsarv, og den enkelte arving har ikke herudover noget krav på at blive behandlet ligeligt med de andre arvinger.

Med hensyn til tvangsarverettens karakter bemærkes i øvrigt, at det efter gældende ret antages, at tvangsarveretten giver en egentlig andelsret i boet. Arveladerens beføjelser er altså ikke blot kvantitativt men også kvalitativt begrænset til en råden over den frie arv. Han kan således ikke råde over individuelle ting, hvis værdi overstiger denne testationskompetence, og han kan heller ikke indsætte en person til at overtage hele boet mod at udløse tvangsarvingerne; om den fortrinsret, arveladeren i medfør af § 26, stk. 2, kan give en livsarving, henvises til det nedenfor anførte. Spørgsmålet om tvangsarvens karakter af en egentlig andelsret og om arveladerens kvalitative råden har imidlertid en væsentlig sammenhæng med skiftelovgivningens regler om arveudlæg og udløsningsret; herom henvises til udvalgets udkast til lov om ændringer i skifteloven og bemærkningerne hertil samt til bemærkningerne til § 66 i udkastet til arvelov.

Stillingen til spørgsmålet om tvangsarverettens karakter og retten til udlæg er i de andre nordiske lande følgende: I Finland og Sverige må tvangsarveretten formentlig opfattes således, at de enkelte tvangsarvinger har et pengekrav for deres tvangsarv, men ikke en egentlig andelsret. Efter islandske og norsk ret er der tale om en andelsret som efter gældende dansk ret. Udvalget må — som kommissionsudkastet 1941 — anse det for utvivlsomt, at den gældende ordning, der har gammel tradition i dansk ret, bør opretholdes. Arveladeren er herefter som hovedregel afskåret fra ved testamente at råde kvalitativt over mere end friarven.

For så vidt angår friarven, kan arveladeren derimod råde ikke blot over en bestemt sum penge eller en bestemt andel af boet, men han kan også testere over individuelle genstande. En sådan testamentarisk bestemmelse kan hans tvangsarvinger ikke kræve tilsidesat.

Medens det i stk. 1 er fastsat, at arveladeren hverken kvantitativt eller kvalitativt kan råde ved testamente over tvangsarv, medmindre undtagelse har særlig lov-hjemmel, er i stk. 2 optaget en særlig bestemmelse, ifølge hvilken arveladeren ved testamente kan give en livsarving fortrinsret

til at få arven udlagt i bestemte ejendele. Der kan kun tillægges arvingen ret til at få de i testamentet bestemte ejendele, medens arveladeren ikke kan tvinge en arving til at modtage arven i disse. En sådan bestemmelse kan han vel træffe inden for den testationsfri del af hver arvingens lod, men arvingen kan da afslå at modtage mere end sin tvangsarv. Tvangsarven har hver arving ret til at få udlagt i penge, efter at der af boet er realiseret aktiver, som muliggør det. Arveladeren kan kun give arvingen denne særlige ret til at få arven udlagt i bestemte formuegoder inden for arvingens lod. Hvis der i øvrigt er disponeret fuldt ud ved testamente, kan han således kun træffe sådan bestemmelse inden for den pågældende arvingens tvangslod, men hvis arvingen er begunstiget ved testamente på de øvrige arvingers bekostning, kan arveladeren også inden for den således forøgede lod give arvingen fortrinsret med hensyn til arveudlægget. En arvelader, der ønsker, at en virksomhed, han har drevet, skal gå i arv til en bestemt arving og ønsker særlig at begunstige denne arving, kan således give denne arving fortrinsret inden for arvingens egen tvangslod plus den testationsfri del af boet. Har arveladeren flere virksomheder eller flere arter af formuegoder og flere arvinger, kan han inden for hver arvingens lod give denne arving fortrin til en bestemt del af sin formue, således at han herved reelt fordeler formuen mellem børnene. Det må dog stadig erindres, at ingen af arvingerne har pligt til at modtage arveudlæg i disse særlige ejendele. Hver arving kan fordrer at få sin arv udlagt kontant eller i de formuegoder, til hvilke der ikke er givet andre arvinger fortrinsret. Tager man som eksempel et bo på 90 000 kr. med 3 børn som arvinger, og boet består af 2 forretninger til værdi hver 30 000 kr. samt andre formuegoder til en værdi af 30 000 kr., kan arveladeren bestemme, at de 2 børn skal have fortrinsret til hver sin forretning. Herved udelukkes den tredje, hvis de to arvinger ønsker at gøre brug af deres fortrinsret, fra at få andel i virksomhederne. Han kan få udlagt de resterende formuegoder, men kan — hvis han ikke ønsker disse effekter — i stedet fordrer, at de sælges for boets

regning, således at hans arvelod beregnes på grundlag af det herved indkomne, og at han får sin således udregnede arv udlagt kontant. Indbringer salget mindre end de 30 000 kr., vil dette kunne medføre, at testamentsbestemmelserne om de to virksomheder ikke kan gennemføres.

Fandtens en regel som stk. 2 ikke, kunne arveladeren ikke fordele boets individuelle genstande mellem sine arvinger, hvis genstandenes værdi oversteg den testationsfri del. Nu kan han imidlertid efter sit kendskab til de enkelte arvinger give dem ret til at få netop den del af sine efterladenskaber, som han mener, de kan drage nytte af. Reglen får kun praktisk betydning, hvis arvingerne ikke på skiftet kan blive enige om boets deling, men vil i disse tilfælde være af betydelig værdi ved at hindre, at en enkelt arving af chikane kræver de samme genstande udlagt, som en anden arving vil have, og derved tvinger til lodtrækning, der må anses for en dårlig løsning af konflikten.

Det er i stk. 2, 2. pkt., udtrykkelig bestemt, at ægtefællens ret efter skiftelovens §§ 62 c og d til at fordrer udlæg fremfor de øvrige arvinger i boets enkelte genstande og til at fordrer hele fællesboet udlagt mod at udløse de andre arvinger ikke berøres af den givne hjemmel til at give enkelte arvinger fortrinsret til at få arven udlagt i bestemte genstande.

Udover reglen i stk. 2 findes enkelte andre bestemmelser, der udvider arveladerens testationskompetence. Som eksempler kan nævnes den særlige bestemmelse i lov nr. 158 af 31. maj 1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker § 30, stk. 2, reglen i lov af 26. maj 1868 § 11 om, at en arvelader kan bestemme, at umyndiges tvangsarv ikke skal bestyres i overformynderiet, men af en særlig udpeget værge, og § 21, nr. 2, i loven om ægteskabets retsvirkninger, hvorefter arveladeren ved testamente kan bestemme, at arv, selv om det er tvangsarv, skal være arvingens særeje. Arveladeren kan endvidere træffe bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarv efter reglerne i udvalgets lovudkast kapitel 11.

I gældende ret er der endvidere med hjemmel i arveforordningens § 27, 1. pkt., mulighed for en udvidet kvalitativ men ikke

kvantitativ råden. Det bestemmes her, at den, der efter sin stilling finder det stemmende med sine livsarvingers tarv, at hele formuen eller en del af den overlades til en enkelt af arvingerne mod et passende vederlag, kan få en bestemmelse herom konfirmeret. Det er en betingelse for konfirmation, at det efter indhentede erklæringer, såvel fra vedkommende øvrighed (i København overpræsidenten, ellers amtmænd) som fra andre pålidelige, med forholdene nøje kendte mænd (eller kvinder), så vidt muligt af den nærmeste slægt, findes, at dispositionen virkelig er til fælles tarv, hvortil hører, at der er tillagt hver enkelt livsarving et sådant vederlag, der med grund kan antages at svare til hans tvangsarv. Der er ikke i bestemmelsen givet nærmere regler for, hvorledes de andre arvinger skal vederlægges, men efter praksis konfirmeres bestemmelser om, at vederlaget ikke skal udbetales kontant, men henstå i virksomheden uopsigeligt i en vis årrække. Bestemmelsen har tidligere været benyttet i et vist omfang af ejere af større forretningsvirksomheder, men i de senere år anvendes bestemmelsen kun lidt i praksis¹⁾. Dette skyldes formentlig, at man i praksis foretrækker at ordne forholdet i arveladerens levende live enten i form af arveforskud og gave eller ved omdannelse af virksomheden til et aktieselskab. De grunde, der taler for på andre områder at komme bort fra særlige testamentskonfirmationer, gør sig også gældende over for § 27-konfirmationerne.

Udvalget kan herefter slutte sig til kommissionsudkastets forslag om, at der ikke i en ny arvelov optages en til arveforordningens § 27, 1. pkt., svarende regel. Foruden til det foran anførte skal man ligesom kommissionsudkastet yderligere henvise til, at man også i et vist omfang vil kunne nå de mål, der tilsigtes med anvendelsen af arveforordningens § 27, 1. pkt., ved udnyttelse af den til halvdelen udvidede testationskompetence i forbindelse med den i § 26, stk. 2, foreslåede regel.

Kapitel 5.

Forlovsret.

I den svenske arvelovgivning indførtes i 1928 regler om underholdsbidrag af efterladenskaberne, når arveladeren efterlader sig børn, hvis opfostring og uddannelse ikke er afsluttet. Disse regler er uændret optaget i den nye ärvdabalk af 12. december 1958 8 kap. Bestemmelserne går nærmere ud på, at hvis arveladeren efterlader sig barn, hvis „uppfostan" ikke er afsluttet, og barnet ikke af sin arv eller på anden måde kan nyde tilstrækkeligt underhold og uddannelse, kan barnet forud for udredelse af arv i øvrigt af efterladenskaberne få bidrag til sit underhold, afpasset efter hvad der under hensyn til omstændighederne findes passende. Bidraget skal udgå med et beløb én gang for alle og ikke for tiden efter barnets fyldte 21. år. Hvis flere børn har ret til underholdsbidrag af afdødes bo, og efterladenskaberne ikke er tilstrækkelige, skal der mellem de fremsatte krav ske en afvejning efter de berettigedes behov og forholdene i øvrigt. Underholdsbidragene udredes om muligt af den testationsfri del af boet, men hvis denne ikke slår til, må de andre livsarvinger tåle beskæring af deres tvangsarv. Der gælder dog den særegel, at udredelse af underholdsbidrag ikke må føre til indskrænkning af den arvelod, der tilkommer andre livsarvinger, som på grund af sygdom eller anden lignende årsag er ude af stand til at forsørge sig selv og behøver deres arv til passende underhold eller til opfyldelse af underholdspligt. Den svenske ärvdabalk indeholder også en regel om, at arveladeren ved testamente kan bestemme, at et barn, som på grund af sygdom eller lignende årsag er ude af stand til at forsørge sig selv, skal have underholdsbidrag af efterladenskaberne, hvis barnet ikke i øvrigt har eller gennem sin almindelige arveret får midler til sit rimelige underhold; et sådant bidrag kan enten fastsættes til et beløb én gang for alle eller med mindre bidrag til bestemte tider. En testamentarisk disposition af denne art er gyldig,

¹⁾ Ved den foretagne gennemgang af konfirmationer på båndlæggelsesbestemmelser i årene 1954-58, jfr. nedenfor s. 113, er samtidig opgjort antallet af § 27-konfirmationer. Det udgjorde i alt 11 fordelt med 2 i 1954, 4 i 1955, 1 i 1956, 3 i 1957 og 1 i 1958.

selv om der herved gribes ind i andre livsarvingers tvangsarv. De andre tvangsarvinger kan dog kræve, at underholdsretten kun belastes deres tvangsarv med et årligt bidrag på 5 pct. af tvangsarvens værdi. Testamentarisk underholdsret for syge børn går forud for andet testamente. Hvis nogen i øvrigt har fået tillagt ejendom ved arveladerens testamente, selv om denne efterlader sig et barn, der på grund af sygdom eller invaliditet er ude af stand til at forsørge sig selv, er testamentstageren pligtig at udrede et årligt underholdsbidrag, dog højst modsvarende 5 pct. af hans arvelods værdi. Er testamentstageren livsarving, skal dette dog kun gælde i det omfang, der er tillagt ham ejendom udover hans legale arvelod. Bestemmelserne om underholdsbidrag gælder såvel børn i ægteskab som de børn uden for ægteskab, som har arveret efter afdøde, og for adoptivbørn.

I finsk ret indførtes i 1951 bestemmelser af lignende art og stort set af samme indhold som de svenske.

Det danske kommissionsudkast 1941 foreslog, at regler af noget lignende indhold indførtes i dansk ret under benævnelsen „forlodsret". Begrundelsen for at indføre dette nye retsinstitut i den fremtidige danske arvelovgivning var særlig, at kommissionen anså det for at være en af arverettens vigtigste funktioner, at afdødes efterladenskaber anvendtes til nødvendigt underhold og uddannelse af hans børn, jfr. nærmere bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 71. Døde arveladeren, inden han selv havde kunnet fyldestgøre de forpligtelser, som påhvilede ham i så henseende, var det naturligt, at den efterladte formue først og fremmest anvendtes til disse formål. Først derefter kunne der blive tale om, at arv skulle tilfalde arveladerens voksne børn eller personer, som var begunstiget ved et af ham oprettet testamente. Med denne baggrund opstillede kommissionen i sit lovudkast en række regler om forlodsret, som i hovedtanken svarede til den svenske ordning, men dog betød en vis forenkling af det svenske system. Om enkeltheder i kommissionsudkastet og om de mindre afvigelser herfra i forslaget 1946 henvises til de efterfølgende bemærkninger til de enkelte bestemmelser i udvalgets udkast.

Under de nordiske forhandlinger er det

blevet oplyst, at de svenske bestemmelser om underholdsbidrag af efterladenskaberne i praksis anvendes i et ikke ubetydeligt omfang og må siges at have en vigtig funktion for mindreårige arvinger, hvorimod reglerne om underholdsbidrag til invalide eller syge børn kun anvendes sjældent. Der har fra alle sider været stemning for, at det hensyn til mindreårige, uforsørgede arvinger, der ligger bag det svensk-finske retsinstitut, bør tilgodeses også i de andre nordiske lande ved den nye arvelovgivning.

Udvalget kan af de i kommissionsudkastet 1941 anførte grunde tiltræde indførelse af forlodsretsinstituttet i dansk ret, således at arveladerens formue i første række går til dækning af hans forpligtelse til at sørge for sine børns underhold og uddannelse og først derefter kommer hans øvrige arvinger til gode.

Til § 27.

(Kommissionsudkastet §§ 41 og 44 og bemærkningerne hertil s. 72-73 og s. 74, forslaget 1946 §§ 41 og 44).

I stk. 1 angives, hvem der har forlodsret, og hvorledes forlodsretten i det enkelte tilfælde skal beregnes. Forlodsret tilkommer arveladerens børn, både ægtebørn og arveberettigede børn uden for ægteskab. Også adoptivbørn har forlodsret, jfr. udkastets § 4 og bemærkningerne foran s. 26. Bestemmelsen omfatter derimod ikke fjernere afkom, hvilket har sammenhæng med dens tilknytning til lovgivningen om forældres underholdspligt over for deres børn, jfr. hertil og til det følgende nærmere bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 72 f. Udvalget antager, at der efter § 27, jfr. § 4, også vil kunne tillægges adoptivbørn, der er adopteret med testationsforbehold før adoptionsloven af 25. maj 1956, forlodsret, selv om adoptanten i kraft af testationsforbeholdet har berøvet adoptivbarnet arveret.

Forlodsret haves, såfremt det er nødvendigt for at sikre det pågældende barn passende underhold og uddannelse til dets 21. år. Hvis barnets underhold og uddannelse er sikret på anden måde f. eks. derved, at dets almindelige arveret er tilstrækkelig til afholdelse af udgifterne hertil, eller hvis barnet i øvrigt er i besiddelse af den tilstrækkelige formue, har det ikke forlodsret.

Også det forhold, at den anden af forældrene er i stand til at underholde barnet, kan udelukke forlodsret.

Forlodsretten udredes med et beløb én gang for alle til underhold og uddannelse — dog ikke for tiden efter barnets 21. år; beløbet skal være afpasset efter forholdene. Der skal således tages hensyn til arveladerens og hans families levevilkår, boets størrelse og den uddannelse, som arvingen efter sine evner måtte antages at have fået, hvis arveladeren ikke var afgået ved døden. Det fastsatte beløb skal i almindelighed indbetales til overformynderiet til sædvanlig bestyrelse for barnet. Det må herefter påhvile barnets værge i forbindelse med pupilautoriteterne at drage omsorg for, at beløbet bliver anvendt i overensstemmelse med den af skifteretten truffene afgørelse, idet meningen med forlodsretten ikke er, at alene renten af forlodsbeløbet skal kunne dække udgifterne ved barnets underhold og uddannelse.

I 2. pkt. er optaget den vejledende regel, at der ved fastsættelsen af forlodsbeløbet kan tages hensyn til, hvilke udgifter arveladeren har afholdt til andre børns uddannelse. En tilsvarende bestemmelse fandtes ikke i kommissionsudkastet, men i forslaget 1946 § 41 indførtes en regel, hvorefter der ved fastsættelsen af det beløb, barnet skulle have til sin uddannelse, *skulle* tages hensyn til, hvad forældrene havde kostet på de andre børn. Når udvalget har valgt udtrykket, at der *kan* tages hensyn til, hvad arveladeren har afholdt til andre børns uddannelse, skyldes det ønsket om at gøre reglen mere smidig. Hvis forældrenes økonomiske forhold er uforandrede, bør der normalt lægges vægt på, hvilken uddannelse barnets ældre søskende har fået, d. v. s. hvad forældrene har bekostet af uddannelse stemmende med disse børns evner. Ofte vil forholdet imidlertid være det, at forældrene på et tidligere tidspunkt ikke har haft formue af samme størrelse som ved deres død, således at de ældre søskende måske ikke har fået den videregående uddannelse, som de havde evner til at gennemføre. I sådanne tilfælde bør det desuagtet ikke være udelukket, selv i de mindre boer der her er tale om, at give barnet forlodsret til uddannelse, hvis forholdene taler derfor. Omvendt kan barnet ikke støtte et krav på forlodsret alene på, at

de ældre søskende har fået en god uddannelse, hvis forældrenes økonomiske forhold siden er blevet væsentlig forringet. I begge tilfælde må skifteretten kunne tage sit udgangspunkt i, hvilken uddannelse barnet måtte antages at have fået, hvis arveladeren ikke var afgået ved døden, og alt efter omstændighederne — herunder hvor stærk brug de andre arvinger har for deres arv — kunne lægge større eller mindre vægt på becostningerne på de andre børn.

Udvalget har overvejet, hvorvidt aldersgrænsen, der som i kommissionsudkastet 1941 og forslaget 1946 er fastsat til 21 år, burde forhøjes. I så fald måtte grænsen formentlig sættes til 24 år, jfr. lov nr. 154 af 7. juni 1958 om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd § 66 og § 69. Herefter ydes børnepensionstiljæg og børnepension normalt til det 18. år, men denne aldersgrænse kan med finansministerens godkendelse i det enkelte tilfælde forhøjes indtil det 24. år, når forsørgelsen fortsættes til gennemførelse af en offentlig godkendt uddannelse, og forholdene i øvrigt i særlig grad taler for en dispensation. Også lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling åbner i § 14 mulighed for pålæggelse af bidrag til undervisning eller uddannelse til et barns fyldte 24. år. Der er imidlertid den meget væsentlige forskel på disse retsområder og forlodsretten, at børnepension eller bidrag fra det 18. til det 24. år pålægges på et tidspunkt, hvor det kan overses, om barnet med held vil kunne påbegynde eller fortsætte en videre uddannelse. Forhøjelse af aldersgrænsen vil formentlig også kunne ske for kortere tid, f. eks. 1 år, ad gangen. Fastsættelse af forlodsretten vil derimod ofte finde sted, medens barnet er mindre, og der er ikke mulighed for en senere ændring af afgørelsen eller tilbagesøgning af den ikkeforbrugte del af beløbet, hvis det viser sig, at barnet ikke fuldfører sin uddannelse. Udvalget er derfor blevet stående ved en aldersgrænse på 21 år.

Forlodsretten er en egentlig arveret, der dog er stærkere beskyttet end anden arv. Dette er udtrykkelig udtalt i stk. 2, hvorefter forlodsret ikke kan udelukkes ved testamente og går forud for al anden arv. Da forlodsretten skal udredes af arvebeholdningen i afdødes bo, går ~~arv~~ ^{arv} ~~forud~~ ^{forud} for forlodsretten. Denne må

endvidere ligesom anden arv stå tilbage for den længstlevende ægtefælles skiftefordele, herunder for den længstlevendes ret efter skiftelovens § 62 b, stk. 2, til at udtage 6 000 kr. Kommer ægtefællernes fællesbo derimod til skifte ved den længstlevendes død, efter at han har hensiddet i uskiftet bo, kan fællesbørns forlodsret om fornødent gøres gældende i arven både efter den først-afdøde og efter den længstlevende. Om forholdet mellem den længstlevende ægtefælles ret til at sidde i uskiftet bo og forlodsret, der tilkommer den afdøde ægtefælles særbørn, henvises til bemærkningerne til § 9. At forlodsretten er en arveret medfører endvidere, at der efter den gældende arveafgiftslovgivning må svares arveafgift af det beløb, som arvingen får udlagt i henhold til sin forlodsret¹⁾.

Det udtales endvidere udtrykkelig i stk. 2 ligesom i kommissionsudkastet og forslaget 1946 § 44, at forlodsret kun fyldestgøres af tvangsarv, såfremt boets midler ikke i øvrigt strækker til. Forlodsretten griber altså først ind i den testationsfri del af boet. Kun hvis denne del ikke er tilstrækkelig, til at forlodsretten får det fornødne omfang, griber der ind i de øvrige arvingers tvangsarv. Tænker man sig det tilfælde, at arveladeren efterlader sig 3 børn og en formue på 12 000 kr., vil hver arvinges legale lod udgøre 4 000 kr., og hver arvinges tvangsarv 2 000 kr. Den testationsfri del af boet er 6 000 kr. Er det ene barn mindreårigt og har krav på forlodsret, går denne først ud over den testationsfri del af boet. Hvis arveladeren således har testeret over 6 000 kr., vil forlodsretten i første række gå ud over testamentsarvingen, og kun hvis den mindreårige arving i arv og forlodsret skal have mere end i alt 8 000 kr. (sin egen tvangsarv plus det borttesterede beløb), griber der ind i de øvrige

arvingers tvangsarv. Har arveladeren testeret over mindre beløb, og overstiger forlodsretten ikke den testationsfri del af boet, rejser sig det spørgsmål, om forlodsretten først skal formindske de legale arvingers lodder ned til tvangsarven eller først den testamentariske arv. Har arveladeren testeret over 3 000 kr., er den aktuelle arvelod for hver af de tre børn 3 000 kr. og hver arvinges tvangsarv stadig 2 000 kr. Hvis det barn, som har forlodsret, i alt skal have 5 000 kr., altså 2 000 kr. mere end sin aktuelle lod, kan udbetaling af disse 2 000 kr. enten medføre, at testamentet formindskes fra 3 000 kr. til 1 000 kr., eller at hver af de 2 andre arvinger ikke får deres legale lod 3 000 kr., men kun deres tvangsarv 2 000 kr. Dette spørgsmål må afgøres efter almindelige testamentsfortolkningsprincipper. Udvalget kan slutte sig til det, der herom er udtalt i bemærkningerne til kommissionsudkastet 1941 s. 75, hvorefter det normalt må antages, at en testamentarisk bestemmelse, selv om forlodsret gøres gældende, skal opfyldes i det omfang, det kan ske, uden at tvangslodderne angribes, således at resultatet i dette tilfælde bliver, at den til forlodsret berettigede arving får 5 000 kr., de 2 andre børn hver 2 000 kr. og testamentsarvingen 3 000 kr.

Bestemmelsen i § 27, stk. 2, om forlodsrettens beskyttelse mod testamente og mod andre arvingers ret rejser, som anført foran s. 40, spørgsmål om forlodsrettens beskyttelse over for en genkaldelig indsættelse af en begunstiget til en livsforsikring. Da forlodsretten om fornødent kan gøre indgreb i de andre arvingers tvangsarv, følger det af § 27, stk. 2, sammenholdt med forsikringsaftalelovens § 104, stk. 2, at forlodsretten nyder samme beskyttelse som krav på (boslod og) tvangsarv²⁾. Medens forlods-

1) Kommissionsudkastet 1941 fandt, at der kunne være anledning til at indrømme afgiftsmæssige lempelser, for så vidt angår forlodsrettighederne, men mente sig ikke beføjet til at fremsætte konkrete forslag herom. Udvalget er tilbøjelig til at mene, at en sådan lempelse i afgiftspligten bør være uafhængig af, om vedkommende barn kun får sin arv (hvor denne strækker til med hensyn til underhold og uddannelse) eller herudover må gøre forlodsret gældende. Dette synspunkt stemmer med en i 1958 gennemført ændring i den svenske arvsskatteforordnings § 28. Herefter er børns arvelodder afgiftsfri for de første 6 000 kr. Hvis barnet er under 21 år, skal fra arvelodden som et afgiftsfrit beløb, forinden afgift beregnes, trækkes 2 000 kr. for hvert år, indtil barnet fylder 21 år.

2) Det samme antages for svensk rets vedkommende af Birger Ekeberg i Svensk Juristtidning 1939 s. 724 og Almgren: Om förfoganden över livsförsäkring (1956) s. 207, jfr. Hellner: Försäkringsrätt (1959) s. 560.

retten står tilbage for ægtefællens ret efter 6 000 kr.s reglen, der ikke berører den genkaldelige indsættelse af en begunstiget til en livsforsikring, jfr. nedenfor s. 142, vil barnet således i kraft af forlodsretten kunne angribe en genkaldelig begunstigelse af en person, der ikke er tvangsarving. Dette har man imidlertid fundet rimeligt i de tilfælde, hvor boet ikke er tilstrækkeligt til at dække både det mindstebeløb af 6 000 kr., som ægtefællen skal have, og det beløb, der tillægges barnet som forlodsret til dets nødvendige underhold og uddannelse.

Til § 28.

(Kommissionsudkastet § 42 og bemærkningerne hertil s. 73, forslaget 1946 § 42).

Bestemmelsen omhandler den situation, at flere børn har forlodsret, men boet ikke er tilstrækkeligt til at fyldestgøre dem alle. I denne situation skal skifteretten under hensyn til børnenes behov og forholdene i øvrigt bestemme, hvor meget der forlods skal tillægges ét eller flere af børnene. Ved afgørelsen må skifteretten hense til, hvorledes situationen måtte antages at være blevet, hvis arveladeren ikke var afgået ved døden. Ofte vil det i denne situation kunne være det naturligste at anvende det, der findes i boet, til at fuldende en allerede påbegyndt uddannelse for et af børnene, eller — hvis ingen af børnene har påbegyndt uddannelse — give det ældste barn så meget forlods, at der sikres ham en uddannelse overensstemmende med hans evner.

Som det følger af § 27, gælder forlodsretten kun til fordel for børn under 21 år. De bestemmelser, der findes i den svenske ärvdabalk 8 kap. til sikring af børn, som på grund af sygdom eller invaliditet ikke er i stand til at forsørge sig selv, har været drøftet under de nordiske forhandlinger. Det har her været den overvejende opfattelse, at sådanne bestemmelser ikke længere kan anses påkrævede, når henses til den i de sidste årtier skete udbygning af den sociale forsorg. Udvalget har herefter ikke foreslået indført nogen forlodsret for de her omhandlede børn, hvilket er på linje med kommissionsudkastet 1941 og regeringsforslaget 1946, og man har heller ikke anset det for tilstrækkelig begrundet at optage en bestemmelse svarende til kommissionsud-

kastet 1941 § 43 og regeringsforslaget 1946 § 43, hvorefter forlodsret ikke måtte formindske en anden livsarvings arv, dersom han på grund af sygdom eller invaliditet særlig behøvede den til helbredelse, uddannelse eller begyndelse af virksomhed, hvorved han kunne forsørge sig selv.

Til § 29.

(Kommissionsudkastet § 45 og bemærkningerne hertil s. 75, forslaget 1946 § 45).

Skifteretten eller eksekutor skal påse, at forlodsret gøres gældende, og for så vidt angår eksekutorboer har man i overensstemmelse med regeringsforslaget 1946 § 45 foreslået, at eksekutor skal forelægge spørgsmålet for skifteretten, idet man dog udtrykkelig har tilføjet i lovteksten, at dette kun skal ske, hvis der opstår tvist herom. Når der er mindreårige arvinger, skal boet skiftes offentligt, og det kan først, efter at der er sket registrering og vurdering, udleveres til fortsat privat skifte efter skifteovens § 75. Efter denne bestemmelse sammenholdt med § 78 skal opgørelsen i boet godkendes af skifteretten, der særlig skal påse, at de umyndige arvinger er blevet tilbørlig fyldestgjort. Ved denne kontrol må skifteretten have sin opmærksomhed henledt på, om bestemmelserne om forlodsret er iagttaget. Det samme gælder ved revisionen af eksekutorboer.

I stk. 2 er taget stilling til den situation, at der findes arvinger med forlodsret, og der samtidig i boet skal udredes bidrag i henhold til lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab § 26, stk. 2, der er opretholdt ved lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling § 22. I henhold til denne bestemmelse har et barn uden for ægteskab ret til i boet efter en mand, der er anset som bidragspligtig, at få udbetalt det fornødne til dækning af de forpligtelser, der endnu påhvilede den bidragspligtige. Beløbet kan dog, når der efterlades arveberettiget enke eller afkom, ikke overstige, hvad barnet ville have arvet, hvis manden var anset som fader. Også i denne situation finder man det som kommissionsudkastet 1941 § 45 rettest, at det overlades til skifteretten under hensyn til børnenes behov og forholdene i øvrigt at tage stilling til, i hvilken rækkefølge og i hvilket omfang de fremsatte krav skal honoreres. Det bemærkes i øv-

rigt, at når boets forpligtelse over for barnet uden for ægteskab ikke kan overstige det, barnet ville have fået i arv, må dette betyde, at der til den beregnede legale arv må lægges en eventuel forlodsret, hvis barnet som arving ville have haft krav herpå. Det er således arv med tillæg af forlodsret, der danner maksimum for, hvad den bidragspligtiges bo kan komme til at udrede til det barn uden for ægteskab, som arveladeren var anset som bidragspligtig til. Da en mand ikke vil kunne anses som bidragspligtig til et barn født efter 1. januar 1961, kan bestemmelsen kun få betydning for børn født før denne dato.

Kapitel 6.

Aftaler vedrørende arv samt arveforskud.

I dette kapitel er optaget forbudet mod at råde over ventendes arv (§ 30) og den undtagelse fra dette forbud, som gælder arvingens afkald på arv over for arveladeren (§ 31), samt i §§ 32-35 udfyldende regler om forståelsen af det delvise arveafkald, som består i, at arvingen over for arveladeren indgår aftale om, at en modtaget begunstigelse skal behandles som et arveforskud. På disse punkter svarer udvalgets forslag til kommissionsudkastet 1941 §§ 46-49 og 51-53, og der henvises herom til bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 75-82 og s. 85-91 samt det nedenfor til de enkelte bestemmelser anførte.

Udvalget har udeladt reglen i kommissionsudkastets § 50 om arveladerens ensidige bestemmelser om afkortning i sit barns arvelod. De gældende regler herom findes i arveforordningens §§ 10-13, der går ud på, at en fader eller en moder, som på et eller flere børn har anvendt særskilte betydelige bekostninger, skal være berettiget til ensidigt at træffe bestemmelse om, at forstrækningerne skal afkortes i disse børns arv. Bestemmelse om afkortning kan træffes af den ægtefælle, der har ydet forstrækningen, men ikke af den anden af arvingens forældre. Den længstlevende af ægtefællerne, der hensidder i uskiftet bo, kan vel give forskud på arven efter den førstafdøde, men kan ikke efter dennes død bestemme, at de beløb, førstafdøde i levende live har

ydet uden at træffe bestemmelse om afkortning, skal afkortes i modtagerens arv efter forældrene. Bedsteforældre har mulighed for at bestemme afkortning med hensyn til de forstrækninger, som de yder deres børnebørn, efter at barnet er afgået ved døden. For at afkortning skal finde sted, skal der foreligge en bestemmelse herom fra givernes (arveladerens) side. Der kræves ikke testamentsform, og skriftlighed er heller ikke ubetinget nødvendig, men arveladerens vilje skal fremgå af en i den henseende forfattet optegnelse eller af andre klare beviser. I øvrigt er det efter arveforordningen en betingelse for at træffe gyldig bestemmelse om afkortning, at arveladeren på et eller flere af børnene har anvendt særskilte og betydelige bekostninger til „deres velfærds befordring“, f. eks. bekostninger til arvingens videre uddannelse, efter at hans opdragelse er tilendebragt, for at sætte arvingen i stand til at indgå ægteskab, eller for at skaffe ham en levevej eller til hans virksomheds udvidelse. Bekostningen skal være *betydelig*; en række mindre begunstigelser eller gaver kan således ikke bringes til afkortning. Der skal tillige være tale om *særskilte* bekostninger, d. v. s. at der ikke er ydet de andre børn tilsvarende beløb, uden at afkortning er bestemt. I det hele er grundtanken i bestemmelserne, at afkortning kun skal kunne ske, for at de andre børn kan nyde „jævnet“. Er modtageren af forstrækningen død før arveladeren, afkortes forskuddet i den arv, som tilkommer arvingens afkom. Overstiger forstrækningen arvingens lod, får han ingen arv, men skal ikke betale det overskydende beløb til boet, medmindre han særlig har forpligtet sig til det. I de tilfælde, hvor der foreligger en sådan pligt for arvingen, er der tale om det, man har kaldt arvingsgæld. Til grund herfor ligger et egentligt gældsforhold mellem arvelader og arving. I praksis har afgrænsningen mellem ensidig afkortningsbestemmelse, arveforskudsaftale (-kontrakt) og arvingsgæld kunnet være vanskelig at drage. Hvor arveladeren har udbetalt sit barn et beløb f. eks. til uddannelse, kan der være tale om en ren gave, en forstrækning som arveladeren senere ensidigt kan bestemme skal afkortes, en udbetaling ifølge arveforskudsaftale eller et egentligt lån. Hvad der i det enkelte tilfælde må antages at foreligge,

har måttet bero på aftalens — ofte kortfattede og uklare — indhold eller med hensyn til afkortning beviserne for arveladerens vilje.

I Island og Norge (norsk arvelov §§ 10-18) gælder regler om ensidige afkortningsbestemmelser stort set overensstemmende med de danske, medens der i finsk og svensk ret (ärvdabalkens 6 kap.) er taget et andet udgangspunkt. Efter de i disse lande gældende bestemmelser skal afkortning finde sted af det, arveladeren i livstid har givet en livsarving, medmindre det modsatte er bestemt eller under hensyn til omstændighederne må antages at have været tilsigtet. Omkostninger, som forældre har afholdt til et barns underhold og uddannelse til opfyldelse af deres underholdspligt, og sædvanlige gaver, hvis værdi ikke står i misforhold til giverens kår, skal dog ikke afkortes.

Kommissionsudkastet 1941 overvejede at overgå til det svenske system, hvorefter formodningen er for, at afkortning skal finde sted, men fandt det betænkeligt på dette område at ændre den siden 1845 gældende retstilstand. Under hensyn til, at de gældende regler ikke havde været meget i brug i praksis, navnlig ikke i de senere år, havde man også under overvejelse ikke at foreslå regler svarende til arveforordningens §§ 10-13, således at man nøjedes med adgangen til at træffe aftale om spørgsmålet. Til støtte for, at kommissionen blev stående ved at bevare den gældende ordening, anførte den, at bestemmelser som de gældende dog kunne have nogen betydning i de tilfælde, hvor reglerne om aftale om afkortning af et ydet forskud ikke ønskedes anvendt eller ikke kunne anvendes. Der kunne således forekomme tilfælde, hvor arveladeren ikke ønskede at træffe aftale med arvingen om afkortning, men dog ville forbeholde sig selv at træffe bestemmelse herom. Hvor aftale om arveafkald ikke blev truffet ved forskuddets ydelse og ikke senere kunne træffes, f. eks. fordi arvingen ikke ville gå med hertil, eller fordi han var død, kunne regler som de gældende også have betydning. Særlig hvor forskudsmodtagerens kår senere var blevet gode, ville det kunne være rimeligt at træffe en senere bestemmelse om afkortning, og det samme ville kunne være tilfældet, når arveladerens formue senere var blevet formindsket. Om

den nærmere begrundelse for kommissionsudkastets standpunkt og indholdet af dets forslag henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 82-85.

Udvalget kan tilslutte sig kommissionsudkastet 1941, hvorefter man i dansk ret ikke bør gå over til det svenske system. Derimod er udvalget som foran nævnt i modsætning til kommissionsudkastet nået til det standpunkt, at der ikke er tilstrækkelig grund til i arvelovgivningens optage en bestemmelse, der giver adgang til ensidig afkortning. Når udvalget har anset regler herom for overflødige, skyldes det, at bestemmelser om ensidig afkortning i medfør af arveforordningens §§ 10-13 i mange år kun er blevet truffet i meget begrænset omfang. I praksis bruger man i stedet at ordne forholdet ved aftale, hvorved parterne også tvinges til straks at tage stilling til, om en af arveladeren ydet forstrækning skal betragtes som et arveforskud eller som en ren gave, der ikke senere skal afkortes. Hertil kommer, at arveladeren ved den udvidede testationsadgang, som udkastet stiller forslag om, har mulighed for ved en testamentarisk bestemmelse at ordne forholdet mellem sine livsarvinger, således at de — hvor forstrækningen ikke overstiger halvdelen af modtagerens legale arvelod — stilles lige. Udvalget skal i øvrigt pege på, at arveforordningens §§ 10-13 (og formentlig i endnu videre omfang kommissionsudkastets § 50, der ikke stiller krav om, at afkortning kun kan ske, for at de andre børn skal nyde „jævnet“), kan benyttes til på uheldig måde, og uden at den egentlige bevæggrund er ønsket om at stille arvingerne lige, at skade den enkelte arving. Den gældende ordening lægger således i forholdet mellem forældre og børn en betydelig magt hos den ældre generation. Udvalget finder ikke, at den ovenfor gengivne begrundelse i kommissionsudkastet for at bevare et ensidigt afkortningsinstitut har en sådan vægt, at den heroverfor kan medføre opretholdelse af de gældende bestemmelser.

For at få nærmere oplysning om, i hvilket omfang de nugældende regler finder anvendelse i praksis, har udvalget til samtlige skifteretter udsendt den i bilag 9, s. 176, optagne forespørgsel. En oversigt over skifteretternes besvarelser findes i bilag 10, s. 177. Som konklusion af de

indkomne besvarelser, der dog, som det vil ses, giver udtryk for en forskellig opfattelse, kan formentlig siges, at den gældende ordning kun har ringe praktisk anvendelse. Rent bortset fra de egentlige arveforskukskontrakter eller -aftaler finder skævdeling på grund af forstrækninger oftere sted i henhold til testamente eller et mundtligt ønske fra arveladerens side, som det begunstigede barn ønsker at respektere, eller ved aftale mellem arvingerne indbyrdes end i henhold til arveladerens ensidige afkortningsbestemmelser i medfør af arveforordningens §§ 10-13. Ophævelse af disse bestemmelser i arveforordningen vil således næppe volde vanskeligheder i praksis. Det bemærkes, at det følger af udkastets § 82, stk. 2, at afkortningsbestemmelser, der er truffet inden lovens ikrafttræden, bevarer deres gyldighed.

Til § 30.

(Kommissionsudkastet § 46 og bemærkningerne hertil s. 75-76, forslaget 1946 § 46).

Reglen i 1. pkt. svarer til arveforordningens § 14, 1. pkt., og indeholder forbudet mod de såkaldte dispositive arvepagter. Et tilsvarende forbud gælder i de øvrige nordiske lande.

På et enkelt punkt kan det diskuteres, om den gældende bestemmelse er for streng. Det må antages, jfr. Borum: Arveretten s. 61-62, at forbudet i arveforordningens § 14 også omfatter aftaler mellem arvingerne indbyrdes, hvorved arvegenstande fordeles mellem dem. Sådanne aftaler kan have et fornuftigt formål, f. eks. hvis arvingerne for at undgå muligheden for uoverensstemmelse på skiftet inden arveladerens død ønsker at aftale, hvem af dem der skal overtage hans erhvervsvirksomhed. Også hvor mere velstillede arvinger ønsker at sikre deres dårligere stillede søskende en gunstigere stilling på skiftet end hjemlet ved loven, kan en aftale herom inden arveladerens død være rimelig begrundet. Imidlertid kan selv sådanne aftaler om ventendes arv være stødende for arveladeren og medføre et mindre rimeligt resultat for den arving, der ikke kan overse, hvorledes forholdene vil stille sig på skiftets tidspunkt. Er aftalen loyal og rimelig, vil arvingerne normalt kunne opnå arveladerens medvirken til en ordning, der er gyldig efter § 31, og

hvorved det tilsigtede resultat opnås. Hvis arveladerens medvirken ikke kan opnås, står det efter hans død arvingerne frit for på skiftet at indgå en sådan aftale. På dette tidspunkt har de mulighed for at tage stilling til spørgsmålet på grundlag af den aktuelt foreliggende situation. Af disse grunde foreslår udvalget i lighed med kommissionsudkastet ingen undtagelse fra forbudet mod dispositive arvepagter, for så vidt angår (visse) aftaler mellem arvingerne indbyrdes.

I 2. pkt. bestemmes i overensstemmelse med retsplejelovens § 511, stk. 1, at udlæg og anden retsforfølgning ikke kan foretages i ventendes arv. Det samme gælder i de øvrige nordiske lande.

Hele paragraffen gælder såvel legal arv som testamentsarv.

Ved loven om ægtefællers arveret og uskiftet bo indførtes i § 13 en bestemmelse svarende til udkastets § 30 for uskiftet bo med livsarvinger. En arving kan således ikke råde over sin andel i et uskiftet bo og hans kreditorer kan ikke søge fyldestgørelse i andelen, uanset at arven efter gældende ret anses for falden. Da arven efter den førstafdøde efter udvalgets forslag først falder ved den længstlevendes død eller ved skifte i den længstlevende ægtefælles levende live — på det tidspunkt, da skiftet begæres, omfatter § 30 allerede efter sin ordlyd også den arv, en arving har i vente i henhold til kapitel 3 om uskiftet bo.

Til § 31.

(Kommissionsudkastet § 47 og bemærkningerne hertil s. 76-79, forslaget 1946 § 47).

Medens dispositive arvepagter som nævnt er ugyldige også efter gældende ret, gælder et tilsvarende forbud ikke mod oprettelse af de såkaldte renunciative arvepagter, hvorved en arving over for arveladeren helt eller delvis giver afkald på sin arveret, jfr. arveforordningens § 14, 2. pkt. Ifølge denne bestemmelse kan børn eller andre descendenter, når de i øvrigt er mægtige og myndige til at råde over deres formue, enten mod eller uden vederlag meddele arveladeren afkald på deres arveret. Afkaldet er, når særlig indskrænkning ikke er gjort, lige så forbindende for udstederens børn som for ham selv. Det samme gælder, når

uden for descendentlinjen en arving meddeler afkald til den, han skal arve.

Heller ikke i de andre nordiske lande rammes arveafkald af forbudet mod at disponere over ventendes arv. Svensk ret indeholder imidlertid en bestemmelse om, at en tvangsarving kun kan give afkald på sin tvangsarv mod rimeligt vederlag eller mod, at der er tilsikret hans ægtefælle eller livsarvinger et beløb svarende til tvangsarven. Endvidere kan i Sverige en mindreårig arving ikke give afkald på arv og en umyndiggjort kun med værgens samtykke (ärvdabalkens 17 kap. 2 §).

I forbindelse med de på de nordiske møder stedfundne forhandlinger har udvalget drøftet, hvorvidt det også i dansk ret bør stilles som vilkår for afkald på tvangsarv, at der er ydet arvingen et rimeligt vederlag. Man er imidlertid kommet til det resultat, at der ikke bør ske nogen ændring i den gældende retstilstand på dette område. Begrundelsen herfor er, at det også for tvangsarvinger kan have et fornuftigt formål under visse omstændigheder at give arveafkald uden vederlag. I den under bemærkningerne til § 30 nævnte situation, at en arving, som sidder i gode økonomiske kår, ønsker at give afkald til fordel for mindre velstillede medarbejdere, er det rimeligt, at et sådant afkald kan gives, selv om vedkommende er tvangsarving og ikke får vederlag for afkaldet. Det ville også i det hele være stridende mod dansk retstradition, om arveladeren ikke skulle kunne indgå aftaler med tvangsarvinger om afkald på deres arveret uden at give dem vederlag.

Man har yderligere overvejet, om der bør stilles krav om, at arvingen for at give afkald på arv skal være myndig. Når det i arveforordningens § 14 siges, at arvingen skal være mægtig og myndig til at råde over sin formue, forstås det således, at arveafkald dog kan gives på en umyndig arvinges vegne af hans værge. Værgen kan imidlertid i medfør af værgebekendtgørelsens § 16 ikke uden overøvrighedens samtykke give afkald på arv, der tilkommer den umyndige. Normalt vil et arveafkald være et sådant vigtigt anliggende, at værgen i medfør af myndighedslovens § 50, jfr. værgebekendtgørelsens § 3, så vidt muligt skal indhente erklæring fra den umyndige, hvis han er fyldt 15 år, og hvis han er gift tillige fra

ægtefællen. Som nævnt kan en mindreårig efter svensk ret ikke gyldigt give arveafkald. Uanset at der er tale om vigtige retshandlinger, har udvalget ligesom kommissionsudkastet 1941, jfr. bemærkningerne s. 76-77, ikke ment, at der i dansk ret er tilstrækkelig anledning til at skærpe de gældende bestemmelser. Der følges af overøvrighederne og justitsministeriet en streng praksis med hensyn til godkendelse af arveafkald for umyndige, men der forekommer enkelte tilfælde, hvor det er rimeligt, at der gives afkald på en mindreårigs arv, eventuelt i form af et delvist arveafkald, og det bør i sådanne tilfælde ikke være udelukket, at afkald kan gives med pupilautoriteternes samtykke.

Med hensyn til det tilfælde, at en arving, der er under konkurs, agter at give afkald på arv, er det i gældende ret den overvejende opfattelse, at kravet i arveforordningens § 14 om, at arvingen skal være mægtig og myndig, kun refererer til arvingens myndighed. Medens det følger af konkursloven (nr. 51 af 25. marts 1872) § 3, at fallenten ikke kan give afkald på falden arv, er det omtvistet, hvorvidt en fallent kan give afkald på ventendes arv, og i hvilket omfang afkald på ventendes arv, der er givet et stykke tid før konkursen, eventuelt kan afkræftes. Konkurslovskommissionens udkast 1941 § 76 foreslog, at skyldneren fra det tidspunkt, da betalingsstandsning var anmeldt, eller forhandling om gældsordning var åbnet, og indtil behandlingen af skyldnerens forhold i medfør af loven var ophørt, ikke skulle kunne give afkald på falden eller ventendes arv. Bestemmelserne om konkurs og gældsordning er imidlertid for tiden under overvejelse i et særligt udvalg, hvorfor det må anses for rettest, at spørgsmålet om den indflydelse, konkurs eller gældsordning skal have på afkald på arv, optages i forbindelse med de øvrige konkursspørgsmål og løses i forbindelse hermed i stedet for i arveloven.

I gældende dansk ret stilles der intet krav til formen for arveafkald. Heller ikke efter islandsk og norsk ret (norsk arvelov § 73) stilles noget formkrav, medens den svenske ärvdabalk 17 kap. 2 § kræver skriftlighed. Kommissionsudkastet 1941 var i overensstemmelse med gældende ret, men forslaget 1946 krævede skriftlighed. Begrundelsen herfor var den betydning, arve-

afkald havde, og at det ofte ville kunne være tvivlsomt, om et arveafkald virkelig havde foreligget, hvis det ikke var skriftligt. Efter udvalgets opfattelse bør der ikke for arveafkald stilles krav om skriftlighed, når løfters gyldighed i dansk ret i almindelighed ikke er afhængig af nogen form. Hvis der føres bevis for, at arvingen har givet afkald på sin arveret, bør arvingen ikke kunne fragå dette afkald, fordi det ikke foreligger skriftligt. Stillede man krav om en bestemt form, ville selv det stærkeste bevis for et mundtligt arveafkald, i tillid til hvis gyldighed arveladeren måske havde undladt at oprette testamente, ikke være tilstrækkeligt til at betragte afkaldet som gyldigt. Hvis skriftlighed var en egentlig gyldighedsbetingelse, ville man endog komme i den situation, at modtageren af et arveforskud, som havde givet delvis afkald på arv og vedgik sit mundtlige arveafkald, kunne protestere mod, at det blev lagt til grund ved beregningen af hans arveret, blot på grund af den manglende form. Dette forekommer udvalget uantageligt. Noget andet er, at hvis arvingen benægter at have givet afkald, og der intet skriftligt foreligger herom, vil den omstændighed, at der bevislig har været ført mundtlige forhandlinger mellem arveladeren og arvingen om et arveafkald, næppe være tilstrækkelig til at statuere, at der foreligger arveafkald. Udvalget er enig i bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 77, hvorefter formodningen i almindelighed vil være for, at forhandlingerne mellem arveladeren og arvingen ikke er kommet ud over det forberedende stadium, når der ikke foreligger et skriftligt afkald.

Om reglens indhold og rækkevidde henvises i øvrigt til bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 77-79. Her skal blot bemærkes: Arveafkaldet har også virkning for udstederens livsarvinger, medmindre deres arveret er forbeholdt. Fremgår der intet af afkaldet, vil afkaldsgiverens børn og øvrige descendens være bundet af afkaldet, således at de ikke får arv efter arveladeren, selv om afkaldsgiveren er død før ham. Hvis en arving har givet afkald på arv, kan arveladeren senere bestemme, at der skal bortses fra afkaldet.

Reglen i § 31 angår ikke blot tvangsarvingers arveafkald men også afkald givet af andre legale arvinger eller af testaments-

arvinger. I disse tilfælde kunne arveladeren ganske vist ved anvendelse af sin testationsret —• eller for testamentsarvingers vedkommende ved at genkalde testamentet til fordel for dem — opnå samme resultat, men bestemmelsen kan dog få betydning i de tilfælde, hvor arveladeren på grund af inhabilitet ikke (mere) kan oprette eller genkalde testamente —• afkaldet må i så fald afgives over for hans væрге — eller hvor han ved en arvepagt er afskåret herfra. Der kan også i øvrigt forekomme tilfælde, hvor han over for legale arvinger, som ikke er tvangsarvinger, ønsker at ordne forholdene ved et arveafkald i stedet for at gå den mere besværlige vej at oprette testamente.

Afkaldet skal gives over for arveladeren, men er han død, og hans ægtefælle sidder i uskiftet bo, kan afkaldet gives over for den længstlevende ægtefælle, jfr. stk. 2. Derimod er det ikke tilstrækkeligt, at afkaldet gives over for medarvingerne. Et sådant afkald er arvingen ikke bundet af, jfr. § 30 og bemærkningerne hertil.

Arveafkaldet kan være betinget. Ofte vil et arveafkald i praksis være betinget af, at en anden arver i stedet for afkaldsgiveren, se herom nærmere kommissionsudkastet 1941 s. 77. Hvis betingelsen for arveafkaldet ikke opfyldes, bortfalder det.

Et arveafkald vil også kunne bortfalde, hvis væsentlige forudsætninger for det brister, eller fordi det er ugyldigt efter aftalelovens regler, jfr. nærmere bemærkningerne til kommissionsudkastet.

Ofte vil et delvist afkald på arv foreligge i den form, at arvingen giver afkald på arv til fordel for sine børn, men forbeholder sig rentenydelse af arven, så længe han lever. Herved opnås i forhold til båndlægelse efter arveforordningens § 28 den fordel, at arven ikke skal indgå i arvingens dødsbo, hvilket er tilfældet med hans båndlagte arv, men uden om hans kreditorer går direkte videre til hans børn. Efter gældende praksis i justitsministeriet og overformynderiet anses sådanne afkald normalt for at være gyldige. Selv om afkaldsgiveren forbeholder sig rentenydelsen, foreligger der fra hans side dog et afkald på rettigheder af nogen betydning, udover hvad der er tilfældet, hvis han går med til, at hans arv bliver båndlagt. Vel kan han ikke råde over båndlagt arv, men den tilhører ham,

og hvor det er en velfærdssag for ham, kan justitsministeriet tillade, at der sker udbetalinger af arven. Har han derimod givet afkald på arven mod rentenydelse, er han ikke ejer af kapitalen og kan end ikke med justitsministeriets tilladelse få udbetalinger heraf¹⁾). Kommissionsudkastet 1941 drøftede indgående, hvorvidt den mulighed for at omgå båndlæggelsesreglerne, som afkald af denne art åbnede, burde medføre et forbud mod sådanne arveafkald, men nåede til det resultat, at et forbud ikke burde indføres. Dette standpunkt kan udvalget tilslutte sig.

Til §§ 32-35.

(Kommissionsudkastet §§ 48, 49 og 51-53, og bemærkningerne hertil s. 79-82 og s. 85-91, forslaget 1946 §§ 48, 49 og 51-53).

De almindelige regler om afkald på arv findes i § 31 og gælder, uanset om afkaldet er givet mod eller uden vederlag, og om afkaldet angår hele arven eller kun en del af den. Den almindeligste form for arveafkald er arveforskudskontrakten, hvorved forstås en aftale mellem en arving og arveladeren om, at en af arvingen modtaget begunstiggelse skal betragtes som arveforskud. For en sådan kontrakt kræves ligesom for andre arveafkald ingen form.

Med hensyn til virkningen af arveforskudskontrakten må indholdet af aftalen mellem arveladeren og arvingen være afgørende. Da der imidlertid i praksis ofte vil forekomme tilfælde, hvor arvingen kun erkender at have modtaget et arveforskud, uden at det nærmere er aftalt, hvorledes der i den anledning skal forholdes ved skiftet, har man i overensstemmelse med kommissionsudkastet 1941 i lovudkastet optaget en række udfyldende bestemmelser, som finder anvendelse i det omfang, de ikke strider mod den indgåede aftale.

Om de enkelte bestemmelser bemærkes:

I § 32 gives en regel for det tilfælde, at en ægtefælle har ydet et arveforskud af fælleseje til hans og hans efterlevende ægtefælles fælles livsarving. Dette kan han gøre uden den anden ægtefælles medvirken, alene under ansvar efter reglerne om misbrug af

fælleseje. Endvidere indeholder denne paragraf reglen om, hvorledes der skal forholdes, når den længstlevende ægtefælle, der henhører i uskiftet bo, giver forskud på arven efter førstafdøde. Også dette kan han frit gøre, dog således at de øvrige livsarvinger, hvis dispositionen kan karakteriseres som et misbrug af rådigheden over det uskiftede bo, kan gå frem efter reglerne i §§ 20-22 i lovudkastet.

§ 33 omhandler det tilfælde, at en ægtefælle af fælleseje yder sit stedbarn forskud på arven efter den anden ægtefælle. Vel vil det normalt være således, at den anden ægtefælle — barnets naturlige fader eller moder — medvirker ved aftalen, men der kan forekomme tilfælde, hvor det er naturligt, at det er stedfaderen eller stedmoderen, der giver forskuddet, f. eks. hvor barnets naturlige fader eller moder på grund af sindssygdom er afskåret fra at indgå arveforskudskontrakten.

I § 34, stk. 1, gives de deklaratoriske regler om, med hvilken værdi arveforskuddet skal medregnes på skiftet. Udgangspunktet er, at værdien ved modtagelsen lægges til grund. Under særlige omstændigheder kan det være klart, at dette ikke bør være tilfældet. Som eksempel kan nævnes, at arveladeren på forskellige tidspunkter har givet flere børn arveforskud af samme art, f. eks. brudeudstyr eller aktieposter af samme størrelse i en bestemt virksomhed. I disse tilfælde må formodningen være for, at der uanset forskel i værdien ved modtagelsen skal ske ens fradrag for alle arvingerne. I øvrigt bør forholdet normalt klarlægges ved arveforskudskontrakten. Efter § 34, stk. 2, hæfter arvingen kun med sin arvelod for forskuddet. Han skal ikke betale det overskydende til boet, hvis forskuddet overstiger hans arvelod, medmindre han særlig har forpligtet sig hertil. I § 34, stk. 3, siges udtrykkelig, at hvis forskudsmodtageren er død før arveladeren, afkortes forskuddet i den arv, som tilkommer arvingens livsarvinger, jfr. § 31, stk. 1, 2. pkt.

§ 35 omhandler endelig i stk. 1, hvorledes bodeling i almindelighed skal finde sted, når der er ydet et arveforskud, medens stk. 2 drejer sig om det særlige tilfælde, at

¹⁾ Om et grænsetilfælde se U. f. R. 1958 s. 272 (H), jfr. Borum, Iuul og Schlegel: Båndlæggelsesinstituttet i dansk ret s. 89-90.

der tillige efterlades ægtefælle, og arveladeren og ægtefællen har haft fælleseje.

Vedrørende den nærmere forståelse af og baggrunden for disse regler, der i alt væsentligt er overensstemmende med den i teori og praksis herskende forståelse af arveforskukskontrakter, henvises til den udførlige fremstilling i bemærkningerne til kommissionsudkastet 1941 s. 79-91. De opstillede regler, der som anført er deklatoriske, medfører efter udvalgets opfattelse det gennemsnitlig mest retfærdige resultat, og de bør derfor følges, medmindre der i aftalen er særlige holdepunkter for, at parterne har ønsket at fravige disse regler.

Kapitel 7.

Udelukkelse af arveret.

Til § 36.

(Kommissionsudkastet § 54 og bemærkningerne hertil s. 91-92, forslaget 1946 § 54).

Ikrafttrædelsesloven til straffeloven nr. 127 af 15. april 1930 indeholder i § 14 gældende rets regler om forbyrdelse af arveret. Sådanne regler er påkrævet for at forhindre, at tvangsarveretten fører til stødende resultater, og det naturligste er, at bestemmelser af denne art findes i arveloven. Kommissionsudkastet 1941 fandt, at ikrafttrædelseslovens bestemmelse var så ny og fandt så sjælden anvendelse i praksis, at man mente at kunne optage den uændret i arveloven. § 14, stk. 1, går ud på, at den, som gør sig skyldig til straf efter borgerlig straffelovs § 237 ved drab eller forsøg på drab eller efter straffelovens §§ 244-246, jfr. § 241, ved vold, der har døden til følge, for sin person taber arveret dels efter den afdøde, og dels også i øvrigt ret til arv, der er afhængig af den dræbtes død. Den, der dræber en medarving efter en fælles arvelader, f. eks. en barnløs broder, kan således ikke få større arvelod efter den fælles arvelader, end han ellers ville have fået. Dræber en person en bedre berettiget arving, opnår han heller ikke en større arveret, end hvis drabet ikke var begået. Det antages med støtte i vedkommende folketingsudvalgs betænkning, at også retten til arv efter den førstafdøde af arvingens forældre bortfalder, når en person dræber

den i uskiftet bo hensiddende, længstlevende af sine forældre. Endvidere bliver det efter ikrafttrædelseslovens § 14, stk. 2, ved dom at bestemme, at den, som øver vold mod eller groft fornærmer en slægtning i opstigende linje eller undsiger eller truer ham som omhandlet i straffelovens §§ 75 og 266, når den pågældende fremsætter begæring herom, skal have sin arveret efter ham forbrudt. Forbrudt arveret kan efter § 14, stk. 3, helt eller delvis gives tilbage ved testamente.

Ved forslaget 1946 optoges bestemmelsen stort set i uændret skikkelse. Justitsministeriet fandt dog, at en arv ikke burde kunne forøges som følge af drab af en person, som den skyldiges arvelader arver, og foreslog en tilføjelse i paragraffens første stykke gående ud på, at heller ikke den skyldiges arv efter en anden person må forøges som følge af drabet. Dræbte en mand f. eks. sin svigersøn, og døde dennes hustru (gerningsmandens datter) kort efter uden at efterlade sig børn, var gerningsmanden efter justitsministeriets forslag ikke arving efter sin datter til den del af hendes formue, som hidrørte fra arv efter manden.

Under de nordiske forhandlinger er der givet udtryk for, at man bør søge at finde frem til en mere hensigtsmæssig ordning end den gældende. Udvalget er efter overvejelse af dette spørgsmål nået til det resultat, at reglerne om forbyrdelse af arveret bør være fakultative, således at afgørelsen i hvert enkelt tilfælde overlades til domstolene. Dette synspunkt må antages at være i overensstemmelse med den almindelige kriminalpolitiske tendens, der går i retning af at give domstolene en friere stilling med hensyn til valg af retsfølger af en strafbar handling. En bestemmelse som den nugældende om obligatorisk fortabelse af arveret vil efter udvalgets opfattelse kunne virke for skematisk. Ikrafttrædelseslovens § 14, stk. 1, omfatter således også vold med døden til følge mod en ikke-sagesløs arvelader, og der vil kunne forekomme tilfælde af denne art, hvor det vil være mindre rimeligt, at arveretten bortfalder. Det samme kan tænkes i visse tilfælde af medlidenhedsdrab og mere praktisk i nogle af de i § 14, stk. 2, nævnte tilfælde. Denne sidste regel kan ved på én gang at være obligatorisk og kræve en be-

gøring fra den forurettede komme til at virke på en vilkårlig måde. Ved at overgå til en fakultativ adgang til at lade arveretten bortfalde opnås også andre fordele. Reglerne vil således kunne udvides til at omfatte andre lovovertrædelser end dem, der nævnes i ikrafttrædelseslovens § 14, f. eks. også overtrædelse af straffelovens § 239 (drab efter begæring), § 240 (medvirken til selvmord) og § 253 (undladelse af at hjælpe nogen i livsfare). I disse tilfælde vil der — alt efter de konkrete omstændigheder — kunne være anledning til at lade arveretten bortfalde. Man vil også kunne udvide reglen til at omfatte tilfælde, hvor straf findes uanvendelig på grund af psykisk abnormitet hos gerningsmanden. Medens det efter gældende ret er utvivlsomt, at arveretten ikke fortabes, når der sker frifindelse efter straffelovens § 16 på grund af gerningsmandens utilregnelighed, har der hersket tvivl i de tilfælde, hvor straf findes uanvendelig efter straffelovens § 17 på grund af en ved mangelfuld udvikling m. v. betinget varigere tilstand hos gerningsmanden. § 14, stk. 1, udtaler, at den, der gør sig *skyldig til straf*, fortaber arveretten, og det har derfor i praksis været antaget, at bestemmelsen ikke finder anvendelse, hvor straf ikke kan idømmes. Dette kan føre til stødende resultater. Når reglen gøres fakultativ, synes det imidlertid ubetænkeligt og — bl. a. under hensyn til at der ikke vil være nogen fast grænse mellem de i straffelovens § 16 og § 17 omhandlede tilfælde — rigtigere at lade bestemmelsen omfatte såvel § 16- som § 17-tilfældene.

Udvalget foreslår derfor i stk. 1 en regel om, at det ved dom kan bestemmes, at en person, der har begået en forsætlig overtrædelse af straffeloven, som har medført en andens død, fortaber retten til at få arv, som var afhængig af den dræbtes død, og at hans arv efter en anden person ikke må forøges som følge af lovovertrædelsen. Det er således en betingelse for at fradømme arveretten, at arvingen har begået en forsætlig overtrædelse af straffeloven. Det er endvidere en betingelse, at arveladerens død er en følge af den begåede straffelovsovertrædelse. Følgen behøver ikke at være forsætlig, men efter princippet i straffelovens § 20 må kræves, at følgen skal kunne tilregnes gerningsmanden som uagtsom, eller

at han har undladt efter evne at afværge den, efter at han er blevet opmærksom på faren. Som nævnt ovenfor er det ikke som ved ikrafttrædelseslovens § 14 stillet som en betingelse, at arvingen skal have gjort sig skyldig til straf.

Bestemmelsen gælder alle overtrædelser af straffeloven, men da der skal træffes afgørelse af domstolene i hvert enkelt tilfælde, er dette også uden betænkelighed. Ved afgørelsen vil der kunne tages konkrete hensyn, men udgangspunktet må formentlig være, at der normalt bør gives dom til arveretsfortabelse i de tilfælde, der i øjeblikket omfattes af ikrafttrædelseslovens § 14, stk. 1, og da særlig ved forsætligt drab.

Bestemmelsen drejer sig om al arv, både tvangsarv, anden legal arv og testamentarisk arv. Det er ved anvendelsen af stk. 1 ligeegyldigt, om forholdet er begået over for en slægtning i opstigende linje, andre slægtninge eller en ubeslægtet. Gives der dom til arverettens fortabelse, gælder det al arv, som er afhængig af den dræbtes død, jfr. ovenfor om rækkevidden heraf. Endvidere følger det af den tilføjelse til bestemmelsen, som kom ind i regeringsforslaget 1946, og som udvalget har medtaget i sit forslag, at en person kan fratages den forøgelse af hans arv, som fremkommer, når han dræber en anden, som hans arvelader arver. Arveretsfortabelsen rammer kun gerningsmanden personlig, ikke hans arvinger. Det siges ikke udtrykkelig, at også retten til hensiden i uskiftet bo bortfalder sammen med arveretten, men dette er antaget under gældende ret og må også fremtidig være tilfældet.

Stk. 2 drejer sig om de tilfælde, hvor arveladeren ikke dør som følge af arvingens lovovertrædelse. I disse tilfælde vil hensynet til arveladeren normalt være tilstrækkelig tilgodeset ved dennes mulighed for ved testamente at fratage den pågældende arving hans arveret. Er der tale om tvangsarv — altså arv efter slægtninge i opstigende linje — bør det imidlertid ved forsøg på drab, vold eller grov fornærmelse eller trussel kunne bestemmes, at gerningsmandens arv efter den forurettede bortfalder. Også i disse tilfælde træffes afgørelsen ved dom, men kun såfremt den forurettede fremsætter begæring herom. Det er efter stk. 2 ligesom efter stk. 1 kun gerningsmanden selv, der

mister sin arveret, og reglen er anvendelig selv om straf findes uanvendelig på grund af gerningsmandens psykiske abnormitet.

Såvel for stk. 1 som for stk. 2 gælder, at medvirken til forbrydelsen også kan medføre fortabelse af arveret, uanset om straffen nedsættes eller bortfalder efter straffelovens § 23. Er der tale om en handling foretaget i lovlig nødværge efter straffelovens § 13, stk. 1, foreligger en objektiv straffrihedsgrund, og der vil ikke være hjemmel til at fradømme arveretten.

Afgørelse om arverets fortabelse efter stk. 1 eller stk. 2 bør normalt ske ved straffedommen. Er dette ikke sket, hvilket enten kan skyldes en fejltagelse, eller at man ikke var bekendt med, at gerningsmanden var arving efter den forurettede, kan spørgsmålet afgøres under en særskilt sag. Denne anlægges af det offentlige i strafferetsplejens former, jfr. retsplejelovens § 684 nr. 6.

Udvalget er opmærksom på, at sager, hvori der — enten i forbindelse med påstand om straf eller uden sådan påstand — nedlægges påstand om forbrydelse af arveret, ifølge retsplejelovens § 925, stk. 6, ikke kan fremmes som tilståelsessager uden medvirken af domsmænd. Dette vil efter den foreslåede ordning, hvorefter afgørelsen af spørgsmålet om forbrydelse af arveret i alle tilfælde må træffes af domstolene, være uheldigt. Det vil imidlertid kunne rettes ved en ændring af retsplejelovens § 925, stk. 6, hvorved man udelader henvisningen til retsplejelovens § 684 nr. 6.

Forbrudt arveret kan ligesom efter ikrafttrædelsesloven tilbagegives den skyldige ved testamente. Dette vil være særlig praktisk ved en fradømmelse efter stk. 2, men kan også få betydning, for så vidt angår stk. 1. I det ovenfor nævnte eksempel, hvor en mand dræber sin svigersøn, som hans datter derefter arver, vil datteren kunne bestemme, at faderen, uanset at han ved dom er fradømt arveretsforøgelsen, skal arve på sædvanlig måde.

Til § 37.

(Kommissionsudkastet § 55 og bemærkningerne hertil s. 92, forslaget 1946 § 55).

Bestemmelsen svarer til kommissionsudkastet 1941 § 55 og er i overensstemmelse

med arveforordningens § 9, stk. 2, sidste pkt., som ændret ved lov nr. 134 af 7. maj 1937.

Ifølge bestemmelsen tager faderen og hans slægt ikke arv efter et barn uden for ægteskab, såfremt faderen ved barnets avling har gjort sig skyldig i en sædelighedsforbrydelse (voldtægt m. v.) efter borgerlig straffelov §§ 216-223. Det er en forudsætning for reglens anvendelse, at faderen ved dom er kendt skyldig i et forhold af den omhandlede art, men det er på den anden side ikke en betingelse, at han har gjort sig skyldig til straf. Selv om faderen således frifindes som utilregnelig i medfør af straffelovens § 16 eller findes uegnet til påvirkning gennem straf i medfør af straffelovens § 17, får han ikke arveret, når han ved dom er fundet skyldig i overtrædelse af nogen af de nævnte straffelovsbestemmelser ved barnets avling. Den tilsvarende bestemmelse i gældende ret er af teorien blevet kritiseret, idet man har ment, at der ikke var tilstrækkelig grund til at lade faderens tilbagefaldsret bortfalde i disse tilfælde¹⁾. Når man som udvalget går ind for en almindelig arveret for faderen og hans slægt, må man, uanset at spørgsmålet er uden særlig praktisk betydning, anse det for rettest, at denne almindelige arveret bortfalder i de tilfælde, som er omhandlet i denne bestemmelse, jfr. foran s. 29.

Til § 38.

(Kommissionsudkastet § 56 og bemærkningerne hertil s. 92-93, forslaget 1946 § 56).

Bestemmelsen i stk. 1 svarer til reglen i 1926-lovens § 22. Under de nordiske forhandlinger har man drøftet, om den legale arveret mellem ægtefæller bør ophøre ved separation og skilsmisse, eller om det relevante tidspunkt ikke bør være et andet. Det har således været anført, at det kan være mindre rimeligt, at ægtefællens arveret består, når der er anlagt sag til separation eller skilsmisse, eller ansøgning om bevilling er indgivet. At lade ægtefællens arveret bortfalde, når sag om separation eller skilsmisse er anlagt, vil imidlertid ikke være rimeligt, idet erfaringen viser, at et betydeligt antal separations- og skilsmissesager bortfalder. Man har nævnt den mulighed i stedet at

¹⁾ Borum: Arveretten s. 80.

give arvingerne ret til at fortsætte en anlagt separations- eller skilsmisssag efter arveladerens død til afgørelse af, om ægtefællens arveret og ret til at sidde i uskiftet bo skal anses for bortfaldet, og på tilsvarende måde at give dem ret til at indbringe dette spørgsmål for skifteretten, hvor begæring om separations- eller skilsmissebevilling er indgivet. Herimod taler efter udvalgets opfattelse de vanskeligheder, som vil opstå ved efter den ene ægtefælles død at fortsætte eller anlægge en sag, der drejer sig om forholdet mellem afdøde og hans efterlevende ægtefælle. Endelig har man drøftet en ordning, hvorefter ægtefællens arveret, når ægtefællerne ved arveladerens død på grund af separation levede adskilt, eller sag om skilsmisse eller separation var anlagt, skal bestå i det omfang det under hensyn til den længstlevende ægtefælles behov og omstændighederne i øvrigt findes rimeligt. Efter denne løsning ville ægtefællens arveret ikke bortfalde af sig selv ved separation. Udvalget finder imidlertid, at det ikke bør overlades til skifteretterne i den konkrete sag at afgøre, om og i hvilket omfang ægtefællens arveret skulle være bortfaldet, en opgave som meget vanskeligt lader sig løse tilfredsstillende.

Udvalget mener således ikke, at den gældende klare bestemmelse bør ændres.

I arvelovskommissionens udkast 1941 har det spørgsmål været berørt, om reglen om ubetinget bortfald af arveret ved skilsmisse også bør finde anvendelse i de tilfælde, som omhandles i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning § 57, hvorefter skilsmisse kan opnås fra en forsvunden ægtefælle, når der er hengået 3 år fra den sidste efterretning om, at han var i live. Udvalget har imidlertid ikke fundet grund til nogen særregel for disse tilfælde. Det bemærkes herved, at den ægtefælle, der ikke begærer skilsmisse, men afventer den i lov nr. 397 af 12. juli 1946 om bortblevne § 6 fastsatte frist på 10 år, siden den bortblevne sidst vides at have været i live, og derefter får dødsformodningsdom, bevarer sin arveret. Det må herved tilføjes, at fristen i medfør af loven om bortblevne § 6, stk. 2, i en række tilfælde kun er 1 år.

Bestemmelsen om, at ægtefællernes indbyrdes arveret bortfalder ved separation og skilsmisse, gælder efter bestemmelsens

placering kun den legale arveret. Om arveretten i henhold til testamente henvises til § 49 og bemærkningerne hertil.

Bestemmelsen i stk. 2 drejer sig om virkningen af, at ægteskabet mellem afdøde og hans efterlevende ægtefælle var omstødeligt. Den nuværende bestemmelse herom findes i loven om ægteskabs indgåelse og opløsning § 51. Herefter bortfalder den arveret, som tilkommer den længstlevende ægtefælle, kun under visse betingelser, således bl. a. at ægtefællen eller en af arvingerne kræver de særlige regler i § 46 om skifte i anledning af ægteskabs omstødelse bragt i anvendelse. Bortset herfra tager ægtefællen arv, som om ægteskabet var gyldigt. Under hensyn til de stødende resultater, dette kan medføre, når det drejer sig om et ægteskab, som det offentlige enten skal foranledige omstødt eller har ment at burde søge omstødt, foreslog kommissionsudkastet 1941 i § 56, stk. 2, en regel, der tilsigtede at afhjælpe denne mangel uden i øvrigt at ændre ægteskabslovens § 51. Ved forslaget 1946 indføjedes i den pågældende bestemmelse i arveloven den i ægteskabslovens § 51 indeholdte regel, således at reglerne om ægtefællens arveretlige stilling i tilfælde, hvor ægteskabet var omstødeligt, samledes på et sted. Udvalget har uændret optaget bestemmelsen fra forslaget 1946. Det er en betingelse for bortfaldet af ægtefællens arveret, at det må anses for godtgjort, at ægteskabet var omstødeligt, altså at sagen, hvis den var sluttet inden den førstafdøde ægtefælles død, havde ført til omstødelse.

Kapitel 8.

Oprettelse af testamente.

Til § 39.

(Kommissionsudkastet § 57 og bemærkningerne hertil s. 94-97, forslaget 1946 § 57).

Ifølge arveforordningens § 21 kan den, der er over 18 år, oprette testamente. Det antages i praksis, at der med hjemmel i grundlovens § 25 kan gives kgl. konfirmation på testamente oprettet af personer under 18 år, således at den af testators alder følgende habilitetsmangel herved afhjælpes. Ifølge praksis meddeles sådanne konfirmationer først, når testator er død. Har en person under 18 år oprettet testamente, og

overlever han det fyldte 18. år, må han ratihabere testamentet, hvis det er hans mening, at det fortsat skal være gældende.

Ved kommissionsudkastets § 57 foresloges testationsalderen uændret fastsat til 18 år. Der åbnedes dog adgang for personer under denne alder, som havde indgået ægteskab, til at oprette testamente. Endvidere foreslog kommissionen, at den, der var over 15 år, skulle kunne oprette testamente med hensyn til de ejendele, som han selv havde rådighed over ifølge myndighedslovgivningens regler. Derimod skulle der ikke fortsat kunne meddeles konfirmation på testamente oprettet af personer, der ikke opfyldte disse betingelser.

I regeringsforslaget 1946 § 57 fastsattes testationsalderen til 16 år, men med samme testamentshabilitet som efter kommissionsudkastet for gifte personer under denne alder.

Efter gældende svensk og finsk ret, jfr. den svenske ärvdabalk 9 kap. 1 §, er testationsalderen 21 år. Testamente kan dog også oprettes af yngre personer, som er eller har været gift, eller som er fyldt 15 år (i Sverige dog 16 år) og testerer over ejendom, hvorover de har ret til selv at råde. Den islandske arvelovgivning og den norske arvelovs § 31 svarer på dette punkt til gældende dansk ret.

Spørgsmålet om, hvorvidt testationsalderen bør falde sammen med myndighedsalderen, 21 år, således som i Sverige og Finland, har været drøftet under de nordiske forhandlinger, og forskellige opfattelser har gjort sig gældende. Det danske udvalg må for sit vedkommende af de grunde, der er anført i bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 94, være af den opfattelse, at man her i landet bør blive stående ved 18-års grænsen. Man finder således heller ikke anledning til at foreslå en nedsættelse af testationsalderen som sket ved forslaget 1946 eller at gå ind for en bevarelse af konfirmationssystemet. Udvalget kan i så henseende ikke lægge afgørende vægt på, om det under den gældende retstilstand i ganske enkelte tilfælde er sket, at testamente oprettet af personer under 18 år konfirmeres og herved opnår gyldighed. Som det nævnes i bemærkningerne til kommissionsudkastet, forekommer sådanne konfirmationer meget sjældent. Udvalget har

i forbindelse med den undersøgelse af konfirmationer på båndlæggelsesbestemmelser, som er foretaget, for så vidt angår konfirmationer meddelt i årene 1954-58, konstateret, at der ikke i dette femår er meddelt konfirmationer af denne art. Hertil kommer, at det, når en person under 18 år ønsker at oprette testamente, er meget vanskeligt for notaren eller testamentsvidne ne at danne sig noget sikkert indtryk af, hvorvidt den pågældende kan overse dispositionens rækkevidde. Det må nemlig erindres, at konfirmationen kun af hjælper den mangel ved testamentet, at testator ikke opfylder lovens krav til testationsalderen, men ikke hindrer, at testamentet tilside sættes af domstolene af andre grunde, f. eks. fordi arveladeren har manglet evnen til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber. Som anført i bemærkningerne til kommissionsudkastet synes konfirmationssystemet ikke vel foreneligt med nutidig retsopfattelse, hvorefter et testaments gyldighed bør bero på lovens betingelser og eventuelt en efterfølgende domstolsprøvelse, hvis dets gyldighed bestrides. Når bortses fra gifte personer, jfr. herom nedenfor, vil behovet for at oprette testamente inden det fyldte 18. år vel navnlig kunne tænkes at foreligge for personer, der er forældreløse, eller hvis forældre er blevet separeret eller skilt. Disse tilfælde vil imidlertid for det første være fåtallige, og dernæst må udvalget finde det overvejende betænkeligt at indrømme så unge personer, der netop på grund af deres ungdom må anses for meget modtagelige for påvirkning af andre, adgang til ved testamente at ændre den legale arvefølge. Endelig skal udvalget pege på, at justitsministeriet i den situation, hvor den pågældende person ikke efterlader sig arveberettigede slægtninge, efter bestemmelsen i § 71 vil kunne afstå arven til afdødes (ikke arveberettigede) slægtninge eller andre, der har stået ham nær (altså f. eks. en stedfader eller stedmoder).

Udvalget har i lighed med kommissionsudkastet og forslaget 1946 fundet det rimeligt, at gifte personer uanset alder kan oprette testamente og har optaget en hertil sigtende bestemmelse i § 39. Denne adgang for en person, der har indgået ægteskab, til at oprette testamente, selv om han er under 18 år, får særlig betydning for kvinder, der

i medfør af § 6 i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning har opnået tilladelse til at indgå ægteskab. Som anført i kommissionsudkastet s. 96 bevarer testationsretten, selv om ægteskabet senere opløses, og den pågældende stadig ikke er 18 år. Det vil i praksis specielt kunne have interesse for gifte personer under 18 år at oprette testamente, samtidig med at der oprettes en ægtepagt, hvilket sidste kan gøres med værgens samtykke. Derimod er værgens medvirken ikke nødvendig ved testamentsoprettelse, som anses for en disposition af så personlig karakter, at den er unddraget værgens beføjelser.

Derimod har udvalget ikke optaget en regel svarende til kommissionsudkastets § 57, stk. 2, der åbnede adgang for den, der var over 15 år, til at oprette testamente med hensyn til ejendele, som han selv havde rådighed over ifølge myndighedslovgivningens regler. En sådan bestemmelse ville kun få betydning i de sjældne tilfælde, hvor en person under 18 år ejer betydelige midler, som er erhvervet ved egen virksomhed, jfr. lov nr. 277 af 30. juni 1922 om umyndighed og værgemål § 39, eller hidrører fra arv eller gave, som han har fået til fri rådighed efter myndighedslovens § 40. Ifølge myndighedsloven kan rådigheden i levende live fratages den umyndige af forældremyndighedens indehaver, og man måtte sikkert, som også kommissionsudkastet (s. 96) gjorde det, antage, at rådighedsfratagelsen tillige omfattede den umyndiges testationsret. Betydningen af testationsretten for personer under 18 år findes herefter at være så ringe, at udvalget ikke har fundet tilstrækkelig grund til at foreslå kommissionsudkastets bestemmelse herom opretholdt.

Ifølge arveforordningens § 22 kan en umyndiggjort person ikke gyldigt disponere over sine efterladenskaber ved testamente, medmindre det forsynes med kgl. konfirmation. En tilsvarende bestemmelse findes i Island og Norge, medens der ikke i Finland og Sverige findes særlige bestemmelser om umyndiggjortes testamente. I disse lande kan den umyndiggjorte således oprette testamente uden værgens medvirken og uden konfirmation. Udvalget er enig

med kommissionsudkastet i, at umyndiggørelse ikke i sig selv bør have nogen betydning for testamentshabiliteten. Det bør som i Sverige på sædvanlig måde tilkomme domstolene — når indsigelse mod testamentet rejses — at afgøre, om en umyndiggjort testator har haft evne til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber, eller om der i øvrigt foreligger sådanne omstændigheder, at testamentet må anses for ugyldigt, f. eks. på grund af utilbørlig påvirkning, jfr. § 52, men naturligvis vil — som det er anført i kommissionsudkastet s. 96-97 — oplysning om umyndiggørelsesgrunden kunne være af betydning for sagens bedømmelse. Det kan i øvrigt tilføjes, at det ved den foretagne gennemgang af konfirmationer i årene 1954-58 er konstateret, at der i dette femår kun er meddelt 12 konfirmationer på umyndiggjortes testamente.

Til § 40.

(Kommissionsudkastet § 62 og bemærkningerne hertil s. 107-113, forslaget 1946 §62).

Det bestemmes her, at testamente skal oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en notar eller to vidner. I de øvrige nordiske lande gælder ligesom i Danmark kravet om, at testamente skal oprettes skriftligt og underskrives for to vidner, men uden for Danmark kendes særlige regler om notartestamente kun i Island. I Sverige og Finland oprettes testamente i praksis ikke for notaren og i Norge kun i meget begrænset omfang; notartestamentet behandles da efter de sædvanlige regler om oprettelse af testamente for vidner, idet notaren er det ene vidne.

Ved testamentsoprettelse vil det normale være, at testamentet underskrives for notaren eller vidnerne, men en vedkendelse er dog såvel efter gældende ret som efter udvalgets forslag tilstrækkelig. Hertil svarer islandsk ret. Efter finsk, norsk og svensk ret¹⁾ er det derimod ikke tilstrækkeligt til at anse et testamente for oprettet i de foreskrevne former, at det er vedkendt for vidnerne, men der kræves i alle tilfælde en underskrift. Når testator ikke har underskrevet testamentet for vidnerne, fordres, at han tidligere har underskrevet det og nu

¹⁾ Norsk arvelov § 50, svensk ärvdabalk 10 kap. 1 §.

vedkender sig sin underskrift over for vidnerne. Udvalget liar ment det rigtigst at bevare den gældende retstilstand på dette område, således at et skriftligt testamente, der er vedkendt for notar eller vidner, anses som et formgyldigt testamente, selv om det ikke er underskrevet. Hvis testator kan skrive, bør testamentet dog underskrives af ham. Har han underskrevet, inden notaren eller vidnerne kommer til stede, må han vedkende sig underskriften i deres nærværelse. Hvis testator ikke kan skrive, kan han eventuelt sætte sit bomærke under testamentet, underskrive det med ført pen eller bemyndige en anden, eventuelt et af vidnerne, til i hans nærværelse at underskrive det med hans navn. I så fald må testamentet anses for underskrevet af ham. Er testator f. eks. på grund af sygdom ude af stand til at skrive, og heller ikke kan skrive med ført pen og ikke ønsker at bemyndige en anden til at underskrive for sig, kan han efter det ovenfor anførte efter dansk ret vedkende sig testamentet med den virkning, at der bliver tale om et testamente i de rette former. Herved indskrænkes nødstestamenternes område i forhold til den i Finland, Norge og Sverige gældende retstilstand. Hvis testator ikke kan læse, **bør** testamentet tydelig oplæses for ham. Som det fremgår af § 41 og § 45, bør notaren eller vidnerne i deres påtegning anføre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed. De bør således også anføre den fremgangsmåde, der har fundet sted ved testamentets underskrift eller vedkendelse, og særlig om testamentet er oplæst for testator, hvis han ikke kan læse.

Til § 41.

(Kommissionsudkastet § 63 og bemærkningerne hertil s. 113-114, forslaget 1946 § 63).

Heri indeholdes de nærmere bestemmelser om notarens pligter, når et testamente underskrives eller vedkendes for ham. Notaren skal afgive erklæring om, hvorvidt testator

var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente, samt i øvrigt anføre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

I øvrigt henskyder man spørgsmålet om notarens virksomhed til en af justitsministeren udfærdiget instruks eller bekendtgørelse.

I gældende ret findes regler om notarens virksomhed i lov nr. 97 af 18. april 1910 om notarialvæsenets ordning i København som ændret ved lov nr. 46 af 6. marts 1936. Med hjemmel i denne lovs § 5 har justitsministeren udfærdiget instruks nr. 288 af 28. november 1924 for notaren og undernotarerne i København. Instruksen er ændret ved bekendtgørelse nr. 701 af 30. december 1940. Ved bekendtgørelse nr. 306 af 13. juli 1942 om foretagelse af notarialforretninger uden for København er givet visse bestemmelser gældende for notarerne i provinsen. I øvrigt antages instruksen for notaren i København at være analogisk anvendelig i provinsen i det omfang, forholdet ikke er reguleret ved den nævnte bekendtgørelse.

I henhold til cirkulære nr. 146 af 30. juni 1932 angående førelsen af et centralkartotek over testamenter er der ved notarialkontoret i København oprettet et hele landet omfattende kartotek over testamentariske dispositioner oprettet for dansk notar efter 1. juli 1932²⁾. Skifteforvalterne skal til brug ved behandling af dødsboer indhente oplysning fra kartoteket, hvor der kan være mulighed for, at afdøde har oprettet testamente her i landet³⁾ efter kartotekets oprettelse, ligesom oplysning om kartotekets indhold kan meddeles eksekutorer, privatskiftende arvinger og ægtefæller, der hensidder i uskiftet bo. Af de for udvalget foreliggende oplysninger fremgår, at dette centralregister nu omfatter ca. 350 000 testamenter, og at der årlig oprettes 5-7 000 testamenter for notaren i København, og i hele landet for notar oprettes ca. 14-16 000 testamenter årlig. Ved cirkulære nr. 110 af 26. april 1945 har justitsministeriet bemyndiget notarerne uden for Køben-

²⁾ Om forespørgsel og indberetning til kartoteket jfr. også cirkulære nr. 236 af 12. august 1942.

³⁾ Ifølge udenrigsministeriets A-cirkulære nr. 1 af 19. april 1948 skal de notarialberettigede repræsentationer underrette notarialkontoret i København om testamenter oprettet for repræsentationen af danske statsborgere under ophold i udlandet. Centralkartoteket indeholder således også oplysning om sådanne testamenter.

havn til at gå frem efter instruksen fra 1924 § 13, stk. 2 og 3. Herefter er der mulighed for også i provinsen — i stedet for at begære et attesteret dokument protokolleret — at indlevere dokumentet i 2 eksemplarer, hvoraf det ene opbevares på notarialkontoret og det andet udleveres vedkommende part. Dette har særlig betydning for testamenter, da det er en fast klausul, der næsten undtagelsesfrit findes i testamenter, der er oprettet eller vedkendt for notaren, at en udskrift af notarialprotokollen eller det på notarialkontoret henlagte eksemplar skal have samme gyldighed som det originale testamente. Indtil ændringen i retsplejeloven ved lov nr. 218 af 11. juni 1959 gjaldt ifølge § 55, stk. 4, at der ved notarialforretninger såvel i som uden for København skulle være et notarialvidne til stede. Dette var ikke en del af testamentsformen, og det kunne således ikke medføre testamentets ugyldighed, at forskriften ikke var opfyldt. Ved loven fra 1959 er forskriften om tilstedeværelse af vidner ved notarialforretninger ophævet.

Den praktiske fremgangsmåde ved oprettelse af testamente for notar er, at testator møder hos notaren — eller hvis han på grund af sygdom ikke kan møde, da at notaren kommer til testator — hvorefter testators identitet godtgøres for notaren på den i instruksens foreskrevne måde, og testamentet enten underskrives for ham, eller hvis det allerede er underskrevet af testator, da at denne vedkender sig sin underskrift. Notaren prøver ved samtale med testator at danne sig et indtryk af hans evne til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber. Hvor notaren ikke er i tvivl om arveladerens evne til fornuftmæssigt at oprette testamente, bør påtegningen indeholde oplysning herom. Får notaren derimod det indtryk, at testator ikke har evnen til at råde fornuftmæssigt over sine efterladenskaber, kan notaren afvise at medvirke til testamentets oprettelse eller vedkendelse for ham, men det kan formentlig i stedet komme på tale at udsætte notarialforretningens foretagelse og opfordre

testator til at tilvejebringe lægeerklæring⁴). Hvor sagen ikke kan udsættes, til testator møder med en lægeerklæring, eller til en læge kan komme til stede, må notaren i sin påtegning kunne give udtryk for tvivl med hensyn til testators evne til at råde fornuftmæssigt over sine efterladenskaber eller tage forbehold på dette punkt. Hvis et sådant forbehold er taget eller en ikke-fuldstændig erklæring er afgivet, kan testamentet ikke af den grund anfægtes som ikke formgyldigt, men under en senere bevisførelse må det afgøres, om testator opfyldte habilitetsbetingelserne. Påtegningen giver kun udtryk for, at formen er opfyldt, men strækker i dette tilfælde heller ikke videre. Testator kan aflevere testamentet i lukket stand, således at notaren på anden måde end ved påtegning på selve dokumentet må sikre, at der til sin tid er identitet mellem det dokument, der forelå for ham, og det der fremlægges med hans attestation.

Når det i bestemmelsen siges, at notaren bør påtegne testamentet, ligger heri ikke, at det overlades til notarens eget skøn, om han vil påtegne sin erklæring eller lade være, men det er på den anden side ingen gyldighedsbetingelse, at påtegning på selve dokumentet foretages. Hvis det ved en fejltagelse er sket, at testamentet ikke er forsynet med påtegning og underskrift af notaren, bliver det dog gyldigt, hvis det godtgøres, at det faktisk er underskrevet eller vedkendt for notar.

Det spørgsmål har været rejst, om der i bør gives advokater autorisation som notar særlig med henblik på testamentsoprettelse⁵). Udvalget må være af den opfattelse, at den gældende ordning, hvorefter der sondres mellem testamente oprettet for den offentlige myndighed, notaren, og testamente oprettet for vidner, bør opretholdes. Tendensen er gået i retning af, at de fleste testamente oprettes for notaren, og dette skyldes formentlig den sikkerhed mod senere tilsidesættelse af testamentet, som denne fremgangsmåde medfører. En væsentlig fordel ved notartestamentet er også muligheden

⁴) Ifølge cirkulære nr. 288 af 11. december 1944 skal overlægen ved vedkommende hospital underrettes om testamentsoprettelsen og tidspunktet for denne, når en hospitalsindlagt testator vil oprette notartestamente.

⁵) Folketingstidende 1955-56, folketingets forhandlinger sp. 1533-34 og sp. 2044-45.

for, at testamentets oprettelse og indhold kommer for en dag, selv om originalen ikke findes (eller den undertrykkes), nemlig hvis et eksemplar af testamentet er afleveret til notaren, eller dets indhold er indført i protokollen. Denne sikkerhed for notartestamentets effektivitet må antages at have en væsentlig sammenhæng med, at notarialforretninger henhører under domstolens virkekreds, retsplejelovens § 14, stk. 1 g (uden for København; i København udføres notarialforretningerne af en særlig udnævnt overnotar og beskikkede notarer, der i medfør af notarinstruksens § 7 står under tilsyn af præsidenten for Københavns byret). Hertil kommer, at notaren ved testamentsoprettelse ikke blot skal attestere identitet og underskriftens rigtighed, men også at testator fornøftmæssigt kan råde ved testamente. Dommeren (i København notaren) vil, da disse forretninger i praksis i stort tal samles hos ham, få en vis erfaring i at skønne over testators habilitet. Den sikkerhed, som notartestamentene har givet udviklingen af testamentspraksis her i landet, og den fordel for retssystemet, som det ringe antal retssager om anfægtelse af notartestamenter medfører, kan efter udvalgets opfattelse let formindskes, hvis man ikke fastholder den nugældende ordning, hvorefter notarialforretningerne også med hensyn til testamenter er henlagt til dommerne (i København notaren). Når notaren ikke medvirker ved testamentets underskrift eller vedkendelse, må man gå frem efter de sædvanlige regler om vidnetestamenter. Medens notaren ikke bør medvirke ved oprettelse af et testamente, ved hvilket han selv ind sættes som eksekutor, jfr. justitsministeriets cirkulære nr. 88 af 16. juni 1900, har man, som det fremgår af § 43, stk. 3, fundet det rettest udtrykkelig at fastslå, at den designerede eksekutor — hyppigt en advokat — ikke er udelukket fra at være vidne ved oprettelse af vidnetestamente, jfr. nærmere nedenfor s. 102.

Til § 42.

(Kommissionsudkastet § 64 og bemærkningerne hertil s. 114-116, forslaget 1946 § 64).

Paragraffen indeholder de nærmere forskrifter om fremgangsmåden ved oprettelse

af vidnetestamente. Bestemmelserne svarer stort set til de gældende bestemmelser i de øvrige nordiske lande; for de mindre forskelligheder, som gør sig gældende, vil der blive redegjort i det følgende.

Det kræves, at testators underskrift eller vedkendelse af testamentet skal ske i „samtidig nærværelse" af vidnerne. Det antages, at dette krav også stilles efter gældende ret, omend domstolene har forbeholdt sig at fortolke de krav, der herved stilles til testamentsoprettelsen.

Vidnerne skal straks skrive deres navne på testamentet. På dette punkt gælder ingen tidsbegrænsning efter finsk ret og den svenske ärvdabalk 10 kap. 1 §. Kravet i udvalgets lovudkast må tages strengt, således at vidnerne bør påtage umiddelbart efter testators underskrift og helst, medens han endnu er til stede. Dette sidste er dog ikke noget ubetinget krav, ligesom det heller ikke ubetinget vil være nødvendigt, at vidnerne påtegner testamentet i hinandens nærværelse.

Der er ikke givet nogen særlig forskrift om vidnernes påtegning. Formkravet er således i og for sig opfyldt, hvis vidnerne blot har skrevet deres navne på testamentet eller påtegnet dette „Til vitterlighed". I § 45 er angivet en række yderligere oplysninger, vidnernes påtegning bør indeholde, og det vil fremgå af bemærkningerne til § 57, at vidnerne må være forberedt på senere at skulle afgive fyldig forklaring om, hvorledes der er forholdt ved testamentets oprettelse.

Vidnerne skal være til stede som testamentsvidner efter testators ønske. Heri ligger, at de skal være særlig anmodet om at fungere som vidner. Testators ønske behøver ikke at være udtrykkeligt, men kan også være stiltiende, f. eks. hvor underskriften finder sted på hans advokats kontor, og advokaten med hans stiltiende sanktion anmoder vidnerne om at fungere. Vidnerne skal endvidere have kendskab **til**, at det er et testamente, de bevidner, medens det ikke er nødvendigt, at de kender testamentets indhold. Dette sidste har man i modsætning til den finske og svenske lov ikke fundet det fornødent at sige i loven. Det stemmer med gældende dansk ret, hvor det antages, at testator kan hemmeligholde testamentets indhold, enten således at teksten tildækkes, medens

vidnerne underskriver, eller sådan at testamentet i vidnernes påsyn lægges i en kuvert og forsegles, og vidnerne herefter påtegner kuverten. Den sidste fremgangsmåde bør formentlig foretrækkes, da den giver den største sikkerhed for, at testamentets indhold ikke rettes, efter at vidnerne har afgivet deres attestation.

Til § 43.

(Kommissionsudkastet §§ 65 og 66 og bemærkningerne hertil s. 116-121, forslaget 1946 §§ 65 og 66).

I kommissionsudkastets §§ 65 og 66 foresloges optaget de krav, der som et led i testamentets form burde stilles til testamentsvidner. Det udtaltes i § 65, at vidnerne skulle være fyldt 18 år, og at de ikke på grund af åndelig eller legemlig mangel måtte være uegnede som testamentsvidner. Ifølge § 66 var et testamente ugyldigt, når det indeholdt bestemmelser til fordel for et vidne eller dets nærmeste eller for en person eller institution, i hvis tjeneste vidnet virkede; dette skulle dog ikke gælde, hvis begunstigelsen var ringe og havde rimelig grund.

I forslaget 1946 optoges § 65 uændret. For så vidt angår § 66, forekom det heri indeholdte udtryk vidnets „nærmeste“ justitsministeriet for ubestemt, og man opregnede i stedet de af vidnets pårørende, der ikke måtte begunstiges, nemlig hans ægtefælle eller forlovede, hans beslægtede eller besvogrede i op- eller nedstigende linje eller hans søskende. I forbindelse med reglen om, at testamentet ikke måtte begunstige en person eller institution, i hvis tjeneste vidnet virkede, indføjedes endvidere i forslaget „ved testamentets oprettelse“ for at klargøre, at det afgørende tidspunkt ved bedømmelsen af spørgsmålet, om en inhabilitetsgrund forelå, var testationsøjeblikket.

I udvalgets udkast til § 43, stk. 1, er optaget den til kommissionsudkastet og forslaget § 65 svarende regel. Ifølge 1. pkt. skal vidnerne være fyldt 18 år. Om begrundelsen for denne aldersgrænse, der har været gældende i Norge siden 1937, medens Sverige ligesom gældende dansk ret alene kræver 15 års alder, henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet 1941 s. 116. § 43, stk. 1, 2. pkt., er formuleret i overensstemmelse med den tilsvarende finske bestem-

melse og den svenske ärvdabalk 10 kap. 4 §. Kriteriet er herefter et lignende som ved bedømmelsen af testators habilitet efter § 51, idet vidnet ikke på grund af sinds sygdom, åndssvagthed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand må mangle forståelse af vidnebekræftelsens betydning. Derimod har man i overensstemmelse med de tilsvarende regler i de øvrige nordiske lande ikke i denne bestemmelse optaget noget krav om, at vidnet ikke må lide af legemlig mangel. At der dog vil kunne tillægges en legemlig mangel, der medfører, at vidnets evne til at iagttage det passerede er væsentlig nedsat, betydning for testamentets gyldighed, fremgår af bemærkningerne til § 57.

Stk. 2 og 3 indeholder reglerne om de krav, der må stilles til testamentsvidnerne upartiskhed. De tilsvarende regler fandtes i § 66 i kommissionsudkastet 1941 og forslaget 1946. Om gældende ret på dette område og om rækkevidden af kommissionsudkastet § 66 og de tilsvarende bestemmelser i norsk, svensk og finsk ret henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 117-121. Det er udvalgets opfattelse, at reglerne i § 66 i kommissionsudkastet og 1946-forslaget ikke vil være fuldt tilfredsstillende, og at de navnlig i nogle tilfælde vil være for strenge. Under de nordiske forhandlinger har man således fæstnet sig ved, at disse regler måtte medføre, at et testamente bliver ugyldigt, hvis en ganske underordnet funktionær i en velgørende institution har været vidne ved oprettelsen af et testamente, hvori institutionen er begunstiget. Man har herefter foreslået en regel, hvorefter en person ikke kan fungere som vidne, når testamentet indeholder bestemmelser til fordel for personer eller institutioner, til hvilke han har en sådan tilknytning, at han har haft særlig interesse i begunstigelsen. Det overlades således til retspraksis at fastlægge den nærmere afgrænsning. I forhold til forslaget 1946 er der tale dels om en udvidelse dels om en indskrænkning af de tilfælde, der medfører ugyldighed. Medens nært venskab efter dette forslag ikke kunne tages i betragtning, vil det efter omstændighederne kunne medføre ugyldighed efter udvalgets forslag. På den anden side må der, hvor vidnet er i tjeneste hos den begunstigede

person eller institution, lægges vægt på vidnets tilknytning til den begunstigede. Der vil formentlig herefter ofte kunne bortses fra en ganske underordnet tjeneste. Der må også kunne lægges vægt på, hvorvidt vidnet i øvrigt har tilknytning til testator og af denne grund naturligt er blevet valgt som vidne, medens det i relation til hans vidnefunktion måske er rent tilfældigt, at han er ansat hos den begunstigede.

I finsk, norsk og svensk ret (den norske arvelovs § 50, stk. 5, og den svenske ärvdabalk 13 kap. 1 §, 2. pkt.) medfører tilside-sættelse af den tilsvarende bestemmelse kun, at begunstigelsen bliver ugyldig, medens testamentets gyldighed ikke i øvrigt berøres af inhabilitet af den nævnte art. Gældende islandsk ret svarer til kommissionsudkastet § 66. Udvalget har af de grunde, der er anført i kommissionsudkastet s. 119-120, anset det for betænkeligt at overgå til det finsk-norsk-svenske standpunkt og er derfor blevet stående ved kommissionsudkastet, der må anses for at være i overensstemmelse med domspraksis.

Det har været diskuteret, hvorvidt det bør medføre ugyldighed, at testamentsvidnet i testamentet er indsat som eksekutor i testators dødsbo. I den norske arvelovs § 50, stk. 5, og den svenske ärvdabalk 10 kap. 4 §, 2. stk., er det udtrykkelig fastslået, at dette ikke medfører ugyldighed. I gældende dansk ret ses spørgsmålet ikke at være afgjort i praksis, medens teorien har stillet sig tvivlende over for spørgsmålet⁶⁾. Udvalget har som anført foran s. 100 anset det for rettest, at spørgsmålet finder en positiv løsning i loven, og man har ikke fundet afgørende betænkeligheder ved i stk. 3 at foreslå en bestemmelse som den svenske. Herefter udelukker selve det forhold, at en person er indsat som eksekutor, ikke ham eller nogen person, der står i det i stk. 2 nævnte forhold til ham, fra at være vidne.

Til § 44.

(Kommissionsudkastet § 68 og bemærkningerne hertil s. 121-123, forslaget 1946 §67).

Medens det holografiske — det med testators egen hånd skrevne og underskrevne — testamente ikke i noget af de nordiske lande

anerkendes som ordinær testamentsform, gælder i finsk og svensk ret (ärvdabalkens 10 kap. 3 §) for nødtestamente to former, enten det mundtlige testamente for vidner eller det holografiske testamente. Under de nordiske forhandlinger har man nærmere drøftet, hvilke muligheder der bør findes for at oprette testamente i nødstilfælde, og udvalget er kommet til det resultat, at der ved siden af det mundtlige testamente for vidner bør være mulighed for i nødstilfælde at oprette et egenhændigt skrevet og underskrevet testamente. Det holografiske testamente må antages at frembyde i det væsentlige samme sikkerhed mod falske testamente som det mundtlige testamente for vidner. Ved sagkyndig sammenligning af testamentet med andre skriftlige udfærdigelser fra testators hånd vil det med en høj grad af sandsynlighed kunne afgøres, om testamentet virkelig er skrevet af ham. Det synspunkt, at det holografiske testamente vanskelig lader sig adskille fra et af testator udarbejdet testamentsudkast, som ikke er udtryk for hans endelige testamentsvilje, taler vel imod at indføre det holografiske testamente som ordinær testamentsform, men kan ikke anføres med samme vægt imod at anerkende det som nødtestamente. I de nødstilfælde, som reglen angår, vil der være meget stor sandsynlighed for, at arveladerens egenhændige og underskrevne testamente er udtryk for hans sidste vilje. At det holografiske testamente ikke frembyder garantier mod manglende evne hos testator til at råde fornuftmæssigt over sine efterladenskaber, er vel rigtigt, men en anerkendelse af dette testamente medfører også kun, at testamentet ikke kan anfægtes på grund af formmangel. Det udelukker derimod ikke, at de interesserede kan kræve testamentet tilsidesat på grund af manglende habilitet hos testator. De to former for nødtestamente vil, som det fremgår af det følgende, i praksis få deres særlige betydning i forskellige grupper af tilfælde.

En betingelse for overhovedet at oprette testamente efter denne bestemmelse i stedet for ved opfyldelse af de i de foregående paragraffer opstillede almindelige krav til testamentsformen er, at testator på grund af sygdom eller andet nødstilfælde er for-

⁶⁾ Borum: Arveretten s. 123 med note 5.

hindret i at oprette testamente i de ordinære former. Med hensyn til sygdom må kravet være, at man på grund af sygdommens farlige beskaffenhed ikke mener at turde afvente muligheden for formgyldig testamentsoprettelse. Nødtestamente kan også oprettes i andet nødstilfælde, hvorved man særlig har tænkt på den situation, at testator ved et ulykkestilfælde eller af anden grund befinder sig i livsfare og ikke har mulighed for at oprette testamente, der opfylder de almindelige formkrav.

I begge tilfælde gælder, at sygdommen eller nødstilfældet skal forhindre testator i at oprette formtestamente. Det må dog antages at være tilstrækkeligt, at situationen på testationens tidspunkt for testator stiller sig således, at han har føje til at mene, at det ikke er muligt at oprette testamente i henhold til § 40.

Nødtestamente kan som omtalt oprettes enten mundtligt for to vidner eller som holografisk testamente. Som nævnt i bemærkningerne til § 40 er et testamente, som nedskrives af vidner efter testators vejledning, og som han derefter vedkender sig, at betragte som et formtestamente. Området for nødtestamentet for vidner bliver herefter begrænset. Oprettelse af et sådant testamente vil komme på tale, hvis man ikke kan nå at få testators godkendelse af det af vidnerne nedskrevne dokument, eller hvor der ikke har været skrivematerialer ved hånden, eller hvor vidnerne ikke selv mener at kunne opstille et skriftligt testamente. I disse tilfælde må arveladerens mundtlige tilkendegivelse over for vidnerne betragtes som et mundtligt nødtestamente. For anvendelse af denne testamentsform stilles i stk. 2 krav om, at vidnerne skal være til stede som testamentsvidner efter testators ønske og have kendskab til, at det er et testamente, de bevidner. Aldersbetingelsen for at være vidne ved et almindeligt formtestamente er ikke overført til også at gælde nødtestamentet, jfr. regeringsforslaget 1946 § 67. Her må som hidtil gælde en 15-års aldersgrænse, jfr. retsplejelovens § 188 nr. 1; derimod gælder de øvrige krav i § 43 til vidnernes habilitet. Vidnerne skal snarest muligt nedskrive testamentet og underskrive det. Tidskravet må tages strengt; selv en kort forsinkelse vil kunne medføre, at testamentet bliver ugyldigt,

særlig hvis testator er død, inden testamentet er nedskrevet og underskrevet af vidnerne.

Det holografiske testamente får sin særlige betydning i den situation, at det ikke er muligt at skaffe testamentsvidner. Dette vil kunne være tilfældet, hvor testator på grund af pludselig sygdom ikke er i stand til at tilkalde hjælp, eller hvor han befinder sig alene og i livsfare. Det holografiske testamente kan i øvrigt også anvendes, hvor det ordinære testamente vel ikke lader sig oprette, men hvor der ville være mulighed for at oprette mundtligt nødtestamente. Hvis testator i dette tilfælde er i stand til selv at skrive sit testamente, kan han vælge denne udvej fremfor at oprette mundtligt nødtestamente.

I stk. 3 er bestemt, at nødtestamente bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette testamente i overensstemmelse med de almindelige regler. Denne tidsgrænse svarer til finsk og svensk ret. Det bemærkes, at fristen først regnes fra det tidspunkt, da testator har kunnet oprette gyldigt formtestamente, og at den suspenderes, så længe en ny hindring vedvarer, f. eks. hvor arveladeren efter oprettelse af et nødtestamente men inden udløbet af de 3 måneder er blevet sindssyg.

Til § 45.

(Kommissionsudkastet § 67 og bemærkningerne hertil s. 121, forslaget 1946 § 68).

Bestemmelsen angiver, hvad vidnerne i deres påtegning på testamentet bør anføre dels til identifikation af dem selv, dels til belysning af, om der er gået frem efter de i § 42, stk. 2, angivne regler, og om testator har været i stand til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber. Disse krav til vidnernes påtegning er ikke en del af testamentsformen, og tilsidesættelse af bestemmelsen kan således ikke uden videre medføre testamentets ugyldighed på grund af formmangler. Påtegningen har imidlertid væsentlig betydning for, hvilken beviskraft der skal tillægges vidnernes attestation. Hvor særlige forhold gør sig gældende, bør vidnerne derfor ikke nøjes med at lade påtegningen indeholde de i bestemmelsen specielt nævnte forhold, men bør som også angivet i paragraffen yderligere anføre, hvad der særlig

kan være af betydning for testamentets gyldighed. Om beviskraften af påtegningen jfr. nærmere § 57 og bemærkningerne hertil.

Kapitel 9.

Genkaldelse af testamente.

Til § 46.

(Kommissionsudkastet § 74 og bemærkningerne hertil s. 131-134, forslaget 1946 §73).

I alle de nordiske lande gælder det, at genkaldelse af et testamente kan ske formløst. Vel er det en fordel, at testator foretager en eventuel genkaldelse i testamentsform, hvorfor denne fremgangsmåde også er nævnt først i bestemmelsen, men det kræves ikke. En gyldig genkaldelse foreligger også, når testator i øvrigt utvetydigt har tilkendegivet, at testamentet ikke længere er udtryk for hans sidste vilje. I forslaget 1946 havde man optaget en udtrykkelig bestemmelse, hvorefter forslagens kapitel 10, der indeholdt reglerne om habilitet og ugyldighedsgrunde, skulle finde tilsvarende anvendelse på genkaldelser. Som det er anført nedenfor s. 106, må det antages, at de i udvalgets lovudkast indeholdte ugyldighedsregler finder tilsvarende anvendelse på genkaldelse, og man har derfor i overensstemmelse med kommissionsudkastet 1941 og svensk ret anset en bestemmelse herom for overflødig.

Selv om der ikke kræves nogen særlig form for tilbagekaldelse af et testamente, må testator sørge for, at der foreligger fornuddent bevis for, at han endeligt har ønsket at tilbagekalde testamentet. Det kan ske ved, at han tilintetgør det eneste foreliggende eksemplar af testamentet, ved at han makulerer dette eller forsyner det med en påtegning om, at det skal bortfalde. I de tilfælde, hvor testamentet er oprettet for notaren og indeholder en klausul om, at en udskrift af notarialprotokollen eller et til notaren indleveret duplikateksemplar af testamentet skal have samme gyldighed som originalen, må testator sørge for, at

genkaldelsen får et så tydeligt udtryk, at der foreligger tilstrækkeligt bevis for, at testamentet er genkaldt uanset den nævnte klausul. Dette kan sikrest gøres ved, at han i testamentsform for notaren opretter nyt testamente, hvorved det gamle genkaldes¹). I praksis vil det ofte stille sig uklart, om der fra testators side foreligger en endelig vilje til genkaldelse; om retspraksis på dette område henvises til den juridiske litteratur²). Selv om disse bevisvanskeligheder taler for at kræve testamentsform for genkaldelse af testamente, har udvalget ikke ment i strid med gældende dansk ret og herskende retsopfattelse i de nordiske lande at burde stille krav herom. For ikke at stille særlige formkrav taler også det forhold, at arveladeren, hvor der kun findes ét eksemplar af testamentet, vil være i stand til ved dets tilintetgørelse at fjerne beviset for testamentets indhold og hermed foretage en faktisk tilbagekaldelse, selv om de stillede formkrav ikke er opfyldt, jfr. i øvrigt bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 132-133.

Forandringer i et testamente kræver ifølge stk. 2 testamentsform. I forslaget 1946 var det yderligere bestemt, at tilbagekaldelse af en genkaldelse skulle ske i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente. Udvalget mener ikke, at dette sidste krav bør stilles. Hvor genkaldelsen af testamentet er sket ved, at arveladeren har oprettet en formløs optegnelse herom, står det i hans magt senere at tilbagekalde genkaldelsen ved blot at tilintetgøre denne optegnelse. Der kan i dette tilfælde ikke føres nogen kontrol med, om testamentet har været genkaldt, og om genkaldelsen derefter er tilbagekaldt uden anvendelse af testamentsform, og det synes i det hele mindre naturligt at stille større formkrav til tilbagekaldelse af en genkaldelse end til selve genkaldelsen. Tilbagekaldelse af en genkaldelse kan herefter ligesom efter gældende ret og ligesom i de øvrige nordiske lande ske formløst. Så snart der imidlertid er tale om en forandring af testamentet, kræves testamentsform. Om afgrænsningen mellem på den ene side gen-

¹) Om indførelse i notarialprotokollen af en erklæring om tilbagekaldelse af et testamente se justitsministeriets skrivelse nr. 34 af 25. januar 1942.

²) Borum: Arveretten s. 145 ff. og Bentzon: Den danske arveret s. 132 ff.

kaldelse af et testamente og tilbagekaldelse af en genkaldelse og på den anden side en forandring, der kræver testamentsform, henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 134³).

Til § 47.

(Kommissionsudkastet § 76 og bemærkningerne hertil s. 137-139, forslaget 1946 §75).

Bestemmelsen om, at en ensidig genkaldelse af et gensidigt testamente for at være gyldig skal meddeles den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket, svarer til kommissionsudkastets § 76 og forslaget 1946 § 75, og udvalget kan henholde sig til det i bemærkningerne til kommissionsudkastet anførte. En tilsvarende regel findes i gældende islandsk og norsk ret (den norske arvelovs § 59). Finsk og svensk ret (den svenske ärvdabalk 10 kap. 7 §) indeholder en almindelig bestemmelse om, at den, som gennem ensidig tilbagekaldelse af et fællestestamente væsentlig ændrer forudsætningerne for de deri indeholdte gensidige bestemmelser, har tabt sin ret på grund af testamentet. At spørgsmålet er løst på denne måde i svensk og finsk ret, hænger som anført i kommissionsudkastet s. 138 sammen med, at man her overhovedet ikke anerkender gyldigheden af arvepagter eller tilsagn, hvorved et testamente gøres uigenkaldeligt.

Hvis genkaldelsen af et gensidigt testamente er meddelt den anden part, må dette efter udvalgets opfattelse i almindelighed medføre, at medtestators disposition betragtes som bortfaldet på grund af bristende forudsætninger, selv om han ikke har oprettet nyt testamente⁴).

Til § 48.

(Forslaget 1946 § 76).

Bestemmelsen svarer til forslaget 1946 § 76, der var tiltrådt af arvelovskommissionen. Det i teori og praksis omtvistede spørgsmål om, i hvilket omfang den længstlevende ægtefælle, der har taget arv efter den førstafdøde i henhold til et gensidigt testamente,

er bundet ved bestemmelserne om formuens fordeling ved den længstlevendes død, foreslås herefter løst på den måde, at den længstlevende ægtefælle kan ændre testamentet, for så vidt angår sit særeje og halvdelen af det tidligere fællesbo, medmindre andet er bestemt i testamentet eller klart fremgår af dette. Der er altså tale om en testamentsfortolkningsregel. I det omfang, testamentet indeholder bestemmelser om den længstlevendes testationsret, er det testamentets indhold, som er afgørende på dette punkt. Ligeledes gælder formodningen ikke, hvis andet klart fremgår af testamentet. Dette kan være tilfældet, hvor der er tale om en fælles samlet testation, der ikke kan gennemføres, medmindre den længstlevendes andel heri står ved magt, således hvor der er testeret over bestemte fællesboet tilhørende genstande, eller hvor der er tale om et testamente til et bestemt angivet formål, som ikke lader sig realisere, uden at begge ægtefællers midler bringes i anvendelse. Reglen i § 48 gælder også de tilfælde, hvor testamentet indeholder bestemmelser om, at den længstlevende ægtefælle skal skifte i levende live f. eks. ved indgåelse af nyt ægteskab, og hvorledes formuen skal fordeles ved dette skifte.

Reglen om, at længstlevende, hvis det gensidige testamente i øvrigt ikke er til hinder herfor, kan ændre dets bestemmelser om fordelingen af arven, for så vidt angår „halvdelen af det tidligere fællesbo“, betyder, at længstlevende kan indsætte andre end de af ham oprindelig udpegede til den halvdel, der skal gå til hans arvinger; derimod kan han naturligvis ikke lade det gensidige testamentes bestemmelser til fordel for disse stå uforandret og indsætte nye arvinger til den halvdel, der skal gå til førstafdødes slægtninge eller de af denne indsatte arvinger.

Til § 49.

(Kommissionsudkastet § 77 og bemærkningerne hertil s. 139-140, forslaget 1946 §77).

Udvalget har i forhold til formuleringen i kommissionsudkastet (og forslaget 1946) indføjet den begrænsning, at et testamente

³) Jfr. også Borum: Arveretten s. 150 ff.

⁴) Borum: Arveretten s. 236.

kun *i almindelighed* skal anses for genkaldt, når det er oprettet af den ene ægtefælle til fordel for den anden, og ægteskabet er opløst, eller det er oprettet til fordel for testators forlovede, og forlovelsen hæves. Herved har man kraftigere villet understrege bestemmelsens karakter af en fortolkningsregel. I hvert fald i de tilfælde, hvor skilsmisse er givet på grund af, at den ene ægtefælle er forsvundet, kan der være tale om ikke at anse testamentet for genkaldt ved skilsmissen, **jfr.** om denne skilsmisssituation i forhold til reglen om ophør af den legale arveret ved skilsmisse bemærkningerne til § 38. Der kan ikke fra reglen sluttes modsætningsvis. Således vil der kunne være grund til at anse et testamente for bortfaldet på grund af bristende forudsætninger allerede ved en samlivsophævelse, der ikke (endnu) er fulgt af separation eller skilsmisse, eller fra det tidspunkt da separations- eller skilsmisssag er anlagt eller begæring om bevilling indgivet.

Kapitel 10.

Om testamenters ugyldighed og anfægtelse.

I de to foregående kapitler af lovudkastet er givet regler om oprettelse af testamente og om genkaldelse af testamente. Ingen af de i disse kapitler indeholdte bestemmelser siger imidlertid, hvilken virkning det har, at reglerne ikke er overholdt. I dette kapitel af loven omhandles testamenters ugyldighed og anfægtelse og herunder virkningen af, at bestemmelserne i kapitel 8 eller 9 ikke er opfyldt. Bortset fra § 50, der alene udtaler sig om virkningen af, at testator ikke **har** haft den for oprettelse af testamente foreskrevne alder, eller at formforskrifterne ved oprettelse af testamente ikke er opfyldt, finder reglerne i dette kapitel tilsvarende anvendelse på genkaldelse af testamente.

Til § 51.

(Kommissionsudkastet § 58 og bemærkningerne hertil s. 97-101, forslaget 1946 § 58).

Efter arveforordningens § 21 kræves det, at testator skal være ved sin fornufts fulde brug, **jfr.** herved også forudsætningen i arve-

forordningens § 24 „være sin fornuft fuldkommen mægtig“. Det benyttede ordvalg viser, at meningen med reglen må være at stille ret strenge krav såvel til testators normalitet som til beviset herfor.

Om betydningen for testamentshabiliteten af sindssygdhed, åndssvaghed, alderdomssvækkelse og lignende tilstande kan henvises til kommissionsudkastet 1941 s. 97-101. Det skal blot fremhæves, **jfr.** herom også Borum: Arveretten s. 89-99, at testamentshabiliteten lige så lidt som kontraktsabiliteten efter myndighedslovens § 65 kan bedømmes abstrakt. Der må ske en samlet bedømmelse af alle foreliggende oplysninger, herunder de lægelige erklæringer om testators sindstilstand, andre oplysninger, f. eks. vidneforklaringer herom, og indholdet af det omstridte testamente. Selve den omstændighed, at testator var sindslidende, og at han måske ikke var i stand til at disponere ved retshandler i levende live, kan ikke være udslagsgivende. Det afgørende må være, om testator ved testamentsoprettelsen har kunnet råde fornuftmæssigt over sine efterladenskaber, og hertil må kræves, at testator har kunnet forstå de trufne dispositioner — i hvert fald i hovedtræk — og at disse ikke er motiveret ved en abnorm sindstilstand hos ham.

Der skal anvendes et medicinsk-retligt kriterium, således at der fra lægelig side vel kan tages stilling til, om den pågældende lider af sindssygdhed, åndssvaghed, forbigående sindsförvirring eller lignende tilstand, medens det må afhænge af rettens bedømmelse, om denne tilstand har medført en manglende evne til fornuftmæssigt at oprette testamente. I så henseende kan en eventuel lægelig udtalelse kun være vejledende, men naturligvis vil navnlig en udtalelse fra retslægerrådet være af væsentlig betydning.

Som foran anført må også indholdet af det omstridte testamente indgå som et led i den samlede bedømmelse. Den omstændighed, at det godtgøres, at testator på testationstidspunktet var sindssyg, og at testationen *han* være påvirket af den sygelige tilstand, vil efter domspraksis ikke som isoleret fænomen være tilstrækkelig til at afsvække den ved testamentsformernes iagttagelse tilvejebragte sandsynlighed for, at habilitetsbetingelserne er opfyldt. De lægelige

oplysninger om karakteren af testators sindslidelse vil dog kunne være så tungtvejende, at det kan medføre tilsidesættelse af et testamente, uanset at dettes indhold ikke i sig selv indicerer, at det er påvirket af sygdommen. Om retspraksis på dette område henvises navnlig til højesteretsdommene i U.f.R. 1941 s. 22, 1951 s. 264 og 1954 s. 703, kommenteret i T.f.R. 1941 s. 226, 1952 s. 296 og 1955 s. 417.

Det er i bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 101 f.o., jfr. s. 99, anført, at det ikke er udelukket at anse visse dispositioner i et testamente for ugyldige på grund af testators abnorme tilstand, medens andre, der ikke berøres heraf, står ved magt. Der har under de nordiske forhandlinger været enighed om rigtigheden af dette synspunkt.

Til § 52.

(Kommissionsudkastet § 59 og bemærkningerne hertil s. 101-103, forslaget 1946 §59).

Bestemmelsen gør op med testamenteres ugyldighed på grund af tvang, svig m. v. Bestemmelsen svarer stort set til de regler, der i medfør af aftalelovens kapitel 3 gælder om ugyldighed af aftaler. På grund af testamentets karakter af en ensidig vil jeserklæring må der dog ved bedømmelsen af, om et testamente er ugyldigt, lægges større vægt på mangler ved testators vilje end ved bedømmelsen af hans gensidigt bebyrdende aftaler i levende live. Herfor taler også, at faren for misbrug er langt større ved testamentsoprettelse. Der lægges således ingen vægt på, hvorvidt testamentsarvingen har været i god tro. Ugyldighed indtræder, uanset om den ved testamentet indsatte arving kendte eller burde kende den omstændighed, som gør testamentet ugyldigt, og uanset hvem der har udøvet tvangen eller svigen m. v. I forhold til kommissionens formulering af bestemmelsen har man i overensstemmelse med, hvad der påtænkes i Norge, udtrykkelig medtaget „anden utilbørlig påvirkning" blandt ugyldighedsgrundene. Man har herved tilsigtet at give domstolene mulighed for at ramme ethvert tilfælde, hvor testator er blevet påvirket på utilbørlig måde, selv om påvirkningen undtagelsesvis ikke findes at kunne henføres under tvang, svig eller misbrug af

hans enfoldighed, svaghedstilstand eller afhængighed.

Ugyldigheden rammer kun de bestemmelser, der må anses fremkaldt ved den udøvede tvang, svig m. v.

Til § 53.

(Kommissionsudkastet § 60 og bemærkningerne hertil s. 103-105, forslaget 1946 § 60).

I stk. 1 udtales, at testamentariske bestemmelser er ugyldige, hvis testator ved oprettelsen befandt sig i en vildfarelse, der var afgørende for testationen. Bestemmelsen rammer såvel den såkaldte uægte vildfarelse, hvor testamentet ved fejlskrift eller fejltagelse har fået et andet indhold end tilsigtet, som den ægte vildfarelse, hvor testamentet vel i sin ordlyd stemmer med testators vilje men er oprettet under urigtige forudsætninger.

I stk. 2 udtales, at testamentet, hvor der foreligger en uægte vildfarelse, dog skal gennemføres efter sin rette mening, hvis denne kan findes. Dette følger af det sædvanlige princip om subjektiv fortolkning af testamenter.

I de tilfælde, hvor arveladeren slet ikke har haft til hensigt at oprette testamente, men f. eks. har ment, at han skrev under på et andet dokument eller på et testamente, ikke som testator men som vidne, eller hvor han har oprettet testamentet for spøg eller som led i en juridisk øvelse, foreligger intet retsgyldigt testamente, og det frembragte dokument er uden virkning.

Vedrørende det med vildfarelse beslægtede problem om bristende forudsætninger, der ikke omtales i loven, henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 104-105. Om permutationsretten se § 69 og bemærkningerne hertil.

Til § 54.

(Kommissionsudkastet § 61 og bemærkningerne hertil s. 105-107, forslaget 1946 §61).

Vedrørende denne regel om ugyldighed af en testamentarisk bestemmelse, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af efterladenskaberne, som åbenbart savner fornuftig mening, henvises i det hele til

bemærkningerne til kommissionsudkastet. Heri drøftes også s. 106-107 det beslægtede spørgsmål om pålæg i testamenter.

Til § 55.

(Kommissionsudkastet § 69 og § 70 og bemærkningerne hertil s. 123-126, forslaget 1946 § 69 og § 70).

Medens det af arveforordningens § 24 følger, at et testamente, der ikke er oprettet i de foreskrevne former, kun bliver uden retsmyndighed, hvis der rejses indsigelse mod dets rigtighed, gik kommissionsudkastet og forslaget 1946 ind for, at også indsigelse mod formen skulle medføre, at testamentet ikke får virkning. Dette standpunkt, der stemmer med norsk og svensk ret, kan udvalget slutte sig til. Efter arveforordningens § 24, således som den forstås i praksis, er forholdet det, at testamentet opretholdes, hvis de legale arvinger blot gør gældende, at de foreskrevne former ikke er iagttaget. Gør de derimod gældende, at testamentet ikke er ægte, at testator ikke var testaments-habil, eller at testamentet ikke er udtryk for hans endelige vilje, får testamentet ingen virkning, hvis det ikke er oprettet i de foreskrevne former. Arvingerne skal ikke bevise eller blot antageliggøre rigtigheden af deres indsigelse, og testamentsarvingen kan kun føre modbevis ved at dokumentere, at testamentet er oprettet i den foreskrevne form. Herved kommer man efter udvalgets opfattelse til at lægge for megen vægt på indsigelsens formulering. Hvis arvingen ønsker at anfægte et formløst testamente, vil han altid kunne hævde, at det ikke er udtryk for arveladerens endelige vilje, og rejse indsigelse herom og vil få medhold, selv om indsigelsen er ubevist og ubeviselig, ja selv om dens rigtighed modbevises, når dette ikke sker ved bevis for formgyldig oprettelse.

Bestemmelsen angår ugyldigheden af et testamente i medfør af §§ 50-54. I intet af disse tilfælde er ugyldigheden absolut, men det kræves, at der rejses indsigelse mod testamentets gyldighed. Indsigelse kan rejses af enhver, som ville arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt. Normalt vil indsigelsen komme fra arveladerens legale arvinger, men også arvinger eller legatarer i henhold til et tidligere testamente kan rejse indsigelse,* ligesom justitsministeriet kan rejse

indsigelse mod et testamente, hvis arven ellers vil tilfalde arvefonden. På tilsvarende måde må de ved et testamente begunstigede kunne rejse indsigelse mod gyldigheden af en senere genkaldelse af det pågældende testamente. Såfremt indsigelsen tages til følge, må det antages, at testamentet i almindelighed bliver uvirksomt ikke blot i relation til den arving, som har rejst indsigelsen, men også i relation til de andre arvinger. Der er dog intet til hinder for, at de øvrige arvinger kan godkende testamentet. Har de anerkendt testamentet, forinden de blev bekendt med en medarvings protest, vil forudsætningen for deres anerkendelse imidlertid ofte være bristet.

I kommissionsudkastet fandtes i § 71 en bestemmelse om, at indsigelse mod et testaments gyldighed skulle fremsættes snarest muligt, og senest inden boet sluttedes. En senere fremsat indsigelse skulle dog kunne tages i betragtning, såfremt retten under hensyn til indsigelsens art og grunden til dens senere fremkomst fandt tilstrækkelig anledning hertil. Denne bestemmelse optoges ikke i forslaget 1946, der blot i § 70 indsatte kravet om, at indsigelsen skulle fremsættes snarest muligt. Begrundelsen for at udelade arvelovskommissionens bestemmelse var følgende:

For de arvinger, der er mødt under skiftet, følger det allerede af de almindelige regler om skifteretsafgørelses bindende virkninger (res judicata), at de ikke efter boets slutning kan fremsætte indsigelse mod testamentet i første instans, men kun kan indbringe spørgsmålet for ankeinstansen med iagttagelse af de sædvanlige processuelle regler, herunder appel Fristen. Der var efter justitsministeriets opfattelse ikke grund til at indrømme disse arvinger en videregående adgang til at få opgørelsen af boet forandret og således fravige de sædvanlige processuelle regler. På den anden side var man betænkelig ved at foreskrive en forældelsesregel for de arvinger, der ikke var mødt på skiftet; disse arvinger burde som hidtil have adgang til at gøre deres indsigelse gældende ved søgsmål i første instans, og dette havde ikke medført sådanne vanskeligheder i praksis, at der var trang til en særlig forældelsesregel, bl. a. fordi disse tilfælde sjældent forekom.

Til disse betragtninger kan udvalget

slutte sig. Man finder det imidlertid ufor-
nødent i loven at udtale, at indsigelse skal
ske snarest muligt.

Endvidere har man udeladt bestemmelsen
i kommissionsudkastet og forslaget 1946
om, at indsigelse skal fremsættes over for
skifteretten eller eksekutor, og at retspleje-
lovens § 660 finder anvendelse, hvis der i
den anledning opstår tvist, idet man over-
lader disse processuelle spørgsmål til skifte-
og retsplejelovgivningens regler. Hvis ind-
sigelse i et skifteretsbo rejses under boets
behandling, må skifteretten tage stilling
til den rejste indsigelse; skifterettens af-
gørelse kan indbringes for landsretten. I
eksekutorboer rejses indsigelsen over for
eksekutor. Opnås der ikke for ham forlig om
spørgsmålet, må det indbringes for de al-
mindelige domstole, jfr. retsplejelovens § 660.
Hvis eksekutor har taget stilling til tvisten,
kan søgsmålet rettes mod ham, men ellers
må sagen anlægges mod de andre arvinger.
Såfremt der under et privat skifte rejses
indsigelse mod et testamente, og boet ikke
af den grund begæres overført til offentlig
skiftebehandling efter skiftelovens § 8, eller
der opnås enighed om afgørelse af tvisten
ved skifteretten i medfør af skiftelovens § 76,
må sag rejses ved de almindelige domstole
mod de øvrige arvinger.

Efter boets slutning kan en forbigået
arving, der ikke har givet møde under boets
behandling, indbringe sagen for de almin-
delige domstole ved søgsmål mod de per-
soner, som ved skifte har fået udlagt arv
efter testator¹⁾). Hvis arvingen er mødt
under skiftebehandlingen, kan han i skifte-
retsboer påanke den tilendebagte skifte-
behandling i medfør af retsplejelovens § 662,
medens han i eksekutorboer og privatskifte-
tede boer må anlægge sag mod de enkelte
arvinger; i eksekutorboer må sagen dog i
stedet kunne anlægges mod eksekutorerne,
jfr. Højesterets kendelse i U.f.R. 1946 s.
1228²⁾).

Undtagelse fra hovedreglen om, at de i
dette kapitel nævnte ugyldighedsgrunde kun

medfører testamentets anfægtelighed og
ikke dets nullitet må, selv om det ikke posi-
tivt er udtrykt i teksten — ligesom nu —
gælde, når der er så store mangler ved et
testamente, at der overhovedet ikke kan
siges at foreligge nogen viljeserklæring fra
afdøde om, hvorledes der skal forholdes
med hans efterladenskaber. I så tilfælde må
der bortses fra det, uden at det får betydning,
hvilken stilling de interesserede parter ind-
tager. Der opstår derfor det spørgsmål,
hvilke minimumskrav man skal stille for
at anerkende, at der foreligger et testa-
mente. Spørgsmålet herom kan vanskelig
være genstand for lovgivning og må derfor
ligesom nu løses af praksis. For det første
må det være klart, at et falsk testamente
ikke kan respekteres, selv om der ikke
rejses indsigelse imod det. Her er ikke nogen
viljeserklæring fra testator. Og med hensyn
til de i § 51 omhandlede mangler må der
også kunne forekomme enkelte tilfælde, hvor
der slet ikke foreligger nogen viljeserklæring
i egentlig forstand og dermed nogen testa-
mentarisk disposition. Dette gælder således,
når testator ved oprettelsen har været
ganske afsindig eller har befundet sig i en
tilstand, der nærmede sig fuldstændig be-
vidstløshed. Hvis dette oplyses at have
været tilfældet, kan skifteretten ikke tage
noget hensyn til dispositionen, og det vil
være uden betydning, om arvingerne un-
dler at protestere mod testamentet eller
endog godkender det. Men i de allerfleste
tilfælde vil der naturligvis ikke være tale
om en sådan mangel, at der slet ikke kan
siges at foreligge nogen viljesbestemmelse
fra testators side, men kun om en disposi-
tion, der er udsprunget af en mangelfuld
vilje. Nullitet må også kunne forekomme,
hvor arveladeren er et lille barn, hvis er-
klæring ikke kan tillægges betydning. At
kravet i § 39 til testators alder ikke er op-
fyldt, medfører derimod i sig selv kun, at
testamentet bliver anfægteligt. Strider testa-
mentet mod forskrifterne i § 52, vil det lige-
ledes i almindelighed ikke blive uvirksomt,

¹⁾ Om anvendelsen i disse tilfælde af reglen i forordning af 11. september 1839 § 2 (nu lov nr. 397 af 12. juli 1946 om bortblevne § 25) eller dennes analogi henvises til højesteretsdommen i U. f. R. 1960 s. 639, T.f.R. 1961 s. 79, jfr. Borum: Arvefaldet s. 135 ff.

²⁾ Om anvendelsen af ankefristen i retsplejelovens § 662 ved indbringelse af den tilendebagte eksekutorbehandling for domstolene henvises til Erwin Munch-Petersen: Skifteretten, 1956, s. 273-74, og de dér anførte retsafgørelser.

medmindre der rejses indsigelse imod det. Undtagelse herfra må dog navnlig gælde, såfremt testamentet er blevet til ved mekanisk tvang og muligvis også i visse grove tilfælde af kompulsiv tvang og lignende.

Den ugyldighed, der med støtte i grund-sætningen i D.L. 5-1-2 rammer et testamente med ulovligt eller usædeligt formål, er ligeledes absolut. Absolut ugyldighed rammer også et testamente, der er i strid med det i § 68 indeholdte forbud mod oprettelse af fideikommissser.

Til § 56.

(Kommissionsudkastet § 73 og bemærkningerne hertil s. 127-131, forslaget 1946 §71).

Hvor testamentet er oprettet for en notar, lægges hans attestations på testamentet til grund for bedømmelsen af dets gyldighed. Indeholder attestations oplysning om, at arveladeren har været i stand til at handle fornøftmæssigt, har den, der retter indsigelse mod testamentet, bevisbyrden for, at dette desuagtet ikke er tilfældet. Modbevis kan føres mod attestationsen, men der bør kræves et ret stærkt bevis, for at attestationsen ikke skal lægges til grund, jfr. bestemmelsens ordlyd „medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed“. Bestemmelsen siger intet om bevisbyrden for de forhold, der ikke omfattes af notarens attestations. Som hovedregel må gælde, at de, der protesterer imod testamentet, i det hele må have bevisbyrden for rigtigheden af deres indsigelse mod testamentets gyldighed.

Til § 57.

(Kommissionsudkastet § 72 og bemærkningerne hertil s. 127-131, forslaget 1946 § 72).

Efter gældende ret kan bevis for, at et vidnetestamente er oprettet lovligt, kun tilvejebringes, såfremt vidnerne — eller to af dem, hvor testator for en sikkerheds skyld har ladet flere medvirke ved testamentsoprettelsen — kan føres på det tidspunkt, da der rejses indsigelse mod testamentet³). Denne regel har medført, at testamentet over for en indsigelse mod dets rigtighed ikke får gyldighed, såfremt vidnerne alle er døde før testator, eller kun et

af vidnerne overlever testator, eller det ene vidne, hvor der kun har været to, senere er blevet sindssyg eller intet kan erindre om testamentsoprettelsen, selv om det i øvrigt har kunnet godtgøres, at testamentet er oprettet lovligt. På dette punkt foreslog kommissionsudkastet en vis lempelse i de gældende regler, og udvalget kan tilslutte sig, at det må anses for utilfredsstillende, at testamentet efter gældende ret også bliver uvirksomt i de tilfælde, hvor det undtagelsesvis på anden måde end ved førelse af testamentsvidnerne kan godtgøres, at det er gyldigt oprettet. For vidnetestamenter gælder, at testamentsarvingerne har bevisbyrden for testamentets rigtighed såvel formelt som reelt. Som hovedregel skal vidnerne føres, men domstolene vil efter udvalgets forslag ikke være bundet til ikke at anse bevis for tilvejebragt, selv om ikke begge vidnerne kan føres. I øvrigt må der sondres mellem de enkelte indsigelser mod testamentet, og udvalget kan i det hele slutte sig til de udtalelser herom, som indeholdes i bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 128-131.

I stk. 2 indeholdes en regel om, at hvor vidnerne i deres påtegning på testamentet har attesteret, at der er gået frem i overensstemmelse med § 42, skal dette anses for godtgjort, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle rigtigheden af påtegningen. Denne bestemmelse refererer sig kun til de rent formelle betingelser for oprettelse af vidnetestamente, altså at vidnerne skal være til stede som testamentsvidner efter testators ønske, at de har kendskab til, at det er et testamente, de bevidner, at arveladeren har underskrevet eller vedkendt sig testamentet i deres samtidige nærværelse, og endelig at de straks har skrevet deres navne på testamentet. Selv om ingen af vidnerne kan føres, må det herefter — når vidnerens påtegning indeholder attestations herom — normalt lægges til grund, at disse betingelser for oprettelse af et vidnetestamente har været opfyldt. En indsigelse om, at forskrifterne i § 42 ikke er opfyldt, må således i almindelighed bevises af den, som rejser indsigelsen, selv om vidnerne ikke kan føres. Derimod skaber vidnerens øvrige attestations på testamen-

³) Der bortses fra den mulighed, der er for, at vidnerne er ført i testators levende live.

tet, navnlig om testators evne til at råde fornuftmæssigt, i modsætning til hvad der efter § 56 gælder om notartestamenter, ikke en tilsvarende formodning for, at mangler ikke foreligger.

Som det vil ses, er det af afgørende betydning, hvilken forklaring vidnerne ved deres følelse kan give angående de nærmere omstændigheder ved testamentets oprettelse, og hvilken vægt der efter rettens opfattelse kan tillægges deres forklaring. I sidstnævnte henseende bemærkes, at retsplejelovens § 292 om bevisbedømmelsens frihed også gælder i dette tilfælde. De krav, der stilles til vidnernes habilitet i medfør af § 43, er de minimumskrav, hvis opfyldelse er en nødvendig betingelse for, at testamentet kan anses for oprettet i de foreskrevne former. Når vidnerne skal føres, er retten imidlertid ikke bundet deraf, at vidnerne opfylder disse krav, men er ved sin afgørelse frit stillet med hensyn til bedømmelsen af deres almindelige pålidelighed. Selv om vidnernes upartiskhed ikke kan drages i tvivl, må retten vurdere vidnernes iagttagelsessevne og evne til i det hele at overskue den situation, som forelå ved testamentsoprettelsen.

Kapitel 11.

Båndlæggelse ved testamente.

Det er i gældende ret (som efter udvalgets lovudkast § 26, stk. 1) hovedreglen, at en arvelader ikke ved testamente kan råde over tvangsarv, men herfra gælder enkelte undtagelser. Om hjemmelen i arveforordningens § 27, 1. pkt., til at træffe bestemmelse om, at hele formuen eller en væsentlig del af den skal overlades til en enkelt af arvingerne mod et passende vederlag, henvises til det ovenfor til § 26 anførte. Herudover er der i arveforordningens § 28 hjemmel til at træffe bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarv. Betingelserne for en gyldig båndlæggelse efter arveforordningens § 28 er, at der skal foreligge et testamente, som indeholder bestemmelser om båndlæggelse af vedkommende børns arv. Hvis båndlæggelsen skal udstrække sig til såvel fædre- som mødrearven, må testamentet være oprettet af begge forældrene i forening,

jfr. arveforordningens § 29, 1. pkt. Det antages, at båndlæggelse kan finde sted ikke blot af børns arv, men også af den tvangsarv, som tilfalder fjernere afkom. Båndlæggelsen skal være til børnenes tarv, jfr. henvisningen i arveforordningens § 28 til dens § 27, og der skal indhentes erklæringer herom fra vedkommende øvrighed og andre pålidelige personer med nøje kendskab til forholdene, så vidt muligt af den nærmeste slægt. I praksis kræves normalt to erklæringer. Det antages i praksis, at sådanne erklæringer er uforholdne, hvor arvingen samtykker i båndlæggelsen. Som en yderligere betingelse stilles, at bestemmelsen skal være konfirmeret af justitsministeriet, som i øvrigt skal tage hensyn til, om der er betaget barnet noget af hans legale arvelod. Båndlæggelsen har den virkning, at arvingen i levende live afskæres fra at råde over kapitalen og kun oppebærer renten, ligesom arvingens kreditorer i hans levende live er afskåret fra at søge fyldestgørelse i arven. Arvingen kan derimod råde over arven ved testamente, og den indgår ved hans død i hans dødsbo, hvor hans kreditorer kan søge sig dækket i den. Det påhviler justitsministeriet at påse, at båndlagte midler sikres på behørig måde, for så vidt der måtte være grund til at tillade, at de undrages fra indsættelse i overformynderiet. I praksis sker båndlæggelse af tvangsarv i almindelighed ved, at arven bestyres af overformynderiet eller Bikubens forvaltningsafdeling.

I bemærkningerne til kommissionsudkastet 1941 s. 140 ff. behandledes indgående problemerne i forbindelse med dette båndlæggelsesinstitut. Kommissionen havde overvejet, om instituttet burde bibeholdes i dets nuværende skikkelse. Når en arvelader fremtidig kunne træffe bestemmelse over halvdelen af sine livsarvingers arv mod hidtil $\frac{1}{3}$ og således frit kunne bestemme, at denne testationsfri del, halvdelen, skulle båndlægges, kunne det diskuteres, om der burde være adgang til yderligere at træffe bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarven. Kommissionen nåede til det resultat, at båndlæggelse af tvangsarv fortsat burde være mulig, men dog med visse begrænsninger i forhold til gældende ret. Efter kommissionsudkastet var det således en betingelse for arveladerens adgang til ved testamente at træffe bestemmelse om bånd-

læggelse af livsarvingers tvangsarv, at arveladeren skønnede, at arvingen ville være mindre skikket til at råde over tvangsarven, eller at hans råden på grund af særlige omstændigheder ville medføre fare for uforsvarlig brug af formuen. Endvidere hjemlede kommissionsudkastet arvingen en ret til over for skifteretten at begære bestemmelsen tilsidesat, såfremt han godtgjorde, at de nævnte betingelser for at båndlægge hans tvangsarv ikke var til stede. Havde han over for arveladeren samtykket i båndlæggelsen, måtte han dog særlig godtgøre, at han havde rimelig grund til at fravige sin erkendelse af båndlæggelsens berettigelse. Af det anførte følger, at kommissionen foreslog det gældende konfirmationssystem afskaffet.

Som det fremgår af bemærkningerne til regeringsforslaget 1946, rigsdagstidende 1946-47, tillæg A. sp. 2851 ff., var justitsministeriet principielt enig med kommissionen i, at adgangen til båndlæggelse af tvangsarv blev bibeholdt, og således at den nugældende ordning med konfirmation på testamentet bortfaldt, ligesom man var enig i, at der burde være adgang til tilsidesættelse af en båndlæggelsesbestemmelse efter en realitetsprøvelse på grundlag af forholdene på skiftets tidspunkt.

På to punkter var ministeriet imidlertid betænkelig ved kommissionens forslag. For det første mente man, at kravet om, at arveladeren positivt skulle erklære, at betingelserne for båndlæggelse var til stede og således give udtryk for mistillid til livsarvingens evne til at disponere over sin formue, i høj grad ville være egnet til at afholde arveladeren fra at træffe bestemmelse om en båndlæggelse, der ville være stemmende med arvingens tarv. Endvidere mente man, at kommissionens forslag om mulighed for skifteretterne for at tilsidesætte arveladerens bestemmelse var betænkelig. Afgørelserne ville let blive meget uensartede, og det ville ofte være pinligt for vidnerne — i reglen livsarvingens nære slægtninge — at afgive forklaring i retten om, hvorvidt betingelserne for båndlæggelse var opfyldt, hvilket kunne friste dem til at tilbageholde oplysninger af betydning for afgørelsen. Justitsministeriet måtte derfor foretrække en fastere ordning.

Efter en forhandling i justitsministeriet

udarbejdede kommissionen herefter i september 1942 udkast til nye regler om betingelserne for båndlæggelse og om tilsidesættelse af arveladerens bestemmelse herom, hvorefter adgangen til at båndlægge tvangsarv udvidedes i forhold til det oprindelige udkast, ligesom afgørelsen af spørgsmålet om tilsidesættelse af arveladerens bestemmelse om båndlæggelse henlagdes til justitsministeriet og ikke til skifteretterne.

Forslaget 1946 var, for så vidt angår betingelserne for båndlæggelse m. v., i alt væsentligt i overensstemmelse med kommissionens sidste udkast. Bestemmelse om båndlæggelse af tvangsarv kunne en arvelader herefter træffe, såfremt han fandt det stemmende med arvingens tarv. Bestemmelsen om båndlæggelse kunne dog efter arvingens begæring tilsidesættes af justitsministeriet, såfremt arvingen godtgjorde, at han fuldt ud var i stand til at råde over arven på egen hånd, og at der ikke forelå særlige omstændigheder, som kunne medføre uforsvarligt forbrug af arven. Det bestemtes endvidere, at båndlæggelse af arv ikke kunne ophæves før arvingens 25. år, medens denne begrænsning efter det oprindelige udkast kun var gældende, hvis arven var af betydeligere størrelse. Til de af kommissionen foreslåede betingelser for at tilsidesætte en bestemmelse om båndlæggelse havde justitsministeriet yderligere føjet et, at arvingen skulle godtgøre, at det havde særlig betydning for ham at få rådighed over arven. Kommissionen havde udtalt, at den ikke kunne tiltræde denne tilføjelse, idet den anså for at ville forrykke det principielle grundlag for bestemmelserne. Justitsministeriet bemærkede hertil, at man, hvor det ikke var af særlig betydning for arvingen at få rådighed over arven, fandt det urimeligt at tilsidesætte arveladerens ønske om båndlæggelse af arven, og den foreslåede regel ville også være mere i harmoni med den hidtidige retstilstand på dette område.

Udvalget har på denne baggrund optaget de spørgsmål, der knytter sig til reglerne om båndlæggelse af tvangsarv, til fornyet overvejelse. Udvalget mener ligesom kommissionsudkastet 1941 og forslaget 1946 ikke, at den foreslåede begrænsning af tvangsarven til halvdelen og den heraf følgende udvidelse af den testationsfri del af

boet overflødig gør muligheden for båndlæggelse af tvangsarv. I mange tilfælde bidrager båndlæggelse til at bevare kapitalen for arvinger, som ikke selv er i stand til at bestyre den på fornuftig måde. Set fra et samfundsmæssigt synspunkt er det ikke ønskeligt, at kapital ved at overgå til en uøkonomisk arving forødes, hvorved arvingen måske endda kommer til at ligge det offentlige til byrde.

Den begrænsning af tvangsarveretten, som båndlæggelsesinstituttet betyder, er således efter udvalgets opfattelse velgrundet og tager da også et rimeligt hensyn til arveladeren, som bør have frihed til at gøre sit til, at den af ham erhvervede kapital bevares, således at børnene i deres livstid sikres udbyttet af den. Hertil kommer, at båndlæggelse af tvangsarv fortsat finder sted i betydeligt omfang. Udvalget har til belysning heraf ladet foretage en gennemgang af de af justitsministeriet i årene 1937 og 1938 og 1954-1958 udfærdigede konfirmationer på testamentariske bestemmelser om båndlæggelse af tvangsarv. Resultatet af denne undersøgelse findes i bilag 11, s. 190. Her skal blot anføres, at antallet af konfirmationer på bestemmelse om båndlæggelse af livsarvingers tvangsarv fortsat er ret betydeligt, nemlig i årene 1954-1958 446 eller i gennemsnit 89 pr. år. Det må herved erindres, at bestemmelser, hvorved der sker båndlæggelse af arven til flere af arveladerens børn eller børnebørn, ofte vil findes i samme testamente og derfor blive konfirmeret under ét, således at antallet af arvinger, hvis tvangsarv båndlægges, er ikke uvæsentlig større end antallet af konfirmationer. Ganske vist er tallene for 1937-1938 større, i gennemsnit for disse år 105 konfirmationer pr. år, men der kan ikke siges at være tale om en sådan nedgang, at båndlæggelsesinstituttet er ved at miste sin betydning. I øvrigt synes der — måske særlig ved båndlæggelse for børnebørn — at være en tendens i retning af en videregående anvendelse af at benytte båndlæggelse til at udskyde den rådighed, der ellers opnås ved myndighedsalderen, 21 år, til en noget højere alder.

Man er ligeledes enig i, at bestemmelser om båndlæggelse af tvangsarv ikke fremtidig bør kræves kgl. konfirmeret for at opnå gyldighed. Den konfirmation, som efter

de gældende bestemmelser er nødvendig, har givet anledning til ikke ubetydelige administrative vanskeligheder. Således som arveforordningens § 28 er affattet, må den realitetsprøvelse, som justitsministeriet kan foretage, ofte være meget begrænset. Er lovens betingelser opfyldt, og fremskaffes de fornødne erklæringer, vil konfirmation normalt kunne forventes meddelt. Dette er i mange tilfælde utilfredsstillende, og den praksis, som har udviklet sig, således at konfirmation meddeles også i arveladerens levende live, hvor børnene endnu er små, ja endog for ufødte børn, synes også at vise konfirmationssystemets betænkeligheder.

Med hensyn til udformningen af betingelserne for, at en arvelader kan træffe bestemmelse om båndlæggelse og det hermed nøje forbundne spørgsmål om tilsidesættelse af en båndlæggelsesbestemmelse, når vedkommende arving protesterer, kan udvalget principielt slutte sig til forslaget 1946 og det til grund herfor liggende udkast fra arvelovskommissionen. Det foreslås således, at en arvelader kan bestemme båndlæggelse, såfremt han finder det stemmende med arvingens tarv, men at denne bestemmelse kan tilsidesættes, såfremt arvingen godtgør, at han er i stand til på forsvarlig måde at råde over arven på egen hånd, altså når det efter en prøvelse af forholdene på det tidspunkt, da båndlæggelsen skal være aktuel, viser sig, at båndlæggelse ikke er begrundet.

Arvelovskommissionen kunne som foran nævnt ikke acceptere den i regeringsforslaget 1946 optagne betingelse for at tilsidesætte en testamentarisk bestemmelse om båndlæggelse, at det har særlig betydning for arvingen at få rådighed over arven. Udvalget er enig med kommissionen i, at der er en principiel forskel på spørgsmålet om den tilsidesættelse af en båndlæggelsesbestemmelse, som finder sted straks på skiftet, og den afgørelse, som — efter at båndlæggelsen er effektueret — træffes om, at udbetaling kan finde sted af båndlagt arv, når det er en velfærdssag for arvingen, og at denne principielle forskel bør fastholdes, således at det nævnte kriterium bør være uden betydning for spørgsmålet om den oprindelige tilsidesættelse af en båndlæggelsesbestemmelse. Heller ikke den tredje betingelse i forslaget 1946 for at undlade

effektivering af båndlæggelsen — at der ikke foreligger særlige omstændigheder, som kan medføre fare for uforsvarligt forbrug af arven — er optaget i udvalgets forslag. Grunden hertil er, at den efter udvalgets opfattelse ikke vil få nogen selvstændig betydning ved siden af hovedbetingelsen om, at arvingen er i stand til på forsvarlig måde at råde over arven på egen hånd, jfr. nærmere bemærkningerne til § 59 s. 116.

Som anført foran havde arvelovskommissionen foreslået sager om tilsidesættelse af båndlæggelsesbestemmelser henlagt til domstolene (i første instans skifteretterne), medens disse sager efter forslaget 1946 var henlagt til justitsministeriet. Regeringsfor-
slagets standpunkt var begrundet med, at man ved en henlæggelse af sagerne til skifteretterne befrygtede dels uensartethed i afgørelserne, dels at det under en sådan ordning kunne blive vanskeligt at få de rigtige oplysninger frem under hensyn til det pinlige, der kunne ligge i afgivelse af vidneforklaringer af nære slægtninge til arvingen. Som det vil ses af udvalgets udkast, har man ment at burde tilslutte sig arvelovskommissionens forslag om, at disse afgørelser, der har en vidtrækkende betydning for de pågældende arvinger, henlægges til domstolene. For imidlertid at sikre den ønskelige ensartethed i afgørelserne er der i § 60, stk. 3, givet justitsministeriet en selvstændig adgang til at appellere skifteretternes afgørelser.

Udover båndlæggelse for livsarvinger finder der i praksis også båndlæggelse sted for enker. Arveforordningen indeholder ingen regler herom, men båndlæggelsen sker ved kgl. konfirmationer, der har hjemmel i grundlovens § 25. Grundlaget for båndlæggelsen er en af manden med hustruens samtykke truffet testamentarisk disposition, hvorefter enken ikke skal kunne råde frit over efterladenskaberne. Båndlæggelsesbestemmelsen skal for at opnå gyldighed konfirmeres af justitsministeriet. Hustruens samtykke kan gives såvel i levende live som efter mandens død, og det samme gælder den fornødne konfirmation. Båndlæggelsen kan omfatte dels hele ægtefællernes fællesbo, sålænge hustruen sidder i uskiftet bo med det, og dels efter skifte hendes egen boslod og arvelod. Båndlæggelsen kan også omfatte

hustruens arv af mandens særeje. Der kan kun gives konfirmation på en bestemmelse om båndlæggelse af hele fællesboet, for så vidt angår den tid, hustruen sidder i uskiftet bo. Når enken skifter, beholder hun kun sin boslod og arvelod, og det er herefter den, der båndlægges, hvis testamentet indeholder bestemmelse herom, og der er opnået konfirmation på bestemmelsen. Båndlæggelsens virkninger er de samme som for båndlæggelse af livsarvingers tvangsarv, og der tages ikke ved konfirmationen noget hensyn til, om de midler, der båndlægges, hidrører fra hustruens egen eller fra mandens bodel.

I forbindelse med loven fra 1925 om ægteskabets retsvirkninger, hvorefter hustruen har rådighed over den del af fællesboet, som hun har indbragt, og loven fra 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo drøftede man, hvorvidt ordningen burde opretholdes, og næde til det resultat, at disse nye lovregler ikke ændrede baggrunden for den hidtidige praksis på så afgørende måde, at der ikke fremtidig kunne meddeles konfirmation på sådanne testamentsbestemmelser.

Arvelovskommissionen behandlede i bemærkningerne til § 85 i sit lovudkast (s. 148-150) spørgsmålet om opretholdelse af muligheden for at træffe bestemmelse om båndlæggelse for den efterlevende hustru. Uanset at dette retsinstitut var i strid med almindelige principper i gældende ret om ligestilling af mand og hustru, mente man dog, at der var en sådan brug for dette institut, at man ikke burde foreslå det ophævet. På den anden side fandt arvelovskommissionen ikke anledning til at udvide retsinstituttet, således at der på samme måde kunne ske båndlæggelse for manden, når han var den længstlevende. Kommissionen foreslog derfor det gældende retsinstitut bibeholdt, men fandt det dog nødvendigt at gøre den indskrænkning i den gældende praksis, at båndlæggelse ikke fremtidig skulle omfatte den del af formuen, som hustruen selv havde indført i fællesboet, hendes bodel. En båndlæggelse af midler, der hidrørte herfra, nærmede sig meget stærkt til selvåndlæggelse. Når hustruen sad i uskiftet bo, skulle båndlæggelse således kun kunne omfatte mandens bodel, og når skifte fandt sted kun hendes arvelod og

boslod i det omfang, disse hidrørte fra mandens bodel eller hans særeje.

I kommissionsudkastet drøftedes endvidere nærmere, hvilken betydning båndlæggelsen skulle have over for de kreditorer, som hustruen havde ved mandens død, men man fandt ikke, at dette spørgsmål havde en sådan praktisk betydning, at der var grund til at opstille en særregel herom. Båndlæggelsen krævede efter kommissionens forslag i lighed med bestemmelser om båndlæggelse af livsarvingers tvangsarv ikke konfirmation, men hustruens samtykke var fortsat nødvendigt. I øvrigt skulle for denne enkebåndlæggelse gælde samme regler som for båndlæggelse for livsarvinger¹⁾.

Udvalget er enig med arvelovskommissionen i, at instituttet ikke bør udvides til også at omfatte båndlæggelse for enkemanden. Udvalget har derefter overvejet, hvorvidt der fortsat bør være adgang til at træffe bestemmelse om båndlæggelse af *enkens* bos- og arvelod og hele fællesboet i den tid, hun sidder i uskiftet bo. Selv med den af arvelovskommissionen foreslåede begrænsning, at båndlæggelse kun kan effektueres, for så vidt angår den formue, der hidrører fra mandens bodel (og særeje), må man nære betænkelighed ved i loven at opretholde en regel, der gør forskel på mands og hustrus retsstilling. Hertil kommer, at den i kommissionsudkastet foreslåede regel, hvorefter der skal sondres mellem effekter hidrørende fra mandens og fra enkens egen bodel, vil være vanskelig at praktisere. Når ægteskabet har varet i en årrække, vil det — særlig for så vidt angår anskaffelser under ægteskabet — kunne stille sig meget tvivlsomt, hvorledes effekterne eller formuen skal fordeles på de to bodele. Udvalget har undersøgt, hvorvidt konfirmation fortsat gives på bestemmelser af denne art i samme udstrækning som hidtil. I årene 1954-58 meddeltes der kun 34 konfirmationer på bestemmelser om båndlæggelse af hustruens arvelod og boslod eller hele fællesboet, medens hun sidder i uskiftet bo, eller i gennemsnit 7 konfirmationer pr. år. Til sammenligning kan oplyses, at der i årene 1937-38 meddeltes 39 konfirmationer på

båndlæggelsesbestemmelser af denne art eller årlig 20. Der er således tale om et relativt lille antal konfirmationer årlig og om et retsinstitut, hvis anvendelse synes at være i en ikke uvæsentlig tilbagegang, og udvalget mener derfor ikke, det vil medføre praktiske vanskeligheder af betydning, såfremt hjemmelen til at oprette båndlæggelsesbestemmelser af denne art ophæves.

Dette synspunkt støttes af, at ægtefæller i øvrigt vil kunne nå meget vidt i retning af at opnå resultater, som i realiteten ligner dem, der opnås ved anvendelse af det egentlige båndlæggelsesinstitut. Manden vil således altid kunne bestemme, at friarven skal båndlægges for hustruen. Men også for så vidt angår hustruens tvangsarv og boslod, vil han ofte kunne opnå det tilsigtede resultat inden for lovens rammer. F. eks. kan sagen ordnes således, at hustruen ved et fællestestamente giver afkald på sin arvelod og efter omstændighederne helt eller delvis tillige sin boslod²⁾ mod rentenydelse for sin livstid af kapitalen, og i det omfang, der ikke i øvrigt er tvangsarvinger efter arveladeren, vil hans øvrige arvinger være bundet heraf. Er der børn eller andre tvangsarvinger, vil deres tiltræden være fornøden, hvilket kan ske ved et delvist arveafkald fra deres side. Er denne vej ikke farbar, kan arveladeren bl. a. opnå det tilsigtede resultat ved i levende live at tegne en livrente til fordel for sin hustru eller som gave give sine børn en del af sin formue med den klausul, at den til hustruens død skal henstå til rentenydelse for hende. Udvalget finder herefter, at der ikke er tilstrækkelig grund til at opretholde adgangen til at træffe bestemmelse om båndlæggelse af hustruens bos- og arvelod m. v., hvorfor bestemmelsen i kommissionsudkastets § 85, jfr. forslaget 1946 § 85, ikke er medtaget i udvalgets lovudkast.

Til § 58.

(Kommissionsudkastet § 78 og bemærkningerne hertil s. 142-143, forslaget 1946 § 78).

Denne indledningsbestemmelse indeholder hjemmelen for, at en arvelader ved testa-

¹⁾ Om kommissionsudkastets bestemmelse se Karen Johnsen i U. f. R. 1942 B s. 43 og Jan Kobbenaagel i U. f. R. 1942 B s. 137.

²⁾ U. i. R. 1957 s. 435.

mente kan træffe bestemmelse om hel eller delvis båndlæggelse af en livsarvings tvangsarv, når han finder dette stemmende med arvingens tarv. En delvis båndlæggelse kan enten vedrøre en del af formuen eller være begrænset, til arvingen opnår en bestemt alder, eller til en anden bestemt begivenhed indtræder. Derimod kan testator ikke træffe bestemmelse om en båndlæggelse, der kun er delvis i den forstand, at arvingen selv frit kan råde over arven, men hans kreditorer skal være udelukket fra at søge fyldestgørelse i den, jfr. om friarv bemærkningerne til § 65, nedenfor s. 121. Er der ikke foretaget nogen særlig begrænsning, må en testamentarisk båndlæggelsesbestemmelse i almindelighed forstås således, at båndlæggelsen er livsvarig og omfatter hele den del af arven, som kan båndlægges, jfr. § 61 og bemærkningerne hertil. Arveladeren kan kun træffe bestemmelse om båndlæggelse af arven efter ham selv. Den i uskiftet bo hensiddende ægtefælle kan således kun båndlægge en livsarvings arv efter ham, men ikke efter den tidligere afdøde ægtefælle. Heri sker der i forhold til gældende ret ingen ændring, uanset at arv i uskiftet bo ikke fremtidig anses for falden ved den førstafdøde ægtefælles død; den længstlevende ægtefælle kan fortsat kun råde ved testamente over den del af boet, som skal falde i arv efter ham, jfr. § 15, stk. 2. Dette gælder også, selv om arvingen giver samtykke til båndlæggelsen. Hvis det ønskes, at båndlæggelsen skal omfatte arven efter begge forældrene, må testamentet være oprettet af dem begge i forening. Det kan dog muligt antages, at den førstafdøde ægtefælle i et vist omfang kan delegere sin beføjelse til den længstlevende ægtefælle, jfr. herom Borum, Luul og Schlegel: Båndlæggelsesinstituttet i dansk ret, s. 44-45.

Til § 59.

(Kommissionsudkastet § 79 og bemærkningerne hertil s. 143, forslaget 1946 § 79).

Det tilkommer efter § 58 arveladeren at træffe bestemmelse om, hvorvidt en livsarvings tvangsarv skal båndlægges, og denne bestemmelse står normalt ved magt uanset arvingens protest. Arvingen kan imidlertid i medfør af § 59 forlange bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesat, hvis han positivt godtgør, at han er i stand til på forsvarlig

måde at råde over arven på egen hånd. Dette betyder, at en båndlæggelse, når arvingen protesterer, kun kan finde sted efter en virkelig prøvelse af, om den er påkrævet. Det er ikke nok, at arvingen godtgør, at han er i stand til at bestyre sin egen indtægt. Det kræver større indsigt og modenhed at bestyre en større kapital på forsvarlig måde. Selv om der måske ikke kan siges at være nogen større risiko på grund af arvingens egne forhold, må der tillige kunne lægges vægt på, om det i øvrigt kan antages, at arvingen, fordi han lader sig lede af andre eller vil overlade andre uden indsigt i kapitalforvaltning at råde over arven, af den grund må siges ikke fuldt ud at være i stand til at råde over arven på egen hånd. En beskæring af vedkommende arvinges legale arvelod får næppe betydning for afgørelsen af, om en båndlæggelsesbestemmelse skal tilsidesættes i medfør af § 59.

Tilvejebringer arvingen tilstrækkeligt bevis for sin evne til at råde på forsvarlig måde over arven på egen hånd, må bestemmelsen om båndlæggelse ophæves, for så vidt angår hans tvangsarv. Spørgsmålet bliver i så tilfælde, om en bestemmelse om båndlæggelse af hele arvingens arv skal forstås således, at båndlæggelse alligevel skal ske af den testationsfri del af arven. Medmindre der i testamentet findes holdpunkter for den modsatte forståelse, må det normalt antages, at friar ven alligevel skal båndlægges.

Med hensyn til betydningen af arvingens samtykke til båndlæggelsen bemærkes: Arvingen kan over for arveladeren give fuldstændigt afkald på sin arveret, og en myndig arving må da så meget mere over for arveladeren kunne samtykke i at modtage arven som båndlagt. Et sådant samtykke må normalt anses for bindende, således at arvingen ved at give samtykke til båndlæggelsen afskæres fra, når denne skal effektueres, at få båndlæggelsesbestemmelsen tilsidesat, fordi han godtgør at kunne råde over arven på egen hånd på forsvarlig måde. Selv om samtykket i almindelighed anses for bindende, vil dette dog ikke hindre arvingen i at få det tilsidesat, såfremt det er fremkaldt ved tvang, svig eller udnyttelse eller af andre grunde må anses for ugyldigt. Dette sidste kan særlig tænkes, hvor samtykket er givet under urigtige forudsætning-

ger, eller hvor forudsætningerne efter dets afgivelse er bristet, f. eks. hvor formuen er meget væsentlig formindsket, eller hvor arveladeren efter samtykket har betaget vedkommende arving noget af hans legale arvelod. Spørgsmålet om eventuel ugyldighed af et af arvingen meddelt samtykke til båndlæggelse henhører under domstolene; spørgsmålet må kunne afgøres i forbindelse med sagen om arvingens protest mod båndlæggelse efter § 60.

Efter stk. 2 kan båndlæggelsen dog ikke ophæves før arvingens fyldte 25. år. Særlig for unge mennesker har båndlæggelse sin betydning, og man finder det ligesom kommissionsudkastet og forslaget 1946 rimeligt, at en tilsidesættelse af arveladerens testamenteriske ønske om, at arvingens tvangsarv skal båndlægges, først kan ske, når arvingen har opnået en vis modenhed.

Til § 60.

(Kommissionsudkastet § 80 og bemærkningerne hertil s. 144, forslaget 1946 § 80).

Arvingens begæring om tilsidesættelse af en båndlæggelsesbestemmelse skal fremsættes snarest muligt. Heri ligger, at begæringen for at kunne tages til følge i almindelighed må fremsættes, inden båndlæggelsen er iværksat. På den anden side er det klart, at en tilsidesættelse af båndlæggelsesbestemmelsen ikke kan finde sted tidligere end på skiftets tidspunkt og således ikke i arveladerens levende live og heller ikke efter hans død, medens den efterlevende ægtefælle sidder i uskiftet bo med den arv, som skal båndlægges. Først når boet efter arveladeren er under skifte, kan arvingen begære båndlæggelsesbestemmelsen tilsidesat. Er båndlæggelsen iværksat før arvingens fyldte 25. år, skal begæringen indgives snarest muligt, efter at han har nået denne alder. Såfremt arvingen ikke snarest muligt (eller snarest efter at være blevet 25 år) begærer bestemmelsen tilsidesat, må skifteretten antages at være afskåret fra at tage stilling til spørgsmålet herom. Det samme gælder, når spørgsmålet én gang har fundet sin afgørelse ved skifteretten. Arvingen må i disse tilfælde, hvis han senere ønsker arven helt eller delvis udbetalt til fri rådighed, ansøge justitsministeriet herom i medfør af § 63.

Afgørelsen af, om arvingens begæring skal imødekommes, træffes af skifteretten

ved kendelse — i eksekutorboer såvidt muligt efter indhentelse af erklæring fra eksekutor. Kendelsen må enten gå ud på, at båndlæggelsesbestemmelsen opretholdes, eller at den tilsidesættes fuldt ud. Derimod kan skifteretten ikke træffe bestemmelse om en delvis tilsidesættelse af båndlæggelsen, således at arvingen får en del af tvangsarven udbetalt til fri rådighed, medens resten båndlægges.

Skifterettens kendelse kan indbringes for højere ret af arvingen, hvis den går ham imod, og får han medhold, vil appel kunne rejses af eksekutor eller justitsministeren. Om begrundelsen for den appelbeføjelse, der er tillagt justitsministeren, henvises til det foran s. 114 anførte. Det forudsættes således, at justitsministeriet straks underrettes af skifteretten om dennes kendelse, hvis den går ud på en tilsidesættelse af arveladerens bestemmelse om båndlæggelse. Appel vil i medfør af retsplejelovens § 661 kunne ske i form af kære af skifterettens kendelse. Hvor boet er under behandling ved skifteretten, må arvingen og justitsministeriet i medfør af retsplejelovens § 662 i stedet kunne afvente skiftebehandlingens afslutning og påanke den tilendbragte skiftebehandling og i forbindelse hermed den afsagte kendelse.

Til § 61.

(Kommissionsudkastet § 81 og bemærkningerne hertil s. 144, forslaget 1946 § 81).

Eglen i arveforordningens § 28 tager i første række sigte på båndlæggelse af penge og værdipapirer. Båndlæggelse af sådanne midler forudsættes i bestemmelsen i almindelighed iværksat ved midlernes anbringelse i overformynderiet. Siden slutningen af forrige århundrede har justitsministeriet dog også meddelt konfirmation på bestemmelser om båndlæggelse i Bikubens forvaltningsafdeling, såfremt arvingen ved båndlæggelsens effektivering er myndig og samtykker heri.

Efter kommissionsudkastets § 81 skulle tvangsarv kunne båndlægges i overformynderiet eller en til en sparekasse knyttet forvaltningsafdeling. Kommissionen fandt, at ordningen med båndlæggelse i Bikubens forvaltningsafdeling i det hele havde virket tilfredsstillende, og mente det hensigtsmæssigt, at båndlæggelse af tvangsarv fremtidig

kunne ske i enkelte andre sparekassers forvaltningsafdelinger end Bikubens. Der krævedes dog en særlig godkendelse af justitsministeriet af vedkommende forvaltningsafdeling, medens kommissionen ikke mente, at arvingens samtykke burde stilles som vilkår for båndlæggelse uden for overformynderiet.

I forslaget fra 1946 udvidedes adgangen for justitsministeriet til at godkende forvaltningsafdelinger til modtagelse af båndlagt tvangsarv til også at omfatte forvaltningsafdelinger knyttet til en bank, idet justitsministeriet mente, at bankerne på dette område måtte ligestilles med sparekasserne.

Udvalget må ligesom arvelovskommissionen være af den opfattelse, at der bør åbnes mulighed for anbringelse af båndlagte midler i et mindre antal forvaltningsafdelinger udover Bikubens, men man må i overensstemmelse med regeringsforslaget 1946 mene, at adgangen hertil ikke på forhånd kan være begrænset til forvaltningsafdelinger, der er tilknyttet sparekasser. Man har derfor formuleret bestemmelsen således, at tvangsarv kan båndlægges i overformynderiet eller i en til et andet pengeinstitut knyttet forvaltningsafdeling, der af justitsministeriet er godkendt hertil. Man finder dog anledning til at fremhæve, at der kun bør være tale om godkendelse af få forvaltningsafdelinger, idet det er nødvendigt, at de pågældende forvaltningsafdelinger opnår den fornødne øvelse og indsigt i denne særlige art af forvaltning, under hvilken vanskelige juridiske problemer ofte vil fremkomme, ligesom godkendelse af forvaltningsafdelingerne ved et større antal pengeinstitutter og den deraf følgende spredning af de båndlagte midler vil hindre den ensartede behandling af sagerne, som må anses for ønskelig.

Som et vilkår for godkendelse af en forvaltningsafdeling bør stilles, at afdelingen forpligter sig til kun at anbringe de båndlagte midler i overensstemmelse med de gældende regler om anbringelse af myndiges midler i overformynderiet, for tiden bestemmelser for anbringelse under overformynderiets bestyrelse af myndiges midler af 30. juni 1948 (Ministerialtidende A nr. 156) som ændret ved justitsministeriets skrivelse nr. 18 af 7. februar 1958, jfr.

Borum, Iuul og Schlegel: Båndlæggelsesinstituttet i dansk ret s. 192-193.

I overensstemmelse med gældende ret har man i stk. 1, 2. pkt., udtrykkelig udtalt, at umyndiges tvangsarv kun kan båndlægges i overformynderiet. Selv om arveladeren således har bestemt, at båndlæggelsen skal iværksættes i et andet pengeinstituts godkendte forvaltningsafdeling, skal båndlæggelsen, hvis arvingen er umyndig, når båndlæggelsen skal iværksættes, ske i overformynderiet. Skulle det undtagelsesvis fremgå af testamentet, at arveladeren i så fald ikke ønsker arvingens tvangsarv båndlagt, vil arven blive udlagt den pågældende som ikke-båndlagt, men til bestyrelse efter de sædvanlige regler om umyndiges midler. I de tilfælde, hvor hele den arvelod, som tilkommer en umyndig, er båndlagt, vil formodningen være for, at arveladeren ønsker hele arven, herunder friarven, båndlagt samme sted. Båndlæggelsen af hele arven må derfor som hovedregel ske i overformynderiet, selv om arveladeren i testamentet har bestemt båndlæggelse i en til et andet pengeinstitut knyttet forvaltningsafdeling ud fra den forventning, at arvingen ville være myndig ved hans død.

Med hensyn til båndlæggelse af myndige livsarvingers tvangsarv er i første række arveladerens bestemmelse afgørende. Han kan i testamentet frit bestemme, om båndlæggelsen skal effektueres i overformynderiet eller i en til et nærmere bestemt pengeinstitut knyttet forvaltningsafdeling, der af justitsministeriet er godkendt til modtagelse af båndlagt tvangsarv. Har han truffet en sådan bestemmelse, kan arvingen ikke i stedet kræve båndlæggelsen iværksat ved midlernes anbringelse andetsteds, selv om også den forvaltningsafdeling, hvor arvingen ønsker arven anbragt, falder inden for de i loven hjemlede muligheder.

Hvis testamentet imidlertid kun indeholder bestemmelse om, at arvingens tvangsarv skal båndlægges, men intet om hvor båndlæggelsen skal foretages, må arvingen kunne vælge, om han ønsker midlerne anbragt i overformynderiet eller i en godkendt forvaltningsafdeling og da hvilken.

Er arven først modtaget som båndlagt enten i overformynderiet eller i en forvaltningsafdeling knyttet til et pengeinstitut, vil den ikke senere kunne kræves overført

til et andet pengeinstitut. Tilsvarende må gælde, at hvis båndlagt tvangsarv for en umyndig er anbragt i overformynderiet, kan den ikke kræves overført til et andet pengeinstitut, når arvingen bliver myndig, uanset om testamentet indeholder bestemmelse om båndlæggelse uden for overformynderiet, men denne bestemmelse blot ikke har kunnet efterkommes på grund af arvingens umyndighed.

I medfør af stk. 2 kan arven med justitsministeriets tilladelse, når arvingen samtykker heri, båndlægges på anden måde, navnlig i fast ejendom. Under den herskende konfirmationspraksis sker det, at båndlæggelse effektueres i sådanne aktiver, som ikke kan modtages til bestyrelse i overformynderiet eller Bikubens forvaltningsafdeling. Dette er særlig praktisk ved fast ejendom, hvor båndlæggelsen i så fald sker ved, at der på ejendommen tinglyses en deklARATION om, at den ikke uden justitsministeriets samtykke skal kunne sælges eller behæftes udover de ved arveudlægget indestående prioriteter, at den ikke skal kunne gøres til genstand for retsforfølgning uden fra panthaveres side samt for de ejendommen påhvilende skatter og afgifter til det offentlige, og at provenuet i tilfælde af salg eller pantsætning skal indsættes og båndlægges i overformynderiet eller Bikubens forvaltningsafdeling. Hvis arven kun omfatter en anpart af en fast ejendom, fordres deklARATION lyst, for så vidt angår anparten. Er ejendommen båndlagt for flere arvinger i fællesskab, forlanges indsat en af justitsministeriet godkendt administrator.

Den ovennævnte fremgangsmåde anvendes, dels hvor der i testamentet er truffet bestemmelse om, at arven skal udlægges i fast ejendom, dels hvis arveladeren blot generelt har truffet bestemmelse om båndlæggelse, og en i boet værende ejendom på arvingens begæring tillades udlagt ham som båndlagt.

Det må herved erindres, at en arving ikke er pligtig at tåle, at hans tvangsarv udlægges i andet end rede penge, og den udvidelse af testationskompetencen, som båndlæggelsesreglerne er udtryk for, medfører ingen fravigelse af dette princip. Har arveladeren bestemt, at arven skal udlægges arvingen i en fast ejendom, som skal båndlægges for ham, og arvingen protesterer herimod, må

følgen derfor blive, at arvingen får sin arv udlagt kontant, men således at den båndlægges på sædvanlig måde. Arveladeren kan heller ikke i øvrigt binde arvingen til at modtage arveudlæg i bestemte genstande i boet. Hvis arveladeren således har bestemt, at en myndig tvangsarvings arv skal båndlægges, og at hans arv skal udlægges ham i de i boet værende kreditforeningsobligationer, kan arvingen desuagtet kræve sin arv udlagt kontant, men den må i så fald båndlægges, og arvingen kan i vedkommende forvaltningsafdeling begære den anbragt efter reglerne om anbringelse af myndiges midler i overformynderiet. Arveladeren kan heller ikke bestemme, at tvangsarv, hvis den på et vist senere tidspunkt kommer til at foreligge kontant, skal anbringes i bestemte værdipapirer.

I praksis sker det undertiden, at båndlæggelse effektueres ved udstedelse af et ejerpantebrev i en fast ejendom, som på skiftet udlægges til arvingen. Om denne båndlæggelsesform henvises til Borum, Juul og Sohlegel: Båndlæggelsesinstituttet i dansk ret s. 176 f.

Til § 62.

(Kommissionsudkastet § 82 og bemærkningerne hertil s. 145-146, forslaget 1946 §82).

I denne bestemmelse angives retsvirkningerne af båndlæggelse. Efter stk. 1 kan arvingen ikke råde over den båndlagte kapital i levende live, men alene have renten. Heri ligger nogle begrænsninger med hensyn til arveladerens kompetence. Arveladeren kan således ikke bestemme, at arven skal båndlægges for arvingen, således at renterne af tvangsarven tillægges kapitalen, eller på anden måde berøve arvingen den frie rådighed over renten. Det kan heller ikke bestemmes, at arvingen ikke skal kunne råde over sin tvangsarv ved testamente, eller hvorledes der — i mangel af testamente — skal forholdes med den båndlagte tvangsarv ved hans død.

Modstykket til den indskrænkede rådighed er bestemmelsen i stk. 2 om, at arvingens kreditorer ikke kan søge fyldestgørelse i den båndlagte kapital, så længe arvingen lever. Ved arvingens død indgår den båndlagte kapital i hans bo og tjener til fyldestgørelse af hans kreditorer ligesom hans

øvrige aktiver. Det er i højesteretsdommen i U. f. R. 1933 s. 263 antaget, at kreditorer er afskåret fra ved retsforfølgning at hindre arvingen i ved forfaldstid at oppebære de ham tilkommende renter. I tilslutning her til har udvalget i overensstemmelse med kommissionsudkastet foreslået en bestemmelse om, at uhævede renter indtil 6 måneder efter forfaldsdagen er unddraget kreditorernes fyldestgørelse. Kreditorerne har ingen adgang til at få båndlæggelsen tilside-sat i medfør af § 59, selv om de mener at kunne godtgøre, at arvingen er i stand til på forsvarlig måde at råde over arven på egen hånd.

I gældende ret findes ingen bestemmelse om, at båndlagt arv skal betragtes som særeje i arvingens ægteskab. Hvis det derfor ikke fremgår af testamentet, at dette er meningen, indgår arven i formuefællesskabet, hvilket i praksis har medført en del vanskeligheder ved separation og skilsmisse, jfr. højesteretsdommen i U. f. R. 1954 s. 990. I forslaget 1946 indføjedes derfor en bestemmelse om, at båndlagt arv er særeje, medmindre andet er bestemt ved testamente. Denne regel kan udvalget tilslutte sig. Det vil normalt være arveladerens ønske, at båndlagt arv skal være særeje, og findes der ingen bestemmelse herom i testamentet, vil det sikkert oftest skyldes en forglemmelse. Selv om båndlæggelsen tilsidesættes i medfør af § 59, bør arven være særeje. Det samme gælder selv-sagt også, såfremt der senere sker udbetaling af den båndlagte arv i medfør af § 63. Udvalget må anse det for at ligge uden for dets opgave at foreslå en tilsvarende regel om båndlagt gave; i dette tilfælde må spørgsmålet, om gaven skal betragtes som særeje, afgøres ud fra gaveløftets indhold og forudsætninger.

Det er antaget, at båndlagt arv er sikret arvingen også over for retsbrudskreditorer. Det vil imidlertid kunne forekomme stødende, at en arving oppebærer og forbruger en måske betydelig årlig rente af båndlagt arv, medens den kreditor, hvis krav er opstået på grund af skadetilføjelse, intet får. Udvalget foreslår derfor i stk. 4 ligesom kommissionsudkastet 1941, at der gives domstolene mulighed for at bestemme, at erstatning eller godtgørelse i anledning af en af arvingen forvoldt skade på person

eller gods skal udredes af de båndlagte midler, hvis skaden er forvoldt ved forsæt eller grov uagtsomhed. I forslaget 1946 var reglen begrænset til forsætlig forvoldt skade. Udvalget finder det imidlertid uden betænkelighed at medtage skade forvoldt ved grov uagtsomhed, idet reglen er fakultativ. Reglen er begrænset til skade på person eller gods, hvilket man har anset for nødvendigt for at hindre, at kreditorer skaffes dækning ved at lade et kontraktkrav fremtræde som et retsbrudskrav. Der vil således heller ikke blive anvendelse for reglen ved erstatningskrav i anledning af æresfornærmelser og dermed beslægtede krav. Bestemmelsen gælder ikke erstatningsansvar for andres fejl eller erstatningsansvar for skade forvoldt ved simpel uagtsomhed eller for ansvar uden skyld (objektivt ansvar). Som nævnt er bestemmelsen fakultativ. Det er således overladt til domstolene at bestemme, om der skal gives adgang til fyldestgørelse i arven. Dette bør vel — jfr. bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 146 — som hovedregel ske, men retten kan dog skønne frit over omstændighederne. Den vil således kunne tage hensyn til en mulig medskyld hos skadelidte eller til dennes og arvingens økonomiske forhold og omfanget af de arvingen muligt påhvilende forsørgelsespligter. Der vil også kunne tages hensyn til, om skaden er dækket af en forsikring. Spørgsmålet kan afgøres enten under erstatningssagen eller under en selvstændig sag. Retten vil ikke med hensyn til spørgsmålet om dækning af kravet i den båndlagte formue være bundet af arvingens stilling. Selv om han tager bekræftende til genmæle eller udebliver, må retten tage stilling i realiteten til, om de båndlagte midler bør kunne angribes i det foreliggende tilfælde. Spørgsmålet kan endvidere, som det fremgår af bestemmelsen, kun afgøres ved dom og således ikke udenretligt eller ved retsforlig.

Når bestemmelsen ikke er begrænset til at angå erstatning for skade på person, skyldes det, at det kunne være stødende, om graverende tilfælde af tingsbeskadigelse, f. eks. ved forsætligt hærværk, skulle falde udenfor. Man har heller ikke anset en begrænsning til skade forvoldt på strafbar måde for naturlig; den vil kunne virke vilkårlig. Det vil ofte være tilfældigt, om

bestemmelserne i politivedtægten eller andre ordensforskrifter er overtrådt, eller om dette ikke er tilfældet, uden at arvingens ansvar for det passerede kan siges at være mindre i det sidste tilfælde end i det første.

Til § 63.

(Kommissionsudkastet § 83 og bemærkningerne hertil s. 146-147, forslaget 1946 § 83).

I overensstemmelse med hidtidig praksis kan justitsministeriet efter denne bestemmelse tillade, at der sker udbetaling af båndlagt arv, når det er en velfærdssag for arvingen. Det forekommer naturligt og er i overensstemmelse med de principper, der ligger bag den permutationsretlige bestemmelse i § 69, at arvingen ikke skal være fuldkommen afskåret fra i særlige tilfælde at få udbetaling af kapitalen, selv om hans arv er båndlagt. Udgangspunktet må være, at båndlæggelsen gennemføres i overensstemmelse med testamentets bestemmelser. Kun hvor udbetalingen kan anses for at være en velfærdssag for arvingen, skal tilladelsen kunne gives. Justitsministeriet er vel ikke bundet af eventuelle bestemmelser i testamentet om, at udbetaling af de båndlagte midler ikke skal kunne ske, og heller ikke af bestemmelser om, at udbetaling skal ske til visse nærmere angivne formål, når bestemmelserne ikke har den i § 64 omhandlede karakter. Det vil dog være naturligt, at der i en vis udstrækning tages hensyn til sådanne udtalelser i testamentet. Resultatet bliver således, at båndlagt tvangsarv altid kan udbetales med justitsministeriets samtykke, men på den anden side kan udbetaling også kun finde sted med tilladelse fra justitsministeriet, medmindre man, jfr. foran, kommer inden for området af § 64. Ifølge § 65 gælder det samme om båndlagt friarv.

Under den gældende retstilstand har justitsministeriet i skrivelse nr. 242 af 8. november 1950 givet overformynderiet bemyndigelse til at tillade udbetaling i en række mere kurante sager. Da udvalget anser det for ønskeligt, at justitsministeriet også fortsat skal kunne delegere sin beføjelse til at tillade udbetalinger, er bestemmelsen affattet således, at den indeholder hjemmel hertil.

Til § 64.

(Kommissionsudkastet § 84 og bemærkningerne hertil s. 147-148, forslaget 1946 §84).

I denne regel omhandles de tilfælde, hvor testamentet indeholder særlige bestemmelser om udbetaling af de båndlagte midler. Hvis testamentets indhold er så bestemt, at der må siges at foreligge en begrænsning i båndlæggelsen, kan båndlæggelsesinstituttet udbetale arven eller den i testamentet fastsatte del deraf uden forelæggelse for ministeriet. Dette vil være tilfældet, hvor båndlæggelsen helt skal ophøre, når arvingen opnår en bestemt alder, eller når en bestemt begivenhed indtræder. Men også hvor der kun er tale om udbetaling af en bestemt angivet sum eller brøkdel af arven til et bestemt tidspunkt, kan udbetalingen foretages af overformynderiet eller vedkommende forvaltningsafdeling.

Hvis det derimod afhænger af et skøn, om de i testamentet indeholdte betingelser for udbetaling er opfyldt, afgøres sagen af justitsministeriet eller den, ministeriet måtte have delegeret sin beføjelse til. Dette gælder også i tilfælde, hvor testator måtte have gjort udbetaling afhængig af en bestemt persons, f. eks. eksekutors, samtykke.

Til § 65.

(Kommissionsudkastet § 86 og bemærkningerne hertil s. 150-151, forslaget 1946 § 86).

Der har ikke hidtil været givet lovregler om båndlæggelse af friarv. Som tidligere omtalt er retsstillingen den, at en arvelader, når reglerne om tvangsarv ikke er til hinder derfor, i sit testamente frit kan træffe bestemmelse om båndlæggelse af arven efter ham. Båndlagt friarv kan modtages af overformynderiet, såfremt de båndlagte midler er egnede til modtagelse her, jfr. lov nr. 254 af 27. maj 1950 om overformynderiet § 1, stk. 1, nr. 3, men det står arveladeren frit at vælge andre forvaltningsinstitutioner eller andre former for båndlæggelse. Arveladeren står også frit med hensyn til fastsættelsen af retsvirkningerne af båndlæggelsen, idet det dog må antages at være en forudsætning for båndlæggelsens gyldighed over for arvingens kreditorer, at arvingens rådighed er indskrænket tilsvarende. Det er endvidere antaget, at justitsministeriet har hjemmel til at tillade udbe-

taling af båndlagt friarv, i hvert fald hvis den er båndlagt i overformynderiet.

Udvalget må være enig med bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 150-151 i, at det vil være rigtigst i en ny arvelov at omtale de herhen hørende spørgsmål.

Bestemmelsen i 1. pkt. er, som det fremgår af foranstående, i overensstemmelse med gældende ret.

Bestemmelsen i 2. pkt. giver regler om retsvirkningerne af båndlæggelsen ved henvisning til §§ 61-64. Det er herefter klart, at bestemmelserne i §§ 59 og 60 om adgang til tilsidesættelse af en båndlæggelsesbestemmelse ikke finder anvendelse på friarv. Bestemmelserne i §§ 61-64 finder dog kun anvendelse, for så vidt arveladeren ikke i sit testamente har bestemt anderledes. Reglerne i § 62, stk. 4, om retsbrudskr editor er og i § 63 om adgang for justitsministeriet til at tillade udbetalinger bør dog være ufravigelige, jfr. bemærkningerne i kommissionsudkastet 1941 s. 151. Derimod har udvalget ikke fundet tilstrækkelig grund til på forhånd at fastslå, at også § 64 er ufravigelig, men det følger som foran anført af almindelige retsgrundsætninger, at der må være den nødvendige overensstemmelse mellem rådighedsindskrænkning og kreditorbeskyttelse.

Kapitel 12.

Andre bestemmelser om testamente.

Til § 66.

(Forslaget 1946 § 88).

I kommissionsudkastet 1941 fandtes i § 14, stk. 2, en regel om, at den længstlevende ægtefælle, der hensad i uskiftet bo ved testamente kunne råde også kvalitativt over en så stor del af boet, som svarede til hans lod i dette. Kommissionen foreslog derimod ikke nogen regel om ægtefællers kvalitative testationsret, medens begge levede. I forslaget 1946 optog justitsministeriet en bestemmelse om, at en ægtefælle inden for sin boslod kunne testere over enkelte genstande, der hørte til hans bodel, idet der efter justitsministeriets mening også burde tilkomme samlevende ægtefæller den ret, som den i uskiftet bo hensiddende ægtefælle efter kommissionsudkastet havde til at råde over enkelte genstande.

Også udvalget er af den opfattelse, at spørgsmålet om ægtefællers kvalitative testationsret bør reguleres ved den nye arvelov. Efter udvalgets opfattelse er det utvivlsomt, at en ægtefælle efter gældende ret kan testere kvalitativt over sit særeje, medens spørgsmålet med hensyn til fælleseje giver anledning til betydelig tvivl, jfr. højesteretsdommer Jørgen Trolle i Juristen 1960 s. 1-16. Spørgsmålet har en vis sammenhæng med de gældende regler om ægtefællers råden i levende live. I så henseende gælder lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger § 16, hvorefter hver ægtefælle råder over alt, hvad han har indført i fællesboet (hans bodel). I denne råden gælder dog de i §§ 17-20 nævnte begrænsninger. En ægtefælle kan således ikke uden den anden ægtefælles samtykke afhænde eller pantsætte fast ejendom, der tjener til familiens bolig, eller hvis ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet til den. En ægtefælle må heller ikke uden den andens samtykke afhænde eller pantsætte løsøre, for så vidt det hører til indboet i det fælles hjem, eller til den anden ægtefælles fornødne arbejdsredskaber (eller det tjener til børnenes personlige brug). Det nedsatte ægteskabsudvalg behandler spørgsmålet om, hvorvidt man ved en eventuel ændring af disse regler om rådighed i levende live bør gøre reglerne i loven om ægteskabets retsvirkninger §§ 18-20 anvendelige på særeje. Da begrænsninger i en ægtefælles kvalitative testationsret imidlertid ikke behøver at falde sammen med de begrænsninger, man anser for nødvendige med hensyn til rådigheden i levende live, har udvalget fundet det rigtigst at søge spørgsmålet om testationsretten løst nu.

Udvalget er vel klar over, at de hensyn, der fører til en begrænsning af ægtefælles kvalitative testationsbeføjelse inden for fællesboet, også kan gøre sig gældende i tilfælde af særeje. Udvalget finder det imidlertid rettest at opretholde den principielle forskel mellem særeje og fælleseje på dette område, således at der ikke indføres begrænsninger i en ægtefælles kvalitative testationsbeføjelse med hensyn til særeje.

Med hensyn til fælleseje bør en ægtefælle efter udvalgets opfattelse vel som hovedregel uden den anden ægtefælles samtykke inden for sin boslod kunne testere over ting,

som hører til lians bodel. Har han en fri adgang hertil, kan han imidlertid gå den anden 83gtesfælles berettigede interesser for nær, og man foreslår derfor, at en ægtefælle dog ikke uden den anden ægtefælles samtykke skal kunne testere over 1) fast ejendom, der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet, 2) indbo i det fælles hjem og endelig 3) den anden ægtefælles arbejdsredskaber. Når spørgsmålet om den ene ægtefælles kvalitative testationsret over fællesjeje har så stor betydning, skyldes det, at den anden ægtefælles ret til på skiftet at fordrer udlæg efter vurdering og eventuelt at udløse de andre arvinger må vige for et sådant testamente, jfr. udvalgets forslag til § 62 e i skifteloven. Udvalgets forslag begrænser ægtefællens kvalitative råden ved testamente efter lignende principper, som ifølge loven om ægteskabets retsvirkninger gælder for en ægtefælles rådighed i levende live over hans bodel.

Man har overvejet at give testationsretten et videre omfang ved kun at begrænse ægtefællens rådighed over fast ejendom til en sådan ejendom, der udelukkende eller hovedsagelig tjener til familiens bolig eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed. Herved ville man imidlertid åbne en ægtefælle mulighed for uden den anden ægtefælles samtykke at testere over f. eks. en ejendom med flere lejligheder, hvoraf ægtefællerne! bebor den ene, eller over en erhvervsvirksomhed, der i overvejende grad drives af testator, men med assistance af hans ægtefælle. En så vidt kvalitativ råden, der ville udsætte den længstlevende ægtefælle for en væsentlig ændring i dens tilværelse ved arveladerens død, forekommer ikke udvalget rimelig begrundet. Med hensyn til indbo har man ligeledes overvejet at give testationsretten et videre omfang ved kun at begrænse ægtefællens rådighed til sådant indbo, som særlig tjener den længstlevendes behov. Rent bortset fra de afgrænsningsvanskeligheder, som et sådant kriterium ville medføre, mener udvalget, at en ægtefælle, der vil testere over indbo i det fælles hjem, bør have den anden ægtefælles samtykke, uanset om de pågældende indbogenstande særlig tjener den anden ægtefælles behov eller ej.

Når der efter udkastet kræves samtykke fra den anden ægtefælle til testamentariske dispositioner over indbo i det fælles hjem, må det imidlertid fremhæves, at dette er et langt snævrere begreb end det s. 76 omtalte engelske begreb personal chattels. Udenfor falder f. eks. et automobil, der er anskaffet af den ene ægtefælle, men har været til brug også for den anden ægtefælle. Har det været overladt denne til benyttelse i dennes erhverv, falder det ind under § 66, stk. 2, nr. 3 „den anden ægtefælles arbejdsredskaber“. Man kan ikke gå ud fra, at samlinger, der findes i hjemmet, f. eks. en videnskabelig bogsamling, uden videre falder ind under indboet i det fælles hjem. Genstande, som udelukkende tjener den ene ægtefælle til personlig brug, vil heller ikke falde ind under indbo i det fælles hjem. Sådanne genstande vil den berettigede ægtefælle derfor kunne testere over uden den anden ægtefælles samtykke.

Som hovedregel vil det være det naturlige og sædvanlige, at en ægtefælle, der vil råde kvalitativt ved testamente, opretter testamente sammen med sin ægtefælle. Heri vil ligge det fornødne samtykke til de bestemmelser i testamentet, der eventuelt måtte stride mod de ovenfor under 1-3 nævnte begrænsninger. Hvis en ægtefælle har rådet over sådanne effekter uden at have den anden ægtefælle med ved testationen, kan denne dog på skiftet unnlade at rejse indsigelse mod testamentet. Andre arvinger end den anden ægtefælle kan ikke rejse indsigelse, da begrænsningen i den ene ægtefælles kvalitative testationsret udelukkende er givet i den anden ægtefælles interesse. Det afgørende for, om den ensidige testation får virkning, er, om der efterlades ægtefælle, og denne rejser indsigelse, og om de effekter, som omfattes af testamentet, ved arvefaldet falder ind under de særlige undtagelsesgrupper.

Hvis den kvalitative testation ikke kan effektueres på grund af manglende samtykke fra ægtefællen, må det afhænge af en fortolkning af testamentet, om den eventuelt i testationen liggende kvantitative begunstigelse, som naturligvis er uafhængig af ægtefællens samtykke, skal stå ved magt, eller testationen i dens helhed må anses for bortfaldet.

Forholdet mellem en persons testations-

ret efter §§ 26, 66 og 15, stk. 2, og reglerne om retten til udlæg efter vurdering og udløsning i udvalgets forslag til skiftelovens §§ 47, 62 c, 62 d og 62 e bliver herefter således:

Er arveladeren ugift, og efterlader han sig ikke livsarvinger, kan han såvel kvantitativt som kvalitativt råde over hele sin formue. En arving kan ikke i det omfang, retten til kvalitativ råden er udnyttet, fordrer udlæg efter vurdering i medfør af skiftelovens § 47.

Dør arveladeren uden at efterlade sig ægtefælle og uden at have siddet i uskiftet bo, men efterlader han sig livsarvinger, kan han kvantitativt og kvalitativt råde over halvdelen af sine efterladenskaber. Han kan endvidere i medfør af § 26, stk. 2, give en livsarving fortrinsret til at få sin arv udlagt i bestemte genstande. En kvalitativ råden inden for disse grænser kan ikke kræves tilsidesat af de øvrige livsarvinger, som også er afskåret fra at gøre deres udlægsret efter skiftelovens § 47 gældende over for testationen.

Efterlader arveladeren sig ægtefælle, kan han råde over halvdelen af sit særeje kvantitativt såvel som kvalitativt. En sådan kvalitativ råden går i medfør af skiftelovens § 62 e forud for ægtefællens ret i medfør af skiftelovens § 62 d til at fordrer udlæg efter vurdering. Hvis der er fælleseje, kan arveladeren kvantitativt råde over halvdelen af sin boslod eller $\frac{1}{4}$ af det samlede fællesbo. Kvantitativt kan han kun råde inden for samme grænse, for så vidt angår effekter hørende til hans bodel, og kun med ægtefællens samtykke over bolig og indbo m. v. som nævnt i § 66. Har han holdt sig inden for disse grænser, viger ægtefællens udlægsret efter skiftelovens § 62 c, stk. 1, og udløsningsretten efter stk. 2, jfr. dens § 62 e. Har han derimod rådet over enkelte genstande ud over sin kvantitative testationsret — selv om dette er sket i form af en fortrinsret for vedkommende arving med hjemmel i arvelovens § 26, stk. 2 — eller har han inden for sin kvantitative testationsret rådet kvalitativt i strid med § 66, kan den efterlevende ægtefælle ved at kræve udlæg efter vurdering i de af testationen omfattede effekter gøre den kvalitative råden virkningsløs.

Sidder testator endelig i uskiftet bo, kan

han — når han efterlader sig livsarvinger — ved testamente normalt råde over $\frac{1}{4}$ af boet. Inden for denne grænse kan han i medfør af § 15, stk. 2, også råde over enkelte ting — uanset fra hvis bodel tingen oprindelig hidrører — men dog ikke over ting, hvorover den afdøde ægtefælle gyldigt har rådet i medfør af § 66.

Til § 67.

(Kommissionsudkastet § 75 og bemærkningerne hertil s. 134-137, forslaget 1946 §74).

Efter gældende dansk ret anses de såkaldte akkvisitive og konservative arvepagter for gyldige. En akkvisitiv arvepagt kan opfattes som en retshandel, der består dels af et testamente dels af en overenskomst, hvorved arveladeren over for arvingen giver afkald på sin ret til at genkalde testamentet til fordel for denne. Den såkaldte konservative arvepagt taler man om, hvor arveladeren over for en legal arving forpligter sig til ikke ved testamente at berøve ham hans legale arv. Som anført i kommissionsudkastet 1941 s. 134 er afgrænsningen mellem de to former for arvepagter ikke skarp. Der sker i almindelighed ikke ved arvepagten nogen indskrænkning i arveladerens ret til at disponere i levende live over de af arvepagten omfattede effekter.

I den norske arvelovs § 61 findes en bestemmelse om, at en arvelader kan forandre eller tilbagekalde sit testamente, så længe han ikke på kontraktmæssig måde udtrykkelig har erklæret at ville være bundet derved. Også gældende islandsk ret godkender arvepagter. Derimod anerkendes arvepagter ikke efter gældende finsk og svensk ret. Den svenske ärvdabalk indeholder dels i 10 kap. 5 §, 2. stk., en regel om, at en forpligtelse til ikke at tilbagekalde et testamente ikke er bindende, dels en almindelig bestemmelse i 17 kap. 3 § om, at aftaler, hvorved arveladeren disponerer over sine efterladenskaber, ikke er gældende.

Under de nordiske forhandlinger har man fra svensk og finsk side fastholdt, at det efter retsopfattelsen i disse lande fortsat må være udelukket gennem arvepagt at forpligte sig til ikke at oprette eller genkalde et testamente. Man har særlig lagt vægt på, at testamentet er en disposition, hvorved arveladeren råder over sine efter-

ladenskaber, og at han lige til sin død må være frit stillet med hensyn til oprettelse eller tilbagekaldelse af den ensidige viljeserklæring, som et testamente i princippet er. Fra dansk, islandsk og norsk side har man heroverfor fremhævet, at der i disse lande føles et praktisk behov for gennem arvepagt i arveladerens levende live at kunne lægge de arveretlige forhold ved hans død fast.

Udvalget kan således tilslutte sig bemærkningerne til kommissionsudkastet, hvorefter der ikke kan anbefales nogen ændring i den gældende retstilstand, der anerkender arvepagtens gyldighed, hvad enten der ydes arveladeren vederlag af den begunstigede eller andre, eller dette ikke er tilfældet. I praksis finder arvepagten særlig anvendelse i forbindelse med et gensidigt testamente mellem ægtefæller, eller hvor en ægtefælles arvinger helt eller delvis giver afkald på, at den anden ægtefælle skal skifte med dem før indgåelse af nyt ægteskab, mod at ægtefællen træffer uigenkaldelige testamentariske bestemmelser til fordel for dem. Arvepagten kan også have praktisk betydning i de tilfælde, hvor arveladeren i forbindelse med oprettelse af et uigenkaldeligt testamente opnår en ordening af sine økonomiske forhold i levende live, f. eks. hvor et uigenkaldeligt testamente indgår i den økonomiske opgørelse mellem ægtefæller ved separation eller skilsmisse.

I stk. 1 udtales i overensstemmelse hermed, at en arvelader kan forpligte sig til ikke at oprette eller genkalde testamente. Der foreligger ikke en arvepagt, fordi arveladeren i et testamente har udtalt, at dette er uigenkaldeligt. Det kræves yderligere, at han over for arvingen har afgivet et gyldigt løfte om ikke at genkalde det. Det normale vil være, at der træffes en direkte aftale mellem arveladeren og den ved testamentet indsatte, arving (eller den arving, hvis legal- arv arveladeren forpligter sig til ikke at berøve ham ved testamente), men dette kan ikke ubetinget kræves. Arveladeren vil også være bundet, hvor løftet er afgivet over for arvingens værge eller hans befuldmægtigede, og der vil også i øvrigt kunne forekomme tilfælde, hvor et sådant løfte

må anses som forpligtende, når det er afgivet over for en person, som varetager arvingens tarv, hans „interessebærer“¹⁾). Kommissionsudkastet § 75 krævede, at løftet skulle være afgivet over for arvingen eller andre, som havde retlig interesse heri. En sådan udtrykkelig bestemmelse anser man ikke for nødvendig, idet udvalget må foretrække, at spørgsmålet som hidtil løses i retspraksis.

Forpligtelsen kan gå ud på ikke at oprette testamente eller ikke at genkalde testamente, og arveladeren må i lighed med en forpligtelse til ikke at genkalde sin testamentariske disposition kunne forpligte sig til ikke at foretage ændringer i den.

Det er alle bestemmelser i et testamente, arveladeren over for den interesserede arving kan forpligte sig til ikke at genkalde. Han må således også kunne forpligte sig til ikke at ændre en i medfør af § 26, stk. 2, truffet bestemmelse, der giver en arving fortrinsret til at få sin arv udlagt i bestemte genstande.

I stk. 2 bestemmes, at erklæringen skal afgives i overensstemmelse med reglerne i kapitel 8; kravene til testationsalder og testamentsform må således være opfyldt. Forpligtelsen kræver efter gældende ret ingen form, men arvelovskommissionen foreslog på grund af den betydning, disse retshandler havde, at der fremtidig skulle kræves testamentsform. Dette synspunkt, som svarer til gældende norsk og islandsk ret, har udvalget kunnet tiltræde. Udover den fornødne testationsalder kræves efter gældende ret kontraktshabilitet. Hvis arveladeren således er mellem 18 og 21 år, kan han vel oprette testamente, men kan ikke gyldigt påtage sig en forpligtelse til ikke at tilbagekalde dette testamente, medmindre han opnår værgens og pupilautoriteternes samtykke. Dette har udvalget ligesom arvelovskommissionen optaget i lovtæksten.

Den omstændighed, at det er foreskrevet, at reglerne om oprettelse af testamente skal finde anvendelse på arvepagter, betyder ikke, at alene testamentsreglerne kommer til anvendelse med hensyn til spørgsmålet om fortolkning, bristende forudsætninger og de i kapitel 10 nævnte ugyldighedsgrunde. Arvepagten er samtidig en aftale,

¹⁾ Om forholdet mellem ensidige dispositioner og tredjemandsretshandler henvises til Borum: Arveretten s. 273 ff. og bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 135 f. n.-136 f. o.

og som anført i bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 137 må der ved afgørelsen af de nævnte spørgsmål i et vist omfang finde en tillem্পning sted af de kontraktretlige regler og betydningen af god tro, bl. a. afhængig af, om der er tale om en gave, eller der er ydet vederlag ved arvepagtens oprettelse.

Til § 68.

(Kommissionsudkastet § 87 og bemærkningerne hertil s. 151-158, forslaget 1946 § 87).

Siden grundloven af 5. juni 1849 har der i Danmark været forbud mod at oprette noget len, stamhus eller fideikommissgods. Ved grundloven af 5. juni 1953 udvidedes i § 84 dette forbud til også at gælde andet familiefideikommis, hvorfor pengefideikommiss heller ikke fremtidig kan oprettes. De eksisterende fideikommiss er afløst ved henholdsvis lov nr. 563 af 4. oktober 1919 om lens, stamhuses og fideikommissgodsers samt de herhen hørende fideikommisskapitalers overgang til fri ejendom og lov nr. 139 af 1. maj 1954 om familiefideikommissers overgang til fri ejendom.

Under behandlingen af det seneste grundlovsforslag drøftedes i vedkommende folketingsudvalg, hvilken udstrækning forbudet mod oprettelse af familiefideikommiss har, og det udtaltes i udvalgets betænkning²⁾, at bestemmelsen ikke udelukker, at der fremtidig oprettes almindelige familielegater, når sådanne ikke indfører en bunden successionsordning, ligesom båndlæggelse af arv for allerede eksisterende personer samt én ufødt generation stadig kan finde sted. Loven om afløsning af familiefideikommiss definerer i § 2 familiefideikommiss som en formue, om hvilken det er bestemt, at den skal nedarves i en bestemt familie, således at den efter visse arvegangsregler tilfalder flere ved opretterens død ufødte personer efter hinanden. Såvel ved udformningen af forbudet mod oprettelse af familiefideikommiss som i reglen om ophævelsen af sådanne fideikommiss har man således lagt arvelovskommissionens formulering til grund, hvorefter ejendele ikke ved testamente kan tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden. Udvalget har herefter anset spørgsmålet om oprettelse af familiefidei-

kommiss for endeligt løst og har i sit lovudkast blot optaget kommissionsudkastets bestemmelse uændret. For så vidt angår dens indhold og rækkevidde, kan man henviser til den udførlige fremstilling i bemærkningerne til kommissionsudkastet.

Overholdelsen af denne bestemmelse skal påses af skifteretterne ex officio.

Til § 69.

(Kommissionsudkastet § 88 og bemærkningerne hertil s. 159-161, forslaget 1946 § 89).

I kommissionsudkastets § 88 foresloges en regel, hvorefter justitsministeriet som hidtil kunne tillade sådanne afvigelser fra et testamente, som ikke væsentlig ændrede testationens formål og karakter, når testator havde pålagt en arving indskrænkninger i rådigheden over arven eller en bestemt anvendelse af den, og hensynet til arvingens tarv talte derfor. Hvis testator havde indsat nogen til at påse overholdelsen af den testamentariske forskrift, kunne ændringer af testamentet dog kun ske med hans samtykke, så længe den pågældende levede. Om baggrunden for forslaget og den permutationsretlige praksis, man herved ønskede at lovfæste, henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet.

Forslaget 1946 optog i § 89 den af kommissionen foreslåede bestemmelse med den ændring, at testator kun kunne indsætte en bestemt person til at påse overholdelsen af den testamentariske bestemmelse, således at det ikke som efter kommissionsudkastet ville være muligt at indsætte en institution eller den til enhver tid værende indehaver af en bestemt stilling. Justitsministeriet fandt det ikke rimeligt, at ministeriet for stedse skulle være udelukket fra at tillade de omhandlede afvigelser fra et testamente, medmindre en sådan institution eller indehaveren af en stilling samtykkede. Af bemærkningerne til kommissionsudkastet fremgik, at justitsministeriet også kunne tillade afvigelser fra testamentet uden at indhente erklæring fra en i testamentet indsat person, såfremt han f. eks. på grund af sindssygdom var forhindret i at afgive erklæring. Dette burde efter justitsministeriets opfattelse fremgå af lo-

²⁾ Rigsdagstidende 1952-53, tillæg B sp. 371.

ven, hvorfor man foretog en tilføjelse herom, hvilket kommissionen intet havde at erindre imod.

I den nu foreslåede regel er der i forhold til bestemmelsen i forslaget 1946 sket enkelte ændringer. I stk. 1 er ordene „som hidtil“ udeladt, uden at der herved er tilset nogen realitetsændring. Udvalget har ønsket at klargøre, at fremtidig praksis på dette område ikke bør være bundet af, om det kan dokumenteres, at justitsministeriet forud for lovens vedtagelse har anvendt permutationsret i et tilfælde, som svarer ganske til det foreliggende. Bibeholdelse af de nævnte ord ville muligt kunne lægge hindringer i vejen for en rimelig, friere udvikling af praksis. Man er endvidere af den opfattelse, at justitsministeriet ikke under alle omstændigheder bør være bundet til at følge den erklæring, der afgives af en bestemt person, som i testamentet er indsat til at påse overholdelsen af den testamentariske forskrift. Selv om den pågældende lever og er i stand til at afgive erklæring, kan hans udtalelse være dikteret af uvedkommende hensyn, f. eks. ønsket om at chikanere den pågældende arving, og i så fald bør permutation ikke være udelukket. Udvalget foreslår derfor i stk. 2, at ændringer ikke kan ske uden den pågældende» samtykke, medmindre særlige omstændigheder taler derfor. Når denne mulighed for at bortse fra en afgiven erklæring er indført, finder man ingen betænkelighed ved i overensstemmelse med kommissionsudkastet at åbne adgang for testator til at indsætte en institution eller indehaveren af en bestemt stilling til at påse overholdelsen af hans testamentariske bestemmelse. Arveladeren behøver således ikke efter udvalgets forslag at indsætte „en bestemt person“ men kan indsætte „nogen“ til dette hverv.

Det bemærkes, at permutationsretten også er kendt i Sverige, medens det i Island har været omtvistet, hvorvidt der eksisterer en sådan ret.

Bestemmelsen gælder pålæg om en bestemt anvendelse af arven eller indskrænkninger i rådigheden over denne. Reglen er anvendelig, hvad enten arvingen (legataren) er en enkeltperson, en forening, et legat eller en stiftelse. Ministeriet kan, når hensynet til arvingens tarv taler derfor, og

navnlig hvis forholdene har forandret sig, tillade sådanne afvigelser, som ikke væsentlig fra viger testationens formål og karakter. Ændringen skal være af betydning for arvingen, idet hensynet til hans tarv skal tale derfor. Der peges navnlig på de tilfælde, hvor forholdene har ændret sig siden testamentets oprettelse. En vis modifikation vil ikke sjældent være påkrævet, for at man kan få noget fornuftigt og nyttigt ud af en disposition, som ligger langt tilbage i tiden. I sådanne tilfælde vil man ofte kunne gå ud fra, at testator, hvis han havde kunnet forudse de ændrede forhold, selv ville have truffet anden bestemmelse. Justitsministeriets tilladelse vil i så fald få karakteren af godkendelse af en udfyldende fortolkning af testamentet. Det står i naturlig forbindelse hermed, når det udtrykkelig er udtalt, at fravigelsen aldrig væsentlig må fravige testationens formål og karakter. Dette betyder, at ændringen skal være en sådan, at den så vidt muligt udfylder testators vilje, hvilket stemmer med det princip, som i det hele går gennem testamentsretten, at testators vilje er afgørende.

Med hensyn til forholdet mellem justitsministeriets ret til at tillade afvigelser fra et testamente og mulighederne for at indbringe spørgsmål af denne art for domstolene bemærkes:

Justitsministeriets beføjelse i medfør af § 69 består kun, såfremt den arvingen pålagte pligt ikke modsvares af en ret for nogen bestemt person. Hvis der er tale om en egentlig betingelse, hvis ikke-opfyldelse medfører bortfald af den testamentariske begunstiggelse, er bestemmelsen ikke anvendelig. Om der er tale om et pålæg eller en betingelse, kan imidlertid i praksis være vanskeligt at afgøre. Dette spørgsmål må i det enkelte tilfælde være undergivet domstolenes prøvelse. Enhver, der mener, at en fravigelse af testamentet vil bevirke, at der indtræder en ret for ham til arven, eller vil berøve ham en aktuel eller eventuel ret (f. eks. fordi forudsætningerne for testation må anses for bristet ved en ændret gennemførelse af testamentet), kan indbringe dette spørgsmål for domstolene. Dommen afgør i første række, om der kan gives sagsøgeren medhold i hans påstand om, at hans arveret er blevet aktuel ved, at en anden

arvings ret er bortfaldet ved ikke-opfyldelse af en af testator for hans arveret stillet betingelse. Spørgsmålet om arten og omfanget af den ønskede fravigelse af testamentet kan imidlertid være af væsentlig betydning for denne afgørelse, og dommen må i sådanne tilfælde nærmere kunne fastslå, hvilke afvigelser fra testamentets bestemmelser der kan ske, uden at sagsøgerens subsidiære arveret bliver aktuel. Dommen kan dog også indskrænke sig til at fastslå, at testamentet må forstås således, at det ikke fastsætter nogen betingelse for den testamentariske arvings ret, men kun indeholder et pålæg, således at det overlades til justitsministeriet i medfør af § 69 at tage stilling til spørgsmålet, om der bør tillades afvigelser fra testamentet og i bekræftende fald hvilke. Stilles justitsministeriet over for et andragende om permutation, må ministeriet være beføjet til at afgøre, om der foreligger et pålæg, som ministeriet kan fravige, eller en betingelse, for derefter at tage stilling til, om man — såfremt der efter ministeriets opfattelse ikke er tale om en betingelse — vil tillade afvigelser fra testamentet. Denne afgørelse hindrer dog ikke den, som vil arve, hvis den testamentariske begunstigeleses anses for bortfaldet, fra at søge spørgsmålet prøvet ved domstolene.

Rejses der på skiftet spørgsmål om afvigelser fra arveladerens testamente, kan spørgsmålet — selv om alle interesserede er enige om afvigelsen — kun afgøres på skiftet, såfremt der er tale om en fortolkning af testamentet eller en udfyldning af det. Hvis man finder testators vilje (på tidspunktet for testamentets oprettelse) klar, vil en afvigelse fra testamentet derimod kun kunne ske efter en af justitsministeriet i medfør af denne bestemmelse truffet afgørelse.

Kapitel 13.

Dødsgaver.

Til § 70.

(Kommissionsudkastet § 89 og bemærkningerne hertil s. 161-165, forslaget 1946 § 90).

Bestemmelsen svarer til kommissionsudkastets § 89. Udvalget kan i det hele vedrø-

rende gældende ret på dette område og bestemmelsens rækkevidde henholde sig til bemærkningerne til kommissionsudkastet. Reglen finder kun anvendelse, når der er tale om en gave og ikke på gensidigt bebyrdende kontrakter, medmindre de indeholder et gavemoment¹⁾. I bestemmelsen siges, at lovens regler om testamenter finder tilsvarende anvendelse på gaveløfter, der ikke kan gøres gældende, så længe givoren lever, og gaver, der gives på dødslejet. Heraf følger, at også den indskrænkning i rådigheden, som tvangsarveretten medfører, gælder med hensyn til dødsgaver.

Kapitel 14.

Arvefonden.

(Kommissionsudkastet 1941 § 102 og bemærkningerne hertil s. 197-200, forslaget 1946 § 91).

Fra gammel tid har det været reglen, at en afdød persons ejendele tilfalder det offentlige, såfremt han overhovedet ikke efterlader sig arvinger efter loven, og han heller ikke har oprettet testamente, jfr. D. L. 5-2-11. Bestemmelsen herom er ved loven af 17. marts 1954 om ændringer i arveforordningen (arveklasserne) indføjet som en ny § 7 i arveforordningen af 21. maj 1845, jfr. nærmere nedenfor. Det har været omtvistet, om statens ret til arvingssløse kapitaler er en egentlig arveret eller må betragtes som et udslag af statens højhedsret.

I Sverige indførtes ved arvsagen 1928 5 kap. (nu ärvdabalken 1958 5 kap.) og lov nr. 281 af 8. juni 1928 om allmänna arvsfonden den ordning, at arvingssløs ejendom ikke tilfalder statskassen men en særlig arvefond, hvis midler skal forvaltes uden sammenblanding med andre statsmidler som en særskilt fond til fremme af børns og ungdoms „vård och fostran". Af de midler, som i et regnskabsår tilfalder fonden, skal ved årets udgang $\frac{1}{3}$ lægges til fondens kapital. Det tiloversblevne samt årets afkastning kan uddeles som understøttelse, dog ikke til foranstaltninger, hvis bekostning påhviler stat eller kommune. Baggrunden for oprettelsen af den svenske arvefond

¹⁾ Borum: Arveretten s. 263 ff. og Højesterets dom i U. f. R. 1959 s. 427, jfr. T. f. R. 1960 s. 211-218.

var, at den ved arvsloven 1928 indførte begrænsning i den legale arveret skyldtes successionsretlige og ikke statsøkonomiske hensyn. Det var derfor vigtigt, at begrænsningen i den legale arveret ikke fremkaldte den opfattelse, at det offentlige arveret indebar en konfiskation af arven.

I den svenske arvefond er fra lovens ikrafttræden den 1. januar 1929 til og med regnskabsåret 1959-60 modtaget arvemidler til i alt ca. 63 mill. kr., i de 3 år 1957-58—1959-60 alene ca. 16 mill. kr. Fondens kapital udgjorde ved udgangen af regnskabsåret 1959-60 ca. 21 mill. kr., og renteindtægten, der uddeles fuldt ud, udgjorde i dette år 1,1 mill. kr. Arvefondens midler er anvendt til støtte dels af institutioner dels af enkeltpersoner. Medens der tidligere i vidt omfang blev ydet hjælp til oprettelse af børnehjem, er dette ophørt, efter at løsningen af denne opgave nu påhviler stat og kommune. Nu gives hovedsagelig tilskud til foranstaltninger for „halvåben børneforsorg“, daghjem og „lekskolar“ samt til hobbylokaler og andre fritidsinstitutioner for børn og unge. Der er normalt kun givet tilskud til institutionernes oprettelse og ikke til deres drift. I de senere år har man lagt særlig vægt på oprettelse af fritidshjem. Bidrag til enkeltpersoner spiller efterhånden en mindre rolle. De tidligere ret udbredte bidrag til studier er reduceret til et minimum, efterhånden som mulighedernes for at opnå statslige stipendier er øget, idet der dog stadig ydes bidrag til elever ved visse folkehøjskoler, som ikke har stipendiemulighed. Desuden har man i et vist omfang givet unge invalider tilskud til anskaffelse af invalidemotorkøretøjer. Endelig har fonden i begrænset omfang ydet tilskud til forskning vedrørende børn og ungdom.

I Island tilfalder arvingssløse kapitaler ligeledes en arvefond, hvis formål er at oprette specielle anstalter for uarbejdsdygtige og yde sådanne personer støtte på anden måde. I fonden indgår foruden arv efter arveladere, der ikke efterlader sig legale arvinger og ikke har oprettet testamente, hele indtægten af arveafgiften.

I Norge og Finland tilfalder arvingssløse kapitaler staten, men den norske arvelovskomiteé arbejder med planer om oprettelse af en arvefond.

I kommissionsudkastet 1941 s. 197-199 drøftedes, om man burde foreslå en lignende fond som den svenske oprettet her i landet, således at forladt arv kunne tilfalde denne fond. Man fandt et vist dansk forbillede i den i 1842 ophævede fond ad usos publicos, og man havde i kommissionen haft en vis sympati for tanken om at oprette en fond i lighed med den ophævede og den i Sverige indførte. Når kommissionen ikke stillede forslag herom, skyldtes det bl. a., at den sociale lovgivning efter kommissionens opfattelse var så stærkt udviklet, at de opgaver, der skulle løses af fonden, let ville komme til at stå som mindre betydningsfulde, ligesom det nødvendige administrative apparat ikke ville stå i forhold til fondens betydning. Endvidere anførte kommissionen til støtte for sit standpunkt, at de midler, der ville indgå i en sådan fond, ville være relativt beskedne, ligesom det i det hele taget måtte anses for tvivlsomt, om det var rigtigt, at midler, som naturligt burde tilflyde det offentlige, blev henlagt i bestemte fonds til særformål.

I justitsministeriet overvejede man ved behandlingen af kommissionsudkastet at foreslå en arvefond oprettet og gennemgik et af kommissionen udarbejdet udkast til lovbestemmelser herom. Resultatet blev dog, at regeringsforslaget 1946 fulgte kommissionsudkastet og i § 91 indeholdt bestemmelsen fra kommissionsudkastets § 102, hvorefter efterladenskaberne tilfaldt staten, når der ingen arvinger var efter loven eller testamente.

Som nævnt i indledningen foran s. 7 blev forslaget, der var fremsat i landstinget, ikke færdigbehandlet i det nedsatte udvalg inden for samlingen. Af udvalgets beretning¹⁾ fremgår, at der havde været nedsat et underudvalg til behandling af spørgsmålet om oprettelse af en arvefond, og at man havde udarbejdet regler i så henseende i tilslutning til et af justitsministeren udarbejdet forslag²⁾.

1) Rigsdagstidende 1946-47, tillæg B. sp 1273.

2) Det udarbejdede forslag findes trykt s. 311 f. i Borum: Arveretten. Ifølge udkastet skulle fonden anvendes til understøttelse for trængende elever ved de højere læreanstalter, gymnasieskoler, skoler for videregående teknisk undervisning og andre institutioner for uddannelse af unge.

Det af justitsministeren i 1953 fremsatte forslag om begrænsning i den legale arveret³⁾ indeholdt ingen bestemmelser om arv, som tilfaldt staten. I det til behandling af forslaget nedsatte folketingsudvalg var der imidlertid enighed om, at det ville virke stødende, om en arv ubetinget skulle tilfalde staten, når afdøde havde ønsket, at bestemte personer skulle arve ham, men ikke havde fået bestemmelsen herom udtrykt i et uanfægteligt testamente, f. eks. fordi han ikke havde opnået den fornødne testationsalder eller havde været inhabil af andre grunde eller blot ikke havde været bekendt med reglerne for testamentsoprettelse. Udvalget fandt det derfor rimeligt i loven at optage det forslag til en dispensationsbestemmelse, der fandtes i det af arvelovskommissionen udarbejdede lovudkast § 102⁴⁾. Ifølge arveforordningens § 7 som indføjet ved lov nr. 66 af 17. marts 1954 tilfalder efterladenskaberne staten, hvis der ingen arvinger er efter loven eller testamente. Justitsministeriet kan dog bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et testamente, der ville kunne anfægtes efter de herom gældende regler, men må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje. Justitsministeriet kan endvidere under særlige omstændigheder afstå arven til afdødes slægtninge eller til andre, der har stået ham nær, navnlig når han ikke har kunnet oprette testamente, eller formuen hidrører fra en fælles slægtning. Denne dispensationsbestemmelse foreslår udvalget uændret optaget i lovudkastets § 71, stk. 2.

I folketingsudvalget havde man endvidere drøftet muligheden for at oprette en arvefond, i hvilken de midler, der som herreløs arv måtte tilfalde staten, kunne indgå. Da det endnu måtte anses for usikkert, om der i anledning af indskrænkningen i den legale arveret ville fremkomme midler af nogen betydning til en sådan fond, var der i udvalget enighed om at udskyde spørgsmålet til en senere drøftelse, for så vidt det skulle vise sig, at der ville fremkomme midler af betydning.

Af statsregnskaberne for de pågældende år fremgår, at statens indtægt ved at oppebære arvingssløse kapitaler i de senere finansår har udgjort:

1947-48	39 261,22	kr.
1948-49	53 441,82	-
1949-50	92 721,05	-
1950-51	31 377,91	-
1951-52	24 532,45	-
1952-53	16 077,77	-
1953-54	189 083,96	-
1954-55	84 396,75	-
1955-56	11 642,57	-
1956-57	245 403,26	-
1957-58	69 214,31	-
1958-59	98 879,70	-
1959-60	132 708,59	-

Udvalget har på baggrund af den refererede tidligere diskussion her i landet og af forhandlingerne på de nordiske arvelovsmøder drøftet spørgsmålet om oprettelse af en arvefond. Uanset det i kommissionsudkastet 1941 anførte og uanset de relativt beskedne beløb, som hidtil er tilfaldet statskassen som arvingssløse kapitaler, er udvalget nået til det resultat, at en afdød persons efterladte formue, når han ikke har arvinger efter loven eller testamente, bør indgå i en særlig arvefond og ikke i statskassen. Man har herved også taget i betragtning, at den arv, det som regel vil dreje sig om, vil hidrøre dels fra arveladere i beskedne økonomiske kår, som på grund af kapitalens lidenhed ikke har oprettet testamente, dels fra personer, der på grund af ung alder, sindssygdom el. lign. ikke har været i stand til at oprette testamente, eller endelig fra personer, der er overrasket af døden uden at have nået at oprette testamente. Det må i sådanne tilfælde forekomme mere rimeligt, at arven går til formål, som arveladeren kan tænkes at have villet tilgodese, end at den indgår i statskassen. Administrationen af arvefonden vil blive meget enkel, når kapitalen, som det foreslås, anbringes i overformynderiet. Selv om de midler, som tilflyder fonden, muligvis i begyndelsen vil være relativt beskedne, viser erfaringerne fra Sverige, at en arvefond, efterhånden som dens virksomhed bliver almindelig kendt og dens uddelingspraksis fæstner sig, kan opnå en betydelig årlig kapitaltilgang, dels derved at personer uden legale arvinger undlader at oprette testamente, dels ved direkte testationer

³⁾ Folketings Tidende 1953-54, tillæg A sp. 677-680.

⁴⁾ Folketings Tidende 1953-54, tillæg B sp. 249 ff.

og gaver. Formålet bør derfor efter udvalgets opfattelse være et sådant, som arveladere uden legale arvinger kunne have ønsket at tilgodese ved testamente. Fonden kan med et sådant formål forventes at kunne yde en væsentlig indsats ved siden af de bestående legater.

Blandt de mangeartede formål, som tilgodeses af testatorer, indtager testationer til fordel for blinde, døve og vanføre en fremtrædende plads. Udvalget mener, at man ved at anvende arvefondens midler inden for disse grupper vil nærme sig den formodede vilje hos personer, der ikke efterlader sig legale arvinger og ikke har oprettet testamente. Udvalget foreslår derfor fondens formål fastsat således, at den kan yde hjælp til blinde, døve og vanføre, således at såvel enkeltpersoner som foreninger og institutioner kan komme i betragtning ved uddelingen. Fondens midler bør i almindelighed ikke anvendes til foranstaltninger, til hvilke udgifterne kan fås dækket af offentlige midler.

Ved den ret vide og elastiske formulering af bestemmelsen om, til hvem fondens midler kan uddeles, er det overladt til fondens bestyrelse at afgøre, hvorledes arvefonden til enhver tid under hensyn til skiftende tiders behov og i overensstemmelse med de erfaringer, der indvindes, bedst kan virke inden for de afstukne rammer.

Til § 71.

Efter bestemmelsen arves efterladskaerne af arvefonden, hvis der ingen arvinger findes efter loven eller testamente.

Arvefondens ret er en egentlig arveret, og afdødes ejendele tilfalder derfor fonden som arving og går ikke som herreløs arv ind i den i kraft af en statslig højhedsret. Det følger heraf, at alt den afdødes gods indgår i fonden, hvad enten det befinder sig her i landet eller i udlandet. Omvendt har fonden ikke nogen ret til her i landet værende ejendele, som måtte tilhøre en afdød i udlandet bosat arvingssløs person. Den omstændighed, at arvefondens ret er en egentlig arveret, medfører endvidere, at der i henhold til arveafgiftslovens regler skal betales arveafgift af den arv, som tilfalder fonden. Afgiften vil i medfør af § 3, stk. 4, i bekendtgørelse nr. 138 af 29. april 1957 af lov om afgift af arv og gave kunne

nedsættes til 10 pct., idet finansministeren ved den nævnte bestemmelse er bemyndiget til at nedsætte afgiften til denne procentsats af arv, som tilfalder offentlige institutioner, foreninger, selskaber eller stiftelser med almenvælgørende eller andet almennyttigt formål. Udvalget vil finde det naturligt, at der tilvejebringes hjemmel for, at arv, der tilfalder arvefonden, helt fritages for arveafgift.

I stk. 2 er uændret optaget den gældende regel i arveforordningens § 7 som indføjet ved lov nr. 66 af 17. marts 1954. Om rækkevidden af bestemmelsen, der hidrører fra kommissionsudkastet 1941 § 102, henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 199-200. Efter udvalgets opfattelse bør afgørelsen af, om der skal rejses indsigelse mod et anfægteligt testamente, eller om arvefonden (tidligere staten) skal afstå arven til afdødes slægtninge eller andre, der har stået ham nær, fortsat træffes af justitsministeren og ikke af arvefondens bestyrelse. Disse spørgsmål har lighed med de permutationsretlige afgørelser, som i medfør af § 69 skal træffes af justitsministeren. Afgørelsen bør derfor ikke ensidigt træffes ud fra hensyn til arvefonden. Man har herefter fundet det rigtigst i stk. 3 at bestemme, at skifteretten skal give indstilling til justitsministeren om anfægtelse eller godkendelse af testamente og om afståelse af arv, for eksekutorboers vedkommende dog først efter at eksekutor har afgivet erklæring om sagen.

Til § 72.

Da man må regne med den mulighed, at personer, der ønsker at testere til almennyttige formål, i fremtiden, når arvefondens virksomhed bliver almindelig kendt, kunne ønske — ligesom det i ikke helt ubetydeligt omfang sker i Sverige — at betænke arvefonden, er der givet udtrykkelig hjemmel for, at der i fonden kan indgå sådanne beløb, som måtte tilfalde den ved arv eller gave.

Til § 73.

Stk. 1 indeholder hovedbestemmelsen om arvefondens virksomhed og udtaler, at dens midler — som anført i indledningen til bemærkningerne til dette kapitel — skal an-

vendes til at yde hjælp til blinde, døve og vanføre. Som også tidligere nævnt kan uddeling finde sted til såvel enkeltpersoner som til foreninger og institutioner, jfr. stk. 2. Ved institutioner tænkes såvel på virksomheder, der fuldstændig tager sig af personer inden for de nævnte grupper, som på institutioner, der på en eller anden måde tager sig af personer, som omfattes af fondens formål, men som bor hjemme.

Til § 74.

Udvalget anser det for at være af væsentlig betydning, at arvefonden udadtil fremtræder som en selvstændig institution, således at midlerne administreres særskilt og afsondret fra andre statsmidler. Herved sikres der bedst fonden en plads i den almindelige bevidsthed, hvilket vil være af vigtighed for dens almindelige virke og også på anden måde kan være af betydning, idet det som nævnt i høj grad ville være ønskeligt, om private, der vil skænke deres formue til almennyttige formål, men har vanskelighed ved at vælge et særlig egnet, kunne komme ind på at testere deres ejendele eller en del af disse til fonden.

Det foreslås, at bestyrelsen af fondens midler henlægges til overformynderiet.

Til § 75.

Fondens bestyrelse foreslås sammensat således, at justitsministeren udpeger fondens formand. Efter udvalgets opfattelse bør der endvidere i fondens bestyrelse findes en repræsentant udpeget af socialministeren efter forhandling med foreninger, der varetager interessen for personer, som er blinde, døve eller vanføre. Man finder det endvidere naturligt, at folketinget, udpeger et medlem. Medlemmerne af bestyrelsen vælges for 4 år ad gangen.

Til § 76.

Man kunne tænke sig, at de kapitalbeløb, som tilfalder arvefonden, bevares af denne, således at alene de indvundne renter kom til uddeling. Da der imidlertid ikke kan ventes at tilfalde fonden særlig betydelige beløb i hvert fald i begyndelsen, ville en sådan ordning medføre, at fonden i en lang årrække kun kunne uddele meget beskedne beløb og således ikke komme til at

udfylde den funktion, som er tiltænkt den. Hertil kommer, at det sikkert for den almindelige bevidsthed er naturligt, at de personers kapitaler, der tilfalder arvefonden, i et vist omfang kommer de ved de pågældendes død eksisterende personer og institutioner til gode. Man foreslår derfor, at fondens ledelse foruden renterne skal kunne uddele indtil $\frac{2}{3}$ af de kapitaler, som tilfalder fonden. Der er hermed givet bestyrelsen bemyndigelse til at handle efter sit skøn inden for den således fastsatte ramme. Det må afhænge af behovet og de nærmere omstændigheder, i hvilket omfang fondens kapitaltilgang skal være genstand for uddeling.

Til § 77.

I denne paragraf gives der justitsministeren hjemmel til at fastsætte bestyrelsens forretningsorden. Endvidere kan justitsministeren udfærdige bestemmelser om anbringelse af fondens midler. Efter udvalgets opfattelse vil der ikke være tilstrækkelig grund til at foreskrive fondens midler anbragt som umyndiges midler. Det kan derimod ved fastsættelsen af reglerne om anbringelsen af fondsmidlerne muligvis være naturligt at tage sit forbehold i reglerne om anbringelse af myndiges midler i overformynderiet.

Det foreslås endelig i denne paragraf, at de nærmere bestemmelser om aflæggelse af regnskab for fonden og om regnskabets revision og offentliggørelse fastsættes af justitsministeren.

Man har ikke ment at burde fastsætte nærmere regler om, hvorledes der skal forholdes med realisationen af boets aktiver og med midlernes indbetaling til overformynderiet, når arvefonden er eneste arving.

Kapitel 15.

Overgangsbestemmelser.

Til § 78.

Der er som nævnt i indledningen ved lov nr. 190 af 7. juni 1958 gennemført en særlig arvelov for Grønland. Hvis denne lov ønskes ændret i forbindelse med en vedtagelse af udvalgets lovudkast, må dette ske ved en særlig lov.

Ved lov af 4. januar 1854 blev arvefor-

ordningen af 1845 gjort anvendelig på Færøerne med enkelte af loven følgende modifikationer. Loven af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo gælder direkte for Færøerne. Ifølge stk. 3 kan nærværende lov ved kgl. anordning sættes i kraft på Færøerne efter forhandling med det færøske hjemmestyre og med de ændringer, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Til § 79.

(Kommissionsudkastet § 104 og bemærkningerne hertil s. 200-201, forslaget 1946 § 93).

I overensstemmelse med de almindelige principper om forholdet mellem ældre og ny arvelovgivning bestemmes det, at den nye lov som hovedregel kommer til anvendelse — og kun kommer til anvendelse —, når arveladeren er død efter lovens ikrafttræden. Er han død før dette tidspunkt, anvendes hidtil gældende ret. Fra denne hovedregel er der i §§ 81-84 gjort forskellige undtagelser, jfr. nærmere bemærkningerne til disse paragraffer. Det følger bl. a. af hovedreglen, at den legale arvefølge og tvangsarven bestemmes efter den hidtil gældende lovgivning, hvis arveladeren er død før lovens ikrafttræden. Bestemmelserne i loven af 20. april 1926 kapitel II om uskiftet bo med udarvinger finder herefter anvendelse, hvor den førstafdøde ægtefælle er død før lovens ikrafttræden, uanset at arven først anses for falden ved den længstlevende ægtefælles død eller på det tidspunkt, da denne begærer skifte. Det afgørende efter § 79's ordlyd er arveladerens død, uanset at arvefaldet ifølge loven af 1926 §§ 17 og 18 i relation til førstafdødes arvinger er udsat til den længstlevendes død. Dette er også den rimeligste løsning; der bør ikke ved den nye arvelovs § 7 gribes ind i forholdet mellem den længstlevende ægtefælle og den afdøde ægtefælles 2. arveklasse, hvor der allerede før lovens ikrafttræden er etableret et uskiftet bo. I dette tilfælde kan arveladeren have regnet med, at boet ved hans ajgtefælles død deles med halvdelen til hans 2. arveklasse og halvdelen til ægtefælens arvinger, uanset om hans ægtefælle måtte efterlade sig livsarvinger eller have oprettet testamente, ligesom arveladeren kan have regnet med, at den længstlevende

havde pligt til at skifte ved indgåelse af nyt ægteskab. Det samme må gælde, hvor den førstafdøde ægtefælle er død før lovens ikrafttræden, men boet først udleveres til hensidten i uskiftet bo med førstafdødes 2. arveklasse efter dette tidspunkt.

På den anden side følger det også af hovedreglen, at den længstlevende ægtefælle, der har arvet hele afdødes formue efter 1926-lovens § 14, fordi afdøde ikke efterlod sig (livsarvinger eller) 2. arveklasse, eller som har skiftet med 2. arveklasse, endeligt har erhvervet arven, således at § 7, stk. 2, i udvalgets udkast ikke finder anvendelse. Førstafdødes udarvinger indtræder således ikke som arvinger efter den længstlevende ægtefælle, selv om denne ikke efterlader sig livsarvinger, ikke har indgået nyt ægteskab og ikke har oprettet modstående testamente.

Til § 80.

(Kommissionsudkastet § 105 og bemærkningerne hertil s. 201, forslaget 1946 § 94).

Reglen svarer til lov nr. 134 af 7. maj 1937 § 2, hvorefter de dengang indførte regler om arveret for børn uden for ægteskab kun kommer til anvendelse for børn født efter lovens ikrafttræden den 1. januar 1938. For børn født før dette tidspunkt gælder den før 1. januar 1938 gældende lovgivning. Selv om barnets adkomst til arv efter faderen og dennes slægt og disses ret til arv efter barnet bestemmes efter den ældre lovgivning, vil reglerne i udvalgets lovudkast dog på flere områder kunne få indflydelse på det arveretlige forhold mellem et sådant barn og dets fader og hans slægt. Som eksempler kan nævnes begrænsningen i den legale arvefølge, testationskompetencen og de foreslåede ændringer i skifte-loven særlig med hensyn til den skiftefor-del, der er tillagt arveladerens ægtefælle, ligesom også reglerne om forlodsret kan få betydning.

Til § 81.

(Kommissionsudkastet § 106 og bemærkningerne hertil s. 201, forslaget 1946 § 95).

I kommissionsudkastet 1941 foreslog man, at de nye regler om uskiftet bo også skulle anvendes på uskiftet bo, som var begyndt før lovens ikrafttræden. Baggrunden herfor

var, at man ønskede at undgå vanskeligheden ved i en lang fremtid at operere med to sæt næsten enslydende retsregler. Bestemmelsen i kommissionsudkastets § 106 angik kun reglerne om det uskiftede bo. Ved dets ophør måtte den arveretlige succession, for så vidt angik den førstafdøde ægtefælle, ske efter de ved hans død gældende regler.

Udvalget er enig i, at praktiske grunde taler for som hovedregel at lade de nye regler finde anvendelse også på uskiftet bo, der er begyndt før lovens ikrafttræden, eller hvor arveladeren er død før dette tidspunkt, selv om boet først udleveres til hensiden i uskiftet bo efter dens ikrafttræden. Man er også enig i, at de nye regler ikke kan få betydning for spørgsmålet om den arveretlige succession efter den førstafdøde ægtefælle, hvis han er død før lovens ikrafttræden. Arven anses således i dette tilfælde fortsat for falden ved hans død, ægtefællens arveret udgør $\frac{1}{4}$, og denne arveret bevares, selv om skifte først finder sted ved den længstlevendes død, og der kan ikke opnås forlodsret i arven efter førstafdøde. Da der i § 19 er optaget en bestemmelse, hvorefter arven efter den førstafdøde ægtefælle ikke længere „falder“ ved hans død, er der i § 81 optaget en udtrykkelig bestemmelse om, at reglen i § 19 ikke finder anvendelse på ældre uskiftede boer.

Man har fundet det betænkeligt at pålægge den længstlevende ægtefælle en lov-hjemlet forsørgelsespligt over for afdødes mindreårige særbørn, når det uskiftede bo med disse børn er etableret før lovens ikrafttræden. § 9, stk. 2, finder derfor efter § 81, stk. 1, kun anvendelse på uskiftede boer, hvor arveladeren er død efter lovens ikrafttræden. Det samme gælder reglen i § 10. Har en person således ved testamente bestemt, at hans ægtefælle skal være udelukket fra at hensidde i uskiftet bo, og dør testator før lovens ikrafttræden, bliver bestemmelsen uden virkning. Derimod er en af manden i medfør af 1926-lovens § 2, stk. 2, truffet bestemmelse om, at hustruen kun kan råde over boet med samtykke af en tilsynsværge, binderide, hvis manden dør før den nye lovs ikrafttræden, og tilsynsværgemålet ophører ikke fra dette tidspunkt.

I stk. 2 og 3 har udvalget optaget bestemmelser, hvorefter den foreslåede for-

længelse af fristerne for krav om skifte for at holde arv eller gave uden for boet og for anlæggelse af retssag til omstødelse af gave ikke finder anvendelse, når den hidtil gældende kortere frist allerede er udløbet. Selv om den relevante begivenhed er indtrådt før lovens ikrafttræden, gælder de nye frister derimod fuldt ud, hvis fristen efter de gældende regler først udløber efter den nye lovs ikrafttræden.

Udvalget har overvejet, hvorvidt andre bestemmelser i kapitel 3 om uskiftet bo med livsarvinger bør undtages fra hovedreglen, således at hidtil gældende ret i stedet skulle anvendes. Man har i så henseende særlig haft §§ 14, stk. 1, og 18, stk. 2, for øje. Man har imidlertid fundet det forsvarligt også på disse punkter at lade de nye regler gælde for uskiftet bo etableret før lovens ikrafttræden. Vedrørende bestemmelsen i § 18, stk. 2, skal man særlig bemærke, at denne kun bør finde anvendelse, når den pågældende særarving dør efter nærværende lovs ikrafttræden.

Udvalget finder, at § 13, stk. 3, i ældre boer må kunne anvendes på den opgørelse, der i disse boer er afgivet i henhold til arveafgiftsloven, således at arvingerne har ret til i skifteretten at gøre sig bekendt med denne opgørelse.

Til § 82.

(Kommissionsudkastet § 107 og bemærkningerne hertil s. 202, forslaget 1946 § 96).

Udvalget kan i det hele tilslutte sig det i bemærkningerne til kommissionsudkastet anførte, hvorefter arveretlige retshandler, der opfylder den ved oprettelsen gældende lovs krav til habilitet og form, ikke bør blive ugyldige, selv om arveladeren dør efter den nye lovs ikrafttræden, og de ikke opfylder habilitets- eller formkravene i denne lov. På den anden side vil retshandler, som muligt ikke var gyldige efter de ældre retsregler, ikke kunne anfægtes efter den nye lov, hvis de opfylder dennes forskrifter.

Testamenter oprettet før lovens ikrafttræden af personer under 18 år vil kunne konfirmeres af justitsministeriet, selv om testator dør efter lovens ikrafttræden (og stadig er under 18 år). Derimod vil der ikke efter lovens ikrafttræden blive spørgsmål om konfirmation på testamenter oprettet

af umyndiggjorte, idet det vil tilkomme domstolene at tage stilling til et sådant testaments gyldighed, jfr. foran s. 97.

§ 82, stk. 1, gælder kun reglerne om habilitet og form, derimod ikke spørgsmålet om retshandelens indhold og retsvirkning, herunder om testationskompetencen. Hvis arveladeren er død efter lovens ikrafttræden, gælder herom den nye lov, f. eks. også for så vidt angår den kvalitative testationskompetence, medens ældre ret skal anvendes, hvis arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

Som anført ovenfor s. 86 ff foreslår udvalget ikke i dets lovudkast optaget regler, der giver arveladeren mulighed for ensidigt at træffe bestemmelse om afkortning af forstrækninger ydet til vedkommende arving. Udvalget finder dog, at bestemmelser herom, der er truffet i medfør af arveforordningens §§ 10-13, bør bevare deres retsvirkning, selv om arveladeren først dør efter den nye arvelovs ikrafttræden, jfr. § 82, stk. 2.

Udvalget kan tilslutte sig udtalelsen i bemærkningerne til kommissionsudkastet 1941 s. 202, hvorefter bestemmelsen i § 69 (kommissionsudkastets § 88) om justitsministerens beføjelse til at tillade afvigelse fra testamentariske bestemmelser finder anvendelse, selv om arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

Til § 83.

(Kommissionsudkastet § 108 og bemærkningerne hertil s. 202, forslaget 1946 § 97).

Hvor arveladeren før lovens ikrafttræden i medfør af arveforordningens § 27 har fået konfirmeret et testamente, hvorved der kvalitativt er rådet over arven i videre omfang, end tvangsarvereglerne tillader, finder udvalget det ligesom kommissionsudkastet rettest, at testamentet står ved magt med den retsvirkning, som det havde efter hidtil gældende ret, selv om arveladeren først dør efter lovens ikrafttræden. Efter dette tidspunkt er der ikke hjemmel for justitsministeriet til at konfirmere ældre testamenter, medmindre arveladeren er død før lovens ikrafttræden.

TU § 84.

(Kommissionsudkastet § 109 og bemærkningerne hertil s. 202-203, forslaget 1946 § 98).

For ikke fremover at komme til at arbejde med to sæt retsregler, der stort set er ens, har man ligesom kommissionsudkastet ment, at bestemmelserne om retsvirkningerne af båndlæggelse også bør anvendes, selv om arveladeren er død før lovens ikrafttræden. Man har dog — som forslaget 1946 — undtaget bestemmelsen i § 62, stk. 3, om, at båndlagt arv er særeje, medmindre andet er bestemt ved testamente. Med hensyn til bestemmelsen i § 62, stk. 4, hvorefter den båndlagte kapital kan tillades angrebet i tilfælde, hvor arvingen skal yde erstatning eller godtgørelse for visse skader, bemærkes, at denne regel — på samme måde som foreslået om den tilsvarende regel i kommissionsudkastet — kun finder anvendelse, når kravet er opstået efter lovens ikrafttræden.

Med hensyn til testamenter om båndlæggelse, der er oprettet før den nye lov af personer, som dør efter dennes ikrafttræden, har man — ligesom med hensyn til testamenter efter arveforordningens § 27 — ment, at de bør beholde den retsvirkning, som tilkommer dem efter nugældende ret, når de er forsynet med kgl. konfirmation før lovens ikrafttræden, idet testator må kunne gå ud fra, at den af ham truffene ordning vil stå ved magt, når den en gang er stadfæstet af det offentlige. Et sådant testamente kan derfor ikke anfægtes efter reglen i § 59. Har der før den nye lovs ikrafttræden været søgt konfirmation på testamentet, men konfirmation er afslået, må arvingen gå frem efter § 60, således at skifteretten træffer afgørelse om, hvorvidt båndlæggelsen skal effektueres.

Som det fremgår af det foran s. 114-115 anførte, finder udvalget ikke tilstrækkeligt grundlag for at opretholde hjemmelen til at træffe bestemmelse om båndlæggelse af enkens bos- og arvelod m. v. Også i dette tilfælde bør allerede konfirmerede bestemmelser dog efter udvalgets opfattelse bevare deres gyldighed, selv om arveladeren først dør efter lovens ikrafttræden. Dette fremgår af stk. 3.

Kapitel 16.

Ændringer i andre love m. v.

Til § 85.

Når udvalget i modsætning til kommissionsudkastet foreslår indført en arvefond,

bør de midler, der efter lov om bortblevne § 24, stk. 3, efter 20 års forløb skal tilfalde staten, fremtidig indgå i arvefonden.

Til § 86.

(Forslaget 1946 § 102).

Kommissionsudkastet 1941 foreslog i kapitel 17 indført en række særlige regler om landbrugsejendomme til erstatning af de hidtil gældende regler. Herom henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 165 ff. og bemærkningerne til forslaget 1946 § 102¹⁾.

Kommissionsudkastet gik navnlig ud på, at ejeren af en landbrugsejendom skulle have ret til uden hensyn til reglerne om tvangsarv ved testamente at bestemme, hvem af hans livsarvinger der skulle have ejendommen. I modsætning til gældende ret foresloges det yderligere, at ejendommen altid skulle kunne overtages af en af arvingerne, og der var fastsat nærmere regler for, hvilken arving der skulle have ejendommen, når ejeren ikke havde truffet bestemmelse herom, således at skifteretten, hvis arvingerne ikke var enige, traf afgørelsen i de klare tilfælde, og spørgsmålet ellers skulle afgøres ved lodtrækning. Den arving, som overtog ejendommen, tillagdes der en skiftefordel på 20 pct. af ejendommens værdi.

Forslaget 1946 optog imidlertid ikke de af kommissionen foreslåede regler. Man havde forelagt kommissionsudkastet for landbrugsministeriet, der havde indhentet udtalelser fra Dansk Skovforening, Majoratsforeningen og Foreningen af Skov- og Landejendomsbesiddere i Danmark, De samvirkende Landboforeninger og De samvirkende danske Husmandsforeninger. Af disse organisationer havde De samvirkende Landboforeninger bestemt modsat sig, at udkastets regler om landejendomme blev gennemført, og foreningerne mente, at de gældende arveretlige regler om landbrugsejendomme såvel som den praksis, der gennem årene var udviklet med hensyn til overdragelse i levende live, burde opretholdes, idet der derigennem antoges at være skabt den bedst mulige sikring for bevarelse af slægtshjemmene. Husmands-

foreningerne gav også udtryk for visse betænkeligheder med hensyn til de konsekvenser, der kunne følge med udkastets gennemførelse, og de to andre organisationer havde fremsat adskillige kritiske bemærkninger til udkastets enkelte bestemmelser. Efter lovudkastet var testationsretten forøget til halvdelen, og der ville således efter de almindelige testamentsregler være åbnet testator adgang til at tillægge en tvangsarving — udover hans tvangsarv — halvdelen af den efterladte formue, og allerede herved ville der i mange tilfælde være mulighed for at tillægge en enkelt arving en fast ejendom. Justitsministeriet anførte i bemærkningerne til lovforslaget endvidere, at der i det praktiske liv i vid udstrækning havde været tilbøjelighed til at løse disse spørgsmål ved overdragelse i levende live, og at det ikke kunne antages, at man ved arvelovgivning i nævneværdig grad kunne begrænse landbrugets gældsstiftelse. Under hensyn hertil og til den stilling, de enkelte organisationer havde taget til udkastet, anså justitsministeriet det for rettest at lade kommissionsudkastets særlige regler om landbrugsejendomme udgå af lovforslaget. I stedet optog man i § 102, der svarer til § 87 i udvalgets udkast, en bestemmelse, hvorefter det med hensyn til oprettelse af testamente vedrørende landbrugsejendomme har sit forblivende ved de i paragraffen citerede bestemmelser.

Af de gældende regler fandt justitsministeriet dog anledning til at foreslå ophævet de særlige regler i forordningen af 13. maj 1769 § 5, 2. og 3. pkt., og forordningen af 22. november 1837 § 11 om en særlig adgang for selvejerbønder til at diktere testamente til retsprotokollen, der opretholdtes ved arveforordningens § 25, sidste pkt. Endvidere foreslog man efter indhentet udtalelse fra dommerne i Sønderjylland ophævet forordning af 18. juni 1777 angående særlige legale arveregler for visse landejendomme i Sønderjylland.

I betænkning I vedrørende landbrugets kreditforhold (betænkning 153/1956) drøftes bl. a. spørgsmålet om udlån mod konjunkturbestemt rente (kapitel 6, s. 116 ff.). Konklusionen af drøftelserne er (s. 19-21) med hensyn til konjunkturbestemt rente af

¹⁾ Rigsdagstidende 1946-47, tillæg A sp. 2856.

sælgerprioriteter ved familiesalg, arveandele m. v., at der knytter sig store betænkkeligheder ved at give bindende lovregler på dette område. Som et enkelt område, hvor en lovgivning kunne blive af en vis omend begrænset betydning, nævnes overdragelse; ved skifte. Kommissionen mente dog ikke inden for rammerne af sit kommissorium at kunne stille konkrete forslag på dette punkt, men anmodede i en skrivelse til justitsministeriet (bilag 26, s. 391) om, at spørgsmålet påny måtte blive taget op ved overvejelserne om den fremtidige arvelovgivning.

Udvalget finder, at spørgsmålet om en ændring af de gældende regler om arveovergang af landbrugsejendomme har en sådan sammenhæng med spørgsmålet om landbrugspolitikken og landbrugets kreditforhold, at der ikke i et udvalg med en sammensætning som arvelovsudvalget kan eller bør tages stilling til spørgsmålet om, hvorvidt de gældende regler bør ændres. Såfremt spørgsmålet ønskes taget op til nærmere overvejelse, vil dette i øvrigt nu kunne ske i den i februar 1960 nedsatte landbokommission. Det må herved bemærkes, at den tendens, der som nævnt i bemærkningerne til forslaget 1946 fandtes til at løse disse spørgsmål ved overdragelse i levende live, efter udvalgets opfattelse er fortsat i årene siden forslagets fremsættelse, således at der ikke er nogen nødvendighed for at give nye regler om arveovergang af landbrugsejendomme i forbindelse med de almindelige arveretlige regler. Udvalget kan således tilslutte sig forslaget 1946, hvorefter de hidtil gældende regler — med de ovenfor nævnte undtagelser — opretholdes.

Med hensyn til bestemmelsens indhold bemærkes, at de ifølge forordningen af 13. maj 1769 § 5 og senere bestemmelser gældende regler om selvejerbønderns testamentsret ifølge § 41 i bekendtgørelse nr. 224 af 25. maj 1960 af lov om oprettelse og supplerende af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven — også finder anvendelse med hensyn til testamentariske dispositioner over de i denne lov omhandlede selvstændige ejendomme med tilbehør og ifølge § 3 i bekendtgørelse nr. 259 af 8. august 1958 af lov om landbrugsejendomme finder anvendelse på landbrugsejendomme med tilbehør, dog ikke i tilfælde, der omfattes af

bestemmelserne i arveforordningens § 27, 2. pkt., jfr. lov nr. 563 af 4. oktober 1919 § 5, næstsidsste stk. (sædegårde og de af majoraterne opståede skovejendomme).

Til § 87.

Der henvises til kommissionsudkastets § 112 og forslaget 1946 § 103 og bemærkningerne foran til § 86.

I de til kapitlerne 15 og 16 svarende kapitler i kommissionsudkastet og forslaget 1946 fandtes yderligere tre bestemmelser, der ikke er optaget i udvalgets lovudkast. Kommissionsudkastets § 110 bestemte, at det skulle have sit forblivende ved lovgivningens særlige regler om arv af forfatter- og kunstnerret. Da den i § 6, stk. 2, i lov nr. 149 af 26. april 1933 om forfatterret og kunstnerret givne særregel vedrørende den legale arveret af ophavsrettigheder ikke er gentaget i lov nr. 158 af 31. maj 1961 om ophavsretten, er en til § 110 svarende bestemmelse overflødig. Ophavsmandens ret til ved testamentet at træffe bestemmelser, der i medfør af ophavsretslovens § 30, stk. 2, er bindende også for hans tvangsarvinger, er gældende også efter den nye arvelovskrafttræden, jfr. udkastets § 26, stk. 1, og bemærkningerne foran s. 80. Ifølge kommissionsudkastets § 111 medførte adoption ikke den ret, som tilkommer den successionsberettigede slægt ifølge lov nr. 563 af 4. oktober 1919 § 4, eller successionsret til fideikommiss, medmindre dette særlig er hjemlet. At denne bestemmelse optoges i arveloven havde sammenhæng med, at de arveretlige virkninger af adoption foresloges reguleret i kommissionens udkast til arvelov (kapitel 5). Bestemmelsen findes nu i adoptionsloven af 1956 § 14 og behøver ikke at gentages i arveloven, jfr. udkastets § 4. Endelig indeholdtes i kommissionsudkastets § 113 en regel om, at ejendele ved gave ikke kan tillægges flere ufødte personer efter hinanden. Dette følger imidlertid nu af bestemmelsen i grundlovens § 84, jfr. også loven af 1954 om familiefideikommissers overgang til fri ejendom. Udvalget henviser herom til bemærkningerne til § 68. En bestemmelse som kommissionsudkastets § 113 er således ikke mere nødvendig.

V. Bemærkninger til udkast til lov om ændringer i skifteloven.

Selv om det har ligget uden for udvalgets opgave at fremkomme med udkast til en ny skiftelov, har man optaget de i kommissionsudkastet 1941 foreslåede ændringer i skiftelovens §§ 47 og 62 a til behandling og i forbindelse hermed drøftet de spørgsmål, der knytter sig til ægtefællens udlægs- og udløsningsret og retsinstittet tinglyst skifteekstrakt. Om disse emner, som går ud over reguleringen af den formelle fremgangsmåde ved dødsboskifte, har man udarbejdet det ovenfor under III, s. 20, optagne udkast til ændringer i skifteloven. Som det fremgår heraf, er man afstået fra at foretage en fuldstændig gennemgang af skiftelovens kapitel 5 om behandling af dødsboer, når der er en efterlevende ægtefælle. En ændring af kapitlets opstilling og de i dette kapitel indeholdte skiftetekniske regler kan vanskelig foretages, før man kender de ændringer i skifteloven, særlig dens kapitel 6 om skifte af fællesbo i ægtefællers levende live, som den stedfindende gennemgang af ægteskabslovgivningen formentlig vil medføre. Udvalget er dog af den opfattelse, at de nu foreslåede ændringer har en så nær tilknytning til de materielle arveregler, at de bør gennemføres i forbindelse med den nye arvelov.

Til § 1.

ad 1. Efter § 47 i den gældende formulering er enhver arving berettiget til at fordræ udlæg efter vurdering, dog ikke i fast ejendom. Hvis flere arvinger forlanger udlæg i den samme ting, afgøres det ved lodtrækning, hvem der skal have fortrinet. Den længstlevende ægtefælle har dog altid fortrin til at vælge og kan også fordræ udlæg i fast ejendom.

I kommissionsudkastet 1941 foresloges indføjet en bestemmelse om, at ting, der havde særlig erindringsværdi for familien, skulle den arving, fra hvis slægt eller slægts-

gren tingen stammede, dog være fortrinsberettiget til at få udlagt. Denne regel vedrørte ikke ægtefællens stilling, men efter sin plads i bestemmelsen kun forholdet mellem flere andre arvinger.

Udvalget kan tilslutte sig kommissionsudkastets forslag. Som anført i bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 204 kan det ikke anses for rimeligt altid at løse en konflikt om udlæg af bestemte genstande ved lodtrækning. Ting, der har særlig erindringsværdi, bør gives til arvinger, fra hvis slægt de stammer, fremfor til personer, der ingen tilknytning har til dem. Det samme bør gælde, hvor arvingerne er af samme slægt men forskellige grene. Bestemmelsen er indføjet som et nyt 3. pkt. i paragraffen, hvis 1. og 2. pkt. er uændrede, og om dens nærmere rækkevidde henvises til bemærkningerne til kommissionsudkastet 1941 s. 204.

Udvalget har været inde på, om man ved en tilføjelse i 1. pkt. udtrykkelig skulle fastslå, at arvingernes ret til at fordræ udlæg efter vurdering i bestemte genstande kan fortrænges af et testamente, hvorved arveladeren har rådet over de pågældende ting. Man har imidlertid anset dette for uforholdsmæssigt, da det utvivlsomt må anses for at være gældende ret, at en testamentarisk bestemmelse over bestemte ting går forud for arvingernes udlægsret. Om forholdet mellem en efterlevende ægtefælles ret til at fordræ udlæg og afdødes testamentariske bestemmelser henvises til det nedenfor s. 145 f. anførte.

I de svenske bestemmelser om arvskifte, ärvdabalkens 23 kap., findes en regel (3 §, 2. pkt.) om, at fordringer på en arving skal udlægges til denne, så langt hans lod forslår. Udvalget har overvejet, hvorvidt man i skiftelovens § 47 eller andetsteds i skifteloven burde indføje en tilsvarende bestemmelse. Også dette har man dog anset for uforholdsmæssigt, da det må antages at følge

af almindelige retsgrundsætninger, at debitors manglende betalingsevne alene bør gå ud over ham selv. Arvingens ret efter § 47 til udlæg efter vurdering gælder således kun i det omfang, boet ikke på arveudlæggets tidspunkt har en forfalden fordring på ham.¹⁾

Medens reglerne om den efterlevende ægtefælles fortrinsret med hensyn til at fordre udlæg efter vurdering og retten til sådant udlæg i Fast ejendom og delvis også reglerne om ægtefællens udløsningsret hidtil har haft deres plads i § 47, har udvalget ment at kunne opnå en klarere opstilling ved at samle reglerne om den efterlevende ægtefælles rettigheder på skifte i lovens kapitel 5. Der henvises derfor i sidste pkt. til § 62 a - § 62 e og § 63 vedrørende ægtefællens rettigheder på skifte.

ad 2. Overskriften til skiftelovens kapitel 5 lyder efter ændringen ved lov nr. 58 af 18. marts 1925 således: „Om behandling af dødsboer, når der er en efterlevende ægtefælle, og der helt eller delvis har bestået formuefællesskab mellem ægtefællerne.“ Som en konsekvens af, at en del af bestemmelserne i kapitlet efter udvalgets forslag også skal finde anvendelse i tilfælde af fuldstændigt særeje, foreslås det at lade ordene „og der helt eller delvis har bestået formuefællesskab“ udgå.

ad 3. Ændringen i skiftelovens § 57, 1. pkt., er nødvendiggjort af udvalgets ændringsforslag nr. 4-9. I stk. 2 er optaget den gældende bestemmelse i § 57, 2. pkt., med enkelte redaktionelle ændringer.

ad 4. Som en konsekvens af, at ægtefællesskabet ret til udlæg og udløsning reguleres samlet i de foreslåede nye bestemmelser i §§ 62 c-e, udgår § 60, stk. 2.

ad 5. § 62 a blev indføjet i skifteloven ved lov nr. 58 af 18. marts 1925. Reglen i stk. 1 bibeholdes uforandret som § 62 a. Herefter har den efterlevende ægtefælle ret til forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til hans personlige brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Retten til forlods at udtage sådanne genstande

gælder med hensyn til såvel afdødes som den længstlevendes bodel. Efter ændringen i overskriften til kapitel 5 vil ægtefællen kunne udøve denne ret med hensyn til genstande hørende til afdødes særeje, som har været overladt den efterlevende ægtefælle til dennes personlige brug.²⁾

Ved ændringsforslaget nr. 9 foreslår udvalget som en ny § 62 e indføjet en bestemmelse, hvorefter ægtefællens ret til at fordre udlæg efter vurdering med fortrin for andre arvinger og ægtefællens udløsningsret efter §§ 62 c og d ikke finder anvendelse på ting, hvorover den førstafdøde ægtefælle har rådet ved testamente i medfør af arvelovens § 66. § 62 e nævner ikke § 62 a, og det er herefter således, at den efterlevende ægtefællesskabet ret til forlods at udtage genstande til personlig brug ikke kan berøves ham ved testamente. Dette resultat svarer **til**, hvad der antages at gælde efter den nugældende affattelse af § 62 a, stk. 1.

Under hensyn til den sammenhæng, der er mellem den nugældende § 62 a, stk. 2, og den af udvalget foreslåede 6 000 kroners regel, har man fundet det rigtigst at optage disse to bestemmelser i en særskilt paragraf, § 62 b, hvorom der henvises til det nedenfor ad 6 anførte.

ad 6. Ved den nugældende regel i § 62 a, stk. 2, er der tillagt den efterlevende ægtefælle ret til, for så vidt fællesboet er af ringe værdi, deraf at udtage fornødent bohavet såvel som arbejdsredskaber og andet løsøre i det omfang, hvori han skønnes at trænge dertil for at kunne fortsætte sin næringsvej, selv om der derved tilfalder ham mere, end hans andel i fællesboet udgør.

Kommissionsudkastet 1941 foreslog denne bestemmelse erstattet af en bestemmelse af følgende ordlyd: „Den efterlevende ægtefælle kan derhos af fællesboet forlods udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med ægtefællens bos- og arvelod og mulige særeje udgør indtil 3 000 kr.“

Forbilledet for denne bestemmelse var en i 1928 gennemført tilføjelse til bestemmelsen i den svenske giftermålsbalk 13 kap. 12 §. Man kan i denne forbindelse nævne

¹⁾ Borum: Arvefaldet s. 81-83.

²⁾ Om gældende ret henvises til Borum: Familieretten II s. 142, Harbou: Behandling af dødsbo og fællesbo s. 156 og Ernst Andersen: Ægteskabsret II s. 176.

de ovenfor s. 76 f. omtalte engelske regler om ægtefællens stilling på skifte, til hvilke der også er henvist i den svenske lagberednings forslag. Den svenske bestemmelse, i hvilken beløbsgrænsen i 1952 på grund af den forringede pengeværdi forhøjedes fra 3 000 kr. 6 000 kr., er sålydende:

„Sker bodelning i anledning av makes död, och är den egendom, som därvid tillkommer efterlevande maken, ringa, äge han av makarnas giftorättsgods uttaga nödigt bohag ävensom arbetsredskap och andra lösören, som erfordras till fortsättande av hans näring, även om därigenom arvingarnas lott skulle lida inskränkning.

Efterlevande maken äge av giftorättsgodset, såvitt det räcker, städe bekomma egendom till så stort värde, att den jämte egendom, som må enskilt tillhöra honom, uppgår till sextusen kronor.

Vad i andra stycket sägs äge dock ej tillämpning, om efter den döde finnes bröstarvinge, som ej jämväl är efterlevande makens avkomling, eller barn utom äktenskap, som har rätt till underhållsbidrag ur kvarlåtenskapen efter honom.”

I det danske kommissionsudkast 1941 anførtes det som begrundelse for den foreslåede ændrede affattelse af skiftelovens § 62 a, stk. 2, navnlig, at et skifte under små kår gennemsnitlig ville være meget byrdefuldt for den efterlevende ægtefælle, og at arvingerne ofte ikke ville få nogen økonomisk fordel, der stod i forhold hertil. Man fremhævede, at den gældende regel om bohave m. v. (§ 62 a, stk. 2) næppe kunne finde anvendelse i boer, hvor der udover et beskedent indbo og arbejdsredskaber forefandtes f. eks. en sparekassebog med et mindre beløb. Det ville i disse tilfælde være rimeligere, at de få værdier, som boet indeholdt, forblev samlet hos den efterlevende ægtefælle, end at arvingernes parter udskiftedes til dem. Selv om arvingerne muligt kunne have interesse også i et mindre arvebeløb, måtte deres interesse vige for ægtefællens.

Af de nordiske forhandlinger fremgår, at man også i Norge er inde på at indføre en regel om ret for ægtefællen til at udtage et bestemt mindre beløb.

Som det fremgår af forslaget til § 62 b, er det udvalgets opfattelse, at der af hensyn til den efterlevende ægtefælle er trang til en bestemmelse, der hjemler denne ret til at udtage værdier til et bestemt fastsat beløb.

Med hensyn til størrelsen af det beløb, som ægtefællen skal være berettiget til at udtage, bemærkes, at dette i udkastet 1941 som nævnt var sat til 3 000 kr., men det må allerede efter den skete prisudvikling være klart, at beløbet nu må sættes højere. Udvalget har overvejet en forhøjelse til 10 000 kr., men man er, på tilsvarende måde som man i Sverige i 1952 forhøjede beløbet fra 3 000 kr. til 6 000 kr., blevet stående ved en forhøjelse til 6 000 kr. Fastsættelsen af beløbet må i øvrigt ses i sammenhæng med det område, man giver bestemmelsen. På den ene side har udvalget, som det vil blive nærmere omtalt nedenfor, anset det for rigtigst, at bestemmelsen ikke — således som det forslag, der var stillet i kommissionsudkastet 1941 — begrænses til fælleseje, men på den anden side lader man ligesom kommissionsudkastet 1941 bestemmelsen være anvendelig også over for afdødes særbørn. Udvalgets stilling til disse spørgsmål har været medvirkende til, at man har fundet det rettest ikke at gå videre end til 6 000 kr.

Med hensyn til det lige nævnte spørgsmål om bestemmelsens anvendelse over for afdødes særbørn henvises til kommissionsudkastet 1941 s. 205-206. Kommissionen fremhævede navnlig, at dens forslag alt taget i betragtning ikke betød en så væsentlig ændring i den efterlevende ægtefælles stilling, at det skulle være nødvendigt at opstille nogen undtagelsesbestemmelse til fordel for stedbørn. I denne forbindelse skal udvalget også pege på, at den gældende bestemmelse i § 62 a, stk. 2, som foreslås bibeholdt i § 62 b, stk. 1, ikke indeholder nogen begrænsning af hensyn til afdødes særbørn, og at den foreslåede 6 000 kroners regel i § 62 b, stk. 2, i de fleste tilfælde nærmest vil få karakteren af en retsteknisk forskudt regel, der afskærer de tvivl, som anvendelsen af stk. 1 kan medføre, således som det også er fremhævet i de svenske motiver til bestemmelsen i giftermålsbalken.

Spørgsmålet om opretholdelse af den svenske særregel i giftermålsbalkens 13 kap. 12 §, 3. stk., hvorefter 6 000 kroners reglen ikke finder anvendelse over for afdødes særbørn, er i øvrigt drøftet i ärvdabalkssakkunnigas betænkning, 1954 (s. 92-93), på baggrund af forslaget om arveret for børn uden for ægteskab. Det fremhævedes her, at det

inden for området af 6 000 kroners reglen syntes rimeligt, at det hjem og de øvrige værdier, som ægtefællerne i fællesskab havde skabt, kunne forblive samlet uden at blive angrebet af arve- eller underholds-krav. Betænkningen gik derfor ind for at ophæve særreglen. Da denne ændring imidlertid som nævnt måtte ses på baggrund af forslaget om arveret for børn uden for ægteskab, er den ligesom forslaget herom stillet i bero på en samlet overvejelse af den efterlevende ægtefælles retsstilling.

Som foran nævnt havde kommissionsudkastet 1941 foreslået, at 3 000 kroners reglen skulle erstatte den nugældende regel i § 62 a, stk. 2, medens den svenske giftermålsbalk har begge regler.

Som det imidlertid fremgår af udvalgets udkast til § 62 b, har man fundet det rettest ligesom den svenske giftermålsbalk 13 kap. 12 § at bibeholde den såkaldte bohaveregel (skiftelovens § 62 a, stk. 2) ved siden af 6 000 kroners reglen. Bohavereglen må anses for at give den længstlevende ægtefælle en ganske selvfølgelig beskyttelse i tilfælde af skifte, og den vil fremtidig efter ændringen i kapitlets overskrift — ligesom 6 000 kroners reglen — være anvendelig over for afdødes særeje. Det vil vel oftest være således, at bohavereglen ikke vil få selvstændig betydning ved siden af den nu foreslåede 6 000 kroners regel, men dette vil dog ikke altid være tilfældet. Som det fremgår af 6 000 kroners reglen, jfr. nærmere nedenfor, skal der ved beregningen af de 6 000 kr. tages hensyn til det særeje, som den længstlevende ægtefælle måtte eje, medens bohavereglen ikke indeholder en tilsvarende bestemmelse. Det vil vel nok være således, at tilstedeværelsen af et betydeligt særeje hos den længstlevende ægtefælle ofte vil afskære ham fra at udnytte bohavereglen, men dette vil ikke altid være tilfældet, f. eks. ikke i tilfælde hvor den længstlevende har et mindre båndlagt særeje. Anvendelsen af bohavereglen i § 62 b, stk. 1, vil i disse sidste tilfælde kunne medføre, at den længstlevende får værdier, der sammenlagt med hans særeje overstiger 6 000 kr. Selv bortset fra tilfælde, hvor den længstlevende har et særeje, vil det undtagelsesvis kunne tænkes, at bohavereglen kan få selvstændig betydning, ved at den længstlevende kan udtage værdier for over 6 000 kr. Som eksempel kan

nævnes, at der i fællesboet alene findes et beskedent indbo og en lastmotorvogn, der danner grundlag for den længstlevendes erhverv.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang der ved anvendelsen af 6 000 kroners reglen skal tages hensyn til særeje, har for udvalget givet anledning til mange overvejelser. Spørgsmålet har to sider, dels om man ved beregningen af de 6 000 kr. skal tage den længstlevendes eventuelle særeje i betragtning, dels om bestemmelsen skal kunne anvendes over for afdødes særeje.

Med hensyn til det første spørgsmål er udvalget blevet stående ved samme løsning som den svenske lovbestemmelse og kommissionsudkastet 1941, hvorefter den længstlevendes eventuelle særeje skal medregnes. Man har fundet, at dette gennemsnitlig vil være det rigtigste, fordi 6 000 kroners reglens grund netop er at sikre ægtefællen et vist minimum af værdier. Når det drejer sig om at udtage boets kontanter, sparekasseindeståender el. lign., ville det kunne være stødende over for den førstafdødes arvinger, om man bortså fra, at den længstlevende har et måske endda betydeligt særeje. Vedrørende indboet stiller sagen sig derimod anderledes. Hertil er der imidlertid som foran anført taget hensyn ved reglen i § 62 b, stk. 1, hvorefter en automatisk medregning af særejet ikke finder sted ved anvendelsen af bohavereglen.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt 6 000 kroners reglen skal kunne anvendes, over for afdødes særeje, finder udvalget at hensynet til at sikre den længstlevende ægtefælle et minimum af værdier også gør sig gældende, hvor dette kun kan ske ved at give den udlæg herfor i afdødes særeje. En adgang hertil forekommer også udvalget naturlig, når den længstlevendes eget særeje får indflydelse på udtagelsesrettens omfang. Efter forslaget kan 6 000 kroners reglen derfor gøres gældende over for „boet“, der omfatter alt, hvad den afdøde har efterladt sig, derunder også hans særeje. Dette gælder særeje både ifølge ægtepagt og i henhold til givers eller arveladers bestemmelse og også særeje, som har været båndlagt for den afdøde ægtefælle. Tredjemands bestemmelse om særeje bør ikke kunne hindre, at gavemodtagerens eller arvingens efter-

levende ægtefælle udtager det foreslåede minimum af efterladenskaberne.

Et vigtigt spørgsmål er, om en på den førstafdødes liv tegnet livsforsikring, hvori den længstlevende ægtefælle er indsat som begunstiget, bør få betydning for retten til de 6 000 kr. Ifølge forsikringsaftalelovens § 102, stk. 1, og § 104, stk. 2, er forholdet det, at når ægtefællen — og det samme gælder andre tvangsarvinger — er indsat som begunstiget, får forsikringen ingen indflydelse på dødsboets opgørelse, men udbetales uden om boet direkte til ægtefællen. Begrundelsen for de nævnte regler i forsikringsaftaleloven er ønsket om at fremme den opsparring, som en sådan livsforsikring medfører.³⁾ Det er i overensstemmelse hermed, når udvalget har ment, at en eventuel livsforsikring heller ikke bør komme i betragtning ved anvendelsen af 6 000 kroners reglen. Er den længstlevende ægtefælle indsat som begunstiget i afdødes livsforsikring, modtager han forsikringssummen uden om boet og vil derfor i boet kunne gøre 6 000 kroners reglen gældende uden hensyn til forsikringssummen.

Det må imidlertid på den anden side fremhæves, at den længstlevende ægtefælle ikke med støtte i § 62 b, stk. 2, kan angribe de af førstafdøde tegnede livsforsikringer i videre omfang end hjemlet i forsikringsaftalelovens § 104, stk. 2. Dette følger af, at retten efter § 62 b, stk. 2, alene kan gøres gældende over for midlerne i boet, og at forsikringssummen som foran anført ikke hører med til boet, når der er indsat en begunstiget, jfr. forsikringsaftalelovens § 102. Hvis fællesboet således er 2 000 kr., og afdøde har tegnet en livsforsikring på 4 000 kr. og indsat en ikke-tvangsarving som genkaldelig begunstiget, kan ægtefællen i medfør af forsikringsaftalelovens § 104, stk. 2, kræve sin boslod og tvangsarv beregnet af et samlet fællesbo på 6 000 kr., hvorefter hans boslod udgør 3 000 kr. og hans tvangsarv, hvis der ikke er livsarvinger, 1 500 kr. De resterende 1 500 kr. tilkommer den begunstigede, idet ægtefællen ikke kan gøre 6 000 kroners reglen gældende i dette tilfælde.

Den af udvalget foreslåede regel i § 62 b, stk. 2, går herefter ud på, at den efterle-

vende ægtefælle kan udtage så meget, at hans bos- og arvelod sammen med hans eventuelle særeje udgør indtil 6 000 kr.

Bestemmelsen finder anvendelse, såvel når den længstlevende vælger at skifte straks ved sin ægtefælles død, som ved det skifte, der finder sted i hans levende live, efter at han har siddet i uskiftet bo.

Har der været fuldstændigt formuefælleskab, og overstiger boet ikke 6 000 kr., overtager ægtefællen således det hele. Bestemmelsen finder som nævnt også anvendelse over for førstafdødes særeje. Er der således et fællesbo på 3 000 kr. og har førstafdøde et særeje på 3 000 kr., kan den længstlevende ægtefælle, såfremt han ikke selv har noget særeje, ligeledes udtage det hele.

Der skal imidlertid som anført tages hensyn til den længstlevende ægtefælles eventuelle særeje. Har han før den anden ægtefælles død af denne eller andre modtaget særejegaver, skal de — sammen med hans øvrige særeje — medregnes i de 6 000 kr. Derimod henregnes som ovenfor nævnt livsforsikringer på førstafdødes liv hverken til den længstlevendes særeje eller hans bos- og arvelod, men tilkommer ham uafhængig af boet, og han kan uden hensyn til livsforsikringen gøre sin ret efter 6 000 kroners reglen gældende.

Det må endvidere nævnes, at 6 000 kroners reglen gælder ved siden af reglen i § 62 a, således at de genstande til personlig brug, som ægtefællen forlods udtager i henhold til denne bestemmelse, ikke medregnes i de 6 000 kr., jfr. kommissionsudkastet 1941 s. 206.

Også visse af de af § 15, stk. 2, i loven om ægteskabets retsvirkninger omfattede rettigheder, f. eks. enkepension og livrente, er uden indflydelse på ægtefælens rettigheder i medfør af skiftelovens § 62 b, stk. 2.

6 000 kroners reglen er en skiftetfordel, som er anvendelig, uanset hvem der er arvinger efter førstafdøde, således over for såvel hans og den efterlevende ægtefælles fællesbørn som over for afdødes særbørn. Anvendelsen af reglen kan ikke hindres ved den førstafdøde ægtefælles testamente. For så vidt arveladeren har efterladt sig børn uden for ægteskab, som han er fader

³⁾ Om udvalgets overvejelser vedrørende forsikringsaftalelovens § 104 se foran s. 39.

til, må også de respektere ægtefællens ret efter § 62 b, stk. 2.

Var afdøde i henhold til den før 1. januar 1961 gældende lovgivning anset for bidragspligtig til et barn uden for ægteskab, fremgår det af loven af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab § 26, stk. 2, der er opretholdt ved lov nr. 200 af 18. maj 1960 § 22, stk. 3, at bidragskrav i boet kun kan gøres gældende inden for det beløb, barnet ville have arvet, hvis afdøde havde været anset som fader til barnet. Dette betyder, at ægtefællens ret efter § 62 b, stk. 2, går forud for et sådant bidragskrav.

Den særlige ret, som § 62 b tillægger ægtefællen til at kræve mere end sin bos- og arvelod, må opfattes som en personlig ret, som han kan afstå fra at gøre gældende, og som hans kreditorer ikke kan gennemtvinge.

Det må antages, at bestemmelserne i udkastets § 62 a og § 62 b principielt forudsætter et beholdent bo, omend der kan være et vist samspil mellem disse bestemmelser og reglerne i retsplejelovens § 509 (transgbeneficiet) om undtagelse fra udlæg⁴).

ad 7-9. Efter den gældende regel i skiftelovens § 47, stk. 1, er den efterlevende ægtefælle berettiget til at forlange udlæg efter vurdering også i faste ejendomme for sin boslod og arvelod. Opstår der strid mellem ægtefællen og arvinger angående de ting, som ønskes udlagt, har ægtefællen fortrin til at vælge. Den længstlevende ægtefælle har i henhold til § 47, stk. 1, 3. pkt., også udløsningsret med hensyn til faste ejendomme, ligesom der ved § 60, stk. 2, hvortil der henvises i § 47, stk. 2, er givet den længstlevende ret til at udtage faste ejendomme, skibe og hvilke som helst andre effekter af fællesboet uden hensyn til, om disses værdi overstiger hans boslod og arvelod, når han er villig til om fornødent at give medarvingerne udlæg med det beløb i rede penge, som deres arvelodder efter vurdering udgør.

Det har i teori og praksis været genstand for tvivl, i hvilket omfang de lige nævnte bestemmelser i skiftelovens § 47 om ægtefællens særlige rettigheder på skifte kunne

finde anvendelse på den førstafdødes sær-eje, jfr. nærmere Harbou: Behandling af dødsbo og fællesbo s. 210-211, Borum: Arvefaldet s. 95-100, Ernst Andersen: Ægteskabsret II s. 50-54, og dommene i U. f. R. 1942 s. 600 (0) og 1947 s. 87 (H). Ved en af Højesteret den 16. juni 1960 (U. f. R. 1960 s. 788, jfr. T. f. R. 1961 s. 82) afsagt dom, der drejede sig om en efterlevende ægtefælles ret til af den førstafdødes sær-eje efter vurdering at forlange sig tillagt boets faste ejendom med tilhørende erhvervsvirksomhed mod udløsning af førstafdødes særbarn, er det imidlertid nu fastslået, at bestemmelsen i skiftelovens § 47, stk. 1, 3. pkt., jfr. § 47, stk. 2, om ægtefællens ret til udløsning ikke finder anvendelse på førstafdødes sær-eje.

Da spørgsmålet om den efterlevende ægtefælles arveretlige stilling har været et hovedpunkt under udvalgets arbejde, og under hensyn til den nære sammenhæng, der er mellem den materielle arveret og skiftelovens regler om udlægs- og udløsningsret, har udvalget anset det for naturligt at tage stilling til, om der bør ske ændringer i de gældende regler om ægtefælles retsstilling på disse punkter.

Til fortrinsretten til udlæg og udløsningsretten knytter der sig ikke blot den følelsesmæssige interesse i at erhverve genstande med affektionsværdi. Udlægs- og udløsningsretten vil også ofte kunne betyde en væsentlig økonomisk fordel på grund af vanskelighederne ved, jfr. skiftelovens § 48, at finde frem til en vurdering, der er udtryk for, hvilken reel værdi boets ejendele har. Dette sidste kom klart frem under den ved højesteretsdommen af 16. juni 1960 afgjorte sag.

Spørgsmålet om ægtefællens fortrinsret og udløsningsret i forhold til andre legale arvinger vil efter udvalgets arvelovsudkast alene få betydning i forholdet mellem den længstlevende ægtefælle og fællesbørnene eller afdødes særbørn, men derimod ikke i forhold til udarvingerne, idet ægtefællen efter § 7 i udkastet til arvelov er enearving, såfremt arveladeren ikke efterlader sig livsarvinger. Spørgsmålet kan her kun komme frem, såfremt den førstafdøde ægtefælle ved testamente har begrænset den

⁴) Jfr. Harbou: Behandling af dødsbo og fællesbo s. 157, og om norsk ret foran s. 34.

længstlevendes arveret. Medens det efter gældende ret måske kunne antages, at ægtefællens ret efter § 47 var gældende uanset testamente, vil dette efter § 62 e i udvalgets skiftelovsudkast ikke være tilfældet med hensyn til ægtefællens rettigheder efter §§ 62 c og d. Her er ægtefællen imidlertid beskyttet ved de begrænsninger, der i arvelovsudkastets § 66 er fastsat med hensyn til en ægtefælles testamentsbeføjelse over fælleseje.

Som ovenfor nævnt kommer spørgsmålet om ægtefællens fortrinsret kun frem i forhold til fællesbørnene og i forhold til den afdødes særbørn, og det kan få betydning såvel ved skifte straks ved førstafdødes død — både over for fællesboet og afdødes særeje — som over for begge grupper arvinger ved skifte efter hensiddens i uskiftet bo, jfr. for særbørnernes vedkommende særlig arvelovsudkastets § 18. Det er efter gældende ret uomtvistet, at skiftelovens § 47, jfr. § 60, stk. 2, med hensyn til fælleseje giver den længstlevende ægtefælle en ubetinget ret til mod kontant udløsning af medarvingerne — særbørn eller fællesbørn — at overtage alle ejendele, der hører til fællesboet. At denne ret bør bibeholdes i forholdet til de fælles livsarvinger synes utvivlsomt. Det spørgsmål kan imidlertid rejses, om reglen også er rimelig i forholdet mellem den efterlevende ægtefælle og førstafdødes særbørn, navnlig med hensyn til ejendele af særlig erindringsværdi, der hidrører fra særbørnernes tidligere afdøde fader eller moder. Hvis den afdøde ægtefælles ægteskab nr. 2 kun har været kortvarigt, vil det nok af afdødes særbørn kunne føles stødende, at deres stedfader eller stedmoder skal være fortrinsberettiget ikke blot til de ejendele, der hidrører fra deres senest afdøde moder eller fader, men også med hensyn til genstande af særlig erindringsværdi, der hidrører fra den først afdøde af deres forældre. Udvalget er imidlertid betænkelig ved at foreslå en begrænsning af fortrinsretten i dette tilfælde. Ikke blot ville dette være en forringelse af den retsstilling, der tilkommer den længstlevende ægtefælle efter gældende ret, men navnlig er det for udvalget afgørende, at det formentlig ikke med føje nu kan siges, at den gældende regel *gennemsnitlig* fører til urimelige resultater. Har eksempelvis den nu afdøde ægtefælles

ægteskab nr. 2 været længe, måske gennem særbørnernes opvækst, er der intet urimeligt i, at den længstlevende ægtefælle, hvis han skifter med særbørnene enten straks eller efter reglerne i arvelovsudkastets §§ 17 eller 18, har udlægs- og udløsningsret.

Finder skifte først sted ved den længstlevendes død efter hensiddens i uskiftet bo, vil særbørnernes fortrinsret til genstande med særlig erindringsværdi hidrørende fra den først afdøde af deres forældre følge af udvalgets forslag til et nyt 3. pkt. i skiftelovens § 47, jfr. foran ad 1, s. 138. I øvrigt vil den førstafdøde ægtefælle inden for de grænser, der sættes af § 66 i arvelovsudkastet, kunne have tillagt sine særbørn de genstande, de har en særlig følelsesmæssig tilknytning til.

Spørgsmålet om, hvad der bør gælde med hensyn til ægtefællens udlægsret og udløsningsret, når der har bestået særeje mellem ægtefællerne, har ligeledes givet anledning til mange overvejelser. Udvalget mener, at der bør gives den efterlevende ægtefælle en ret til udlæg efter vurdering med fortrin for de øvrige arvinger, men at denne ret bør være begrænset til, hvad ægtefællen arver af førstafdødes særeje.

Begrundelsen for denne fortrinsret for ægtefællen må søges i den særstilling, som ægtefællen i det hele indtager på skiftet. Men når der er tale om den del af afdødes formue, som var hans særeje, er der efter udvalgets opfattelse ikke tilstrækkeligt grundlag for at gå videre og tillægge ægtefællen en ret til at forlange udlæg efter vurdering af særejet også for de krav, som han måtte have på boslod og arv af det fælleseje, som bestod ved siden af særejet, ligesom der ikke bør gives ægtefællen nogen ret til at udtage større værdier end hans arvelod mod udløsning af de andre arvinger.

Hvis man nægter ægtefællen udløsningsret i særejet, må udlægsretten i dette begrænses som foreslået til kun at angå ægtefællens arv af særejet. Ellers ville ægtefællen ved at forlange udlæg efter vurdering i særejet for den altovervejende del af sin boslod og af sin arvelod af såvel fælleseje som særeje og derpå for den resterende del af boslod og arvelod benytte sin udløsningsret i fællesboet i mange tilfælde kunne opnå at overtage hele afdødes særeje

Ægtefællens ret til for sin arv af særejet at fordré udlæg efter vurdering bør efter udvalgets opfattelse gælde, hvad enten særejet beror på en mellem ægtefællerne oprettet ægtepagt, eller det skyldes bestemmelse af en arvelader eller giver. Udvalget har overvejet, hvorvidt ægtefællens fortrin fremfor de andre arvinger med hensyn til at fordré udlæg efter vurdering i særeje burde vige for den interesse, som de øvrige arvingen, navnlig afdødes særbørn, kan have i at få visse effekter af særlig erindringsværdi udlagt. Der kan forekomme tilfælde, hvor det ville være rimeligt, at afdødes arvinger gik forud for ægtefællen, men dette vil som ovenfor nævnt også kunne tænkes, hvor der er fælleseje, og forholdene vil kunne stille sig så forskelligt i de enkelte tilfælde, at udvalget heller ikke for særejets vedkommende har ment at burde opstille nogen særrregel herom.

Hvad særlig angår spørgsmålet om at give ægtefællen udløsningsret i særejet, skal udvalget bemærke, at hensynet til arvingerne taler mod at give ægtefællen en sådan ret med hensyn til den del af formuen, hvori han aldrig har været lodtagen. Konflikten vil særlig tilspidises i tilfælde, hvor ægtefællen arver sammen med afdødes særbørn. Ægtefællens interesse i at overtage hele boet eller en væsentlig del af dette vil ofte være dikteret af ønsket om at opnå en rent økonomisk fordel ved at overtage effekterne efter vurdering i stedet for at skulle købe dem af boet i konkurrence med andre interesserede eventuelt på offentlig auktion (skiftelovens § 27). Denne interesse bør ikke gå forud for medarvingernes interesse i at få afdødes særeje realiseret bedst muligt.

Hvis det er førstafdødes ønske, at den længstlevende ægtefælle skal have fuld udlægs- og udløsningsret med hensyn til hele den efterladte formue, kan han enten — i det omfang tredjemands viljesbestemmelse ikke er til hinder herfor — ved ægtepagt indføre fuldstændigt formuefællesskab eller benytte sig af den adgang til ved ægtepagt at bestemme, at særejet ved hans død skal behandles som fælleseje, som udvalget går ind for, jfr. foran s. 55.

Vedrørende de enkelte bestemmelser bemærkes i øvrigt:

Ifølge § 62 c, stk. 1, er ægtefællen på samme måde som efter gældende ret berettiget til af fællesboet at fordré udlæg efter vurdering for sin boslod og arvelod både i fast ejendom og løsøre og med fortrin fremfor arvingerne. Efter reglen i stk. 2 kan ægtefællen — ligeledes i overensstemmelse med gældende ret — udtage, hvad han ønsker, uanset til hvis bodel genstandene hørte, mod at udløse de øvrige arvinger kontant for det beløb, hvormed effekternes værdi efter vurdering overstiger ægtefællens boslod og arvelod.

I § 62 d er der hjemlet den efterlevende ægtefælle ret til udlæg efter vurdering i afdødes særeje, for så vidt angår den efterlevendes arv af særejet, og ægtefællen har fortrin fremfor andre arvinger, der ønsker udlæg i samme ting. Udlæg kan også forlanges i fast ejendom, for så vidt dens værdi ikke overstiger ægtefællens arvelod af særejet. Som der nærmere er redegjort for ovenfor, hjemler bestemmelsen ikke ægtefællen nogen udløsningsret.

Ved disse bestemmelser er der ikke taget stilling til forholdet mellem ægtefællens rettigheder og et eventuelt testamente oprettet af afdøde, hvorved han har rådet over de effekter, som ægtefællen begærer udlagt. Også dette spørgsmål har i gældende ret givet anledning til nogen tvivl⁵⁾ og foreslås nu løst af udvalget ved bestemmelsen i § 62 e, hvorefter §§ 62 c og 62 d ikke finder anvendelse på ting, hvorover den førstafdøde ægtefælle har rådet ved testamente i medfør af arvelovens § 66.

I § 66 i udkastet til arvelov er det bestemt, i hvilket omfang en ægtefælle kan testere over enkelte genstande, d. v. s. kan råde kvalitativt ved testamente. Denne ret tilkommer for det første en ægtefælle inden for den testationsfri del af hans særeje. Med hensyn til fælleseje kan ægtefællen testere kvalitativt inden for den testationsfri del af hans boslod, for så vidt de genstande, som han testerer over, hører til hans bodel. Uden den anden ægtefælles samtykke kan han dog ikke testere over sin bodel, for så vidt angår: 1) fast ejendom,

⁵⁾ Jfr. Trolle i Juristen 1960 s. 1 ff.

der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet, 2) indbo i det fælles hjem, 3) den anden ægtefælles arbejdsredskaber, jfr. nærmere bemærkningerne til udkast til arvelov § 66 ovenfor s. 122 ff.

Det er som foran nævnt udvalgets opfattelse, at den længstlevende ægtefælles interesser også i relation til udlågs- og udløsningsretten er tilstrækkelig tilgodeset i de ved arvelovsudkastets § 66 indførte begrænsninger i den ene ægtefælles kvalitative testationsret, og man kan i det hele om forholdet mellem bestemmelserne i udkastet til skiftelov § 47 og §§ 62 c og d og arvelovsudkastets §§ 15, stk. 2, 26, stk. 2, og 66 henvise til bemærkningerne til arvelovsudkastets § 66.

Således som § 62 e er formuleret, giver den kun den førstafdøde ægtefælle en beføjelse til ved testamente at råde over bestemte ting med den følge, at den længstlevende ægtefælle afskæres fra at udtage disse. Derimod tilsigter bestemmelsen ikke at give den førstafdøde en beføjelse til ved testamente at tillægge en arving eller legatar ret til at udtage ting, der ikke er nærmere angivet i testamentet.

ad 10. Ved udkastet til en ændret affattelse af skiftelovens § 63 har udvalget søgt at gøre de gældende regler om tinglyst skifteekstrakt mere tidssvarende. Disse regler findes i reskript af 7. februar 1794 § 2, plakat af 19. august 1823, plakat af 13. april 1824 og lov af 26. maj 1868 § 12, der i det hele er opretholdt ved skiftelovens § 63. Reglerne går ud på, at ægtefællen, hvor han skifter med afdødes børn eller børnebørn, under visse betingelser kan opnå henstand med udbetalingen af børnenes arvelodder, mod at der ved tinglyst skifteekstrakt gives dem sikkerhed for deres arv i hele boet. Betingelserne for anvendelse af dette retsinstitut er, at børnenes (eller børnebørnenes) arvelodder ikke kan udredes uden at sælge det af boets faste eller løse gods, som ægtefællen behøver enten til sin næringsdrift eller til daglig uundværlig brug. Det antages⁶⁾, at der hertil må henregnes fornøden driftskapital.

Tinglyst skifteekstrakt forudsætter formuefællesskab. Det er ingen betingelse, at boet er af ringe værdi. Det er imidlertid et vilkår, at der ikke i boet findes rede penge eller let realisable papirer, som ægtefællen ikke behøver til den erhvervsvirksomhed, hvorved han underholder sig og børnene. Ægtefællen skal kunne anses for pålidelig og vederhæftig. Med hensyn til stedforældre og stedbedsteforældre fremhæves udtrykkeligt, at det er en betingelse, at de ikke kan skaffe større sikkerhed, og at de umyndige er bedre tjent med at lade arven indestå i boet mod sådan sikkerhed end at tvinge vedkommende til realisation. Samme synspunkt anlægges i praksis også, hvor der er tale om fællesbørn eller fælles børnebørn. Inden skifteretten træffer bestemmelse, skal der indhentes erklæring fra børnenes værge, eventuelt en værge ad hoc. Børnenes sikkerhed består i en almindelig lovbestemt panteret i alt, hvad ægtefællen ejer og „ejendes vorder“, og panteretten tinglyses også på boets faste ejendomme. Sikkerheden skal omfatte hele boet, medmindre overøvrigheden samtykker i, at dette ikke er tilfældet. Der skal ikke svares rente af børnenes arv, sålænge de underholdes af og opdrages hos ægtefællen. Stedforældre anses efter praksis dog kun berettiget til at tilbageholde et beløb, der svarer til et rimeligt vederlag for børnenes opfostring. Overstiger renten af det henstående beløb, hvad der må antages at medgå hertil, skal det overskydende tiisvares arvingerne. Den tinglyste skifteekstrakt og henstanden med arvens udbetaling vedvarer, indtil børnene er blevet myndige (det vil efter myndighedsloven 1922 for mindreårige sige 21 år). Udbetaling ved opnået myndighedsalder finder ikke sted, medmindre arvingerne kræver det. Skifteretten skal således ikke påse, at udbetaling finder sted til de enkelte børn, efterhånden som de bliver myndige.

Disse regler, der gælder såvel for skifte straks ved arveladerens død som for skifte, efter at den længstlevende ægtefælle har hensiddet i uskiftet bo, anvendes stadig i praksis i ikke helt ringe omfang og har navnlig betydning i den sidstnævnte situation. I forbindelse med den forespørgsel, udvalget har udsendt til forskellige skifte-

⁶⁾ Harbou: Behandling af dødsbo og fællesbo s. 211 og Borum: Arvefaldet s. 101.

retter om ægtefællens stilling, når arveladeren tillige efterlader sig udarvinger, men ikke livsarvinger, jfr. bemærkningerne til § 7 i udkastet til arvelov ovenfor s. 49, har man spurgt om antallet af enke- og enkemandsskifter henholdsvis med og uden anvendelse af tinglyst skifteekstrakt. I øvrigt udbad man sig de adspurgte skiftereters eventuelle udtalelse, om der efter deres opfattelse er trang til en reform af instituttet tinglyst skifteekstrakt. Det fremgår af de indkomne besvarelser, at der i de 8 adspurgte skifteretter uden for København i året 1958 har fundet 92 enke- og enkemandsskifter sted. Af de således skiftede boer er tinglyst skifteekstrakt anvendt i 7 tilfælde, fordelt med 1 tilfælde af enkeskifterne og 6 tilfælde af enkemandsskifterne. De tilsvarende tal for København var: 117 enke- og enkemandsskifter, tinglyst skifteekstrakt er anvendt i 5 tilfælde, nemlig i 1 enkeskifte og 4 enkemandsskifter.

Nogle af skifteretterne er i deres besvarelse kommet nærmere ind på spørgsmålet om opretholdelse af instituttet tinglyst skifteekstrakt. Der er blandt disse skifteretter ingen stemning for ophævelse af instituttet, som man finder har en væsentlig begrundelse, hvor boets aktiver er bundet f. eks. i en forretning eller anden virksomhed. På den anden side mener man, at kontrollen, der i øjeblikket udøves af de umyndiges værge, jfr. værgebekendtgørelsens § 21, bør forbedres. Enkelte skifteretter har oplyst, at man i konkrete tilfælde prøver at finde frem til en anden ordning, som ofte er mulig ved optagelse af lån og derpå kontant udlodning af børnenes arv eller ved udlodning af denne arv i form af pantebreve, som kan inddrages under overformynderiets bestyrelse. I mange tilfælde vil pant i den faste ejendom, som ofte findes i disse boer, være det alt overvejende panteobjekt og give tilstrækkelig sikkerhed.

Udvalget er enig i, at spørgsmålet om arveudlæg til umyndige arvinger i en del tilfælde vil kunne løses ved, at der — uanset at der i boet findes kontanter eller anordningsmæssige effekter — finder et endeligt arveudlæg sted til de umyndige

af boets andre effekter. Man henleder her ved opmærksomheden på, at justitsministeriet antages at have adgang til at tillade arveudlæg til umyndige i boets ikke-anordningsmæssige effekter, selv om der i boet findes kontanter eller anordningsmæssige effekter⁷⁾.

Tilbage bliver imidlertid de tilfælde, hvor der ikke er mulighed for at tilvejebringe et tilfredsstillende udlæg af de umyndiges arv i boets effekter, hvad enten der i dette er kontanter og anordningsmæssige effekter, eller dette ikke er tilfældet. Der kan tænkes tilfælde, hvor den længstlevende ægtefælle f. eks. driver en erhvervsvirksomhed, og hvor det vil kunne betyde et væsentligt tab for virksomheden, hvis han skal tilvejebringe midler til straks at udrede børnenes arv. De kontanter m. v., han måtte være i besiddelse af, er måske nødvendige som driftskapital i virksomheden.

Hensynet til ægtefællen taler således for, at der fortsat i lovgivningen er hjemmel til en vis henstand med udbetalingen af arven til umyndige livsarvinger. I mange tilfælde vil i øvrigt hensynet til børnene pege i samme retning; fandtes en sådan ordning ikke, ville det gøres vanskeligt og i nogle tilfælde måske umuligt for ægtefællen at indgå et nyt ægteskab, som også af hensyn til børnene ville være ønskeligt. På den anden side må det erkendes, at de gældende regler om tinglyst skifteekstrakt medfører en risiko for, at børnenes rettigheder kan udhules, idet kontrollen med sikkerheden for børnenes arvelodder i praksis ofte vil være utilstrækkelig. Efter udvalgets opfattelse vil de umyndige arvinger i de fleste tilfælde være bedre tjent med, at der i stedet for pant i alt, hvad ægtefællen ejer eller kommer til at eje, gives en nærmere konkretiseret sikkerhed. I samme retning taler, at tinglyst skifteekstrakt i visse tilfælde kan medføre vanskeligheder for ægtefællen, f. eks. når han senere skal søge kapital tilvejebragt til sin virksomhed. I øvrigt frembyder instituttet i den form, det nu har, tvivl angående den nærmere karakter af børnenes sikkerhedsret bortset fra pantedretten i fast ejendom⁸⁾.

⁷⁾ Om arveudlæg til umyndige se Borum: Personretten, 3. udg., 1953, s. 97-99 og Gaarden: Myndighedsloven a. 96-97.

⁸⁾ Jfr. nærmere Borum: Arvefaldet s. 103 med henvisninger, og von Eyben: Panterrettigheder s. 16.

Udvalget foreslår herefter ved en ny affattelse af skiftelovens § 63 hjemmelen for tinglyst skifteekstrakt afskaffet og i stedet indført en smidigere og for de umyndige arvinger sikrere ordning. I det omfang deres arv ikke kan udredes uden afhængelse af fast ejendom eller løsøre, som er nødvendig, for at den længstlevende ægtefælle kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, eller uden at den længstlevende berøves andre midler, som er nødvendige herfor, kan skifteretten efter forslaget give ægtefællen henstand med udbetalingen af børnenes arvelodder, til børnene bliver myndige. Henstand kan kun gives mod en efter skifterettens skøn betryggende sikkerhed, og som eksempler på sikkerhedens art skal udvalget nævne pant i fast ejendom eller i løsøre eller en livsforsikring på ægtefællens liv. Meningen er, at skifteretten i det enkelte tilfælde skal kunne stille vilkår om den sikkerhed, som efter boets forhold må anses for mest betryggende for den umyndige. Hvor f. eks. pant i en fast ejendom efter skifterettens skøn ikke giver tilstrækkelig sikkerhed, kan der ske en kombination med andre former for sikkerhed. Fordelen ved en sådan konkret sikkerhed er, at pantebrevne og forsikringspolicerne m. v. kan inddrages under overformynderiets bestyrelse, og at der herfra kan føres fornøden kontrol med, at pantet ikke vanrøgttes, eller med at præmierne på den pågældende livsforsikring betales rettidigt.

Udvalget har ikke fundet det nødvendigt at tyngte lovtæksten med en nærmere gennemgang af, hvilken sikkerhed der må anses for betryggende. Under alle omstændigheder ville der kun kunne være tale om en eksemplifikation, og udvalget finder det rettest, at de nærmere regler med hjemmel i skiftelovens § 63 fastsættes ved en af justitsministeren udfærdiget bekendtgørelse. Hertil henskydes også spørgsmålene om ægtefællens pligt til at betale rente af den henstående arv, værgens samtykke og kontrol med sikkerheden, effektivering af afbetaling på arven og ændring i sikkerheden. Hvis der er tale om stedbørn, bør arven muligvis kræves udbetalt, hvis barnet ikke mere underholdes af ægtefællen. Forinden skifteretten træffer afgørelse, bør der indhentes en udtalelse fra de umyndige arvingers værge. Hvis ægtefællen er værge

for den umyndige, bør der i medfør af myndighedslovens § 58 beskikkes en særlig værge for at tage stilling til ordningen. Ændring i sikkerheden bør alene kunne tilstås af pupilautoriteterne, som også bør kunne kræve arven udbetalt, hvis sikkerheden bliver formindsket. Afbetaling bør normalt ske til overformynderiet.

Bestemmelsen i § 63 finder efter sin ordlyd og placering anvendelse på såvel fællesje som særeje og både på skifte straks ved arveladerens død og på det skifte, som finder sted, efter at den længstlevende ægtefælle har siddet i uskiftet bo, men i levende live ønsker at skifte eller efter loven er tvunget hertil, fordi han agter at indgå nyt ægteskab. Skifterettens afgørelse er judiciel; først når henstand er givet, overgår tilsynet med sikkerheden til pupilautoriteterne.

ad 11. Ændringen af § 63 medfører, at § 78, stk. 2, må ophæves.

ad 12. Efter at alle afgørelser om uskiftet bo i medfør af arvelovsudkastets § 24 træffes af skifteretten som judiciel myndighed, kan skiftelovens § 91 ophæves.

Til § 2.

Bestemmelsen svarer til udkast til arvelov § 78.

Til § 3.

Som det fremgår af det foran s. 138 anførte, er udvalgets forslag til ændringer i skifteloven væsentlig mere vidtgående end kommissionsudkastet 1941, der kun foreslog indført den i udkastet til § 47 optagne regel om fortrinsret til at få udlagt ting, der har særlig erindringsværdi for familien, og foreslog „bohaveren” i den nugældende § 62 a, stk. 2, erstattet med en 3 000 kroners regel. Ifølge § 2 i kommissionsudkastet 1941 til lov om ændring i skifteloven skulle den nye lov finde anvendelse på alle skifter, som begyndte efter lovens ikrafttræden, jfr. bemærkningerne til kommissionsudkastet s. 206.

Under hensyn til indholdet af de af udvalget foreslåede ændringer i skifteloven og vanskelighederne ved i alle tilfælde nøjagtigt at fastlægge, hvornår et skifte kan siges at begynde, har udvalget fundet det rettest, at de nye regler som hovedregel

kun finder anvendelse, når arveladeren er død efter lovens ikrafttræden.

Som det imidlertid fremgår af udvalgets udkast til § 3, stk. 2, foreslår man den undtagelse fra hovedreglen, at reglerne i udkastet også skal finde anvendelse på skifte af uskiftet bo, såfremt den længstlevende ægtefælle dør efter lovens ikrafttræden, eller skifte i den længstlevendes levende live begæres efter dette tidspunkt. For så vidt angår den situation, at den førstafdøde af to ægtefæller er død før lovens ikrafttræden, og den længstlevende efter at have hensiddet i uskiftet bo afgår ved døden efter lovens ikrafttræden, betyder dette alene, at den specielle regel i § 47, 3. pkt., kan anvendes ved det derpå stedfindende skifte af det uskiftede bo, hvilket man i overensstemmelse med kommissionsudkastet 1941 finder rimeligt. Finder skifte sted i den længstlevende ægtefælles levende live, har undtagelsesbestemmelsen den betydning, at alle de særlige rettigheder, der er tillagt ægtefællen, altså 6 000 kroners reglen i § 62 b, stk. 2, og de nye regler i §§ 62 c-e og 63 finder anvendelse. Udvalget finder denne ordning rimelig og uden betænkelighed.

Til § 4.

Udvalget foreslår den gældende bestemmelse i D. L. 5-2-24 og 26 om, at den efterlevende ægtefælle til sin begravelse kan udtage så meget, som „billigen“ er anvendt på afdødes, ophævet. Den gældende bestemmelse finder kun anvendelse, hvor førstafdødes kreditorer er dækket, og kun over for fælleseje. Ved siden af udvalgets forslag til skiftelovens § 62 b, stk. 2, ville bestemmelsen kun få selvstændig betydning i store boer. I disse forekommer det imidlertid mindre rimeligt at lade den længstlevende ægtefælle belaste boet med et beløb til sin egen begravelse. I små boer ville bestemmelsen fremtidig ikke få selvstændig betydning, idet et i medfør af D. L. 5-2-24 udtaget beløb måtte medregnes i de 6 000 kr., som ægtefællen kan udtage efter § 62 b, stk. 2, jfr. kommissionsudkastet 1941 s. 206.

Endvidere ophæves de gældende regler om tinglyst skifteekstrakt, idet reglerne om den fremtidige henstandsordning nu findes i udkastet til § 63 eller må optages

i den med hjemmel i § 63 udstedte bekendtgørelse.

Efter udvalgets udkast vil skiftelovens kapitel 5 med de foreslåede ændringer få følgende affattelse:

Kapitel 5.

Om behandling af dødsboer, når der er en efterlevende ægtefælle.

§ 57. Når skifte skal finde sted i anledning af en ægtefælles død, bliver hans bodel og særeje at skifte efter lovens almindelige regler med de ændringer, som følger af reglerne i § 62 a-§ 62 e og § 63.

Den efterlevende ægtefælles bodel skiftes efter nedenstående regler. Hans særeje kan inddrages under skiftet i den udstrækning, hvori det er nødvendigt til fyldestgørelse af de krav, der omhandles i § 23 i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger og i arvelovens § 21.

§ 58. Skifteretten skal sørge for, at der ikke sker videre indskrænkning i den længstlevendes benyttelse af hans bodel end højst nødvendigt.

Kun for så vidt der er særlig grund til at befrygte, at den længstlevende, medens skiftet står på, utilbørlig vil forrykke sin bodels tilstand, kan skifteretten enten af egen drift eller ifølge opfordring af arvingerne eller disses værger træffe de fornødne foranstaltninger til at fratage den længstlevende rådigheden og overgive denne, medens skiftet varer, til en særlig beskikket værge.

At en sådan foranstaltning er truffet, bliver at kundgøre efter de for kundgørelse af umyndiggørelsesdekreter foreskrevne regler.

§ 59. De af den længstlevende opgivne arvinger bliver af skifteretten at underrette om skiftet i overensstemmelse med reglerne i §§ 14 og 23. For fraværende arvinger eller legatarer, hvis opholdssted ikke kendes, eller som er så langt borte, at boets behandling ikke findes at burde udsættes af hensyn til dem, bliver der, for så vidt ingen fuldmægtig møder for dem, efter skifterettens foranstaltning at beskikke værger, der har at varetage deres tarv på skiftet.

§ 60. Skiftet bør grundes på den længstlevendes egen opgørelse af indgæld og udgæld, for så vidt denne erkendes af de tilstedeværende arvinger eller disses værger, og skifteretten ikke på de umyndiges eller fraværendes vegne finder nogen særdeles anledning til at betvivle dens rigtighed. Men selv når opgørelsen ikke fra alle sider erkendes for rigtig, bør dog ingen afhændelse af ejendelene finde sted, men disses værdi alene under anvendelse af reglerne i § 48 ansættes af uvildige mænd, ligesom der med hensyn til de anmeldte fordringers rigtighed i reglen kun bliver at anstille sådan undersøgelse, som af skifteretten skønnes efter omstændighederne at være tilstrækkelig, såsom ved at adspørge kreditorerne.

§ 61. Den længstlevende er ikke pligtig at indkalde sine kreditorer, selv om der efter hans opgørelse bliver et overskud at arve.

Arvingerne efter den førstafdøde bliver ikke ved at modtage arv eller vederlag herfor ansvarlige for den gæld, der påhviler den længstlevende. Om det dem således udlagte eller udbetalte af kreditorerne kan forlanges tilbagegivet, afgøres efter konkurslovens forskrifter om retshandlers afkræftelse på grund af konkurs.

§ 62. Den omstændighed, at den længstlevende på den heromhandlede måde skifter med den førstafdødes arvinger, indskrænker ikke den længstlevendes kreditorer i at forfølge deres ret mod ham ganske på samme måde, som om ingen skiftebehandling fandt sted.

Er rådigheden over den længstlevendes bodel ifølge § 58 frataget ham, bliver der af værgerne at drage omsorg for, at de lovlige krav på boet behørig fyldestgøres, ganske i overensstemmelse med, hvad der gælder i tilfælde af umyndiggørelse.

§ 62 a. Den efterlevende ægtefælle har ret til forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til hans personlige brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold.

§ 62. b. Er boet af ringe værdi, kan den efterlevende ægtefælle udtage bohave, arbejdsredskaber og andet løsøre i det omfang, hvori det skønnes nødvendigt, for at han kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, selv om der derved tilfaldet ham mere end hans boslod og arvelod.

Den efterlevende ægtefælle har altid ret til af boet at udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med hans boslod og arvelod og hans særeje udgør indtil 6 000 kr.

§ 62 c. Den efterlevende ægtefælle er berettiget til af fællesboet at fordrø udlæg efter vurdering for sin boslod og arvelod også i fast ejendom. Ønsker ægtefællen og arvinger udlæg i samme ting, har ægtefællen fortrinnet.

Overstiger værdien af de ejendele, som den efterlevende ægtefælle ønsker udlagt, hans boslod og arvelod, skal han desuagtet være berettiget til at få dem udlagt mod at udbetale det overskydende beløb kontant til de øvrige arvinger.

§ 62 d. I afdødes særeje kan den efterlevende ægtefælle fordrø udlæg efter vurdering, for så vidt angår sin arv af særejet. Udlæg kan også forlanges i fast ejendom. Ægtefællen har fortrin frem for andre arvinger, der ønsker udlæg i samme ting.

§ 62 e. §§ 62 c og d finder ikke anvendelse på ting, hvorover den førstafdøde ægtefælle har rådet ved testamente i medfør af arvelovens § 66.

§ 63. I det omfang, arven til afdødes umyndige livsarvinger ikke kan udredes uden afhændelse af fast ejendom eller løsøre, som er nødvendige, for at den længstlevende kan opretholde hjemmet eller sit erhverv, eller uden at den længstlevende berøves andre midler, som er nødvendige herfor, kan skifteretten mod betryggende sikkerhed give ægtefællen henstand med udbetalingen af arven, indtil børnene blive myndige. Nærmere regler herom fastsættes af justitsministeren.

VI. Bilag.

Forslag til Arvelov.

Fremsat i landstinget den 18. december 1946.

Kapitel 1.

Slægtinges arveret.

§ 1.

Stk. 1. En arveladers nærmeste slægtsarvinger arver hans afkom (livsarvinger).

Stk. 2. Hans børn arver lige. Er et barn død, træder dets børn i dets sted og arver indbyrdes lige. På tilsvarende måde arver fjernere afkom.

§ 2.

Stk. 1. Har arveladeren ikke efterladt sig livsarvinger, arver hans forældre og disses afkom (næstarvinger).

Stk. 2. Forældrene arver lige. Er en af forældrene eller begge disse døde, træder deres afkom i deres sted på samme måde som ifølge § 1. Findes der intet afkom efter den ene af forældrene, arver den anden eller dennes afkom alene.

§ 3.

Stk. 1. Er der ingen arvinger efter §§ 1 eller 2, arver afdødes bedsteforældre og deres afkom.

Stk. 2. Fædrene og mødrene arvinger arver hver halvdeler og deler indbyrdes på samme måde som næstarvinger ifølge § 2, stk. 2.

Stk. 3. Er der kun arvinger på faderens eller moderens side, arver disse alene.

§ 4.

Stk. 1. Hvis arveladeren ikke efterlader sig arvinger efter §§ 1-3, arver hans oldeforældre og deres afkom, dog ikke fjernere end børnebørns børn.

Stk. 2. Arven deles på tilsvarende måde som ifølge § 3.

Stk. 3. De i denne og foregående paragraf nævnte arvinger kaldes fjernarvinger.

§ 5.

Slægtskab mellem fader og barn udenfor ægteskab begrunder kun arveret, såfremt faderskabet er fastslået på den i lovgivningen om børn udenfor ægteskab foreskrevne måde.

Var arveladeren født udenfor ægteskab, arver hans fader og fædrene frænder kun så stor del af hans ejendele, som i værdi svarer til, hvad han har modtaget som arv eller gave fra faderen eller hans slægt. Til gaver henregnes her kun, hvad der var bestemt til forøgelse af afdødes formue, og ikke gaver af ubetydelig værdi eller tilskud til hans underhold.

§ 7.

Stk. 1. Arveret tilkommer den, som lever ved arveladerens død, eller som er avlet forinden og senere bliver levende født.

Stk. 2. Er to, som havde arveret efter hinanden, døde, uden at det vides, hvem der er død først, tager den ene arveladers arvinger ikke arv efter den anden.

Kapitel 2.

Ægtefælles arveret.

§ 8.

Arveladerens ægtefælle arver

- a) en fjerdedel af hans ejendele, når han har efterladt sig livsarvinger eller arveberettigede adoptivbørn;
- b) halvdelen, når der kun er næstarvinger;
- c) det hele, når der hverken er livsarvinger, arveberettigede adoptivbørn eller næstarvinger.

Kapitel 3.

Uskiftet bo med livsarvinger.

§ 9.

Stk. 1. Efter den ene ægtefælles død er den anden ægtefælle berettiget til at overtage hele fællesboet uden at skifte med deres fælles livsarvinger.

Stk. 2. Er hustruen ved mandens død frugtsommelig, har hun ret til at hensidde i uskiftet bo med det ufødte barn.

§ 10.

Stk. 1. Har afdøde efterladt sig særlige livsarvinger, der er umyndige, kan skifteretten tillade ægtefællen at hensidde i uskiftet bo med dem,

såfremt retten finder det foreneligt med deres tarv. Hvis de umyndige er afdødes børn udenfor ægteskab eller disses afkom, skal skifteretten ved afgørelsen tillige tage hensyn til ægtefællens tarv.

Stk. 2. Er afdødes særlige livsarvinger myndige, kan hensidnen i uskiftet bo kun finde sted med deres samtykke.

§ 11.

Stk. 1. En mand kan ved testamente bestemme, at hans hustru kun kan hensidde i uskiftet bo med hans bodel, såfremt der beskikkes hende en tilsynsværge. Hustruen kan da kun råde over denne del af boet med tilsynsværgens samtykke.

Stk. 2. Bestemmelsen om tilsynsværgemål kan efter begæring tilsidesættes af skifteretten, hvis den ikke findes stemmende med hustruens eller livsarvingernes tarv.

Stk. 3. Hvis manden i testamentet har indsat en tilsynsværge, skal denne beskikkes. Skifteretten (i København magistraten) kan dog efter begæring beskikke en anden tilsynsværge, hvis der er grund hertil.

Stk. 4. løvrigt finder reglerne i myndighedslovgivningen om lawærgemål tilsvarende anvendelse.

§ 12.

Er ægtefællen under konkurs, eller godtgøres det, at han ikke har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser, kan han ikke forlange boet udleveret til hensidnen i uskiftet bo.

§ 13.

Stk. 1. Den, der ønsker at hensidde i uskiftet bo, skal snarest muligt efter dødsfaldet fremsætte begæring herom for skifteretten med oplysning om arvingernes navn, alder og opholdssted.

Stk. 2. Finder skifteretten, at betingelserne for at hensidde i uskiftet bo foreligger, tages begæringen til følge.

§ 14.

Stk. 1. I det uskiftede bo indgår foruden fællesboet alt, hvad ægtefællen senere erhverver, for så vidt det ville være blevet fælleseje, hvis erhvervelsen var sket under ægteskabet.

Stk. 2. Arv eller gave, som tilfalder ægtefællen, indgår dog ikke i det uskiftede bo, såfremt han begærer skifte inden 3 måneder, efter at han er kommet til kundskab om arven eller gaven.

§ 15.

Stk. 1. Ægtefællen udøver i levende live en ejers rådighed over boet.

Stk. 2. Ved testamente kan han kun råde over en så stor del af boet, som svarer til hans lod i dette. Indenfor denne grænse kan ægtefællen også råde over boets enkelte genstande, for så vidt det ikke strider mod den afdøde ægtefælles bestemmelse i henhold til § 88.

§ 16.

Ægtefællen bliver personlig ansvarlig for afdødes forpligtelser. Han er berettiget til ved proklama at indkalde afdødes kreditorer efter skiftelovgivningens regler.

§ 17.

Ægtefællen er berettiget til at skifte nårsomhelst. Ved indgåelse af nyt ægteskab er han forpligtet til at skifte.

§ 18.

Når ægtefællen hensidder i uskiftet bo med umyndige stedbørn, er han på begæring pligtig at skifte med disse, efterhånden som de bliver myndige.

§ 19.

Stk. 1. Enhver arving er berettiget til at kræve sin lod i boet udskiftet, såfremt han overfor skifteretten kan godtgøre, at ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over boet væsentlig har formindsket det eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse.

Stk. 2. Som misbrug betragtes navnlig urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssig høj livrente, bortgivelse af gaver, der står i misforhold til boets formue, og retshandler, der tilsigter en begunstiggelse af ægtefællens forlovede eller enkelte af arvingerne.

§ 20.

Stk. 1. En afdød arvinges livsarvinger eller ægtefælle kan under samme betingelser som arvingen forlange boet skiftet. Et afdød stedbarns lod kan kræves udskiftet på det tidspunkt, da stedbarnet ville være fyldt 21 år.

Stk. 2. En arvinges øvrige arvinger eller hans kreditorer har ikke ret til at forlange skifte.

§ 21.

Har ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over fællesboet væsentlig formindsket dette, kan arvingerne, når boet skiftes, kræve vederlag derfor af det beholdne fællesbo eller i fornødent fald for halvdelen af det manglende beløb af ægtefællens særeje.

§ 22.

Stk. 1. Hvis ægtefællen af boet har givet en gave, der står i misforhold til dets formue, kan gaven,

når boet skiftes, kræves omstødt, såfremt gavemodtageren vidste eller buide vide, at giveren hensad i uskiftet bo, og at gaven stod i misforhold til boets formue.

Stk. 2. Sag til gavens omstødelse skal anlægges af boet inden 5 år efter gavens fuldbyrdelse.

§23.

Ved skifte formodes alt, hvad ægtefællen ejer, at høre til fællesboet.

§24.

Overfor arveberettigede adoptivbørn er ægtefælless stilling den samme som overfor livsarvinger.

§25.

Skifterettens afgørelser i henhold til dette kapitel kan indbringes for højere ret, bortset fra den i § 11, stk. 3, nævnte afgørelse om værgebeskikkelse, der kan indankes for justitsministeriet.

Kapitel 4.

Uskiftet bo med næstarvinger:

§26.

Efter den ene ægtefælles død er den anden ægtefælle berettiget til at overtage hele fællesboet uden at skifte med afdødes næstarvinger, medmindre afdøde ved testamente har truffet afvigende bestemmelse.

§27.

Er ægtefællen under konkurs, eller godtgøres det, at han ikke har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser, kan han ikke overtage afdødes bodel, inden dennes kreditorer efter proklama er blevet fyldestgjort.

§ 28.

Bestemmelserne i §§ 13-17 finder tilsvarende anvendelse.

§29.

Har ægtefællen overtaget boet i henhold til § 26, tager afdødes næstarvinger kun arv, såfremt de overlever ægtefællen, eller de lever på det tidspunkt, da han begærer skifte.

§30.

Stk. 1. Ved skifte efter den længstlevende ægtefælles død tilfalder halvdelen af fællesboet den førstafdøde ægtefælles næstarvinger, således at arven fordeles mellem dem efter arveforholdene ved den længstlevende ægtefælles død. Den anden halvdel af boet tilfalder den længstlevende ægtefælles arvinger efter loven eller testamente.

Stk. 2. Efterlader den længstlevende sig ingen arvinger, tilfalder hele boet den førstafdøde ægtefælles næstarvinger.

Stk. 3. Overlever ingen af førstafdødes næstarvinger den længstlevende ægtefælle, tilfalder hele boet dennes arvinger efter loven eller testamente.

§31.

Stk. 1. Ved skifte i ægtefælless levende live tilfalder der afdødes næstarvinger en fjerdedel af boet, medens ægtefællen beholder resten.

Stk. 2. Boet opgøres efter dets tilstand på det tidspunkt, da skifte begæres, og arven fordeles mellem afdødes næstarvinger efter arveforholdene på dette tidspunkt.

§32.

Bestemmelserne i §§ 23 og 25 finder tilsvarende anvendelse.

§33.

Stk. 1. En ægtefælle kan ved testamente give den anden ægtefælle ret til at hensidde i uskiftet bo med særeje i overensstemmelse med reglerne i dette kapitel.

Stk. 2. Har den førstafdødes særeje herefter været undergivet den længstlevende ægtefælles rådighed, tilfalder der ved skifte efter § 30 den førstafdøde ægtefælles næstarvinger en andel af boet, der svarer til hans boslod og særeje. Havde ægtefællerne intet fællesbo, tilfalder den førstafdødes særeje hans næstarvinger.

Stk. 3. Ved skifte efter § 31 tilfalder der afdødes næstarvinger en halvt så stor lod som ved skifte efter § 30, medens resten af boet tilfalder ægtefællen.

Kapitel 5.

Arveret ifølge adoption.

§34.

Et adoptivbarn arver adoptanten som dennes eget barn. Adoptivbarnet er dog ikke tvangsarving. Adoptanten får ikke ved at indskrænke adoptivbarnets arvelod ret til ved testamente at råde over mere, end hvis han ikke havde adopteret.

§35.

Stk. 1. Dør et adoptivbarn, som har modtaget arv eller gave fra adoptivforældrene eller en af dem, har disse og deres livsarvinger arveret efter adoptivbarnet, som om dette havde været adoptanternes eget barn, dog kun for så vidt angår en så stor del af dets ejendele, som i værdi svarer til, hvad det således har modtaget.

Stk. 2. Efterlader adoptivbarnet sig ingen arveberettiget slægt eller ægtefælle, arves det af adoptivforældrene og deres livsarvinger.

Stk. 3. Iøvrigt har adoptivforældrene ingen arveret efter adoptivbarnet.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 gør ingen indskrænkning i adoptivbarnets ret til ved testamente at råde over sine ejendele.

§36.

Er adoptivbarnet død, har dets livsarvinger samme arveret efter adoptanten, som det selv ville have haft.

§37.

Adoptivbarnet bevarer sin arveret efter sin egen slægt, og denne bevarer sin arveret efter adoptivbarnet med den af § 35 følgende begrænsning.

§38.

Adoption medfører ikke arveret mellem den ene part og den andens ægtefælle og slægtninge — bortset fra reglerne i §§ 35 og 36 — og heller ikke mellem adoptivbørn indbyrdes.

Kapitel 6.

Tvangsarv.

§39.

Stk. 1. Halvdelen af den arvelod, som tilkommer arveladerens livsarvinger, er tvangsarv.

Stk. 2. Ægtefællens tvangsarv er halvdelen af arvelodden, når der er livsarvinger, og ellers en tredjedel af efterladenskaberne.

§40.

Stk. 1. Over tvangsarv kan arveladeren ikke råde ved testamente, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel.

Stk. 2. En arvelader kan ved testamente give en livsarving fortrinsret til at få sin arv udlagt i bestemte ejendele. Ægtefællens ret efter skifteovens § 47, jfr. § 60, berøres ikke heraf.

Stk. 3. Det kan ved testamente bestemmes, at tvangsarv skal være arvingens særeje.

Kapitel 7.

Forlodsret.

§41.

Stk. 1. Kan udgiften ved passende underhold og uddannelse for arveladerens barn eller adoptivbarn ikke afholdes af dets arvelod eller på anden

måde, har det ret til på skiftet forlods at erholde et efter forholdene afpasset beløb, dog ikke for tiden efter dets 21. år. Ved fastsættelsen af det beløb, barnet skal have til uddannelse, skal der tages hensyn til, hvad forældrene har kostet på de andre børn.

Stk. 2. Denne forlodsret går forud for al anden arv og kan ikke udelukkes ved testamente.

§ 42.

Har flere børn forlodsret, og kan boet ikke udrede det samlede beløb, bestemmer skifteretten under hensyn til børnenes behov og forholdene i øvrigt, hvor meget der forlods skal tillægges ét eller flere af børnene.

§43.

Forlodsret må ikke formindske en anden livsarvings eller adoptivbarns arv, dersom han på grund af sygdom eller invaliditet særlig behøver den til sin helbredelse, til uddannelse eller begyndelse af virksomhed, hvorved han kan forsørge sig selv.

§44.

Forlodsret fyldestgøres ikke af den del af boet, der er tvangsarv, medmindre den øvrige del ikke kan strække til.

§45.

Stk. 1. Skifteretten eller eksekutor skal påse, at forlodsret gøres gældende i boet. I eksekutorboer skal spørgsmålet herom forelægges for skifteretten.

Stk. 2. Skal der i et bo både udredes forlodsret og bidrag i henhold til lov nr. 131 af 7. maj 1937 § 26, stk. 2, finder reglen i nærværende lovs § 42 tilsvarende anvendelse.

Kapitel 8.

Aftaler vedrørende arv samt arvefors kud.

§ 46.

Stk. 1. En arving kan ikke sælge, pantsætte eller på anden måde overdrage den arv, han har i vente; i denne kan der heller ikke søges fyldestgørelse af arvingens kreditorer.

Stk. 2. Det samme gælder om en arvingens andel i et uskiftet bo.

§47.

Stk. 1. En arving kan overfor arveladeren mod eller uden vederlag skriftligt give afkald på sin arveret. Afkaldet har også virkning for udstederens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt.

Stk. 2. Afkald kan på samme måde gives overfor arveladerens ægtefælle, når denne hensidder i uskiftet bo.

§48.

Stk. 1. Har ægtefællers fælles livsarving eller adoptivbarn erkendt at have modtaget et arveforskud, skal dette, når det er ydet af fælleseje, og der siktes i den længstlevende ægtefælles levende live, såvidt muligt afkortes i arven efter den førstafdøde, medmindre andet er aftalt. Et af førstafdøde oprettet testamente må vige, for så vidt dette er nødvendigt, for at afkortning kan finde sted. Den del af forskuddet, som ikke er afkortet i arven efter den førstafdøde, skal afkortes i arven efter den længstlevende.

Stk. 2. Foranstående regler gælder også om forskud, som ydes af en ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo.

§49.

Hvad en ægtefælle af fælleseje har givet et stedbarn eller dets livsarvinger, afkortes i arven efter den anden ægtefælle, såfremt det er aftalt, at ydelsen skal være forskud på arven efter denne.

§50.

Stk. 1. En fader eller moder, der har ydet sit barn en efter forholdene betydelig forstrækning til videre uddannelse efter dets 21. år, stiftelse af eget hjem, begyndelse af selvstændig virksomhed eller tilsvarende formål, kan skriftligt bestemme, at forstrækningen skal betragtes som et arveforskud, medmindre andet er aftalt eller følger af omstændighederne. § 48 finder herved tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Det samme gælder om forstrækninger, som bedsteforældre har ydet et barnebarn efter barnets død.

Stk. o. Ved afkortning lægges forstrækningens værdi ved modtagelsen til grund, dog at der under særlige omstændigheder kan afviges herfra.

Stk. 4. En bestemmelse om afkortning kan helt eller delvis tilsidesættes, hvis den åbenbart forretter barnet.

§51.

Hvis modtageren af en forstrækning, som skulle afkortes efter § 50, dør før arveladeren, afkortes forskuddet i den arv, som tilkommer arvingens afkom.

§52.

Såfremt et modtaget forskud overstiger arvelodden, skal arvingen ikke betale det overskydende til boet, medmindre han særlig har forpligtet sig hertil.

§53.

Stk. 1. Arveforskud lægges til boet ved beregningen af arvelodder og tvangsarv. Kan forskuddet ikke fuldt ud afkortes i modtagerens arv, tillægges der kun et beløb svarende til hans arvelod.

Stk. 2. Når et fællesbo skiftes i den ene ægtefælles levende live, lægges forskuddet også til boet ved beregningen af boslodderne. Overstiger forskuddet modtagerens arv efter den afdøde ægtefælle samt et til hans arv efter den længstlevende svarende beløb, tillægges kun værdien af disse arvelodder.

Kapitel 9.

Bortfald af arveret.

§54.

Stk. 1. Den, som gør sig skyldig til straf efter borgerlig straffelovs § 237 ved drab eller forsøg på drab eller efter §§ 244 eller 245 eller § 246, jfr. § 241, ved vold, der har døden til følge, fortaber for sin person enhver ret til at få arv, der var afhængig af den dræbtes død. Heller ikke må den skyldiges arv efter en anden person forøges som følge af drabet.

Stk. 2. Den, som øver vold mod eller groft fornærmer en slægtning i opstigende linje eller undsiger eller truer ham som i borgerlig straffelovs §§ 75 og 266 omhandlet, bliver, når den pågældende fremsætter begæring derom, under en offentlig sag at dømme til at have sin arveret efter ham forbrudt.

Stk. 3. Den forbrudte arveret kan helt eller delvis tilbagegives den skyldige ved testamentarisk bestemmelse.

§55.

Faderen og hans slægt tager ikke arv efter barn udenfor ægteskab, såfremt faderen ved avlingen af barnet har begået et forhold, for hvilket han ved dom er kendt skyldig efter borgerlig straffelovs §§ 216-223.

§56.

Stk. 1. Ægtefællers indbyrdes arveret bortfalder ved separation og skilsmisse.

Stk. 2. Dør en af parterne i et omstødeligt ægteskab, arver den anden part ikke, hvis reglerne i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning § 50, stk. 1 eller 2, efter hans begæring bringes til anvendelse, eller dersom sag til ægteskabets omstødelse af det offentlige var anlagt eller skulle have været anlagt.

Kapitel 10.

Oprettelse af testamente.

§57.

Den, der er fyldt 16 år eller har indgået ægteskab, kan ved testamente råde over sine efterladenskaber.

§58.

Testamente kan ikke med gyldighed oprettes af den, som på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand mangler evnen til fornuftmæssigt at råde over sine efterladenskaber.

§59.

Hvis testamentet er fremkaldt ved tvang eller svig eller ved misbrug af testators enfoldighed, svaghedstilstand eller afhængighed, er det ugyldigt.

§60.

Stk. 1. Befandt testator sig ved oprettelsen i en vildfarelse, der var afgørende for hans testamentariske bestemmelse, er den ugyldig.

Stk. 2. Har en testamentarisk bestemmelse ved fejlskrift eller anden fejltagelse fået et andet indhold end tilsigtet, skal den gennemføres efter sin rette mening, hvis denne kan udfindes.

§61.

En testamentarisk bestemmelse, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af efterladenskaberne, som åbenbart savner fornuftigt formål, er ugyldig.

Kapitel 11.

Testamentsformen.

§62.

Testamente skal oprettes skriftligt og underskrives eller vedkendes for en notar eller for to vidner.

§63.

Stk. 1. Notaren bør i sin påtegning på testamentet afgive erklæring om, hvorvidt testator var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente, samt anføre andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Stk. 2. Nærmere regler om notarernes virksomhed fastsættes af justitsministeren.

§64.

Stk. 1. Ved oprettelse af testamente for vidner skal testators underskrift eller vedkendelse ske i samtidig nærværelse af vidnerne, som straks skal skrive deres navne på testamentet.

Stk. 2. Vidnerne skal være til stede som testamentsvidner efter testators ønske, og de skal have kendskab til, at det er et testamente, de bevidner.

§65.

Vidnerne skal være fyldt 18 år. De må ikke på grund af åndelig eller legemlig mangel være uegnede som testamentsvidner.

Stk. 1. Indeholder et testamente bestemmelser til fordel for et vidne, hans ægtefælle eller forlovede, hans beslægtede eller besvogrede i op- eller nedstigende linje eller hans søskende eller for en person eller institution, i hvis tjeneste vidnet ved testamentets oprettelse virker, er testamentet ugyldigt.

Stk. 2. Dette gælder dog ikke, hvis begunstiggelsen er ringe og har rimelig grund.

§67.

Stk. 1. Den, der på grund af sygdom eller andet nødtilfælde er forhindret i at oprette testamente i overensstemmelse med reglerne i § 62, kan mundtligt meddele sit testamente i samtidig nærværelse af to vidner. Bestemmelserne i § 64, stk. 2, § 65, pkt. 2 og § 66 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Vidnerne skal snarest muligt nedskrive testamentet og underskrive det således oprettede dokument.

Stk. 3. Et sådant testamente bortfalder, når der i 6 uger ikke har været nogen hindring for at oprette testamente i overensstemmelse med § 62.

§68.

Vidnerne bør i deres påtegning på testamentet angive deres stilling og bopæl samt tid og sted for underskriften. De bør endvidere i påtegningen afgive erklæring om, at de har været til stede efter testators ønske, og hvorvidt testator var i stand til fornuftmæssigt at oprette testamente, samt anføre andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Kapitel 12.

Anfægtelse af testamente.

§69.

Dersom et testamente strider mod bestemmelserne i §§ 57-61 eller ikke opfylder formforskrifterne i § 62, jfr. §§ 64-66, eller § 67, og der rejses indsigelse herom, får testamentet ikke virkning.

§70.

Indsigelsen, der skal fremsættes snarest muligt, kan rejses af enhver, som vil arve, hvis testamentet erklæres ugyldigt. Den fremsættes overfor skifteretten eller eksekutor. Opstår der i den anledning tvist, finder retsplejelovens § 660 anvendelse.

§71.

Er testamentet oprettet for en notar, skal hans attestation på testamentet anses som bevis for de af denne omfattede forhold, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

§72.

Stk. 1. Hvis der rejses indsigelse mod gyldigheden af et for vidner oprettet testamente, skal den, der vil påberåbe sig testamentet, ved førelse af testamentsvidnerne eller på anden måde godtgøre, at testamentet er gyldigt oprettet.

Stk. 2. Har vidnerne i påtegningen attesteret, at der ved oprettelsen er forholdt i overensstemmelse med § 64, skal dette anses for godtgjort, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

Kapitel 13.

Genkaldelse af testamente.

§73.

Stk. 1. Har testator i testamentsform genkaldt en testamentarisk bestemmelse, eller har han på anden måde utvetydigt tilkendegivet, at denne ikke længere er udtryk for hans sidste vilje, bliver bestemmelsen uvirksom. På genkaldelse af testamente finder kapitel 10 tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Vil testator iøvrigt gøre forandringer i testamentet eller tilbagekalde en genkaldelse, skal det ske i overensstemmelse med reglerne om oprettelse af testamente.

§74.

Stk. 1. En arvelader kan overfor sin arving eller andre, som har retlig interesse heri, forpligte sig til ikke at oprette eller genkalde testamente.

Stk. 2. Erklæringen skal afgives i testamentsform. Er testator umyndig, kræves værgens og overøvrighedens samtykke.

§75.

Ensidig genkaldelse af et gensidigt testamente skal meddeles den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket.

§76.

Indeholder et gensidigt testamente mellem ægtefæller bestemmelser om fordeling af arven efter begges død, kan den længstlevende ægtefælle — uanset at han har tiltrådt arven — ændre testamentets bestemmelser herom, for så vidt angår halvdelen af det tidligere fællesbo og sit særeje. Dette gælder dog ikke, såfremt andet er bestemt i testamentet eller klart fremgår af dette.

§77.

Stk. 1. I de i § 56 omhandlede tilfælde skal et testamente, som den ene ægtefælle har oprettet til fordel for den anden ægtefælle, anses for genkaldt.

Stk. 2. Har nogen oprettet testamente til fordel for sin forlovede, anses det for genkaldt, hvis forlovelsen hæves.

Kapitel 14.

Båndlæggelse ved testamente.

§78.

En arvelader kan ved testamente bestemme, at den tvangsarv, som tilfalder en livsarving efter ham, helt eller delvis skal båndlægges, når han finder dette stemmende med arvingens tarv.

§79.

Stk. 1. Bestemmelsen om båndlæggelse kan efter arvingens begæring tilsidesættes af justitsministeriet, såfremt arvingen godtgør, at han fuldtud er i stand til at råde over arven på egen hånd, at det har særlig betydning for ham at få rådighed over arven, og at der ikke foreligger særlige omstændigheder, som kan medføre fare for uforsvarligt forbrug af denne.

Stk. 2. Båndlæggelsen kan dog ikke ophæves før arvingens fyldte 25. år.

§80.

Stk. 1. Begæringen skal såvidt muligt fremsættes, inden båndlæggelsen er iværksat.

Stk. 2. Er arvingen ikke fyldt 25 år, skal begæringen indgives snarest muligt, efter at han har opnået denne alder.

§81.

Stk. 1. Tvangsarv kan kun båndlægges i Overformyndieriet eller i en til en sparekasse eller bank knyttet forvaltningsafdelmg, der af justitsministeriet er godkendt hertil.

Stk. 2. Såfremt arvingen samtykker heri, kan arven med justitsministeriets tilladelse båndlægges på anden måde, navnlig i fast ejendom.

§82.

Stk. 1. Når arven er båndlagt, kan arvingen ikke råde over kapitalen i levende live, men alene hæve renten.

Stk. 2. I den båndlagte kapital kan der ikke, så længe arvingen lever, søges fyldestgørelse af hans kreditorer. Det samme gælder uhævede renter indtil et halvt år efter forfaldsdagen.

Stk. 3. Båndlagt arv er særeje, medmindre andet er bestemt ved testamente. Dette gælder, selv om bestemmelsen om båndlæggelse helt eller delvis tilsidesættes i medfør af § 79.

Stk. 4. Skal arvingen yde erstatning eller godtgørelse i anledning af en af ham forsætlig forvoldt skade på person eller gods, kan det ved dom bestemmes, at erstatningen skal udredes af de båndlagte midler.

§83.

Justitsministeriet kan tillade, at der sker udbetalinger af båndlagt arv, når det er en velfærdssag for arvingen.

§84.

Indeholder testamentet bestemmelser om udbetaling af den båndlagte arv til fastsat tidspunkt eller ved bestemte begivenheders indtræden, foretages udbetalingen af overformynderiet eller vedkommende forvaltningsafdeling. Afhænger det derimod af et skøn, om de i testamentet fastsatte betingelser er opfyldt, kan udbetaling kun ske efter justitsministeriets bestemmelse.

§85.

Stk. 1. En mand kan med hustruens samtykke ved testamente bestemme, at hans bodel samt hustruens arv af hans særeje skal båndlægges for hende. For den del af fællesboet, der overstiger enkens bos- og arvelod, gælder båndlæggelsen kun, så længe hun hensidder i uskiftet bo.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 81-84 finder tilsvarende anvendelse.

§86.

Arv, som ikke er tvangsarv, kan båndlægges ved testamente. Bestemmelserne i §§ 81-84 finder tilsvarende anvendelse, idet dog § 81 og § 82, stk. 1 og 2, kan fraviges ved testamente.

Kapitel 15.

Andre bestemmelser om testamente.

§87.

Ved testamente kan ejendele ikke tillægges flere ved testators død ufødte personer efter hinanden.

En ægtefælle kan indenfor sin boslod testere over enkelte genstande, der hører til hans bodel.

Stk. 1. Har testator pålagt en arving indskrænkninger i rådigheden over arven eller en bestemt anvendelse af den, kan justitsministeriet som hidtil, når hensynet til arvingens tarv taler derfor — navnlig hvis forholdene har forandret sig — tillade sådanne afvigelser fra testamentet, som ikke væsentlig ændrer testationens formål og karakter.

Stk. 2. Såfremt testator har indsat en bestemt person til at påse overholdelsen af sådan forskrift, kan ændringer, så længe den pågældende levei og er i stand til at afgive erklæring, kun ske med hans samtykke.

Kapitel 16.

Dødsgaver.

§90.

Gaveløfter, der ikke kan gøres gældende, så længe giveren lever, og gaver, som gives på dødslejet, er ikke gyldige, medmindre denne lovs regler om testamente er iagttaget.

Kapitel 17.

Arv, som tilfalder staten.

§91.

Stk. 1. Er der ingen arvinger efter loven eller testamente, tilfalder efterladenskaberne staten. Dog kan justitsministeriet bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et testamente, der ville kunne anfægtes efter denne lov, men må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje. Justitsministeriet kan endvidere under særlige omstændigheder afstå arven til afdødes slægtninge eller til andre, der har stået ham nær, navnlig når han ikke har kunnet oprette testamente, eller formuen hidrører fra en fælles slægtning.

Stk. 2. Skifteretten giver indstilling til justitsministeriet om anfægtelse eller godkendelse af testamente og om afståelse af arv. I eksekutorboer gives indstilling af eksekutor, efter at spørgsmålet har været forelagt skifteretten.

Kapitel 18.

Overgangsbestemmelser.

§92.

Denne lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i kraft den 1. juli 1947.

§93.

Tidspunktet for arveladerens død er, medmindre andet følger af §§ 95-98, bestemmende for, om loven eller hidtil gældende ret skal anvendes.

§94.

Såfremt et barn udenfor ægteskab er født før 1. januar 1938, bestemmes dets adkomst til arv efter fader og fædrene frænder og disses ret til arv efter barnet efter den før det nævnte tidspunkt gældende ret.

§95.

Kapitel 3 og 4 anvendes også på uskiftet bo, som er begyndt før lovens ikrafttræden.

§ 96.

Arveretlige retshandler, som ikke opfylder lovens regler om habilitet og form, er dog gyldige, hvis de er oprettet før lovens ikrafttræden og er i overensstemmelse med hidtil gældende ret.

§97.

Testamente, som før lovens ikrafttræden er konfirmeret efter arveforordning af 21. maj 1845 § 27, bevarer den retsvirkning, som tilkom det efter ældre rets regler, selv om arveladeren er død efter dette tidspunkt.

§98.

Stk. 1. Eeplerne i kapitel 14 om båndlæggelses retsvirkninger — undtagen § 82, stk. 3 — anvendes også, når arveladeren er død før lovens ikrafttræden. Bestemmelsen i § 82, stk. 4, gælder dog kun for krav, som er opstået efter dette tidspunkt.

Stk. 2. Bestemmelse om båndlæggelse, som før lovens ikrafttræden er konfirmeret efter arveforordning af 21. maj 1845 § 28, kan ikke tilsidesættes efter denne lovs § 79, selv om arveladeren er død efter dette tidspunkt.

§99.

Adoption medfører ikke den ret, som tilkommer den successionsberettigede slægt ifølge lov nr. 563 af 4. oktober 1919 § 4, eller successionsret til fideikommissar, medmindre dette særlig er hjemlet.

Kapitel 19.

Ændringer i andre love m. m.

§ 100.

Ved gave kan ejendele ikke tillægges flere ufødte personer efter hinanden.

§101.

Det har sit forblivende ved lovgivningens særlige regler om arv af forfatter- og kunstnerret.

§102.

Med hensyn til oprettelse af testamente vedrørende landejendomme har det sit forblivende ved reglerne i fr. af 13. maj 1769 om selveier-bønder og de dem forundte fordele § 5, 1 pkt., fr. af 22. november 1837 angående den selveierbønder hjemlede testationsfrihed §§ 1-10 og § 12, plakat af 17. marts 1847 samt de senere ændringer i disse bestemmelser og fr. af 21. maj 1845 indeholdende nogle forandringer i lovgivningen om arv §§ 26 og 27, 2. pkt., jfr. lov nr. 563 af 4. oktober 1919 om lens, stamhuses og fideikommissgodsets samt de herhen hørende fideikommisskapitalers overgang til fri ejendom § 5, næstsidste stykke.

§103.

Fra lovens ikrafttræden ophæves:

Krigsretsinstruks af 9. marts 1683 § 36; Danske lov 5-2-11, 5-2-12, 5-2-30 og 5-2-53; Kong Frederik V's Søe-Krigs-Artikels-Brev af 8. januar 1752 § 977 for så vidt angår testamenter; fr. af 13. maj 1769 om selveier-bønder og de dem forundte fordele § 5, 2. og 3. pkt.; fr. af 18. juni 1777, jfr. lov nr. 258 af 28. juni 1920 § 62; fr. af 22. november 1837 angående den selveierbønder hjemlede testationsfrihed § 11; fr. af 21. maj 1845 indeholdende nogle forandringer i lovgivningen om arv — dog undtaget §§ 26 og 27, 2. pkt. — med senere ændringer; lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning § 51; lov nr. 87 af 26. marts 1923 om adoption §§ 13 og 14; lov nr. 120 af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo; lov nr. 127 af 15. april 1930 om ikrafttræden af borgerlig straffelov § 14.

Arveloddernes og arvebeløbets fordeling på afgiftsklasser 1949-50—1953-54 i alt.

	Absolutte tal				Procentvis fordeling			
	Hoved- staden	Provins- byer	Land- kommuner	Hele landet	Hoved- staden	Provins- byer	Land- komm.	Hele landet
<i>Antal lodder</i>					pct.	pct.	pct.	pct.
Ægtefæller	3 829	3 899	6 949	14 677	7,3	5,8	4,8	5,5
Afkom eller adoptivbørn	19 369	36 745	86 079	142 193	37,2	54,3	59,5	53,8
Forældre eller deres afkom	18 462	20 572	40 795	79 829	35,4	30,4	28,2	30,2
Bedsteforældre eller deres afkom	1 969	1 924	4 052	7 945	3,8	2,8	2,8	3,0
Fjernere beslægtede eller ube- slægtede	6 566	3 621	5 267	15 454	12,6	5,3	3,6	5,8
Legater o. lign.	1 930	967	1 555	4 452	3,7	1,4	1,1	1,7
Tilsammen	52 125	67 728	144 697	264 550	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Arvebeløb (1 000 kr.)</i>								
Ægtefæller	98 565	51 129	98 395	248 089	12,8	11,3	11,4	11,9
Afkom eller adoptivbørn	436 338	295 173	553 361	1 284 872	56,5	65,4	64,4	61,7
Forældre eller deres afkom	134 577	75 143	158 007	367 727	17,4	16,6	18,4	17,6
Bedsteforældre eller deres afkom	8 410	4 627	11 024	24 061	1,1	1,0	1,3	1,2
Fjernere beslægtede eller ube- slægtede	34 577	14 689	22 294	71 560	4,5	3,3	2,6	3,4
Legater o. lign.	59 319	10 988	16 413	86 720	7,7	2,4	1,9	4,2
Tilsammen	771 786	451 749	859 494	2 083 029	100,0	100,0	100,0	100,0

Arv inden for arveafgiftsklasse C 1956-57.

**Arv inden for arveafgiftsklasse C (bedsteforældre eller
Antal lodder, arvebeløb og arveafgift fordelt efter**

	Onkler eller tanter			Fætre eller kusiner		
	Antal	Beløb	Afgift	Antal	Beløb	Afgift
<i>Arv efter loven:</i>		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
Ikke over 549 kr.	5	2 042	222	161	37 526	4 056
550 — 1 049 -	3	2 965	342	31	23 189	2 700
1 050 — 2 049 -	—	—	—	38	57 210	7 150
2 050 — 3 049 -	—	—	—	41	105 532	14 520
3 050 — 5 049 -	5	20 269	3 026	32	123 969	18 350
5 050 — 10 049 -	2	14 356	2 400	31	223 385	37 360
10 050 — 20 049 -	1	11 270	2 058	18	237 848	45 063
20 050 — 50 049 -	1	22 240	4 664	15	456 437	103 184
50 050 — 100 049 -	—	—	—	—	—	—
100 050 — 200 049 -	—	—	—	—	—	—
200 050 — 500 049 -	—	—	—	—	—	—
500 050 — 1 000 049 -	—	—	—	—	—	—
1 000 050 og derover.....	—	—	—	—	—	—
Tilsammen...	17	73 142	12 712	367	1 265 096	232 383
<i>Arv efter testamente:</i>						
Ikke over 549 kr.	—	—	—	127	26 934	2 856
550 — 1 049 -	1	1 000	120	58	46 075	5 413
1 050 — 2 049 -	2	4 000	520	78	114 896	14 547
2 050 — 3 049 -	8	17 008	2 208	35	87 665	12 079
3 050 — 5 049 -	5	20 080	3 000	31	126 798	19 008
5 050 — 10 049 -	5	41 080	7 060	57	409 804	62 547
10 050 — 20 049 -	1	10 402	1 862	36	482 371	90 769
20 050 — 50 049 -	—	—	—	7	218 333	47 580
50 050 — 100 049 -	—	—	—	5	366 690	98 162
100 050 — 200 049 -	—	—	—	1	197 061	65 049
200 050 — 500 049 -	—	—	—	—	—	—
500 050 — 1 000 049 -	—	—	—	—	—	—
1 000 050 og derover.....	—	—	—	—	—	—
Tilsammen...	22	93 570	14 770	435	2 076 627	418 010
<i>Samtlige lodder:</i>						
Ikke over 549 kr.	5	2 042	222	288	64 460	6 912
550 — 1 049 -	4	3 965	462	89	69 264	8 113
1 050 — 2 049 -	2	4 000	520	116	172 106	21 697
2 050 — 3 049 -	8	17 008	2 208	76	193 197	26 599
3 050 — 5 049 -	10	40 349	6 026	63	250 767	37 358
5 050 — 10 049 -	7	55 436	9 460	88	633 189	99 907
10 050 — 20 049 -	2	21 672	3 920	54	720 219	135 832
20 050 — 50 049 -	1	22 240	4 664	22	674 770	150 764
50 050 — 100 049 -	—	—	—	5	366 690	98 162
100 050 — 200 049 -	—	—	—	1	197 061	65 049
200 050 — 500 049 -	—	—	—	—	—	—
500 050 — 1 000 049 -	—	—	—	—	—	—
1 000 050 og derover.....	—	—	—	—	—	—
Tilsammen...	39	166 712	27 482	802	3 341 723	650 393

Anmærkning: Antallet af *boer* med arv inden for arveafgiftsklasse C

deres afkom) efter loven eller testamente i finansåret 1956-57.

loddernes størrelse samt efter slægtskabets art.

Børn af fætre eller kusiner			Børnebørn af fætre eller kusiner			Slægtskabet ikke oplyst			Tilsammen		
Antal	Beløb	Afgift	Antal	Beløb	Afgift	Antal	Beløb	Afgift	Antal	Beløb	Afgift
	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
2	360	36	—	—	—	—	—	—	168	39 928	4 314
—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	26 154	3 042
—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	57 210	7 150
—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	105 532	14 520
3	11 970	1 775	—	—	—	—	—	—	40	156 208	23 151
2	11 960	1 920	—	—	—	—	—	—	35	249 701	41 680
—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	249 118	47 121
1	27 460	6 082	—	—	—	—	—	—	17	506 137	113 930
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	51 750	9 813	—	—	—	—	—	—	392	1 389 988	254 908
79	9 985	900	5	566	48	28	6 480	726	239	43 965	4 530
40	31 775	3 724	6	3 720	432	9	6 970	810	114	89 540	10 499
31	46 581	5 841	10	14 920	1 972	10	16 086	2 019	131	196 483	24 899
21	52 994	7 261	2	5 222	886	20	53 911	8 468	86	216 800	30 902
21	90 544	13 601	5	16 959	2 536	22	88 876	13 100	84	343 257	51 245
23	180 030	34 302	7	39 758	6 780	18	118 726	20 586	110	789 398	131 275
16	271 175	53 794	—	—	—	19	238 257	43 113	72	1 002 205	189 538
13	400 668	90 865	3	69 720	14 802	7	190 706	42 152	30	879 427	195 399
1	84 460	23 194	—	—	—	1	50 540	12 330	7	501 690	133 686
—	—	—	—	—	—	1	151 590	47 759	2	348 651	112 808
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
245	1 168 212	233 482	38	150 865	27 456	135	922 142	191 063	875	4 411 416	884 781
81	10 345	936	5	566	48	28	6 480	726	407	83 893	8 844
40	31 775	3 724	6	3 720	432	9	6 970	810	148	115 694	13 541
31	46 581	5 841	10	14 920	1 972	10	16 086	2 019	169	253 693	32 049
21	52 994	7 261	2	5 222	886	20	53 911	8 468	127	322 332	45 422
24	102 514	15 376	5	16 959	2 536	22	88 876	13 100	124	499 465	74 396
25	191 990	36 222	7	39 758	6 780	18	118 726	20 586	145	1 039 099	172 955
16	271 175	53 794	—	—	—	19	238 257	43 113	91	1 251 323	236 659
14	428 128	96 947	3	69 720	14 802	7	190 706	42 152	47	1 385 564	309 329
1	84 460	23 194	—	—	—	1	50 540	12 330	7	501 690	133 686
—	—	—	—	—	—	1	151 590	47 759	2	348 651	112 808
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
253	1 219 962	243 295	38	150 865	27 456	135	922 142	191 063	1267	5 801 404	1 139 689

udgjorde 277, hvoraf 226 boer med testamente.

Arv inden for arveafgiftsklasse C (bedsteforældre eller
 Antal lodder, arvebeløb og arveafgift fordelt efter

	Onkler eller tanter			Fætre eller kusiner		
	Antal	Beløb	Afgift	Antal	Beløb	Afgift
Arv eller loven:		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
Ikke over	—	—	—	115	32 151	3 456
550 —	2	1 690	192	49	41 418	4 770
1 050 —	2	3 520	450	29	42 940	5 307
2 050 —	2	5 560	775	24	63 656	8 579
3 050 —	1	4 260	642	10	30 450	5 865
5 050 —	2	16 336	2 800	38	278 698	47 130
10 050 —	1	13 711	2 621	7	91 932	17 383
20 050 —	—	—	—	6	168 906	37 583
50 050 —	—	—	—	—	—	—
100 050 —	—	—	—	—	—	—
200 050 —	—	—	—	—	—	—
500 050 —	—	—	—	—	—	—
1 000 050 og derover.....	—	—	—	—	—	—
Tilsummen....	10	45 077	7 480	278	758 151	130 073
Arv efter testamente:						
Ikke over	1	190	18	113	29 678	3 402
550 —	—	—	—	38	31 213	3 684
1 050 —	4	8 000	1 040	67	105 085	13 108
2 050 —	—	—	—	48	118 855	15 984
3 050 —	—	—	—	42	172 958	25 823
5 050 —	—	—	—	51	348 674	57 780
10 050 —	2	29 420	5 691	35	500 879	94 966
20 050 —	—	—	—	19	679 359	157 777
50 050 —	—	—	—	3	179 096	45 534
100 050 —	—	—	—	—	—	—
200 050 —	—	—	—	—	—	—
500 050 —	—	—	—	—	—	—
1 000 050 og derover.....	—	—	—	—	—	—
Tilsummen....	7	37 610	6 749	416	2 165 797	418 058
Samlige lodder:						
Ikke over	1	190	18	228	61 829	6 858
550 —	2	1 690	192	87	72 631	8 454
1 050 —	6	11 520	1 490	96	148 025	18 415
2 050 —	2	5 560	775	72	181 511	24 563
3 050 —	1	4 260	642	52	212 408	31 688
5 050 —	2	16 336	2 800	89	627 372	104 910
10 050 —	3	43 131	8 312	42	592 811	112 349
20 050 —	—	—	—	25	848 265	155 360
50 050 —	—	—	—	3	179 096	45 534
100 050 —	—	—	—	—	—	—
200 050 —	—	—	—	—	—	—
500 050 —	—	—	—	—	—	—
1 000 050 og derover.....	—	—	—	—	—	—
Tilsummen....	17	82 687	14 229	694	2 923 948	548 131

Anmærkning: Antallet af *doer* med arv inden for arveafgiftsklasse C

deres afkom) efter loven eller testamente i finansåret 1957-58.

loddernes størrelse samt efter slægtskabets art.

Børn af fætre eller kusiner				Børnebørn af fætre eller kusiner				Slægtskabet ikke oplyst				Til sammen			
Antal	Beløb	Afgift	Kr.	Antal	Beløb	Afgift	Kr.	Antal	Beløb	Afgift	Kr.	Antal	Beløb	Afgift	Kr.
74	14 395	1 434	—	—	—	—	—	11	2 890	294	—	200	49 436	—	5 184
20	14 124	1 626	—	9	7 200	846	—	9	7 200	846	—	80	64 432	—	7 434
1	1 140	134	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	47 600	—	5 891
4	8 722	1 160	—	2	5 760	809	—	2	5 760	809	—	32	82 698	—	11 323
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	43 710	—	6 507
3	17 466	2 790	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	312 500	—	52 720
1	12 320	2 299	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	117 963	—	22 303
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	168 906	—	37 583
8	614 816	166 096	—	—	—	—	—	8	614 816	—	—	—	—	—	166 096
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
111	682 983	175 539	—	22	15 850	1 949	—	22	15 850	1 949	—	421	1 502 061	—	315 041
82	15 514	1 900	96	2	840	—	96	33	9 600	1 181	—	231	55 822	—	6 597
23	20 670	2 788	792	9	6 720	—	792	25	18 130	2 278	—	95	76 733	—	9 542
14	23 648	2 996	—	—	—	—	—	14	21 340	2 896	—	99	158 073	—	20 040
26	69 968	10 082	286	1	2 196	—	286	12	32 491	5 473	—	87	223 510	—	31 825
24	106 362	16 285	456	1	3 199	—	456	9	34 158	5 060	—	76	316 677	—	47 624
40	268 230	43 367	5 400	4	31 640	5 400	5 400	7	43 020	8 941	—	102	691 564	—	115 488
15	185 972	37 575	2 552	1	13 447	2 552	2 552	1	16 596	3 277	—	54	746 314	—	144 061
8	295 290	71 448	5 312	1	24 600	5 312	5 312	1	50 797	—	—	28	999 249	—	234 537
1	57 260	14 490	—	—	—	—	—	1	—	12 410	—	5	287 153	—	72 434
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
233	1 042 914	200 931	14 894	19	82 642	14 894	—	102	226 132	41 516	—	777	3 555 095	—	682 148
156	29 909	3 334	96	2	840	—	96	44	12 490	1 475	—	431	105 258	—	11 781
43	34 794	4 414	792	9	6 720	—	792	34	25 330	3 124	—	175	141 165	—	16 976
15	24 788	3 130	—	—	—	—	—	14	21 340	2 896	—	131	205 673	—	25 931
30	78 690	11 242	286	1	2 196	—	286	14	38 251	6 282	—	119	306 208	—	43 148
24	106 362	16 285	456	1	3 199	—	456	9	34 158	5 060	—	87	360 387	—	54 131
43	285 696	46 157	5 400	4	31 640	5 400	5 400	7	43 020	8 941	—	145	1 004 064	—	168 208
16	198 292	39 874	2 552	1	13 447	2 552	2 552	1	16 596	3 277	—	63	864 277	—	166 364
8	295 290	71 448	5 312	1	24 600	5 312	5 312	1	—	—	—	34	1 168 155	—	272 120
9	672 076	180 586	—	—	—	—	—	1	50 797	12 410	—	13	901 969	—	238 530
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
344	1 725 897	376 470	14 894	19	82 642	14 894	—	124	241 982	43 465	—	1198	5 057 156	—	997 189

udgjorde 224, hvoraf 181 boer med testamente.

Den 23. december 1958.

Til brug for udvalgets arbejde med spørgsmålet om den efterlevende ægtefælles arveret lige stilling skal man bede hr. dommeren i Deres egenskab af notar at tilvejebringe følgende oplysninger for hvert af årene 1956, 1957 og 1958:

1. Antallet af gensidige testamenter mellem barnløse ægtefæller?
2. Hvor mange af disse testamenter indeholder kun bestemmelse om, at den længstlevende indsættes som eneste arving?
3. Hvor mange af testamenterne indeholder en *generel* bestemmelse om deling mellem de to slægter ved længstlevendes død enten
 - a) ligedeling eller
 - b) skævdeling (typisk efter særejernes størrelse)?
4. Hvor mange af testamenterne indeholder specificerede bestemmelser om deling ved den længstlevendes død?
 - 5.1 hvor mange tilfælde indeholder testamentet bestemmelser om den længstlevendes testationsret?

I hvor mange af disse tilfælde går bestemmelsen ud på

 - a) fuld testationsret for den længstlevende?
 - b) en testationsret begrænset til den længstlevendes andel (typisk halvdelen)?
 6. Hvor mange testamenter indeholder bestemmelser, der tager sigte på den længstlevendes eventuelle giftermål, opdelt efter
 - a) bestemmelser, der sikrer førstafdødes slægt?
 - b) bestemmelser om, at den førstafdødes slægt da ikke skal arve?
 - c) andre bestemmelser?

P. U. V.

Vilhelm Boas.

Gensidige testamenter mellem barnløse ægtefæller.

1956.

	Brædstrup	Esbjerg	Høng	Næstved	Odense hrd.	Odense byret	Randers byret	Århus byret	I alt
1. Det samlede antal	7	20	7	21	19	82	20	72	248
2. Hvor mange indeholder kun bestemmelse om, at den længstlevende indsættes som eneste arving?	2	4	2	5	10	17	3	47	90
3. Hvor mange indeholder en <i>generel</i> bestemmelse om deling mellem de to slægter ved længstlevendes død enten									
a) ligedeling eller	3	12	3	13	6	26	4	5	72
b) skævdeling (typisk efter særejerens størrelse)?	0	1	0	0	0	0	0	7	8
4. Hvor mange indeholder specificerede bestemmelser om deling ved den længstlevendes død?	4	5	4	3	5	28	9	12	70
5. I hvor mange tilfælde indeholder testamentet bestemmelser om den længstlevendes testationsret?	4	13	5	15	10	48	9	0	104
I hvor mange af disse tilfælde går bestemmelsen ud på									
a) fuld testationsret for den længstlevende?	4	11	4	15	9	43	9	0	95
b) en testationsret begrænset til den længstlevendes andel (typisk halvdelen)?	0	2	1	0	1	0	0	0	4
6. Hvor mange testamenter indeholder bestemmelser, der tager sigte på den længstlevendes eventuelle giftermål, opdelt efter									
a) bestemmelser, der sikrer førstafdødes slægt?	0	0	0	0	0	1	0	1	2
b) bestemmelser om, at den førstafdødes slægt da ikke skal arve?	1	0	0	0	1	10	0	0	12
c) andre bestemmelser?	0	0	0	0	1	5	0	0	6

1957.

	Bræd- strup	Esbjerg	Høng	Næstved	Odense hrd.	Odense byret	Randers byret	Århus byret	I alt
1. Det samlede antal.....	8	19	8	32	22	102	33	79	303
2. Hvor mange indeholder kun be- stemmelse om, at den længstlevende indsættes som eneste arving?.....	3	5	0	3	5	29	5	41	91
3. Hvor mange indeholder en <i>generel</i> bestemmelse om deling mellem de to slægter ved længstlevendes død enten									
a) ligedeling eller.....	1	7	0	20	7	30	18	25	108
b) skævdeling (typisk efter sørejer- nes størrelse)?.....	0	2	0	0	0	1	0	3	6
4. Hvor mange indeholder specificere- rede bestemmelser om deling ved den længstlevendes død?.....	4	5	4	9	8	29	7	9	75
5. I hvor mange tilfælde indeholder testamentet bestemmelser om den længstlevendes testationsret?.....	6	11	6	22	16	66	21	0	148
I hvor mange af disse tilfælde går bestemmelsen ud på									
a) fuld testationsret for den længst- levende?.....	6	11	6	22	15	64	20	0	144
b) en testationsret begrænset til den længstlevendes andel (typisk halvdelen)?.....	0	0	0	0	1	1	1	0	3
6. Hvor mange testamenter indehol- der bestemmelser, der tager sigte på den længstlevendes eventuelle gif- termål, opdelt efter									
a) bestemmelser, der sikrer først- afdødes slægt?.....	1	1	0	0	0	0	0	1	3
b) bestemmelser om, at den først- afdødes slægt da ikke skal arve?	0	0	0	0	0	26	0	0	26
c) andre bestemmelser?.....	0	0	0	0	7	3	0	0	10

1958.

	Bræd- strup	Esbjerg	Høng	Næstved	Odense hrd.	Odense byret	Randers byret	Århus byret	I alt
1. Det samlede antal	2	31	6	14	19	66	29	49	216
2. Hvor mange indeholder kun be- stemmelse om, at den længstlevende indsættes som eneste arving?	0	9	1	3	7	17	7	24	68
3. Hvor mange indeholder en <i>generel</i> bestemmelse om deling mellem de to slægter ved længstlevendes død enten									
a) ligedeling eller	2	12	1	7	4	22	5	17	70
b) skævdeling (typisk efter særejer- nes størrelse)?	0	0	0	1	0	0	1	3	5
4. Hvor mange indeholder specific- rede bestemmelser om deling ved den længstlevendes død?	0	7	3	3	8	24	11	5	61
5. I hvor mange tilfælde indeholder testamentet bestemmelser om den længstlevendes testationsret?	2	21	4	8	9	48	19	0	111
I hvor mange af disse tilfælde går bestemmelsen ud på									
a) fuld testationsret for den længst- levende?	2	21	4	8	8	43	18	0	104
b) en testationsret begrænset til den længstlevendes andel (typisk halvdelen)?	0	0	0	0	1	1	1	0	3
6. Hvor mange testamenter indehol- der bestemmelser, der tager sigte på den længstlevendes eventuelle gif- termål, opdelt efter									
a) bestemmelser, der sikrer først- afdødes slægt?	0	0	0	0	0	1	0	0	1
b) bestemmelser om, at den først- afdødes slægt da ikke skal arve?	2	0	0	0	0	17	0	0	19
c) andre bestemmelser?	0	0	0	0	1	2	0	0	3

De forespurgte provinsretskredse 1956—1958 i alt.

	1956 i alt	1957 i alt	1958 i alt	1956—58 i alt
1. Det samlede antal	248	303	216	767
2. Hvor mange indeholder kun bestemmelse om, at den længstlevende indsættes som eneste arving?	90	91	68	249
3. Hvor mange indeholder en <i>generel</i> bestemmelse om deling mellem de to slægter ved længstlevendes død enten				
a) ligedeling eller	72	108	70	250
b) skævdeling (typisk efter særejernes størrelse)?	8	6	5	19
4. Hvor mange indeholder specificerede bestemmelser om deling ved den længstlevendes død?	70	75	61	206
5. I hvor mange tilfælde indeholder testamentet bestemmelser om den længstlevendes testationsret?	104	148	111	363
I hvor mange af disse tilfælde går bestemmelsen ud på				
a) fuld testationsret for den længstlevende?	95	144	104	343
b) en testationsret begrænset til den længstlevendes andel (typisk halvdelen)?	4	3	3	10
6. Hvor mange testamenter indeholder bestemmelser, der tager sigte på den længstlevendes eventuelle giftermål, opdelt efter				
a) bestemmelser, der sikrer førstafdødes slægt?	2	3	1	6
b) bestemmelser om, at den førstafdødes slægt da ikke skal arve?	12	26	19	57
c) andre bestemmelser?	6	10	3	19

Til Arvelovsudvalget.

Under henvisning til skrivelse af 23. december 1958 fra Arvelovsudvalget skal jeg oplyse, at der for notarius publicus i København i 1957 er oprettet 6713 testamenter, hvoraf 1303 af barnløse ægtefæller.

480 ai: disse testamenter indeholder kun bestemmelse om, at den længstlevende indsættes som eneste arving.

307 indeholder en generel bestemmelse om ligestilling mellem de to slægter ved længstlevendes død.

22 indeholder en generel bestemmelse om skæveling.

435 testamenter indeholder specificerede bestemmelser om deling ved længstlevendes død.

I 18 testamenter træffes der bestemmelse om fordeling af efterladenskaberne, hvis ægtefællerne skulle afgå ved døden samtidig, uden at det er bestemt, hvordan fordelingen skal være ved længstlevendes død.

656 testamenter indeholder bestemmelse om længstlevendes testationsret heraf 582, der giver længstlevende fuld testationsret.

21 begrænser testationsretten til længstlevendes andel.

28 nævner udtrykkelig, at testamentet er uigenkaldeligt.

25 indeholder andre bestemmelser om længstlevendes testationsret.

4 testamenter sikrer førstafdødes slægt.

4 testamenter bestemmer, at den længstlevendes slægt ikke skal arve.

4 testamenter indeholder andre bestemmelser, der tager sigte på længstlevendes eventuelle giftermål. Disse andre bestemmelser går i de fire tilfælde ud på, at længstlevende forpligter sig til at oprette ægtepagt i tilfælde af nyt ægteskab.

Notarialkontoret i København, den 19. marts 1959.

Rønnenkamp Maës.

Overnotar.

Den 29. april 1959.

Bilag 7 b.

Til Arvelovsudvalget.

I tilslutning til min skrivelse af 19. marts d. å. til Arvelovsudvalget kan jeg oplyse, at den i Hindenburgs formularbog 8. udgave pag. 151 nævnte formular 2, der bl. a. tager sigte på den længstlevendes eventuelle giftermål, ses at være anvendt i langt

den største del af de i min skrivelse nævnte 307 testamenter, der indeholder en generel bestemmelse om lighedeling mellem de to slægter ved den længstlevendes død.

Notarialkontoret i København.

Rønnenkamp Maés.

Overnotar.

Forespørgsel til forskellige skifteretter.
(vedrørende 1958).

	Brædstrup	Esbjerg	Høng	København	Næstved	Odense hrd.	Odense byret	Randers byret	Århus byret	I alt uden København	I alt med København
<i>Vedrørende barnløse ægtefæller.</i>											
1. Boer udleveret til hensiddende i uskiftet bo med udarvinger	1	1	1	75	2	7	10	1	11	34	109
2. Efterlevende ægtefælle eneste arving											
a) i henhold til gensidigt testamente	3	13	4	261	17	14	33	13	29	126	387
b) i henhold til afkald på arv fra 2. arveklasse	1	4	1	35	0	3	2	1	0	12	47
c) fordi der ikke er arvinger i 2. arveklasse	0	1	0	11	1	1	2	0	0	5	16
3. Skifte straks											
a) i henhold til testamente	3	13	4	4	19	0	0	13	0	52	56
b) med førstafødtes legale arvinger i 2. arveklasse	1	2	0	5	0	1	1	0	1	6	11
4. Skifte i den længstlevendes levende live (enke- og enkemandsskifter) efter hensiddende i uskiftet bo med udarvinger	0	0	0	12	0	1	1	0	1	3	15
<i>Vedrørende uskiftet bo med livsarvinger.</i>											
5. Hvor mange skifter i længstlevendes levende live											
A. enkeskifter											
a) med anvendelse af tinglyst skifteekstrakt	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	2
b) uden anvendelse af tinglyst skifteekstrakt	1	13	1	43	3	4	10	2	5	39	82
B. enkemandsskifter											
a) med anvendelse af tinglyst skifteekstrakt	2	1	0	4	0	1	1	1	0	6	10
b) uden anvendelse af tinglyst skifteekstrakt	1	11	0	69	3	3	13	3	12	46	115

ARVELOVSUDVALGET

Bilag 9.

*København, den 6. april 1959.**Til samtlige skifteretter.*

I arvelovskommissionens betænkning fra 1941 side 83 er det anført, at de nugældende regler i arveforordningens §§ 10—13 ikke har været meget i brug i praksis navnlig i de senere år, og at kommissionen havde overvejet slet ikke at foreslå bestemmelser svarende til §§ 10—13. Man skulle således alene nøjes med adgangen til arveforskukskontrakter, hvorom der var truffet nærmere bestemmelser i kommissionens lovudkast §§ 48—49 og 52—53. Man besluttede dog i betænkningen at blive stående ved den nugældende ordning under hensyn til de tilfælde, hvor arveladeren ikke ønsker at træffe aftale med arvingen om arveafkald, og de tilfælde, hvor aftale om afkortning ikke blev truffet ved forskuddets ydelse og sådan aftale ikke nu kan træffes, f. eks. fordi arvingen ikke er villig dertil, eller fordi han er død.

Arvelovsudvalget har under sit arbejde påny taget op til overvejelse at foreslå i en kommende arvelov at udelade de bestemmelser, der giver hjemmel til den ensidige bestemmelse om arveafkortning (kommissionsudkastets §§ 50 og 51), men

bibeholde de vejledende bestemmelser om virkningen af arveforskuksaftaler, der indeholdes i kommissionsudkastets §§ 48—49 og 52—53.

Forinden udvalget tager endelig stilling til spørgsmålet, udbeder man sig skifteretternes bistand til belysning af afkortningsreglernes anvendelse i praksis. Man ville således sætte pris på med skifteretternes erfaringer fra de senere år som grundlag at modtage oplysning om, i hvilket omfang der af en arvelader ensidigt i medfør af arveforordningens §§ 10—13 er truffet bestemmelse om, at en forstrækning skal afkortes i modtagerens arv, om sådanne afkortningsbestemmelser giver anledning til indsigelse fra den arving, hvis arv beskæres, eller til konflikt mellem arvingerne, og om der er særlige grupper af tilfælde, hvor afkortningsreglerne anvendes.

Af hensyn til afslutningen af udvalgets arbejde ville man endvidere sætte pris på, om skifterettens svar kan være udvalget i hænde inden udgangen af maj måned 1959.

P. U. V.

Vilhelm Boas.

Oversigt over skifteretternes besvarelse af udvalgets forespørgsel om anvendelsen i praksis af reglerne om ensidige bestemmelser om arveafkortning, jfr. bilag 9.

Skifteretten i	1) Omfanget af reglernes anvendelse?	2) Anledning til indsigelse el. konflikt?
Københavns byret	Kun sjældent i skifteretsboer, formentlig langt hyppigere i eksekutorboer og i privat skiftede boer.	Nej.
Frederiksberg birk	I flere tilfælde.	Nej.
Københavns amts nordre birk	I en del tilfælde.	Ret ofte.
Ballerup	Yderst sjældent.	
Hvidovre	Ses ikke anvendt siden embedets oprettelse 1. januar 1957.	
Rødovre	do.	
Glostrup	do.	
Tårnby	Ikke ret hyppigt.	Nej.
Roskilde	Sikre oplysninger haves ikke.	
Køge	Ikke forekommet i de sidste 5 år i skifteretsboer. I privat skiftede boer ret ofte skævdeling som regel efter arveladers mundtlige ønske.	
Helsingør	Skifteretsboer 2 tilfælde i 1955-59, eksekutorboer 4 tilfælde i samme 5-år (+ 3 tilfælde af arveforskukskontrakt), i privat skiftede boer 1. juli-17. august 1959: 2 tilfælde men ifølge arveforskukskontrakt.	Kun i ét af de nævnte tilfælde.
Hørsholm	Siden 1. august 1956 i alt i 16-20 tilfælde.	Nej.
Hillerød	Siden 1949 kun ganske få tilfælde i skifteretsboer og af og til (men sjældent) i eksekutorboer.	Et tilfælde erindres.
Helsingø	Meget sjældent ved formløs optegnelse, ofte i testamentsform.	
Frederikssund	Ikke i de sidste 10 år.	
Nykøbing S.	I de sidste ca. 8 år højst 3 tilfælde.	Nej.
Holbæk	Kun ganske enkelte tilfælde i de senere år.	Nej.

3) Særlige grupper af tilfælde?

4) Øvrige bemærkninger

Formentlig nej.

Ville i og for sig finde det mindre heldigt, om den hidtidige adgang til ensidigt at bestemme afkortning bortfaldt.

Nej.

Formentlig størst betydning, hvor én arving har fået en kostbarere uddannelse end de andre og nu sidder i bedre kår.

Erfaringerne dækker også den pr. 31. december 1956 ophævede skifteret i Københavns amts søndre birk.

Reglerne har formentlig ringe praktisk betydning.

Hvor beløbets størrelse, f. eks. til uddannelse, ikke på forhånd kan fastlægges, og hvor det ikke vides, hvor meget der skal ydes til de andre børn, kan det være praktisk senere at kunne bestemme afkortning uden at være afhængig af arvingens samtykke.

Uanset reglernes statistisk set ret ringe betydning, og at forskudskontrakter medfører klarere forhold, vil det medføre et savn, hvis der ikke er adgang til ensidigt at bestemme afkortning for en livsarving, der har fået et betydeligt forskud i forhold til sine søskende.

Afkortning i arv forekommer ret ofte snart som en rent ensidig beslutning, snart som en beslutning, der „ligger i luften“ og anerkendes af arvingen, snart endelig som overenskomst. Ensidig afkortning kan have sin berettigelse og vides ikke at have medført væsentlige ulemper, hvorfor det vil være betænkeligt at lade reglerne udgå.

I de naivnte privat skiftede boer væsentligst efter landbrugere.

Afkortning i henhold til arveladerens ensidige bestemmelse synes at forekomme i stedse sjældnere tilfælde.

Forstrækninger til videre uddannelse, dækning af gæld og indgåelse af ægteskab.

Anbefaler reglerne opretholdt.

Tilsyneladende en vis aversion i landbefolkningen mod skriftlige bestemmelser om afkortning. Måske 5-10 gange om året ifølge mundtlig bestemmelse eller aftale mellem arvingerne.

Nej.

Ikke så sjældent aftale om afkortning.

Skifteretten i	1) Omfanget af reglernes anvendelse?	2) Anledning til indsigelse el. konflikt?
Kalundborg	Siden 1950 intet tilfælde i skifteretsboer og siden 1. september 1958 intet tilfælde i privat skiftede boer.	
Høng	I 1954-59 i 3 tufælde.	Nej.
Slagelse	Ikke i tiden 1. januar 1955-1. maj 1959 i offentlige boer. Et enkelt tilfælde for en årrække siden i et privat skiftet bo.	Indsigelse rejstes i det nævnte tilfælde.
Korsør	Så vidt erindres ikke i noget bo i de senere år.	
Haslev	Nærmest sjældent.	Nej.
Ringsted	Ikke i offentlige boer efter 1. maj 1950, og der erindres heller intet tilfælde i privat skiftede boer.	
Sorø	I ringe omfang.	Sjældent.
Store-Heddinge	Så vidt erindres ikke i de senere år.	
Næstved	Næsten aldrig, uden at arvingen har tiltrådt dispositionen inden arveladerens død.	
Vordingborg	Ikke i de senere år.	
Stege	Intet tilfælde siden 1951.	
Rønne	Sjældent.	Nej.
Neksø	Ret sjældent.	Ingen erindring om konflikter.
Nykøbing F.	Kun ét tilfælde inden for de senere år.	Ja.
Sakskøbing	1941-59 kun i to tilfælde i skifteretsboer. I ekskutorboer intet tilfælde i de senere år.	Nej.
Maribo	Ikke i videre omfang (erindrer i alt kun 1 eller 2 tilfælde).	
Nakskov	Ikke i de senere år.	
Nyborg	Reglerne ikke anvendt i praksis i de senere år.	
Svendborg byret	Ikke anvendt i de senere år.	
Svendborg herredsret	Ikke anvendt i de senere år.	
Ærøskøbing	Intet tilfælde.	

3) Særlige grupper af tilfælde?

4) Øvrige bemærkninger

De stedlige advokater har oplyst, at de — når testator ønsker at bestemme afkortning — søger at opnå arvingens tiltræden af bestemmelsen, idet erfaringen fra tidligere er, at ensidige dispositioner giver anledning til vanskeligheder.

Rimelighed taler for, at vedkommende arving gøres bekendt med en påtænkt afkortning, eller at kravet herom stilles som vilkår for udbetalingen.

Hvor landejendomme i levende live overdrages en arving, begunstiges de øvrige arvinger ofte tilsvarende ved testamente.

Navnlig hvor arvingen har overtaget arveladerens faste ejendom på særlig favorable vilkår.

Ofte afkortning i henhold til testamente eller aftale mellem arvingerne. Befolkningen er almindeligvis ukendt med ordningen; man betragter i øvrigt afkortningen som noget naturligt.

Reglerne kendes næppe af befolkningen og praktiseres ikke af advokaterne. Arvelader benytter testamente i stedet for afkortningsbestemmelse.

Tilbøjelig til at mene fortrinsvis inden for landbostanden.

I privat skiftede boer kan det ikke altid ses, om afkortning er begrundet i en ensidig erklæring fra arveladeren eller i overenskomst.

Skifteretten i	1) Omfanget af reglernes anvendelse?	2) Anledning til indsigelse el. konflikt?
Rudkøbing	Inden for de sidste 5 år 10-15 tilfælde men i testamentsform.	Nej.
Fåborg	Intet tilfælde i 12-14 år.	
Odense byret	I de senere år kun ét tilfælde.	
Odense herredsret	Overordentlig sjældent, skønsmæssigt i 3-4 boer om året.	Er forekommet.
Kerteminde	Intet tilfælde i de sidste 5 år.	
Bogense	Kun i enkelte tilfælde.	I hvert fald i ét tilfælde.
Assens	Kun i ganske få tilfælde.	Nej.
Middelfart	Meget sjældent, måske én gang hvert andet år.	Nej.
Fredericia	I de sidste 2 år 2 tilfælde (det ene muligvis arveforskuds kontrakt).	Ja.
Kolding byret	Intet tilfælde efter embedets oprettelse 1. april 1959.	
Kolding herredsret	I offentlige boer 1950-59 kun 3 tilfælde, i privat skiftede boer kun sjældent.	Retsafgørelser om stridigheder findes ikke (ved retshjælp for publikum er indsigelser fremkommet).
Vejle byret	Siden embedets oprettelse 1. august 1957 kun 2 tilfælde.	Nej.
Vejle herredsret	Intet tilfælde erindres fra de senere år.	
Horsens byret	Ikke så helt sjældent.	Nej.
Horsens herredsret	Sjældent, næppe mere end ca. 2 gange årlig.	Inden for de sidste 6 år i 2 tilfælde.
Brædstrup	Siden 1952 erindres intet tilfælde.	
Silkeborg	Ikke igennem flere år.	
Skanderborg	Intet tilfælde i de senere år.	

3) Særlige grupper af tilfælde?

Forstrækninger i uddannelsesøjemed, til etablering af forretning eller anskaffelse af f.eks. en landejendom.

4) Øvrige bemærkninger

Indtryk af, at der i stedet rådes ved testamente. Der kan forekomme tilfælde, hvor ensidig afkortning er rimelig og testationskompetencen ikke slår til, hvorfor det findes rigtigst at bibeholde regler som udkast 1941 §§ 50 og 51.

I sammenligning med det ret betydelige antal tilfælde af arveafkald ved aftale synes den ensidige afkortning ikke at spille nogen rolle. Det forekommer hensigtsmæssigt at afskaffe disse regler, som jævnlige giver anledning til strid mellem de efterladte.

Finder ikke afgørende betænkeligheder ved at lade bestemmelserne udgå i en ny arvelov.

Der kan være tilfælde, hvor en opretholdelse af reglerne kan være rimelig og velbegrunder. Ved at stille krav om testamentsform ville man formentlig opnå mere velovervejede bestemmelser og formindskede muligheden for konflikt.

Meget ofte skævdeling efter arveladers mundtlige ønske, som respekteres.

Hyppigt arvingslån med udtrykkelig eller stilstående aftale om, at gælden først forfalder ved arvefaldet.

Skal ikke udtale sig imod, at afkortning kun kan ske efter arveforskukskontrakt.

Der synes at være et virkeligt behov for opretholdelse af de gældende afkortningsregler.

Fra tidligere virksomhed som skiftefuldmægtig erindres 5 tilfælde, hvor der syntes i høj grad at være brug for reglerne.

Det er indtrykket, at bestemmelserne kan udelades i en kommende arvelov.

Skifteretten i	1) Omfanget af reglernes anvendelse?	2) Anledning til indsigelse el. konflikt?
Odder	1954-59: to tilfælde i offentlige boer. I privat skiftede boer skønsmæssigt et par tilfælde årlig.	I det ene af de offentlige boer.
Århus byret	Praktisk taget ingen anvendelse.	
Århus nordre herredsret	do.	
Århus søndre herredsret	Mindes ikke, at bestemmelserne har været anvendt, ej heller i søndre birk 1943-56.	
Hammel	I privat skiftede boer ofte skævdeling begrundet i arveladerens ønske.	
Grenå	Ingen anvendelse i skifteretsboer inden for en lang årrække.	
Hornslet	Intet tilfælde i ca. 35 år.	
Randers byret	Ét tilfælde i de sidste 5 år.	Indsigelse rejstes i det nævnte tilfælde.
Randers herredsret	Meget sjældent.	Nej.
Mariager	Inden for de sidste ca. 10 år erindres kun ét tilfælde.	
Hobro	Intet tilfælde erindres.	
Terndrup	Forholdsvis sjældent.	Tvistigheder erindres ikke.
Løgstør	Intet tilfælde i de senere år.	
Nibe	Meget lidt anvendt (i de sidste par år kun ét tilfælde).	Nej.
Ålborg	Ret sjældent.	Tvistigheder erindres ikke.
Nørresundby	Ikke usædvanligt, at arveladeren ved formløs erklæring, ofte formløst testamente, uden at angive nogen grund fraviger ligedelingsreglen.	Kun undtagelsesvis.
Sæby	Kun ét tilfælde i de senere år.	Ingen indsigelse i det nævnte tilfælde.
Frederikshavn	Anvendes nu og da.	Praktisk taget aldrig.
Hjørring	Sjældent, skønsmæssigt 2-3 boer årligt af ca. 500.	Jævnligt.
Brønderslev	Anvendes stort set ikke.	Sådanne tilfælde erindres ikke.

3) Særlige grupper af tilfælde?

4) Øvrige bemærkninger

I praksis anvendes arveforskudskontrakter.
do.

Et par tilfælde, hvor lighedelingen ved testamente er forrykket på grund af forstrækninger, og nogle tilfælde afkortning på grund af arveladers mundtlige ønske, som arvingen respekterede. De regler menes at være nyttige og rimelige.

Fortrinsvis blandt landbobefolkningen.

Den nugældende ordning har måske netop på grund af sin formløshed sin berettigelse.

Formentlig fortrinsvis inden for landbruget og i familier, hvor der ikke for alle børnene bekostes en længerevarende uddannelse.

Det er indtrykket, at arveladeren gennem oprettelse af testamente kan opnå det, de gældende regler om ensidig afkortning vil tilgodese.

Dispositioner af denne art foreligger ofte kun mundtligt. Dispositionen respekteres i det store hele af arvingerne. Der bør i den nye arvelov optages bestemmelser, der bygger på samme synspunkter som de gældende regler, og kun stilles krav om skriftlighed, ikke testamentsform.

Mener at måtte udtale sig imod ophævelse af de gældende regler.

Den hyppigst oplyste årsag er arveladerens tab på kautionsforpligtelse for arvingen.

Skifteretten i	1) Omfanget af reglernes anvendelse?	2) Anledning til indsigelse el. konflikt?
Fjerritslev	Kun ét tilfælde i de senere år.	Det nævnte tilfælde gav ikke anledning til indsigelse.
Thisted	Overordentlig ringe.	
Vestervig	Anvendes praktisk talt ikke (kun ét tilfælde i de senere år).	
Nykøbing M.	Intet tilfælde siden 1. oktober 1956.	
Skive	I de sidste ca. 10 år intet tilfælde.	
Viborg	Intet tilfælde i de sidste ca. 6 år.	
Kjellerup	Ikke anvendt i de sidste ca. 10 år.	Arvingen rejste indsigelse i det nævnte tilfælde.
Herning	I de sidste 10 år kun ét tilfælde.	
Holstebro	Intet tilfælde i de senere år.	
Struer	Intet tilfælde siden embedets oprettelse 1. juli 1956.	
Lemvig	Fra 1. januar 1947 til 10. juli 1959 tre tilfælde.	
Ringkøbing	Der erindres intet tilfælde fra de sidste 15 år.	
Skjern	Stadig så stor anvendelse i praksis, at man nærer betænkelighed ved ophævelse af reglerne.	
Varde	Erindrer intet tilfælde inden for de senere år.	
Esbjerg	Bortset fra det tilfælde, der gav anledning til strid, er ensidige afkøringsbestemmelser vel forekommet, uden at der er opstået strid.	
Ribe	Skønsmæssigt i to tilfælde i offentlige boer om året.	
Holsted	Kun sjældent, således kun i 3 skifteretsboer siden 1940.	Nej.
Haderslev	Ikke anvendt i mange år.	Kun i de allerfjærreste tilfælde.
Rødding	I de offentlige boer intet tilfælde i de sidste 6 år.	I ét tilfælde.
		Nogle gange.
		Ja, i to af de 3 tilfælde.

3) Særlige grupper af tilfælde?

4) Øvrige bemærkninger

Ikke sjældent mundtlig aftale om afkortning.

Ret jævnlige enighed mellem arvingerne om skævdeling eller skævdeling bestemt ved testamente.

Selv om reglerne sjældent finder anvendelse, bør de formentlig af de i kommissionsudkastet 1941, s. 83, anførte grunde nok opretholdes; de har også betydning, hvor forskudsmodtageren er umyndig.

Derimod forekommer det i forbindelse med overdragelse af fast ejendom, at arvinger giver fuldstændigt arveafkald eller anerkender, at en begunstigelse skal afkortes.

Privat skiftende arvinger er af og til enige om at respektere arveladerens mundtlige ønske om skævdeling.

Ikke sjældent er arvinger enige om at respektere arveladerens mundtlige ønske om skævdeling.

Betænkelighed ved reglernes ophævelse.

Reglerne er formentlig kendt navnlig af landbefolkningen og anvendes, hvor der i øvrigt ikke findes anledning til at bekoste et lovformeligt testamente.

Ensidige afkortningsbestemmelser giver i ganske særlig grad anledning til indsigelser, og reglerne kunne muligt udelades i en ny arvelov, således at alene bestemmelser om arveforsudskontrakter bibeholdes.

Som regel ved kontante forstrækninger.

I privat skiftede boer adskillige tilfælde af skævdeling, uden at det kan ses, om dette er begrundet i arveladerens afkortningsbestemmelse, arveladerens mundtlige ønske eller aftale mellem arvingerne. En hyppigt anvendt måde at udligne forstrækninger på er ved testamente at tillægge de andre arvinger et beløb forlods. Opretholdelse af reglerne om ensidig afkortning forekommer rimeligt begrundet i hensynet til de andre arvinger, hvor anden udligning er udelukket, og i hensynet til arveladerens friest mulige dispositionsret.

Skifteretten i	1) Omfanget af reglernes anvendelse?	2) Anledning til indsigelse el. konflikt?
Åbenrå	Gennemsnitligt måske et tilfælde om året er kommet til skifterettens kundskab.	
Sønderborg	Ikke sjældent.	I et af nogle citerede eksempler.
Gråsten	Ikke anvendt inden for de senere år.	
Løgumkloster	Ses ikke forekommet i offentlige boer i de senere år. I privat skiftede boer er det ikke muligt at se, hvad skævdeling skyldes.	Ja.
Tønder	I hvert fald siden 1946 intet tilfælde.	

3) Særlige grupper af tilfælde?

4) Øvrige bemærkninger

Reglernes ringe anvendelse viser, at de ikke har større betydning.

Det er indtrykket, at reglerne stadig anvendes, når det ikke straks ligger klart, om også de andre børn f. eks. skal studere, eller om de andre børn i øvrigt vil få udligning i levende live.

Det bedste ville være at kræve testamente ved ensidige afkørtningsbestemmelser.

Det er formentlig på landet mere hensynet til freden inden for familien end retlige betragtninger, der får indflydelse på, hvorledes arvingerne arrangerer sig.

Antallet af konfirmationer på testamentariske båndlæggelsesbestemmelser.

	Antal konfirmationer				Heraf på be- stemm. om ¹⁾		Den fastsatte varighed af båndlæggelse for livsarvinger				
	i alt	meddelt i testa- tors levende live	meddelt efter testa- tors død	meddelt efter d. ene æg.f. død men i den andens lev. live	bånd- læggelse for enken	bånd- læggelse for en el. flere livsar- vinger	for livstid	indtil arvin- gens 25. år eller der- under	indtil hans 26.-35. år	indtil hans 36.-40. år	i øvrigt be- grænset
1937.....	123	42	59	22	21	108	94	2	5	1	6
1938.....	110	31	56	23	18	101	86	4	2	—	9
I alt 1937-38.	233	73	115	45	39	209	180	6	7	1	15
Gennemsnit 1937-38...	116,5	36,5	57,5	22,5	19,5	104,5 100%	90 86,1%	3 2,9%	3,5 3,3%	0,5 0,5%	7,5 7,2%
1954.....	103	44	45	14	9	99	74	2	8	—	15
1955.....	89	46	36	7	5	87	66	3	6	—	12
1956.....	79	40	25	14	8	74	47	3	8	3	13
1957.....	106	48	43	15	5	104	73	7	13	2	9
1958.....	88	47	24	17	7	82	54	4	13	3	8
I alt 1954-58.	465	225	173	67	34	446	314	19	48	8	57
Gennemsnit 1954-58...	93	45	34,6	13,4	6,8	89,2 100%	62,8 70,4%	3,8 4,3%	9,8 10,7%	1,6 1,8%	11,4 12,8%

¹⁾ Konfirmationer på testamenter, der indeholder bestemmelse såvel om båndlæggelse for enken som om båndlæggelse af livsarvingers tvangsarv, er medtaget i begge grupper, hvorfor summen af disse to kolonner overstiger det samlede antal konfirmationer i kolonne 1.

